

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

**2000-2018 YILLAR ARASINDA
ORTAÖĞRETİM EDEBİYAT DERS
KİTAPLARINDA DİVAN EDEBİYATININ
GÖRÜNÜMÜ**

Yüksek Lisans Tezi

Şehri ŞAHİN

Danışman

Prof. Dr. Turgut KARABEY

Erzincan 2019

TEZ BİLDİRİMİ

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli “Yüksek Lisans” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 02/08/2019

Şenri ŞAHİN

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Şehri ŞAHİN'e ait "2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü" adlı çalışma, jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalının Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalında **Yüksek Lisans** Tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman / Jüri : Prof. Dr. Turgut KARABEY

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Bülent ŞİĞVA

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Seydi KİRAZ

**2000-2018 YILLARI ARASINDA ORTAÖĞRETİM EDEBİYAT DERS
KİTAPLARINDA DİVAN EDEBİYATININ GÖRÜNÜMÜ**

Şehri ŞAHİN

**Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili
ve Edebiyatı Anadilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ağustos 2019**

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Turgut KARABEY

ÖZET

Bu tez, ortaöğretim kurumlarında divan edebiyatına verilen önemi ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Bu tezde “Giriş” bölümünde divan edebiyatıyla ilgili genel bilgiler verilmiştir. 2000-2018 yılları arasında ortaöğretimlerde okutulan Türk Dili ve Edebiyatı dersiyle ilgili 67 ders kitabının künyesi verilmiştir. Birinci bölümde, incelenen ders kitaplarında; divan edebiyatının ele alınışı, kitaplarda geçen yazarlar ve eserleri, ders kitaplarında yer verilen manzum ve mensur metinler ile divan edebiyatı konularını öğretme usulleri anlatılmıştır. İkinci bölümde ise öğretmen ve öğrencilere yapılan anket sorularıyla bu sorulara verilen cevapların yorumlanması yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Divan Edebiyatı, Edebiyat Ders Kitapları, Anket.

**BETWEEN 2000- 2018 THE TREAT OF DIVAN LITERATURE IN
SECONDARY LITERATURE COURSE BOOKS**

Şehri ŞAHİN

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences, Turkish
Language and Literature Master Thesis, August 2019**

Thesis Supervisor: Prof. Dr. Turgut KARABEY

ABSTRACT

This thesis has been prepared in order to reveal the importance given to Divan Literature in secondary education institutions. In "Introduction of this thesis the information was given about divan literature. Between 2000-2018 the colophon of 67 textbooks were given which are related to Turkish Language and Literature course in secondary schools. In first part in the textbooks examined; the authors and their works, verse and prose texts in the textbooks, the style of teaching Divan Literature were explained. In second part the answers of those questions and the answers of the questionnaire conducted to the teachers and the students were interpreted.

Keywords: Divan Literature, Literature Textbooks, Survey.

ÖN SÖZ

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında 2000-2018 yılları arasında ortaöğretimlerde okutulan Türk Dili ve Edebiyatı dersiyle ilgili 67 kitap incelenmiştir. Bazı ders kitapları ise temin edilememiştir. Yine tez kapsamında İstanbul İl Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı, Başakşehir İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı resmî ve özel olmak üzere ortaöğretim kurumlarında görev yapan öğretmenlerle bu kurumlarda eğitim alan öğrencilerine anket düzenlenmiştir. Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında divan edebiyatının Görünümünün ve divan edebiyatına verilen önemin ortaya konmaya çalışıldığı bu çalışma “Giriş”, “Birinci Bölüm” ve “İkinci Bölüm” olmak üzere toplam üç bölümden oluşmuştur.

Giriş bölümünde ilk olarak divan edebiyatıyla ilgili temel kavramlar hakkında genel bilgi verilmiştir. Daha sonra 2000-2018 yılları arasında ortaöğretimlerde okutulan Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarının künyeleri verilmiştir. Birinci Bölümde 2000-2018 yılları arasında ortaöğretimlerde okutulan Türk Dili ve Edebiyatı kitaplarında divan edebiyatı konularının görünümü açıklanmıştır. Sonra divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan, 2000-2018 yılları arasında lise ders kitaplarında hangilerine yer verildiği ve bu şâirlerden nelerin örnek verildiği açıklanmıştır. Daha sonra Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında yer verilen divan edebiyatıyla ilgili manzum ve mensur metinler gösterilmiştir. Son olarak da ders kitaplarında divan edebiyatı konularının öğretilme usulleri açıklanmıştır. İkinci Bölümde öğretmen ve öğrencilere yapılan anket soruları verilmiştir. Öğretmen ve öğrencilere yapılan anketler ayrı ayrı değerlendirilip her bir anket maddesi verilen cevaplara göre yorumlanmıştır. Çalışmamın hazırlık sürecinde ihtiyaç anında yol gösterip yardımcı olan Dr. Öğr. Üyesi Bülent ŞİĞVA’ya teşekkür ederim. Tez sürecinde maddi ve manevi desteğini her zaman hissettiren muhterem hocam Prof. Dr. Turgut KARABEY’e sonsuz minnet ve şükranlarımı sunarım.

Şehri ŞAHİN

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ.....	I
TEZ KABUL TUTANAĞI.....	II
ÖZET	III
ABSTRACT.....	IV
ÖN SÖZ	V
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	XI
1. GİRİŞ	1
1.1. DİVAN EDEBİYATI	1
1.1.1. Divan Edebiyatı ve Genel Özellikleri	1
1.1.2. Divan Edebiyatı Sanatçıları	3
1.1.2.1. Yüzyıllara Göre Divan Edebiyatı Sanatçıları	4
1.1.2.2. Divan Şiirinde Tespit Edilen Kadın Şairler	4
1.1.3. Divan Edebiyatı Nazım Türleri	5
1.1.3.1. Dînî İçerikli Türler	5
1.1.3.1.1. Allah ile İlgili Türler	5
1.1.3.1.2. Hz. Peygamberle İlgili Türler.....	6
1.1.3.1.3. Dînî Günler ve Bayramları Anlatanlar	6
1.1.3.2. Ahlaki Yönü Ön Planda Olan Türler	6
1.1.3.3. Asıl Konuları Din Dışı Olan Türer	6
1.1.3.3.1. Bilmece Niteliği Taşıyan Türler.....	6
1.1.3.3.2. Bir Mekânı veya Yerleşim Yerlerini Anlatan Türler	6
1.1.3.3.3. Eleştiri, Şikâyet veya Alay ve Şaka İçeren Türler	7
1.1.4. Divan Edebiyatı Nazım Şekilleri.....	8
1.1.4.1. Nazım Birimi Beyit Olanlar	8
1.1.4.1.1. Gazel.....	8

1.1.4.1.2. Kaside.....	8
1.1.4.1.3. Mesnevî.....	9
1.1.4.1.4. Kıt'a.....	9
1.1.4.1.5. Müstezat.....	9
1.1.4.2. Dörtlükten Oluşanlar.....	10
1.1.4.2.1. Rubai.....	10
1.1.4.2.2. Tuyuğ.....	10
1.1.4.2.3. Şarkı.....	11
1.1.4.2.4. Murabba.....	11
1.1.4.2.5. Terbi.....	11
1.1.4.3. Bentlerden Oluşan Musammatlar.....	11
1.1.4.3.1. Muhammes.....	11
1.1.4.3.2. Terkib-i Bent.....	11
1.1.4.3.3. Terci-i Bent.....	12
1.1.4.3.4. Tahmis.....	12
1.1.4.3.5. Taştir.....	12
1.1.4.3.6. Müselles.....	12
1.1.4.3.7. Tardiye.....	12
1.1.4.3.8. Müseddes.....	12
1.1.4.3.9. Tesdîs.....	13
1.1.4.3.10. Müsebba.....	13
1.1.4.3.11. Tesbi'.....	13
1.1.4.3.12. Müsemmen.....	13
1.1.4.3.13. Tesmîn.....	13
1.1.4.3.14. Mütessâ'.....	13
1.1.4.3.15. Tetsî'.....	13
1.1.4.3.16. Mu'aşşer.....	14
1.1.4.3.17. Ta'şîr.....	14
1.1.5. Divan Edebiyatında Kullanılan Edebi Sanatlar.....	14
1.1.5.1. Teşbih (Benzetme).....	15
1.1.5.2. İstiare.....	16

1.1.5.3. Leff ü Neşr.....	17
1.1.5.4. Tenasüp.....	17
1.1.5.5. Teşhis (Kişileştirme).....	18
1.1.5.6. İntak (Konuşturma).....	18
1.1.5.7. İstihdam	19
1.1.5.8. Kinaye.....	19
1.1.5.9. Mübalağa	19
1.1.5.10. Telmih.....	20
1.1.5.11. Cinas	20
1.1.5.12. Tecahül-i Arif	21
1.1.5.13. Mecazımürsel (Ad Aktarması)	21
1.1.5.14. Kalb	22
1.1.5.15. İrsal-i Mesel.....	22
1.1.5.16. Tevriye ve İham.....	23
1.1.5.17. Tezat	23
1.1.5.18. Rücû (Geri Dönüş).....	24
1.1.5.19. İstifham.....	24
1.1.5.20. Terdid	25
1.1.5.21. Târiz.....	25
1.1.5.22. Aks (Yansıma).....	25
1.1.5.23. İştikak	26
1.1.5.24. Muvaşşah (Akrostiş).....	26
1.1.6. Aruz Ölçüsü.....	27
1.1.7. Divan Edebiyatının Beslendiği Kaynaklar	27
1.2. 2000-2018 YILLARI ARASINDA LİSELERDE OKUTULAN EDEBİYAT DERS KİTAPLARI VE YAZARLARI.....	29
1.2.1. 2000-2018 Yılları Arasında Lise 9. Sınıflarda okutulan Edebiyat Ders Kitapları ve Yazarları	30
1.2.2. 2000-2018 Yılları Arasında Lise 10. Sınıflarda okutulan Edebiyat Ders Kitapları ve Yazarları	37

1.2.3. 2000-2018 Yılları Arasında Lise 11. Sınıflarda okutulan Edebiyat Ders Kitapları ve Yazarları	42
1.2.4. 2000-2018 Yılları Arasında Lise 12. sınıflarda okutulan Edebiyat Ders Kitapları ve Yazarları	46
2. BİRİNCİ BÖLÜM	49
2.1.1. Lise 1 Ders Kitaplarında 2000-2018 Yılları Arasında Divan Edebiyatının Görünümü.....	49
2.1.2. Lise 2 Ders Kitaplarında 2000-2018 Yılları Arasında Divan Edebiyatının Görünümü.....	73
Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı	98
2.1.3. Lise 3 Ders Kitaplarında 2000-2018 Yılları Arasında Divan Edebiyatının Görünümü.....	110
2.1.4. Lise 4 Ders Kitaplarında 2000-2018 Yılları Arasında Divan Edebiyatının Görünümü.....	117
Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders	118
2.2. LİSE EDEBİYAT KİTAPLARINDA 2000-2018 YILLARI ARASINDA YER ALAN DİVAN EDEBİYATI SANATÇILARI	119
2.2.1. Lise 1. Sınıf Ders Kitaplarında Yüzyıllara Göre Yer Verilen Sanatçılar	119
2.2.2. Lise 2. Sınıf Ders Kitaplarında Yüzyıllara Göre Yer Verilen Sanatçılar	131
2.2.3. Lise 3. Sınıf Ders Kitaplarında Yüzyıllara Göre Yer Verilen Sanatçılar	143
2.2.4. Lise 4. Sınıf Ders Kitaplarında Yüzyıllara Göre Yer Verilen Sanatçılar	147
2.3. LİSE EDEBİYAT KİTAPLARINDA 2000-2018 YILLARI ARASINDA YER ALAN DİVAN EDEBİYATI METİNLERİ.....	149
2.3.1. Manzum Metinler	149
2.3.1.1. Lise Birinci Sınıflar	149
2.3.1.2. Lise İkinci Sınıflar	161
2.3.1.3. Lise Üçüncü Sınıflar	176

2.3.1.4. Lise Dördüncü Sınıflar	178
2.3.2. Mensur Metinler	178
2.3.2.1. Lise Birinci Sınıflar	178
2.3.2.2. Lise İkinci Sınıflar	180
2.3.2.3. Lise Üçüncü Sınıflar	185
2.3.2.4. Lise Dördüncü Sınıflar	186
2.4. LİSE EDEBİYAT KİTAPLARINDA 2000-2018 YILLARI ARASINDA YER ALAN DİVAN EDEBİYATI KONULARINI ÖĞRETME USULLERİ	186
3. İKİNCİ BÖLÜM.....	189
3.1. DİVAN EDEBİYATI ÜZERİNE ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERE YAPILAN ANKET	189
3.1.1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerine Yapılan Anket	189
3.1.2. Öğrencilere Yapılan Anket.....	193
3.2. ANKET SORULARINA VERİLEN CEVAPLAR VE CEVAPLARIN YORUMLANMASI	197
3.2.1. Öğretmen Cevapları ve Cevapların Yorumlanması	197
3.2.2. Öğrenci Cevapları ve Cevapların Yorumlanması	211
SONUÇ	225
KAYNAKÇA.....	230
İNTERNET KAYNAKLARI.....	234

KISALTMALAR

T.C.	:Türkiye Cumhuriyeti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TDE	: Türk Dili ve Edebiyatı
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Prof.	: Profesör
Doç.	: Doçent
Yrd.	: Yardımcı
Dr.	: Doktor
Öğr.	: Öğretim
edt.	: Editör
C.	: Cilt
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
vb.	: Ve benzeri
vd.	: Ve diğerleri
vs.	: Vesaire
yy.	: Yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Divan Edebiyatı

1.1.1. Divan Edebiyatı ve Genel Özellikleri

Edebiyat kavramının çok çeşitli tanımı yapılabilmektedir. Bu tanımlardan bazıları “Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü”nde şöyle yazılmaktadır:

İyi eğitim görmüş kimsenin durumu, okumuşluk.

Sanat değeri taşıyan yazılı eserlerin tümü, yazın.

Yazma sanatı ile ilgili kuralların bütünü ve bu kurallara uygun eserleri içine alan disiplin.

Düşünce, duygu ve hayallerin ses ve yazı ile güzel ve etkili bir biçimde anlatılması sanatı, yazın.¹

Edebiyat hiçbir maddî malzemeye, alete, mekâna bağlı olmayan, tamamıyla zihnî bir sanattır. Duygu, düşünce ve hayalleri diğer sanatların ancak yoruma bağlı sembollerle ifade etmesine karşılık edebiyat maddî dünya intibalarından şuur, şuur altı, mistik ve metafizik boyutlara kadar insanî olan her şeyi apaçık veya alegorik-sembolik şekilde ifadeye muktedirdir. Edebiyat, diğer sanatlara oranla bu gücünü ve zenginliğini kullandığı malzemenin “söz” olmasına borçludur.²

Arapçada “edeb” türlü manalar taşır. Bir Arap vecizesi: “Edeb, dînîn üçte ikisidir.” der. Ayrıca “kişiyi yüksek kültüre ve felsefeye ulaştıran unsurların tümüne” edeb denilmiştir.

Edebiyatla ilgili diğer tanımlar şöyle:

- “Edebiyat, hakikatlerin hayalle süslenmesidir.” (Hüseyin Nihal Atsız)
- “Edebiyat; hayatın yer yer çelişir görünen gerçeklerini idrak ettikten ve onların içinden birtakım ayıklamalar, seçmeler; değiştirmeler ve eklemeler yaptıktan sonra lisanın imkânlarından faydalanarak yeni bir bütünlük, özel bir yapı hâline

---

¹Yaşar Çağbayır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul 2017, s.420.

² M. Orhan Okay, *TDV İslâm Ansiklopedisi*, C. 10, s.395.

getirmek, seviyesi yüksek bir haberleşme vasıtası kılmak üzere yapılan çalışmaların sonunda ortaya konan kompozisyonudur.” (Prof. Dr. Sadık Kemal Tural)

- “Edebiyat; malzemesi dil, kaynağı yaşantılar ve hayal gücü olan bir yaratıcılık, başka bir deyişle bir sanat dalıdır.” (Prof. Dr. Gürsel Aytaç)

-“Edebiyat, dünya vatandaşıdır ve kendinî millî gösterdiği ölçüde ilginçtir.” (Goethe) ³

Divan edebiyatı, Türklerin İslamiyet’i kabul etmesinden sonra 13. yüzyıldan itibaren Anadolu’da İslam etkisinde gelişen ve 19. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerini Batı etkisinde gelişen Türk edebiyatına bırakan edebiyattır. Bu edebiyatın ortaya çıkmasında Arap ve İran edebiyatının etkisi büyüktür. “divan” başlangıçta belli bir konu üzerine düzenlenmiş şiirlerin toplandığı eserlerin adı olmuş, sonraları bir şâirin şiirlerini topladığı eserlere divan denmiştir. Divan kelimesi zamanla bu dönem edebiyatının isimlendirilmesinde kullanılmıştır.⁴

Mehmet Kaplan: “Divan edebiyatı, insana değer veren ve onu yücelten bir edebiyattır. Eski Türk edebiyatında insanı yücelten, sevmeye, iyilik yapmaya, yaşamaya, düşünmeye sevk eden konular ön planda gelir.⁵” sözleriyle divan edebiyatının insana verdiği önemi ve ele aldığı konuların özelliklerini dile getirmiştir.

Divan Edebiyatının Özelliklerinden Bazıları Şöyle Sıralanabilir:

- Arap ve Fars edebiyatının etkisinde gelişmiştir.
- Şiirler aruz ölçüsüyle yazılmıştır.
- Genellikle beyit nazım birimi kullanılmışsa da dörtlük de kullanılmıştır.
- Sözcükler ses ve şekil güzelliği sağlamak amacıyla birbiriyle uyumludur.
- Göz için kafiyeye önem verilmiştir.
- Genellikle zengin kafiye kullanılmıştır.
- Süslü ve sanatlı bir dil hâkimdir.

---

3 Mustafa Sıddık Özcan, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, Ankara 2018, s.12.

4Aylin Hidayet Başaran Yılmaz, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Ders Kitabı*, Ankara 2017, s.63.

5 Mehmet Kaplan, *Kültür ve Dil*, İstanbul 1996, s.45.

- Soyut konular işlenmiştir.
- Konu olarak yaşamdan kopuk konular, hayaller ele alınmıştır.
- Genellikle aşk, şarap, kadın, sevgili, ölüm, yergi, övgü, tabiat ve tasavvuf gibi konular işlenmiştir.
- Konu bütünlüğü değil beyit güzelliği önemlidir. Bu nedenle şiirlerde başlık yoktur.
- Şiirler redifleri ya da türlerinin adıyla anılır.
- Manadan çok söyleyiş güzelliği önemlidir.
- Şiirlerde mazmun adı verilen klişe ifadelerle çokça yer verilir.
- Şairler genellikle son beyitte mahlas (takma ad) kullanır.
- 13. yy.dan 19. yy.ın sonlarına kadar devam etmiştir.

1.1.2. Divan Edebiyatı Sanatçıları

Klasik Türk Edebiyatımıza bakıldığında divan edebiyatı alanında yüzlerce şâirin yetiştiği görülmektedir. Bu şâirlerin yetişmesi de kolay bir şey değildir. Divan şâirlerinden iyi bir şâir olmaları için neler yapmaları gerektiği tezkirelerden derlenerek şu şekilde sıralanmıştır⁶:

1-Nazma başlayan Farsça ve Arapça öğrenmeli, hatırında çok kelime ve deyim bulundurmalıdır. Böylece beyitlerinin sağlam, şiirlerinin kusursuz olmasını temin etmiş olur. Şiir bir bina gibidir. Binanın malzemesi hazır ve o binaya uygun olmazsa istenilen şekilde olması mümkün değildir.

2- Bir kimsenin ilmi yoksa şiir yazmamalıdır. Çıplak bir insanın beline kemer bağlaması uygun değildir.

3- Şiirden anlamak, şâir olmanın ilk basamağıdır. Şiirin sanatlarını, şiir süslemek için, nelerin lazım geldiğini bilmek şâirin sermayesidir...

4- Şair, kendisini gerçekten şâir zannedip bu zannına güvenmemeli, câhillerin ve şiirden anlamayanların övmesine aldanarak kendîni şâir zannedip gururlanmamalı. Şiirden anlayanlar kendisinin ahmak, budala olduğunu mecâzi ifadelerle söylerler.

---

⁶Ahmet Mermer (edt.), "Eski Türk Edebiyatına Giriş", Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş, 14. Baskı, Ankara 2017, s.19.

Şair olmak için öne sürülen maddelere Prof. Dr. Ömer Faruk AKKÜN de şu maddeyi ilave etmiştir:

5- “Nizâmî’i Arûzî şiirinde bir şahsiyet olabilmeyi, insanın gençliğinin erken yıllarından itibaren eski şâirlerden 20.000 beyit ezberlemeye, daha sonrakilerden de 10.000 beyit miktarında şiiri kendine model alma şartına bağlar.⁷”

Osmanlı coğrafyasına baktığımızda üç kıtaya yayılmış bir imparatorluk görmekteyiz. Osmanlı devleti ele geçirdiği toprakları maddi ve manevi imar ederken sanat alanında da birçok şâir ortaya çıkmıştır. Bu şâirleri bölge bölge incelemek çok zor olacaktır. Osmanlı coğrafyasına yayılan divan şâirleri hakkında geniş bilgi almak için Prof. Dr. Filiz Kılıç’ın “Klasik Türk Edebiyatının Peşinden⁸” adlı kitabına bakabilirsiniz.

1.1.2.1. Yüzyıllara Göre Divan Edebiyatı Sanatçıları

Divan şiiri detaylı incelendiğinde yüzlerce divan şâirinin varlığı görülecektir. Bu şâirleri burada tek tek zikretmek zor olacağı için yazılmamıştır. Ayrıntılı bilgi için Ahmet KABAKLI’nın “Türk Edebiyatı 2⁹” adlı kitabına, Prof. Dr. Mine MENGİ’nin “Eski Türk Edebiyatı Tarihi¹⁰” adlı kitabına, Haluk İPEKTEN’in “Eski Türk Edebiyatı¹¹” adlı kitabına; “Ders Konum¹²” ve “Edebiyat Öğretmeni¹³” adlı sitelere bakınız.

1.1.2.2. Divan Şiirinde Tespit Edilen Kadın Şairler

Dünya edebiyatında kadın şâirlerin her zaman dikkat çektiğini ve üzerinde çok fazla çalışma yapıldığını belirten Kılıç, Orta Çağ Avrupa’sında kadın şâir görmenin hemen hemen imkânsız olduğunu; bizim edebiyatımızda ise 14. yy. ile 19. yy.

---

⁷ Ömer Akgün, *TDV İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, C.9, s.413.

⁸ Filiz Kılıç, *Klasik Türk Edebiyatının Peşinden*, 3. Baskı, Ankara 2013, S.139-235.

⁹ Ahmet Kabaklı, *Türk Edebiyatı 2*, , 14. Baskı, İstanbul 2008, s. 713-768.

¹⁰ Mine Mengi, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, 25. Baskı, Ankara 2018, s.47-274.

¹¹ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı*, 6. Baskı, İstanbul 2004, s.159-167.

¹² <http://www.derskonum.com/2015/02/divan-edebiyati-sanatcilari-yuzyil.html>, (01.04. 2019).

¹³ <https://www.edebiyatogretmeni.org/divan-siiri-sanatcilari/> (01.04.2019).

sonlarına kadar varlığını sürdürmüş 40 civarında kadın şâirden bahsetmenin mümkün olduğunu belirtmektedir. Ayrıntılı bilgi için bakınız.¹⁴

Şimdiye kadar tespit edilen kadın divan şâirlerimizden bazıları şunlardır:

15. yy: Zeynep Hatun, Mihrî Hatun

16. yy: Ayşe Hubba Hatun, Tûtî Hanım

17. yy: Sıdkî Hanım, Fatma Faize Hanım, Ânî Fatma Hatun

18. yy: Zübeyde Fıtnat Hanım

19. yy: Safvet Hanım, Leyla Hanım, Şeref Hanım, Fatma Servet, Âdile Sultân, İffet Hanım, Kâmile Hanım, Nigâr Hanım, Makbule Leman Hanım, Fatma Aliye Hanım, Nüzhet Hanım vd.

Erkek şâirlere nazaran kadın şâirler az olsa da 15. Yy.dan itibaren 19. Yy.ın sonlarına kadar kadın şâirlerin yetiştiği görülmektedir. Bu sayının 19. Yy.dan sonra katlanarak arttığı görülmektedir.

1.1.3. Divan Edebiyatı Nazım Türleri

Bu bölümde divan edebiyatın görülen nazım Türleri aşağıda kısaca ele alınacaktır. Ayrıntılı bilgi için “Eski Türk Edebiyatına Giriş” adlı kitapta Doç. Dr. Neslihan KOÇ KESKİN’in yazmış olduğu bölüm¹⁵ ile “Eski Türk Edebiyatı El Kitabı” adlı kitapta Mustafa İSEN’in yazmış olduğu “Türler¹⁶” adlı bölüme ve “Edebiyat Bilgileri¹⁷” ile “Edebiyat Öğretmeni¹⁸” adlı sitelere bakılabilir. Divan edebiyatında görülen nazım şekilleri şöyle sıralanabilir.

1.1.3.1. Dînî İçerikli Türler

1.1.3.1.1. Allah ile İlgili Türler

Esmâ-i Hüsnâ

---

¹⁵ Neslihan Koç Keskin, *Eski Türk Edebiyatında Edebî Türler*, A. Mermer (Edt.) *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 14. Baskı, Ankara 2017, s.271-436.

¹⁶ Mustafa İsen, *Türler*, (Edt.) A. Mermer. *Eski Türk Edebiyatı El Kitabı*, 12. Baskı, Ankara 2018, s.299-324.

¹⁷ <http://www.edebiyatbilgileri.com/11/divan-edebiyati-nazim-turleri/>, (25.04.2019).

¹⁸ <https://www.edebiyatogretmeni.org/divan-edebiyati-nazim-turleri/>, (25.04.2019).

Münâcât

Tevhîd

1.1.3.1.2. Hz. Peygamberle İlgili Türler

Hilye

Kırk Hadis ve Gül-i Sad-berg

Mevlîd

Miraciye

Na't

Siyer

1.1.3.1.3. Dînî Günler ve Bayramları Anlatanlar

Iydiye

Regâ'ibiye

1.1.3.2. Ahlaki Yönü Ön Planda Olan Türler

Nasihât-nâme/Pend-nâme:

1.1.3.3. Asıl Konuları Din Dışı Olan Türer

1.1.3.3.1. Bilmece Niteliği Taşıyan Türler

Muammâ

Lügaz

1.1.3.3.2. Bir Mekânı veya Yerleşim Yerlerini Anlatan Türler

Bilâdiye

Dâriye

Hammâmiye

Sâhil-nâme

Sefâret-nâme

Seyâhat-nâme

Şehr-engiz

1.1.3.3.3. Eleştiri, Şikâyet veya Alay ve Şaka İçeren Türler

Hasb-i Hâl

Hezel

Hicviye

Latîfe

1.1.3.3.3.1. Mevsimleri Anlatan Türler

Bahâriye

Sayfiye.

Şitâiye

1.1.3.3.3.2. Otobiyografi veya Biyografiye Dayalı Türler

Sergüzeşt-nâme

Tezkire

Vefeyât-nâme

1.1.3.3.3.3. Ölümü Anlatan Türler

Maktel-i Hüseyin

Mersiye

1.1.3.3.3.4. Övgü ve Tebrik İçeren Türler

Fahriye

Medhiye

Rahşiye

Sihhat-nâme.

1.1.3.3.3.5. Savaşları, Fetihleri ve Zaferleri Anlatan Türler

Fetih-nâme/Fethiye

Gazavât-nâme

Selim-nâme

1.1.3.3.3.6. Sosyal Hayatı Konu Alan Türler

Kahve-nâme

Sâkî-nâme

Sûr-nâme

1.1.3.3.3.7. Tahmin ve Yorum İçeren Türler

-Fâl-nâme

-Kıyâfet-nâme

1.1.3.3.3.8. Diğer Türler

Şarkı

Münazara

1.1.4. Divan Edebiyatı Nazım Şekilleri

Bu bölümde divan edebiyatında kullanılan nazım şekilleri kısaca yazılmıştır. Ayrıntılı bilgi için Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabına¹⁹ bakınız.

1.1.4.1. Nazım Birimi Beyit Olanlar

1.1.4.1.1. Gazel

Divan şiirinde aşk, kadın, şarap konularında yazılan lirik şiirlere gazel denir. Nazım birimi beyit, birim sayısı 5-15 arasında değişmektedir. Kafiye örgüsü (aa, ba, ca, da...) şeklindedir. Gazelin ilk beytine “matla” son beytine “makta”, en güzel beytine “beytül gazel” denir. Gazelin son beytinde şâirin mahlası geçer. Aralarında konu birliği bulunan gazellere “yek ahenk”, her beyti aynı güzellikte olan gazellere “yek avaz” gazel denir. Mahlas genellikle makta beyitte (son beyitte) yer alır. Bazı gazelerde iç kafiyeye yer verilir. Dize ortaları uyaklı olan, ortadan ikiye bölünüp dörtlük yapılabilecek şekilde yazılan gazellere musammat gazel denir.

1.1.4.1.2. Kaside

Divan şiirinde din ve devlet büyüklerini övmek için yazılmış şiirlerdir. Nazım birimi beyit, birim sayısı 33-99 arasındadır. Aruz ölçüsüyle yazılır. Kafiye şeması gazel gibidir: aa- ba- ca- da-ea... Kasidenin ilk beytine "matla", son beytine "makta",

---

¹⁹Yılmaz vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Ders Kitabı*, Ankara 2017, s. 64-65.

en güzel beytine "beytü'l-kasîd", şâirin mahlasının geçtiği beyte "taç beyit" adı verilir.

Kasidenin bölümleri şunlardır:

1) Nesib ya da Teşbib: Kasidenin giriş bölümüdür. 15-20 beyit kadar olan bu bölümde, konuyla ilgisi olmayan durumların (bahar, kış, ramazan vb.) tasvirleri yapılır.

2) Girizgâh: Kasidenin, nesib bölümünden asıl bölüm olan methiye bölümüne geçerken söylenen beyit ya da beyitlerden oluşan bölümdür. Bu bölüm iki bölümü birleştiren basamak görevindedir.

3) Methiye: Kasidenin sunulduğu kişinin övüldüğü bölümdür. Kasidenin asıl bölümüdür. Beyit sayısı sunulan kişiye ve şâire göre değişir.

4) Tegazzül: Gazel söyleme anlamına gelir. Kasidede, kaside ile aynı ölçü ve uyakta bir gazel söylenmesidir. Bu bölümün her kasidede bulunması zorunlu değildir.

5) Fahriye: Kasidede şâirin kendisini, sanatını övdüğü bölümdür

6) Dua: Kasidenin son bölümüdür. Bu bölümde övülen kişi ile ilgili iyi dileklerde bulunulur, dua edilir.

1.1.4.1.3. Mesnevî

Divan şiirinde bugünkü roman ve öykünün yerini tutan türdür. Nazım birimi beyit, birim sayısı sınırsızdır. Her beyit kendi içinde uyaklıdır(aa, bb, cc, dd...) ve beyitler aruzun kısa kalıplarıyla yazılır. Bu nazım şeklinde aşk, savaş, kahramanlık, tasavvuf gibi konular işlenir.

1.1.4.1.4. Kıt'a

Kelime anlamı "parça bölük"tür. En az iki beyitten oluşur. Matla ve makta beyti olmayan gazel gibidir. İşlediği konular hayat görüşü, nükte, hikmet, yergi vb. dir. Kıt'alar mahlassız şiirlerdir.

1.1.4.1.5. Müstezat

Gazelden türetilen bir türdür. Müstezat, çoğalmasi istenilen, artmış anlamına gelir; bir edebiyat terimi olarak ise gazelden türemiş, her dizesine bir küçük dize eklenmiş, belli vezinlerde yazılmış divan edebiyatı nazım biçiminin adıdır. Müstezat

gazelin her dizesine kısa bir dize eklenmesiyle oluşur ancak bu kısa dizeler “ziyade” adını alır yani “dize” kabul edilmez.

Örnek:

“Bülbül yetişir bağrımı hûn etti figanın

Zabt eyle dehânın

Hançer gibi deldi yüreğimin tîg-i zebânın

Tesîr-i lisânın”

İzzet Molla Müstezat zamanla değişikliğe uğramıştır. Servetifünun Dönemi’nde serbest müstezat adını almıştır. Aruz veya hece kalıbıyla herhangi bir düzene bağlı kalmadan yazılmıştır. Kafiye örgüsü şâirin isteğine göre şekillenmiştir. Serbest müstezatlara nazım nesre yaklaştırılmıştır. Serbest müstezat serbest şiire geçişte önemli bir basamak olmuştur. Serbest müstezâtın en başarılı örneklerini Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin ve Ahmet Haşim vermiştir.

1.1.4.2. Dörtlükten Oluşanlar

1.1.4.2.1. Rubai

Divan edebiyatına İran edebiyatından geçmiş, tek dörtlükten oluşan nazım şeklidir. Uyak düzeni (aaxa) şeklindedir. Belli bir hayat görüşü, felsefi görüş, ölüm vb. konularda yazılır. Halk edebiyatındaki maniye benzer. Bu nazım şekli az sözle derin anlamları ifade etme becerisi ister. Bu türün şüphesiz en büyük şâiri Ömer Hayyam’dır.

1.1.4.2.2. Tuyuğ

Tuyuğun kelime anlamı “kapalı, gizli, imalı, cinaslı söz” demektir. Belli bir hayat görüşü, felsefi görüş, ölüm vb. konularda yazılır. Tuyuğ, divan edebiyatına Türklerin kazandırdığı bir nazım şeklidir. Kaynağı halk edebiyatındaki manilerdir. Tek dörtlükten oluşan tuyuğun kafiye düzeni (aaxa) şeklindedir fakat kafiye düzeni (aaaa) olanlar da vardır. Tuyuğlar rubai ve maniden farklı olarak aruzun sadece “fâilâtün, fâilâtün, fâilün” vezniyle yazılır. Bu nazım şeklinin bir başka özelliği kafiyelerin cinaslı kelimelerden seçilmesidir. Türk edebiyatında ilk tuyuğlar Kadı Burhanettin ve Seyyid Nesîmî tarafından yazılmıştır.

1.1.4.2.3. Şarkı

Divan şiirine Türklerin kazandırdığı bu nazım şekli bestelenmek için yazılmıştır. Şarkı halk edebiyatındaki türkü ve koşmadan esinlenerek oluşturulmuş nazım şeklidir. Dörtlüklerle yazılan bu nazım şeklinin bentlerle yazılan şekilleri de vardır. Bent sayısı 3 ile 5 arasında değişir. Bestelenmek için yazıldığından bent sayısı fazla değildir. Şarkıların konusu genellikle “aşk, sevgili, eğlence, içki” gibi din dışı konulardır. Şarkıda her bendin üçüncü mısrasına miyan (orta) ya da miyanhane; sonda tekrarlanan mısraya da nakarat denir. Şarkının kafiye düzeni (aaaA, bbbA...) şeklindedir. Bu türün şüphesiz en büyük şâiri Lale Devri şâiri Nedîm’dir. Şeyh Gâlip, Enderunlu Fazıl, Leyla Hanım, Şeref Hanım bu türün gelişmesine katkıda bulunmuşlardır.

1.1.4.2.4. Murabba

Dörtlüklerden oluşan nazım şeklidir. Bent sayısı 4-7 arasındadır. Kafiye düzeni (aaaa, bbba, ccca...) şeklindedir. Murabbalar övgü, yergi, dinî ve öğretici konularla manzum mektuplarda tercih edilen bir türdür. Türk edebiyatında Yahya Bey ve Hayretî bu türü en çok kullanan şâirler olmuştur.

1.1.4.2.5. Terbi

“Dörtleme, dörtlü duruma getirme” anlamına gelir. Bir gazelin beyitlerinin üzerine, başka bir şâir tarafından, aynı ölçü ve uyakta ikişer dize eklenerek oluşturulan murabbalardır. Kafiye şeması (uyak düzeni) aaaa, bbba, ccca, ddda... şeklindedir.

1.1.4.3. Bentlerden Oluşan Musammatlar

1.1.4.3.1. Muhammes

Muhammesin kelime anlamı “beşli” demektir. Divan şiirinde beş mısralık bentlerden oluşan nazım şeklidir. Bent sayısı 4-7 arasında değişmektedir. Muhammesler her konuda yazılabilir.

1.1.4.3.2. Terkip-i Bent

Her bendindeki beyit sayısı genellikle 6 ile 10 arasında olan ve en az üç bentten meydana gelen bir nazım biçiminin adıdır.... Terkip-i bentlerde her bendi vasıta

beyti dışında kaside ve gazel gibi kafiyelidir. Vasıta beyti ise hem ait olduğu bentten hem de diğer bencilerden ve bencilerin vasıta beyitlerinden bağımsız olarak kendi içinde kafiyelidir. Türk edebiyatında en ünlü terkip-i bent, Bağdatlı Ruhi'nin manzumesidir.

1.1.4.3.3. Terci-i Bent

Terci kelimesi “tekrar etme, döndürme” anlamına gelmektedir. Her yönüyle Terkip-i bende benzer, ondan farkı bent ya da hane sonlarında tekrar edilen vasıta beytinin mısra sonlarında değişmeyip aynen tekrar edilmesidir.

1.1.4.3.4. Tahmis

Bir gazelin her beytinin başına başka bir şâir tarafından aynı vezin ve uygun kafiye ile üçer dize eklenmesiyle yapılan nazım şeklidir. Kelime anlamı beşleme demektir.

1.1.4.3.5. Taştir

Bir gazelin her beytinin arasına aynı vezin ve kafiyede mısra eklenerek oluşturulan nazım şeklidir. Taştir nazım şekli divan edebiyatında pek kullanılmamıştır.

Bu nazım şekillerinin yanında bendlerden oluşan nazım şekillerine divan edebiyatında kullanılan şu nazım şekillerini de ilave edebiliriz. Ayrıntılı bilgi için “Eski Türk Edebiyatına Giriş²⁰” adlı kitaba bakınız.

1.1.4.3.6. Müselles

Her bendi üç mısradan oluşan nazım şeklinin adıdır. Türk edebiyatında örneği yok denecek kadar azdır.

1.1.4.3.7. Tardiye

Beş mısralık bentlerden oluşan nazım şeklidir. Tardiye muhammesin özel bir şeklidir. Muhammesten kafiye düzeni ve yazıldığı vezin itibarıyla ayrılır.

1.1.4.3.8. Müseddes

---

²⁰ Lütfi Alıcı, “Eski Türk Edebiyatında Nazım Şekilleri”, A. Mermer (edt.) *Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş*, 14. Baskı, Ankara 2017, s. 75-150.

Aynı vezinde altı mısralık bentlerin birleşmesiyle meydana gelen musammatlara müseddes denir. Müseddesler genellikle 5-7 bend arasında yazılmıştır. Az olmakla birlikte 12 bende kadar uzayan müseddesler de vardır.

1.1.4.3.9. Tesdîs

Arapça altıya çıkarma, altılama demektir. Bir gazelin her beytinin önüne aynı vezin ve kafiyede dört mısra eklenerek oluşturulan müseddeslere tesdis adı verilir.

1.1.4.3.10. Müsebba

Aynı vezinde yedi mısralık bendlerin birleşmesiyle meydana gelen musammatlara müsebba' denir. Müsebbalar şekil ve konu bakımından diğer musammatlar gibidir.

1.1.4.3.11. Tesbi'

Bir gazelin beyitleri önüne aynı vezinde beş mısra eklenerek yapılan müsebba olarak tarif edilmektedir. Edebiyatımızda yok denecek kadar azdır.

1.1.4.3.12. Müsemmen

Aynı vezinde sekiz mısralık bendlerin birleşmesiyle meydana gelen musammatlara müsemmen denir. Müsemmenler şekil ve konu bakımından diğer musammatlar gibidir.

1.1.4.3.13. Tesmîn

Bir gazelin beyitleri önüne aynı vezinde altı mısra eklenerek yapılan müsemmenlere tesmîn denir. Edebiyatımızda çok az kullanılmıştır.

1.1.4.3.14. Mütessâ'

Aynı vezinde dokuz mısralık bendlerin birleşmesiyle meydana gelen musammatlara mütessâ' denir. Şekil ve kafiye bakımından diğer musammatların aynıdır.

1.1.4.3.15. Tetsî'

Bir gazelin her beytine ya da tazmin yoluyla sadece matlaı önüne yedi mısra eklenerek yapılan mütessalara tetsî' denir.

1.1.4.3.16. Mu'aşşer

Aynı vezinde onar mısralık bendlerin birleşmesiyle meydana gelen musammatlara mu'aşşer denir.

1.1.4.3.17. Ta'sîr

Bir gazelin her beytine ya da tazmin yoluyla sadece matları önüne sekiz mısra eklenerek yapılan muaşşerlere ta'sîr denir.

1.1.5. Divan Edebiyatında Kullanılan Edebi Sanatlar

Divan edebiyatı dediğimiz edebiyat, daha çok saray ve çevresinde geliştiği söylenen; ancak tezkireler ve diğer kaynaklar incelendiğinde sadece sarayla sınırlı kalmayıp bütün Osmanlı coğrafyasında gelişen ve ciddi bir kültürel birikimin neticesinde ortaya çıkan bir edebiyattır. Türk İslam kültürlerinin kaynaşmasıyla oluşan divan edebiyatı çerçevesinde ortaya çıkan eserlerde dil son derece dikkatli, estetik zevki yansıtacak bir şekilde kullanılmıştır. Dolayısıyla divan edebiyatı çerçevesinde sanatsız bir şiir hemen hemen yok gibidir.

Divan şâirlerinin sanat anlayışlarında, hüner ve marifet gösterme, bunun için de edebi sanatlara başvurma esastır; zira ustalıklar bunlar aracılığıyla ortaya konulur.²¹

Dilinin sanatlı ve ağır olduğu söylene de bu divan edebiyatı geleneğinin bir neticesidir. Dilin sanatlı ve ağır olması konusunda Prof. Dr. Muhsin MACİT: "Divan şiirinde bir şâirin ne söylediği kadar nasıl söylediği de önemlidir. Şairler sözü güzel ve etkili söylemenin kuramsal çerçevesini belagat kitaplarından, yolunu yordamını ise ustaların eserlerinden öğrenirlerdi. Eskiler sözü bir güzele benzetir, edebi sanatları da güzelin süsü olarak değerlendirirlerdi²²." Sözleriyle bunun kaçınılmaz olduğunu izah etmiştir.

Ortaöğretim ders kitaplarında da edebi sanatlar: "Edebiyatta anlatımı zenginleştirmek, renklendirmek ve daha çarpıcı bir duruma getirmek için temelde benzetme esasına dayalı, söz ve anlama bağlı anlatım inceliği ve özelliğidir²³."

---

²² Muhsin Macit, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, 8. Baskı, Ankara 2016, s.81.

²³ İfakat Yücel, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, 2017, s. 107.

Şeklinde tanımlanarak edebî metinlerin sanatsal niteliklerinin anlaşılmasında edebî sanatların önemli bir yerinin olduğu vurgulanmıştır.

Divan edebiyatında madem sanatlı söylemler çok önemlidir. O halde divan şiirinde kullanılan Edebî sanatları açıklamak gerekmektedir. Aşağıda divan şiirinde görüldüğü tespit edilen edebi sanatlar açıklanacaktır.

1.1.5.1. Teşbih (Benzetme)

Osmanlı Türkçesi Sözlüğünde teşbih sanatı: “İki varlık arasında, benzetme yoluyla bağlantı kurma; anlamı kuvvetlendirmek, anlatılanı daha ilgi çekici kılmak için sözü edilen varlığa başka bir varlıkta bulunan özellikleri yükleme yoluyla yapılan söz sanatı.”²⁴ şeklinde tanımlanmaktadır.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabında da teşbih şu şekilde açıklanır:²⁵

Aralarında benzerlik ilgisi kurulan varlık veya kavramlardan nitelikçe zayıf olanın, kuvvetli olana benzetilerek anlatılmasıdır. Yalın Teşbih (Teşbih-i belîğ): Benzeyen ve kendisine benzetilenle yapılan benzetmedir. Bu benzetme türüne güzel benzetme de denir:

Teşbihin dört ögesi vardır:

Benzeyen: Özellikçe zayıf olandır.

Kendisine benzetilen: Özellikçe güçlü olandır.

Benzetme yönü: Aktarılan özelliktir.

Benzetme edatı: Gibi, kadar, sanki vb. kelimelerdir. ‘Benzeyen’ ve ‘kendisine benzetilen’ asıl ögelerdir. ‘Benzetme yönü’ ve ‘benzetme edatı’ yardımcı ögelerdir.

Yardımcı ögeler kullanılmadan da benzetme yapılabilir.

Örnek:

---

²⁴ Çağbayır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, İstanbul 2017, s. 1664.

²⁵ Yücel, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1.Baskı 2017, s. 109.

Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik

Benzeyen: bin atlı (akıncılar).

Kendisine benzetilen: çocuklar.

Benzetme yönü: şen olma.

Benzetme edatı: gibi. Bu benzetmede dört öge de bulunmaktadır.

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Benzeyen: ordu.

Kendisine benzetilen: dev.

Benzetme edatı: gibi.

Bu benzetmede benzetme yönü bulunmamaktadır.

...

Gümüş bir dumanla kapandı her yer

Benzeyen: duman.

Kendisine benzetilen: gümüş.

Benzetme yönü ve benzetme edatı kullanılmamış.

1.1.5.2. İstiare

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabında istiare sanatı şu şekilde açıklanmaktadır:²⁶

Bir sözün, benzetme amacıyla başka bir söz yerine kullanılmasıdır. İstiare benzetmenin temel öğelerinden yalnızca biriyle (benzeyen ya da kendisine benzetilenle) yapılır.

İstiare ikiye ayrılır:

a. Açık İstiare: Benzetmenin iki temel unsurundan yalnızca kendisine benzetilen kullanılarak yapılan istiaresidir.

Havada bir dost eli okşuyor derimizi.

Benzeyen: rüzgâr (yok) Kendisine Benzetilen: dost eli (var)

---

²⁶ Yılmaz, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Ders Kitabı*, s. 66.

b. Kapalı İstiare: Benzetmenin iki temel unsurundan yalnızca benzeyen kullanılarak yapılan istiairedir.

Can kafeste durmaz uçar

Dünya bir han konan göçer

Benzeyen: can (var) Kendisine Benzetilen: kuş (yok)

1.1.5.3. Leff ü Neşr

Macit, leff ü neşri: “Genellikle bir beyit içinde, birinci dizede en az iki şeyi söyleyip, ikinci dizede bunlarla ilgili benzerlik ve karşılıkları vermektir. Divan şiirinde çok sevilmiş ve sıklıkla kullanılmış bir sanattır.²⁷” şeklinde açıklamaktadır.

Örnek:

Sihir ü efsun ile dolmuştur derunun ey kalem

Zülf-i hârûtun demek mümkün ki nâl olmuş sana

(Nedîm)

(Ey kalem! İçin sihir ve büyü ile dolmuştur. Harut’un zülfü sana nal olmuş demek mümkündür.” Şeklinde izah edilmektedir.

1.1.5.4. Tenasüp

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabında tenasüp sanatı: “Uyma, uygunluk, birbirini tutma, yakışma anlamındadır. Belli bir konu ile ilgili olarak aralarında bazı bakımlardan ilgiler bulunan birden fazla sözcük, terim veya deyim mısra ya da beyit içinde bir arada kullanılmaktadır.²⁸” şeklinde açıklanmaktadır.

Örnek:

Sensin bizi muhlis yine gark-âb-ı fenâdan

Ne zevrak u ne Nûh u ne tûfân biliriz biz

Nâilî-i Kadîm (Fânilik, yok olup gitme suyunda boğulmuş olan bizleri kurtaracak yine sensin. Biz ne kayık, ne Nuh, ne de tufan biliriz.)

Bu beyitte Nuh peygamber, onun hayatı ve mucizeleriyle ilgili olarak “gark-âb”, “zevrak”, “Nuh”, “tufan” sözcükleri tenasüplü olarak bir arada kullanılmıştır.

²⁷ Macit, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, s.97.

²⁸ Yılmaz, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, s. 66.

Örnek:

Yine bahar geldi, bülbül sesinden
Sada verip seslendi mi yaylalar
Çevre yanın lale sümbül bürümüş
Gelin olup süslendin mi yaylalar

Ruhsati Bu dörtlükte kullanılan “bülbül, sada, seslenme”, “bahar, bülbül, lale, sümbül”, “gelin olma, süslenme” kelimeleri anlamca birbiriyle ilgili olduğundan tenasüp sanatı yapılmıştır.

1.1.5.5. Teşhis (Kişileştirme)

Kubbealtı Lügatinde teşhis sanatı: “Cansız varlıkları veya hayvanları insanmış gibi gösterme, kişilik verme sanatı, teşhis.²⁹” şeklinde tanımlanmaktadır.

Örnek

Gül hasretinle yollara dutsun kulağını
Nergis gibi kıyâmete dek çeksün intizâr

Bakî burada gülün yollara kulak tutmasını, nergisin kıyamete kadar inlemesini belirtmiş; insana ait özellikleri insan dışındaki varlıklara vererek teşhis yapmıştır.

1.1.5.6. İntak (Konuşturma)

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabında intak sanatı: “Kişileştirilen varlık veya kavramın konuşturulmasıdır.³⁰” şeklinde açıklanmaktadır.

Örnek

Dal bir gün dedi ki tomurcuğuna:
— Tenimde bir yara işler gibisin.

Ahmet Kutsi Tecer, İnsana özgü konuşma özelliğini dala aktararak intak yapmıştır.

---

²⁹ İlhan Ayverdi, *Kubbealtı Lügati, Türkçe Sözlük*, 1. Baskı, İstanbul 2007, S.623.

³⁰Yücel, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, 2017, s. 107.

1.1.5.7. İstihdam

Macit, istihdam sanatını: “Birden çok anlamı olan bir sözcüğün, beyit içinde bütün anlamlarıyla ilgili ibarelere yer vermek suretiyle kullanmaktır. İham ve tevriyeden farkı şudur: İham ve tevriyede birden çok anlamı olan sözcüğün tekrarı, sözcüğün diğer anlamlarıyla ilgili söz veya söz gruplarının kullanılması gerekmez.³¹” şeklinde açıklamaktadır.

Örnek:

Ayağa düş dilersen başa çıkmak

Onunla başa çıktı câm-ı sahbâ

(Baş üstünde olmak istersen ayağa düş. Şarap kadehi öyle yaparak başa çıktı.)

Hayâlî Bey “ayağ” kelimesiyle ilk mısradaki baş kelimesiyle tezat oluşturacak şekilde gerçek anlamıyla, ikinci mısradaki ise câm-ı Sahbâ terkinin çağrışımla kadeh anlamında kullanılmaktadır

1.1.5.8. Kinaye

Özkırmımlı, kinaye sanatını: “*Maksadı kapalı bir biçimde, dolayısıyla anlatan söz. Edebiyat terimi olarak Bir sözün hem gerçek hem de mecaz anlamıyla kullanılması sanatıdır. Kinayede benzetme amacı güdülmaz.*³²” şeklinde açıklamaktadır. Burada asıl olan kelimenin mecaz anlamıdır.

Örnek:

Şu karşıma göğüs geren

Taş bağırlı dağlar mısın?

Yunus Emre Bu dizelerdeki “taş bağırlı” sözü hem gerçek (dağların bağrında taşlar olması) hem de mecaz (acımasız) anlamda kullanılmıştır

1.1.5.9. Mübalağa

Macit, mübalağa sanatını: “*Sözün etkisini artırmak amacıyla ve çoğu kez heyecan sebebiyle bir durumun, olayın ya da varlığın olduğundan büyük ya da küçük*

---

³¹ Macit, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, s.92.

³² Atilla Özkırmımlı, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, Cilt 2, Ankara,2004, s. 812.

gösterilmesi, abartılmasıdır... Divan şâirleri daha ziyade methiye, fahriye, ve hicivlerde mübalağa sanatına başvurmuşlardır.³³ şeklinde açıklamaktadır.

Örnek:

Bahtım gibi tîre keff-i ümmid gibi teng

Çeşmim gibi pür-âb derûnum gibi vîrân

(Nâbî)

(Bahtım gibi kara, ümit eli gibi dar, gözlerim gibi yaş dolu, gönlüm gibi yıkık.)

1.1.5.10 Telmih

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Ders Kitabında telmih sanatı: “ Söz sırasında kastedilen bir şeyi imalı olarak belirtme, açık söylememe anlamındadır. Herkesin bildiği geçmiş önemli olaylara, meşhur kimselere, hikâyelere, efsanelere, inançlara, atasözlerine, ayet ve hadislerle değinmek, işaret etmektir.³⁴ şeklinde açıklanmaktadır.

Örnek:

Gökyüzünde İsa ile

Tur Dağı'nda Musa ile

Elindeki asa ile

Çağırayım Mevlâm seni

Yunus Emre Dörtlükte Hz. İsa'nın göğe yükselişi ve Hz. Musa'nın kıssası hatırlatılarak telmih yapılmıştır.

1.1.5.11. Cinas

Macit, cinas sanatı: “*Yazılışları ve söylenişleri aynı fakat anlamları farklı olan en az iki kelimeyi şiirde bir arada kullanma sanatıdır. Cinas başarılı kullanıldığında güzel bir fikir oyunudur. Bu sanat eski edebiyatçılar tarafından neredeyse harfe indirgenerek pek çok çeşitlere ayrılmıştır....*³⁵” şeklinde açıklamaktadır.

³³ Macit, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, s.93.

³⁴ Yılmaz, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Ders Kitabı*, s. 66.

³⁵ Macit, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, s.100.

Örnek:

Göz ucuyla bana dilber bugün bir merhaba kıldı
Görüp ağyar onu nar-ı hasedden yandı yakıldı

1.1.5.12. Tecahül-i Arif

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Ders Kitabında techül-i arif sanatı: “Arif ‘bilen’, tecahül ‘cahil gibi, bilmez gibi görünme’ demektir. Kişinin bir durumu, gerçeği bildiği hâlde, nükte yaparak bilmezlikten gelmesi, bilmiyormuş gibi davranmasıdır.³⁶” şeklinde açıklanmaktadır.

Örnek:

Şakaklarıma kar mı yağdı ne var
Benim mi Allah’ım bu çizgili yüz
Cahit Sıtkı Tarancı

1.1.5.13. Mecazımürsel (Ad Aktarması)

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabında mecaz-ı mürsel sanatı: “Bir sözün, benzetme amacı güdülmeden, başka bir sözün yerine kullanılmasıdır. Mecazımürselde parça-bütün, neden-sonuç, özel-genel, eser-sanatçı, iç-dış, yer-insan, soyut-somut, yön-uygarlık, araç-kullanıcı gibi anlam ilgileri bulunur.³⁷” şeklinde açıklanmaktadır.

Örnek:

Bakımsızlıklarla göçüp gitmiş bir cihan,
Mevsimler soğumuş, sular azalmış,
Buğday, Selçuklulardan kalan başak değil.

Yukarıdaki dizelerde “cihan” sözü ile Anadolu kastedilmiştir (bütün-parça ilişkisi).

Nedir üç dört alın?

Bir yurdun alnından boşansın ter.

---

³⁶ Yılmaz, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Ders Kitabı*, Ankara 2017, s.66.

³⁷ Yücel, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, 2017, s.110.

M. Akif Ersoy “Yurt” sözüyle kastedilen yurttaki insanlardır (yer-insan ilişkisi).

Rastlamıştım duvarda bir şâir arkadaşa

Faruk Nafiz Çamlıbel “Şâir” sözüyle şiir kastedilmiştir (sanatçı-eser ilişkisi).

Deniz güzel... geceler, çeşmeler serin...

Ömer Bedrettin Uşaklı “Çeşmeler” sözüyle su kastedilmiştir (dış-iç ilişkisi).

Bereket yağar tarlalara nisanda

“Bereket” sözüyle yağmur kastedilmiştir (sonuç-neden ilişkisi).

1.1.5.14. Kalb

Macit, kalb sanatını: “Bir kelimedeki harflerin yerlerini değiştirmek, bir kelimedeki harflerin tamamını kullanarak değişik kelimeler yapmak sanatıdır.³⁸” şeklinde tanımlanmaktadır.

Örnek:

Kemerim gibi miyânını kenâr ede deyu

Korkaram va'de-i vaslına nigâr ede hılâf

(Bakî)

1.1.5.15. İrsal-i Mesel

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabında irsâl-i mesel sanatı: “Anlatıma güç kazandırmak için söz, yazı veya şiirde; atasözü, özdeyiş ve çok bilinen yaygın bir sözü kullanma sanatıdır.³⁹” şeklinde tanımlanmaktadır.

Örnek:

Çağır Karac'oğlan çağır

Taş düştüğü yerde ağır

Gönül sevdiğinden soğur

Görülmeyi görülmeyi.

Karacaoğlan Bu dizelerinde “Taş düştüğü yerde ağır (kalır).” atasözü kullanılmıştır.

³⁸ Macit, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, s.102.

³⁹ Özcan, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, s. 82

1.1.5.16. Tevriye ve İham

Macit, tevriye ve iham sanatını:

Şiirde sözcüklerin çağrışımlarından yararlanır. Birden çok anlamı olan kelimelerin kullanımıyla şiirin çağrışım dünyası zenginleşir, metin içinde kazandıkları ikinci anlamlarıyla ilgili sözcüklerin kullanılmasıyla şiirin anlam katmanları çoğaltılır. Tevriye ve iham sanatları birden çok anlamı olan sözcükler üzerine kurulur.

Birden fazla anlamı olan bir sözcüğün, bir dize ya da beyit içinde uzak anlamını kasetmek tevriye, bütün anlamlarını kastederek kullanmak ise ihâm sanatıdır.⁴⁰ şeklinde açıklamaktadır.

Örnek:

Bâkî çemende hayli perişan imiş varak

Benzer ki bir şikâyeti var rüzgârdan.

Bâkî “rüzgâr” sözcüğünü hem yel hem de zaman anlamında kullanmıştır.

1.1.5.17. Tezat

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabında tezat sanatı: “Anlamı güçlendirmek için karşıt kavramların bir arada kullanılmasıdır. Tezat sanatının olabilmesi için zıt kavramlardan birinin gerçek, diğerinin mecaz anlamda kullanılması gerekir.”⁴¹ şeklinde açıklanmaktadır.

Örnek

Çın çın ötüyor sessizlik

Gerilmiş kolum bacağım

Faltaşı gibi bekliyorum

Tıkanacağım.

Melih Cevdet Anday Bu dizede “sessizlik” ve “çın çın ötmek” karşıt sözleriyle tezat sanatı yapılmıştır.

---

⁴⁰ Macit, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, s.91.

⁴¹ Özcan, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, s. 82.

1.1.5.18. Rücû (Geri Dönüş)

Macit, rücû sanatını: “Söylenen, ifade edilen bir duygu ve düşünceden dönmüş, vaz geçmiş görünerek, yeni görüş ve ifadelerle aynı aynı duygu ve düşüncüyü anlam yönünden daha güçlendirmeye denir.”⁴² şeklinde izah edilmektedir.

Örnek:

Kaddın libas-ı sürh ile afet değil midir

Afet değil kızılca kıyamet değil midir

Neyli yukarıdaki beyitte: “Ey sevgili, senin o servi boyun giydiğin kırmızı elbiseyle bir afet değil midir; yok afet değil, kızılca kıyamet değil midir?” diyerek rücu sanatına güzel bir örnek verir.

1.1.5.19. İstifham

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugatte, istifham sanatı: “Sorma, anlama, sorup anlama; anlamak, öğrenmek için sorma.”⁴³ şeklinde tanımlanmaktadır.

Edebiyatta soru sorma sanatı olarak bilinmektedir. Bu sanatın en güzel örneklerinden birini Fuzûlî'nin “usanmaz mı” redifli gazelinde görmekteyiz.

Örnek:

Beni candan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı?

Felekler yandı âhımdan murâdım şem'i yanmaz mı?

....

Fuzûlî rind-i şeydâdır hemîşe halka rüsvâdır,

Sorun kim bu ne sevdâdır bu sevdâdan usanmaz mı?

Fuzûlî'nin yukarıdaki gazelinde her beyitte istifham sanatının örneği görülmektedir.

---

⁴² Macit, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, s.95.

⁴³ Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lugat*, 33. Baskı, 2017, s. 523.

1.1.5.20. Terdid

Özkıırlı terdid sanatını: “Reddetme, geri çevirme. Edebiyat terimi olarak, ‘sözde ya da yazıda unutulmadık, beklenmedik sonuçlama’ anlamında kullanılmaktadır.⁴⁴ Şeklinde izah etmektedir.

Örnek:

Erbab-1 teşâür çoğalıp şâir azaldı
Yok öyle değil şâirin ancak adı kaldı.

Muallim NACİ

1.1.5.21. Târız

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Ders Kitabında tariz sanatı: “Dokundurma, dokunaklı söz söyleme, sataşma, ilişme, taşlama anlamındadır. Sözün gerçek ya da mecazlı anlamıyla kullanılmayıp bunların zıddı bir anlamın kastedilmesidir.⁴⁵” şeklinde açıklanmıştır.

Örnek:

Bir yetim görünce döktür dişini
Bozmağa çabala halkın işini
Günde yüz adamın vur kır dişini
Bir yaralı sarmak için yeltenme (Huzûri)

1.1.5.22. Aks (Yansıma)

Macit, aks sanatını: “Bir mısra ya da cümlelin anlamlı iki parçasından birini önce, ötekini sonra söyleyerek, yani mısrayı tersyüz ederek aynı anlamda bir iare oluşturmak suretiyle tam bir mısra veya cümle oluşturmaktır. Zihinde cinsla aynı tesiri yapan sanat güzel düzenlendiğinde sözün anlamını kuvvetlendir.⁴⁶” şeklinde açıklamaktadır.

---

⁴⁴ Özkıırlı, *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*, s.1230.

⁴⁵ Yılmaz, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Ders Kitabı*, s. 66.

⁴⁶ Macit, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, s.100.

Örnek:

Cennet gibidir rûyun rûyun gibidir cennet
Âdem doyamaz sana sana doyamaz âdem
(Nazîm)

1.1.5.23. İştikak

Osmanlı Türkçesi Sözlüğünde iştikak: “Bir kökten yapım ekleri ile yeni anlamda kelime yapma, türetme, üretme; aynı kökten gelen kelimeleri bir arada kullanma sanatı.”⁴⁷ şeklinde tanımlanmaktadır.

Örnek:

Şevk-i zevk ehli çekildi biz dahi yâ hû dedik
Zevki gitti âlemin ehl-i mezâkı kalmadı
(Bâkî)

1.1.5.24. Muvaşşah (Akrostiş)

Macit, muvaşşah sanatını: “Divan şiirinde bir manzumede her dizenin ilk harflerinin, yukarıdan aşağıya doğru bir isim çıkacak şekilde düzenlenmesine muvaşşah denir. Örnekleri çok fazla değildir. Modern şiirde buna akrostiş denilir.”⁴⁸ Şeklinde açıklamaktadır.

Örnek:

Mehtaba bakıp hüsnünü andım bu gece
Ruhumda kalan aksini sandım bu gece
Vuslat deminin zevkini ettikçe hayal
Te’sir-i firâkın ile yandım bu gece

Bu rubainin ilk harflerine baktığımızda sırasıyla mim, ra, vav ve te harflerinden oluştuğunu görmekteyiz. Bu harflerin bir araya gelmesiyle Mürüvvet ismi ortaya çıkmaktadır.

---

⁴⁷ Çağbayır, *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, s.1664.

⁴⁸ Macit, *Edebiyat Bilgi ve Teorileri*, s.104.

1.1.6. Aruz Ölçüsü

Bu bölümde divan şiirinde çokça kullanılan aruz kalıpları verilecektir. Daha geniş bilgi için H. İPEKTEN'in "Eski Türk Edebiyatı, Nazım Şekilleri ve Aruz"⁴⁹ adlı kitabına ve "Türk Edebiyatı"⁵⁰ adlı siteye bakılabilir.

Türk şiirinde en çok kullanılmış olan kalıplar şunlardır:

1. fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün
2. fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün
3. mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün
4. mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün
5. mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün
6. mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün
7. mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

1.1.7. Divan Edebiyatının Beslendiği Kaynaklar

"Divan edebiyatı, Türk edebiyatıdır." Diyen Kaplan, eski Türk kültürünün bir parçası ve en güzel aynası olan divan edebiyatını, eski Türk medreselerinden, tekkelerinden, sarayından, çarşısından ve günlük hayatından ayırmanın mümkün olmadığını belirterek bu edebiyatı da ötekiler gibi Türklerin vücuda getirdiğini belirtir.⁵¹

Belli bir bilgi ve kültür birikimi olmadan divan edebiyatı anlaşılabilir. Eski eserlerimizin yarısından çoğunun İslami ruhla oluşturulduğunu belirten Kaplan. "Kelime ve mazmun oyunlarından ibaret olan divan edebiyatı'nın bizi eski kültürümüz hakkında yanılttığını" belirterek, "divan edebiyatının ötesinde henüz hududu keşfedilmemiş engin bir ruh, manevi edebiyat" bulunduğunu, "millî varlığımızı tanımak için bu manevi kuvvet kaynaklarını bilmek" gerektiğini söylemektedir.⁵²

⁴⁹ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı*, s.167-278.

⁵⁰ <https://www.turkedebiyati.org/turk-siirinde-aruz.html>, (21.04.2019).

⁵¹ Kaplan, *Kültür ve Dil*, s.36.

⁵² Kaplan, *Nesillerin Ruhü*, 8. Baskı, İstanbul 2001, s.61.

Divan edebiyatını anlayabilmek için mutlaka kaynaklara gidilmesi gerektiğini söyleyen Kaplan: “Kaynağa gidilmeden ve metin üzerinde düşünülmeden hüküm verildiği için, divan edebiyatı, gözü kapalı kötülenmiştir.⁵³” demektedir.

Kaynaklara gidilmemesi ve gerekli bilimsel incelemelerin yapılmaması, önyargılı ve yanlış değerlendirmelere sebep olacağını, bu ve benzeri konuların kaynaklara gidilerek titiz çalışmalarla aydınlatılması gerektiğini söylemektedir.⁵⁴

Mevlânâ, Yunus Emre, Hacı Bayram Veli, Fuzûlî’, Bâkî, Nedîm yahut 2. Murad, Fatih, 3. Selim vb.hatıralarını yazsalar, bugün kim bilir ne kadar ilgi çekici olabileceğini, geçmiş asırlarda yaşamış yazarın, bir imamın, bir kâhyanın, bekçinin, günlükleri elimize geçmiş olsaydı değerine paha biçilemezdi, diyen Kaplan, eski kaynakların ne kadar çok önemli olduğuna dikkat çekmektedir.⁵⁵

600 yıl cihana hükmeden bir devletin döneminde oluşan divan edebiyatı; şiir ve nesir alanında, İslam kültürü başta olmak üzere dîni, sosyal, kültürel ve tarihî birçok farklı kültürden beslenen ve çok zengin bir içeriğe sahip olan bir edebiyattır. Divan edebiyatını anlayabilmek için bu kaynakların neler olduğunu bilinmeli ve ondan sonra divan edebiyatını anlamaya çalışılmalıdır. Çok zengin bir içeriğe sahip divan edebiyatının faydalandığı kaynaklar şunlardır:

Kur’ân: “Pekçok âyet divan şiirinde, iktibas ve telmih biçiminde Arapça asıllarıyla yahut çeviri olarak sıkça kullanılmıştır.⁵⁶”

Hadisler: “Temizlik, yeme içme âdâbı, iyilik, güzellik, kötülükler, kötülüklerden sakınma, her çeşit ibâdet ve akla gelecek gelmeyecek her konu, hadislerde cevaplandırılmıştır. Bu yüzden hadis, divan şiiri için ikinci kaynaktır.⁵⁷”

Kıyas-ı Enbiyâ/Peygamberler Tarihi: “Her divan şâirinin şiirlerinde bazen teşbih unsuru, bazen de işlenen konunun esprisinden kaynaklanan peygamberler

---

⁵³Kaplan, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 1*, 4. Baskı, İstanbul 1977, s.9.

⁵⁴Kaplan, “*Boynu ve Ayağı Bağlı Leyla*”, Ankara 1977 S. 157, s. 8-9.

⁵⁵Kaplan, *Nesillerin Ruhü*, s.171.

⁵⁶ Soysal, *Eski Türk Edebiyatı Metinleri*, s.247.

⁵⁷<http://www.dilededebiyat.net/turk-edebiyati-tarihi/islamiyetin-etkisindeki-turk-edebiyati/divan-edebiyati/divan-siirinin-genel-ozellikleri/divan-siirinin-kaynaklari>, (28.04.2019).

şunlardır: Âdem, Âzer, Dâvud, Eyüp, İbrahîm, İsâ, Musâ, Nûh, Süleymân, Yakûb, Yunûs, Yûsuf ve son peygamber Hz. Muhammed.⁵⁸”

İslam Tarihi: İslam tarihine geçmiş önemli kişiler ve sahabeler; Bedir, Uhud, Yemame, Yermuk gibi önemli savaşlar ve fetihlerin vs. divan edebiyatına kaynaklık eden konuların başındadır.

Tasavvuf: “Devrin inancı içinde birçok tasavvufî görüşler ortaya çıkmış, Batinî, Melamî, Hâricî ve Sunnî inançlı pek çok tasavvufî görüş ve tarikat ortaya çıkmış, bu görüşler ve farklılıklar divan edebiyatının ana konularından ve kaynaklarından birini oluşturmuştur.⁵⁹”

Şehnâme: “Dünya edebiyatlarından önemli bir yere sahip olan Şeh-nâme’de, İran’ın mitolojik tarihi ve geleneklerinde İslâmî devre kadar gelmiş ne varsa hepsi toplanmıştır.⁶⁰”

Bunlardan başka Eski Türk Edebiyatına kaynaklık eden başka kaynaklar da vardır. Bunlardan bazıları şunlardır:

Tarihî olaylar ve tarihi kişiler

Günlük hayata dair kaynaklardır

Dînî ilimler

Çağın ilimleri

Atasözleri ve deyimler

Türk kültürüne ait başka unsurlar

1.2. 2000-2018 Yılları Arasında Liselerde Okutulan Edebiyat Ders Kitapları ve Yazarları

Bu bölümde, 2000-2018 yılları arasında ortaöğretimlerde okutulan Türk Dili ve Edebiyatı dersiyle ilgili 67 kitabın yazarları, baskı sayısı, yayın yeri ve yılı, yayınevi bilgileri açıklanmıştır. Bahsi geçen kitaplarla ilgili yayın bilgileri 9-10-11 ve 12. Sınıflar olmak üzere 4 kademedede belirtilmiştir.

---

⁵⁸ A. Mermer, “*Eski Türk Edebiyatına Giriş*, s. 29.

⁵⁹ <https://edebiyatvesanatakademisi.com/divan-siiri-ve-sairler/divan-edebiyatinin-kaynaklari/14141>, 28 Nisan 2019, 14.50.

⁶⁰ A. Mermer, “*Eski Türk Edebiyatına Giriş*”, s.32.

1.2.1. 2000-2018 Yılları Arasında Lise 9. Sınıflarda okutulan Edebiyat Ders Kitapları ve Yazarları

Lise Türk Edebiyat Tarihi 1

Yazarlar(Komisyon): M. Necâtî DEMİRCAN
Nuri AKTAKKA
Şerafettin TANRIKULU

Baskı : 1, Ek.

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2000

Yayınevi : Milli Eğitim Basımevi

Lise Türk Edebiyat Tarihi 1

Yazarlar(Komisyon): M. Necâtî DEMİRCAN
Nuri AKTAKKA
Şerafettin TANRIKULU

Baskı : 2

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2001

Yayınevi : Milli Eğitim Basımevi

“Lise Türk Edebiyat Tarihi 1” adlı kitabın 2000 ve 2001 baskıları haricinde başka baskısı temin edilememiştir. Bunun sebebi de adı geçen kitabın 2000-2001 eğitim öğretim yılından itibaren daha okutulmamasıdır.

Türk Dili ve Edebiyatı(Edebiyat Lise 1)

Yazarlar(Komisyon): Nermin ERCAN
A. İ. KANBEROĞLU
H. Mehmet YENİKURTULUŞ
Abdurrahman YÜKSEL
Aysel ÇETİN
Nezihe TATAR

Mehmet KOÇ
Ali Erkan KAVAKLI
Ahmet BALTA
Ayla VURAL
Mehmet GÖRÜCÜ
Mustafa YAŞAR

Baskı : 1, Ek
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 1999
Yayinevi : Milli Eğitim Basımevi

Türk Dili ve Edebiyatı(Edebiyat Lise 1)

Yazarlar (Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri
Baskı : 2
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2000
Yayinevi : Milli Eğitim Basımevi

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

Yazarlar (Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri
Baskı : 4
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2001
Yayinevi : Milli Eğitim Basımevi

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

Yazarlar(Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri
Baskı : 5
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2002
Yayinevi : Milli Eğitim Basımevi

Lise Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 1)

Yazarlar (Komisyon) : Nermin ERCAN ve Diğerleri
Baskı : 1
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2004
Yayınevi : Evos Basım Yayın

Lise Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 1)

Yazarlar (Komisyon) : Nermin ERCAN ve Diğerleri
Baskı : 2, Ek
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2005
Yayınevi : Ilıcak Matbaacılık A. Ş.

“Lise Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 1)” adlı kitaba bakıldığında 1999-2000 ve 2000-2005 eğitim öğretim yılları arasında okutulduğu, kitap yazar kadrosunun başında Nermin ERCAN olduğu görülmüştür. Bu dönemler arasında yazılan kitap yazma komisyonunda çok sayıda yazarın bulunduğu tespit edilmiştir.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon) : Sakîne ÖNER (Editör)
Ali KURT ve Diğerleri
Baskı : 1
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2006
Yayınevi : Uniprint

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon) : Sakîne ÖNER (Editör)
Ali KURT ve Diğerleri
Baskı : 2

Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2007
Yayınevi : Evren Yayıncılık A. Ş.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon) : Sakîne ÖNER (Editör)
Ali KURT ve Diğerleri

Baskı : 3

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2008

Yayınevi : İmaj İç ve Dış Tic. A. Ş.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon) : Sakîne ÖNER (Editör)
Ali KURT ve Diğerleri

Baskı : 4

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2009

Yayınevi : Devlet Kitapları Döner Sermaye İşletmesi
Müdürlüğü

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon) : Sakîne ÖNER (Editör)
Ali KURT ve Diğerleri

Baskı: 5

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2010

Yayınevi : Kelebek Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon) : Sakîne ÖNER (Editör)

Ali KURT ve Diğerleri
Baskı: 1
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2011
Yayınevi : Saray Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon) : Sakîne ÖNER (Editör)
Ali KURT ve Diğerleri

Baskı: 2
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2012
Yayınevi : Dergah Ofset

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon) : Sakîne ÖNER (Editör)
Ali KURT ve Diğerleri

Baskı : 3
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2013
Yayınevi : Saray Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon) : Sakîne ÖNER (Editör)
Ali KURT ve Diğerleri

Baskı: 4
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2014
Yayınevi : Korza Yayıncılık Basım San. Ve Tic. A. Ş.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon) : Sakine ÖNER (Editör)
Ali KURT ve Diğerleri
Baskı: 5
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2015
Yayınevi : MEB Yayınları

2006-2007 eğitim öğretim dönemiyle 2015-2016 eğitim öğretim dönemlerinde okutulan “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı” adlı ders kitabının Sakine ÖNER’in editörlüğünde Ali KURT’un başını çektiği birçok yazardan oluşan komisyon tarafından düzenlendiği, kitabın adının 2008’den itibaren “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı” şeklinde değiştiği ancak yazar kadrosunda değişiklik olmadığı tespit edilmiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf

Yazarlar (Komisyon) : Dr. Serdar DERMAN
Dr. Murat ATEŞ
Baskı: 1
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2015
Yayınevi : EKOYAY Matbaacılık

İncelediğimiz bu kitabın iki yazar tarafından yazıldığı, sonraki yıllarda aynı kitabın tekrar okutulduğuna dair bir verinin olmadığı gözlemlenmiştir. Burada dikkat çeken husus ise ders kitaplarının yazar kadrosunda ciddi oranda azalma olmasıdır.

Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı

Yazarlar (Komisyon): Prof. Dr. Yakup ÇELİK
Doç. Dr. Mustafa KURT
Şükran UÇKAÇ YARGI

Mihriban UYAR

Baskı : 1
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2016
Yayınevi : Saray Matbaacılık

Burada 2016 eğitim öğretim yılından itibaren dikkat çekilebilecek önemli bir husus ders kitaplarının isimlerinin genel hatlarıyla değişmesidir. Lise ders kitapları önceki yıllarda edebiyat konularını içerecek şekilde isimlendirilirken 2016 yılından itibaren liselerde “Dil ve Anlatım” dersleriyle “Türk Edebiyatı” derslerinin tek ders altında birleşmesi sonucu ders adı “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9 Ders Kitabı” adı ile yazılmıştır. Yazar kadrosunda da ciddi manada daralma olmuştur.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9 Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): İfakat YÜCEL
Mahmut TÜRKYILMAZ
Salim SAĞIR

Baskı: 1
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2017
Yayınevi : MEB Yayınları

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9 Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): İfakat YÜCEL
Mahmut TÜRKYILMAZ
Salim SAĞIR

Baskı: 1
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2018
Yayınevi : MEB Yayınları

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9 Ders Kitabı

Yazar	:	Mustafa Sıddık ÖZCAN
Baskı	:	1
Yayın Yeri	:	Ankara
Yayın Yılı	:	2018
Yayınevi	:	Sonuç Yayınları

9. sınıf ders kitaplarına bakıldığında kitaplar çok fazla yazar tarafından yazılırken sonraki dönemlerde yazar sayılarında ciddi oranda azalma olmuştur. Yine ders kitaplarının isimlerinin dönem dönem değiştiği tespit edilmiştir. Bunun sebebinin de “Türk Dili ve Edebiyatı” programı olabileceği düşünülmüştür.

1.2.2. 2000-2018 Yılları Arasında Lise 10. Sınıflarda okutulan Edebiyat Ders Kitapları ve Yazarları

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Yazarlar (Komisyon):	Nermin ERCAN ve Diğerleri
Baskı Sayısı:	2
Yayın Yeri:	İstanbul
Yayın Yılı :	2000
Yayınevi :	Milli Eğitim Basımevi

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Yazarlar (Komisyon):	Nermin ERCAN ve Diğerleri
Baskı Sayısı:	3
Yayın Yeri:	İstanbul
Yayın Yılı :	2001
Yayınevi :	Milli Eğitim Basımevi

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Yazarlar (Komisyon):	Nermin ERCAN ve Diğerleri
Baskı Sayısı:	4

Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2002
Yayınevi : Milli Eğitim Basımevi

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Yazarlar (Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri
Baskı Sayısı: 1
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2004
Yayınevi : Doğan Ofset

Lise Edebi Metinler 1

Yazarlar(Komisyon): Mustafa EKİNCİ
Ömer YILDIZ
Hamdi KOÇAK
Mehmet ONAY
Erdal DANACI

Baskı : 5
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2004
Yayınevi : Milli Eğitim Basımevi

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Yazarlar (Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri
Baskı Sayısı: 2
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2005
Yayınevi : Devlet Kitapları Müdürlüğü

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 1
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2006
Yayınevi : Feza Gazetecilik A.Ş.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri
Baskı Sayısı: 2
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2007
Yayınevi : İmaj Yayıncılık

Ortaöğretim Lise Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 2)

Yazarlar (Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri
Baskı Sayısı: 4
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2007
Yayınevi : Semih Ofset

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10 Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri
Baskı Sayısı: 3
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2008
Yayınevi : Doğan Ofset

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10 Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri
Baskı Sayısı: 4
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2009

Yaynevi : İhlas Gazetecilik A.Ş.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10 Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 5

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2010

Yaynevi : Bediralp Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10 Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 1

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2011

Yaynevi : Özkan Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10 Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 2

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2012

Yaynevi : Dergah Ofset

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10 Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 3

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2013

Yaynevi : Saray Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10 Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri
Baskı Sayısı: 4
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2014
Yayınevi : Özyurt Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10 Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri
Baskı Sayısı: 5
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2015
Yayınevi : Devlet Kitapları

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı

Yazar: Yaşar TATLITÜRK
Baskı Sayısı: 3
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2016
Yayınevi : Nova Yayıncılık

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı

Yazar: Aylin Hidayet Başaran Yılmaz
Baskı Sayısı: 3
Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2017
Yayınevi : Bir Yay

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı

Yazarlar (Komisyon): D. Döndü KARACA
Gurbet FİLAZİ vd.
Baskı Sayısı: 1

Yayın Yeri: Ankara
Yayın Yılı : 2018
Yayınevi : MEB Yayınları

Burada adı geçen kitaplara bakıldığında 9. Sınıftaki yazar kadrolarıyla yürütülen yöntemin aynı olduğu görülmüştür. Dönem dönem kitap adları ve yazar kadroları değişmiştir. Dikkat çeken bir husus da 2016 ve 2017 yıllarında tek yazar varken 2018 yılında yazar komisyonu tekrar genişletilmiştir.

1.2.3. 2000-2018 Yılları Arasında Lise 11. Sınıflarda okutulan Edebiyat Ders Kitapları ve Yazarları

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 2)

Yazarlar(Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 1

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 1999

Yayınevi : Milli Eğitim Basımevi

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

Yazarlar(Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 2

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2000

Yayınevi : Milli Eğitim Basımevi

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

Yazarlar(Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 3

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2001

Yayınevi : Milli Eğitim Basımevi

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 2)

Yazarlar(Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 4

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2002

Yayınevi : Milli Eğitim Basımevi

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

Yazarlar(Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 1

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2004

Yayınevi : Milli Eğitim Basımevi

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

Yazarlar(Komisyon): Nermin ERCAN ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 2

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2005

Yayınevi : Devlet Kitapları Müdürlüğü

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 1

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2007

Yayınevi : Evren Yayıncılık A.Ş.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 2
Yayın Yeri: İstanbul
Yayın Yılı : 2008
Yayınevi : Promat

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 3

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2009

Yayınevi : Evren Yayıncılık A.Ş.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 5

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2010

Yayınevi : Bediralp Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 5

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2011

Yayınevi : Başak Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 1

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2012

Yayınevi : Başak Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 2

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2013

Yayınevi : Saray Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 3

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2014

Yayınevi : Özyurt Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 4

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2015

Yayınevi : MEB Yayınları

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11 Ders Kitabı

Yazarlar : Cafer YILDIRIM

Baskı Sayısı: 1

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2017

Yayınevi : Lider Yayıncılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): İfakat YÜCEL
Mahmut TÜRKYILMAZ
Selim SAĞIR

Baskı Sayısı: 1

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2018

Yayınevi : MEB Yayınları

1.2.4. 2000-2018 Yılları Arasında Lise 12. sınıflarda okutulan Edebiyat Ders Kitapları ve Yazarları

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 1

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2008

Yayınevi : İmpress

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 2

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2009

Yayınevi : Saray Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 3

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2010

Yayınevi : Bediralp Matbaacılık

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 4

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2011

Yayınevi : APA Uniprint Basım San. Ve Tic. A. Ş.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Yazarlar(Komisyon): Ali KURT ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 5

Yayın Yeri: İstanbul

Yayın Yılı : 2012

Yayınevi : Dergâh Ofset

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf

Yazarlar(Komisyon): Dr. Murat ATEŞ

Dr. Metin OKTAY

Baskı Sayısı: 1

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2017

Yayınevi : EKOYAY

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf

Yazarlar(Komisyon): Döndü KARACA ve Diğerleri

Baskı Sayısı: 1

Yayın Yeri: Ankara

Yayın Yılı : 2018

Yayınevi : MEB Yayınları

İncelenen kitaplara bakıldığında kitap yazar komisyonunun başında genelde belirli yazarların olduğu, “Türk Dili ve Edebiyatı” programına göre ders kitaplarının

adlarının değiştiği, komisyondaki yazar sayılarının son yıllarda ilk yıllara oranla azaldığı tespit edilmiştir.

2. BİRİNCİ BÖLÜM

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında 2000-2018 yılları arasında ortaöğretimlerde okutulan Türk Dili ve Edebiyatı dersiyle ilgili 67 kitapta divan edebiyatı konularının görünümü açıklanmıştır.

2.1.1. Lise 1 Ders Kitaplarında 2000-2018 Yılları Arasında Divan Edebiyatının Görünümü

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelediğimiz bu kitap⁶¹ 1999-2000 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında “Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’nun 23.07.1999 gün ve 173 sayılı kararı ile beş yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilmiş. Yayınlar Dairesi Başkanlığı’nın 2.11.1999 tarih ve 6010 sayılı onayı ile birinci baskısına ek olarak 25.000 adet basılmıştır.” İfadesi yer almaktadır.

Kitap İçeriğine bakıldığında 5 bölümden oluştuğu görülür:

1. bölüm “Edebiyat İnsan ve Toplum” başlığıyla verilmiş ve burada divan edebiyatıyla alakalı bilgilere yer verilmemiştir.

2. bölüm “Tarih İçinde Türk Edebiyatı” başlığıyla verilmiş ve divan edebiyatıyla ilgili “İslami Devir Türk Edebiyatı” alt başlığıyla kısa bir açıklama yapılmıştır.

3. bölüm “Edebiyatta İfade Tarzları” başlığıyla verilmiş ve burada divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

4. bölüm “Manzum Eserler” başlığıyla verilmiş ve “Şiir ve Unsurları” alt başlığı altında şiirin şekil özellikler, muhteva unsurları, ahenk unsurları, dil ve üslûp özellikleri, edebi sanatlar, örnekleriyle açıklanmıştır. Yine aynı bölümde “Klasik Türk Edebiyatında Manzum Eserler” adlı bölüme yer verilmiş ve “Klasik Türk

---

⁶¹ Nermin Ercan ve Diğerleri, *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul, 1999.

Edebiyatında Başlıca Nazım Şekilleri ve Nazım Türleri” kısaca açıklanmıştır. Yine “Klasik Türk Edebiyatında Manzum Eserler” kısmının “Aruz Ölçüsü ve Özellikleri” alt başlığı altında aruz ölçüsünün tanımı yapılmış ve aruzla ilgili kavramlar örneklendirilerek açıklanmıştır. Bu örneklerin hepsi divan edebiyatı şâirlerine ait olmayıp Tanzimat Dönemi ve sonrası şâirlerden de örnekler verilmiştir. Aynı başlık altında 12 aruz kalıbı verilmiş ve bu kalıplara örnek verilirken Süleyman Çelebi, Nâbî, Şeyhî, Şeyhülislam Yahya ve Bâkî’den birer beyit alınmış diğer örnekler Tanzimat Dönemi ve sonrası sanatçılardan verilmiştir.

Aruzla ilgili bilgiler verildikten sonra 79. Sayfada “Gazel” başlığı altında Fuzûlî’nin “Usanmaz mı?” redifli gazeli verilerek her beytin günümüz Türkçesiyle söylenişi karşısına yazılmıştır. Gazelin sonunda metin üzerinde çalışmalar yapılmış ve kelimelerin karşılıkları tek tek verilmiştir.

Açıklamalar kısmında Fuzûlî hakkında çok kısa bir bilgi verilmiştir.

Sorular bölümünde incelenen metinle ilgili 5 soru sorulmuş ve metinden hareketle soruların cevaplanması istenmiştir.

Tür ve Şekil kısmında gazel’in tanımı yapıp özellikleri açıklanmıştır.

Sayfa 81’de yine “gazel” başlığı altında Nâbî’nin “görmüşüz” redifli gazeli günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiş ve önceki gazelde olduğu gibi burada da Nâbî hakkında kısa bilgi verilmiş, kelime manaları açıklanmış ve metne 4 soru sorulmuştur.

Metnin sonunda Fuzûlî’nin şiirinden bir beyit alınarak Leff ü neşr sanatı açıklanmıştır

Sayfa 82’de “kaside” başlığı altında Nedîm’in 6 beyitlik “İstanbul” kasidesi günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir. Kasidede geçen bazı kelimelerin manası verilmiş, açıklamalar kısmında Nedîm hakkında kısaca bilgiler verilmiştir. Yine metinden hareketle cevaplanması için 4 soru sorulmuş “tür ve şekil özellikleri” kısmında kasidenin tanımı yapılarak özellikleri açıklanmıştır.

Sayfa 85’te de yine “kaside” başlığı altında Nef’î’nin kısaca tanıtımı yapılmış ve 10 beyitlik bir kasidesi günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir. Metin üzerinde çalışmalar kısmında bilinmeyen kelimelerin manası verilmiş ve metne yönelik sorular sorulmuştur.

Sayfa 87’de “mesnevî” başlığı altında Şeyh Gâlip hakkında kısa bilgi verilmiş, “Hüsn ü Aşk” mesnevîsinin içeriği kısaca açıklanmıştır. Hüsn ü Aşk Mesnevîsinde “Agaaz-ı dâstân-ı Benî Mahabbet” başlığıyla 10 beyitlik bir bölüm günümüz Türkçesiyle söylenişiyle verilmiştir.

Metin üzerinde çalışmalar kısmında bilinmeyen kelimelerin manası verilmiş, açıklamalar kısmında “Hüsn ü Aşk” hakkında bilgi verilmiştir. Önceki metinlerde olduğu gibi burada da metinden hareketle cevaplanmak üzere 4 soru sorulmuştur. Tür ve şekil bölümünde mesnevî hakkında bilgi verilerek özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.

Sayfa 89’da “murabba” başlığı altında Taşlıcalı Yahya Bey’in 5 bendlik bir murabbası verilmiştir. Ancak burada sadece bilinmeyen kelimeler verilmiş olup metnin günümüz Türkçesiyle söylenişi verilmemiştir. Açıklamalar kısmında Taşlıcalı Yahya Bey hakkında kısaca bilgi verilmiş, sorular kısmında metinden hareketle cevaplanmak üzere 5 soru sorulmuştur. Tür ve şekil bölümünde murabba, kıta, rubai, tuyug türleri kısaca açıklanmıştır; ancak murabba haricinde örnek verilmemiştir. Sayfa 91’de “şarkı” başlığı altında Nedîm’in 3 bendlik bir şarkısı verilmiş ve altına bilinmeyen kelimelerin anlamları yazılmıştır; ancak şarkının günümüz Türkçesiyle söylenişi yazılmamıştır. Yine metinden hareketle cevaplanmak üzere 4 soru sorulmuştur. Tür ve şekil bölümünde şarkı hakkında bilgi verilmiştir.

Sayfa 95’te “terkib-i bend” başlığı altında Ziya Paşa’yla ilgili çok kısa bilgi verilmiş ve ona ait olan Terkib-i Bend’den “Onuncu Bend” örnek verilmiş, divan şâirlerinden örnek verilmemiştir. Tür ve şekil bölümünde “terkib-i bend” kısaca açıklanmıştır.

5. bölüm “Mensur Eserler” aşığıyla verilmiş; hikâye, roman, tiyatro, gezi, deneme, hitabet türleri alt başlıklar halinde açıklanıp örneklendirilmiştir.

Kitabın içeriğine baktığımızda, yukarıda izah ettiklerimizden hareketle, İslami Devir Türk Edebiyatının kısaca tanımının yapıldığı, şiir unsurlarının ve söz sanatlarının kısaca açıklandığı, divan edebiyatı nazım şekilleri ve nazım türlerinin kısaca açıklandığı görülür. Ayrıca divan şâirlerinden Fuzûlî’nin bir gazeli ve bir beyti, Nâbî’nin bir gazeli, Nedîm’in bir kaside ve bir şarkısı, Nef’î’nin bir kasidesi,

Şeyh Gâlib'in mesnevîsinin bir bölümü, Taşlıcalı Yahya Bey'in bir murabbasının yer aldığı görülmektedir.

Kitapta divan edebiyatıyla ilgili gazel, kaside, mesnevi vb. nazım şekilleri ünite alt başlıkları olarak verilmiştir. Bu başlıklardaki konuların, dönemlerinde meşhur olan sanatçıların (Fuzûlî, Bâkî, Nâbî, Nedîm, Nef'î, Şeyh Gâlib, Taşlıcalı Yahya vb.) eserleri üzerinden örnekler verilerek anlatıldığı görülmüştür. Yine Sanatçılar hakkında kısa bilgilendirme yapıldığı da görülmüştür.

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında kitabın geneline bakıldığında 194 sayfadan yaklaşık 25 sayfa (yaklaşık %13) kadarının divan edebiyatıyla ilgili konuları içerdiği görülmektedir.

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelediğimiz bu kitap⁶² 2000-2001 eğitim öğretim dönemine aittir. Bir yıl önce okutulan kitapla “Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)” sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Lise Türk Edebiyat Tarihi 1

Bu kitap⁶³ 2000-2001 eğitim öğretim dönemine aittir.

Kitap iki bölümden oluşmaktadır.

Bölümde edebiyatla ilgili genel bilgiler verilmiştir.

Bölüm “Türk Edebiyatının Tarihi Gelişimi” adıyla verilmiştir.

Bu bölüm de iki ana başlık altında verilmiştir.

İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı: Burada İslamiyet öncesi Türk edebiyatıyla ilgili türler örnekleriyle beraber açıklanmıştır.

---

⁶² Ercan vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 2. Baskı, İstanbul 2000.

⁶³ M. Necâdî Demircan vd. *Lise Türk Edebiyat Tarihi 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul 2000.

İslami Devir Türk Edebiyatı: Burada Türklerin İslamiyet'i kabul etmeleri, İslam'ın Türk kültürüne etkisi, yeni kültürün edebiyata yansması kısaca verildikten sonra yüzyıllara göre sanatçılar ve eserlerinden örnekler verilmiştir. 49. sayfadan itibaren divan edebiyatı sanatçıları ve bu sanatçıların eserlerinden örnekler verilmiştir. Aralarda Halk Edebiyatına dair örnekler olsa da onlar burada gösterilmemiştir.

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelediğimiz bu kitapta divan edebiyatının görünümü şöyledir:

Sayfa 49'daki “13 ve 14. Yüzyıl Türk Edebiyatı” başlığı altında;

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî, Gülşehri, Ahmedî, Kadı Burhaneddin gibi divan edebiyatı sanatçılarına yer verilmiştir. Konu sonunda da çoktan seçmeli sorular sorulmuştur.

Sayfa 65'teki “15. Yüzyıl Türk Edebiyatı” başlığı altında Fuzûlî'nin bir beyti verilmiş ve sonrasında devrin genel özellikleri açıklanmıştır. Devamında Ali Şir Nevâî, Süleyman Çelebi, Sinan Paşa hakkında bilgi verilmiştir. Konu sonunda çoktan seçmeli sorular sorulmuştur.

Sayfa 82'deki “16. Yüzyıl Türk Edebiyatı” başlığı altında devrin genel özellikleri açıklanmıştır. Bu kısımda Aşık Çelebi, Lamiî, Sehi Bey, Seydi Ali Reis gibi başarılı nesir yazarlarından bahsedilmiştir.

Sayfa 85'ten itibaren “Fuzûlî” başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı aralara beyitlerinden de eklenerek anlatılmıştır. Devamında bir gazeli günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere 4 değerlendirme sorusu sorulmuştur.

Sayfa 88'de “Bâkî” başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı aralara beyitlerinden de eklenerek anlatılmıştır. Devamında bir gazeli günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere 6 değerlendirme sorusu sorulmuştur.

Sayfa 92'de “Lâtîfî” başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı anlatılmıştır. Devamında Lâtîfî Tezkiresi'nden bir bölüm arada Cem Sultân ve Sultân Beyazîd'in

beyitleriyle birlikte verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere 3 değerlendirme sorusu sorulmuştur.

Sayfa 96'da "Seydi Ali Reis" başlığı altında onun hayatı anlatılmıştır. Devamında Mir'atü'l-Memalik'ten bir bölüm "Fırtına" verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere 3 değerlendirme sorusu sorulmuştur.

16. yy. sanatçıları yukarıdaki şekilde verildikten sonrasında 10 soruluk bir test sorusu sorulmuştur.

Sayfa 100'den itibaren 17. Yüzyıl Türk Edebiyatı ele alınmış ve dönemin genel özellikleri açıklanmıştır.

Sayfa 102'de "Nâbî" başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı aralara beyitlerinden de eklenerek anlatılmıştır. Devamında bir gazeli günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere 4 değerlendirme sorusu sorulmuştur.

Sayfa 104'te "Nef'î" başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı aralara beyitlerinden de eklenerek anlatılmıştır. Devamında kasidelerinden birinin bir bölümü günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere 4 değerlendirme sorusu sorulmuştur.

Sayfa 110'da "Niyâzî Mısırî" başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı anlatılmıştır. Devamında bir gazeli günümüz Türkçesiyle söylenişi olmadan verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere 2 değerlendirme sorusu sorulmuştur.

Sayfa 111'de "Evliya Çelebi" başlığı altında onun hayatı anlatılmıştır. Devamında bir gazeli günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere 6 değerlendirme sorusu sorulmuştur.

17. yy. sanatçıları yukarıdaki şekilde verildikten sonrasında 10 soruluk bir test sorusu sorulmuştur.

Sayfa 122'den itibaren 18. Yüzyıl Türk Edebiyatı ele alınmış ve dönemin genel özellikleri açıklanmıştır.

Sayfa 124'te "Nedîm" başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı aralara beyitlerinden de eklenerek anlatılmıştır. Devamında bir gazeli günümüz Türkçesi de

eklenerek verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere 3 değerlendirme sorusu sorulmuştur.

Sayfa 126'da "Şeyh Gâlip" başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı aralara beyitlerinden de eklenerek anlatılmıştır. Devamında beş bendlik bir müseddesi günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere 3 değerlendirme sorusu sorulmuştur.

18. yy. sanatçıları yukarıdaki şekilde verildikten sonrasında 10 soruluk bir test sorusu sorulmuştur.

Sayfa 132'den itibaren 19. Yüzyıl Türk Edebiyatı ele alınmış ve dönemin genel özellikleri açıklanmıştır.

Sayfa 134'te "Enderunlu Vâsıf" başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı kısaca anlatılıp devamında bir şarkısı verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere 2 değerlendirme sorusu sorulmuştur.

Sayfa 135'te "Keçecizâde İzzet Molla" başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı kısaca anlatılmıştır. Devamında bir müstezâtı günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir. Sonrasında da verilen bilgilerden hareketle cevaplanmak üzere üç değerlendirme sorusu sorulmuştur.

19. yy. sanatçıları yukarıdaki şekilde verildikten sonrasında 10 soruluk bir test sorusu sorulmuştur.

Sonuç olarak "2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü" isimli yüksek lisans tezi kapsamında "Lise Türk Edebiyat Tarihi 1" adlı kitaba baktığımızda 148 sayfalık kitabın ortalama 100 sayfa kadarının (yaklaşık %70) divan edebiyatı ile ilgili olduğu görülmektedir.

Kitapta divan edebiyatı yüzyıllara göre alt başlıklar halinde ele alınmış ve her yüzyılın en meşhur sanatçıları da bir alt başlık olarak verilmiştir. Bazı sanatçıların hayatı ve sanat anlayışı vb. hakkında bilgi verilirken bazılarının meşhur eserlerinden örnekler vermekle yetinildiği görülmüştür.

Lise Türk Edebiyat Tarihi 1

Bu kitap⁶⁴ 2001-2002 eğitim öğretim dönemine aittir. Bir yıl önce okutulan kitapla sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

Bu kitap⁶⁵ 2001-2002 eğitim öğretim dönemine aittir. İki yıl önce okutulan kitapla “Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)” sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

Bu kitap⁶⁶ 2002-2003 eğitim öğretim dönemine aittir. Üç yıl önce okutulan kitapla “Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)” sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

Bu kitap temin edilememiştir; ama 2003-2004 eğitim öğretim döneminden önceki veya sonraki birkaç yılda aynı kitabın okutulduğu düşünülürse bu kitap için de içeriğin önceki yılda okutulan kitapla aynı olduğu söylenebilir.

Lise Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 1)

Bu kitap⁶⁷ 2004-2005 eğitim öğretim dönemine aittir. 5 yıl önce okutulan kitapla “Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)” sayfa yerlerinin değişikliğinden

---

⁶⁴Demircan vd. *Lise Türk Edebiyat Tarihi 1*, 2. Baskı, İstanbul 2001.

⁶⁵ Ercan vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 4. Baskı, İstanbul 2001.

⁶⁶ N. Ercan ve Diğerleri, *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 5. Baskı, İstanbul 2002.

⁶⁷ Aysel Çetin ve Diğerleri, *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 1. Baskı, Ankara 2004.

başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Lise Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 1)

Bu kitap⁶⁸ 2005-2006 eğitim öğretim dönemine aittir. 6 yıl önce okutulan kitapla “Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)” sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelediğimiz bu kitap⁶⁹ 2006-2007 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.06.2006 gün ve 282 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Yayınlar Dairesi Başkanlığının 13.10.2006 gün ve 4889 sayılı onayı ile 1.015.000 adete ek olarak ikinci kez 140.000 adet basılmıştır.” ifadesi yer almaktadır. Sonraki 9 yıldaki kitaplar da incelendiğinde baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılık gösterdiği ancak içeriğin bu kitapla aynı olduğu görülmüştür. Ancak 2006’dan 2011’e kadarki kitaplarda “Manzume ve Şiir Örneklerini İnceleme” bölümü varken 2012’den itibaren bu bölümün kitaplara alınmayıp bu bölümde anlatılanlar, bir önceki başlık altında “Manzume ve Şiir” anlatılmıştır.

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelediğimiz bu kitap 4 üniteden oluşturulmuştur. Bu üniteler ve alt başlıkları şu şekildedir:

Birinci Ünite: Bu ünite “Güzel Sanatlar ve Edebiyat” adıyla verilmiştir. Bu bölümde divan edebiyatıyla ilgili bir ilgiye yer verilmemiştir.

---

⁶⁸ Çetin vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 2. Baskı Ek, İstanbul 2005.

⁶⁹ Ali Kurt ve Diğerleri, *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

İkinci Ünite: Bu ünite “ Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)” adıyla verilmiştir. Burası da 3 başlık altında açıklanmıştır:

Şiir inceleme yöntemi

“Şiir ve Zihniyet” başlığı altında;

Hazırlık bölümünde konuya hazırlık noktasında 2 hazırlık sorusu sorulmuştur.

İnceleme bölümünde Yunus Emre'nin bir ilahisi verilmiş. Aynı başlık altında Nedîm'in bir gazeli günümüz Türkçesiyle söylenişiyile verilmiştir. Ayrıca kısa iki metin de Ahmet Haşim ve Orhan Veli'den örnek verilmiştir.

Etkinlik bölümünde sınıfın 3 gruba ayrılması suretiyle öğrencilerin verilen metinlerde dönemin zihniyetini, sanat anlayışlarını, sosyal ve kültürel hayata etkilerini gösteren ifadeleri bulmaları istenmiştir. Devamında ise metinlerden hareketle cevaplanmak üzere 5 soru sorulmuştur.

Anlama yorumlama bölümünde Hayâlî'den ve Erzurumlu Emrah'tan birer beyit, Ece Ayhan'dan bir mısra verilerek bunlarda altı çizili kelimelerden yola çıkarak iki farklı yorum istenmiştir.

Ölçme değerlendirme bölümünde konuyla ilgili doğru/yanlış ve boşluk doldurmalar sorulmuş bir test sorusu bir dördlükten hareketle yorum sorusu sorularak bölüm sonlandırılmış.

“Şiirde Ahenk” başlığı altında;

Hazırlık bölümünde; konunun daha iyi anlaşılması açısından 4 hazırlık sorusu sorulmuştur.

İnceleme bölümünde; Köroğlu'ndan koçaklama, Şeyhülislam Yahya'dan gazel ve Ziya Osman Saba'dan bir şiir verilmiştir.

Etkinlik bölümünde; 6 farklı etkinlik verilmiştir. 1. Etkinlikte öğrencilerin ikiye bölünüp verilen şiirleri düz yazıya çevirmeleri istenmiştir. 2. Etkinlikte verilen bir beytin açık-kapalı hecelere uygun ritimlerle okunması istenmiştir. 3. etkinlikte bir dördlük verilip ahengi sağlayan unsurların tespiti istenmiş. 4. etkinlikte sınıfın üç gruba ayrılarak verilen metinlerin okunup ritmik özelliklerinin karşılaştırılması istenmiştir. 5. etkinlikte sınıfın iki gruba ayrılıp verilen şiirlerin okunarak ritmik farklarının tespiti istenmiş. 6. etkinlikte anlama yorumlama bölümünde verilen şiirin düz yazıdan ayrılan yönlerinin tespiti istenmiş. Devamında Nef'î'den bir beyit

verilerek bu beyitteki seslerin neyi çağrıştırdığının tespiti istenmiştir. İç kafiye tanımlanarak Fuzûlî'nin bir beyti örnek verilmiştir. Etkinliğin devamında aruz ölçüsüyle ilgili bilgi verilmiş ve Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin bir beyti üzerinde uygulama yapılmıştır.

Anlama yorumlama bölümünde; Kemalettin Kamu'nun Gurbet şiiri verilmiştir.

Ölçme değerlendirme bölümünde; doğru/yanlış sorusu, Fuzûlî'nin bir beytiyle alakalı boşluk doldurma sorusu, Leyla Hanım'ın bir beytiyle ilgili test sorusu sorulmuş; öğrencilerden ahengi sağlayan unsurları yazmaları istenerek konu bitirilmiştir.

“Şiir Dili” başlığı altında; Edebi sanatlar anlatılıp Cumhuriyet döneminden birkaç örnek verilmiş ama divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

“Şiirde Yapı” başlığı altında;

Hazırlık bölümünde; öğrencilere 4 hazırlık sorusu verilmiştir.

İnceleme bölümünde; Enderunlu Fazıl'dan bir gazel verilmiştir. Bunun yanı sıra iki farklı şiir daha verilmiştir.

Etkinlik bölümünde; bir dördlük serbest şiirden, bir dördlük normal şiirden, bir beyit de Ahmet Rasih'ten verilerek şiir birimlerinin nasıl oluştuğu sorulmuş. Etkinliğin devamında Gevheri'den bir koşma ve Kanuni Sultân Süleyman'dan bir gazel, Nef'î'den bir kaside, Şeyh Gâlip'ten bir şarkı ile anonim bir türkü ve Batı'dan bir sone örneği verilmiş; bunların şekil özelliklerinin yazılması istenmiştir. Devamında Enderunlu Vasıf'tan bir Şarkı, anonim bir türkü, Fuzûlî'den bir kaside, Bâkî'den bir gazel ve Necip Fazıl'dan bir sone örneği verilerek üzerlerinde boş bırakılan yerlere bu türlerin adlarının yazılması istenmiştir.

Anlama yorumlama bölümünde; Fuzûlî'den bir beyit, Yahya Kemal'den bir mısra, A. Haşim'den bir bent, anonim bir dördlük verilerek karşılığında verilen bilgilerle eşleştirilmesi istenmiştir.

Ölçme değerlendirme bölümünde; doğru/yanlış ve boşluk doldurma sorularıyla Nesimî'nin bir dizesiyle ilgili test sorusu sorulmuştur. Son olarak da şarkı, gazel, türkü ve sone kavramlarının tanımlarıyla eşleştirilmesi istenmiştir.

“Şiirde Tema” başlığı altında; divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

“ Şiirde Gerçeklik ve Anlam” başlığı altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

“Şiir ve Gelenek aşlığı altında; Anlama yorumlama bölümünde; Necâtî, Bâkî, Naili, Nedîm ve Keçecizâde İzzet Molla’dan birer beyit verilmiş ve bunlardan hareketle şiir geleneğinin özelliklerinin yazılması istenmiştir.

Ölçme değerlendirme bölümünde; Nef’î ’den iki beyit yazılmış ve buna göre cevaplanacak bir test sorusu sorulmuştur.

İkinci ünitenin “Manzume ve Şiir Örneklerini İnceleme Yöntemi” başlığı altında;

“Yorum” başlığı altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

“Metin ve Şair” başlığı altında da divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

Manzume ve Şiir

Bu başlık altında da divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye ya da örneğe yer verilmemiştir.

Manzume ve Şiir Örneklerini İnceleme

Bu başlık altında Cumhuriyet Dönemi sanatçılarından bazıları verilip onlar hakkında araştırma yapılması istenmiştir.

İnceleme bölümünde; Nâb’î’den bir gazel karşısında günümüz Türkçesi yazılarak verilmiştir. Gazelin ahenk unsurları, nazım şekli, nazım birimi ve işlenen konuların yazılması istenmiştir. Aynı gazelin seçili üç beytinden hareketle dönemin zihniyeti, sosyal durumu hakkında çıkarımda bulunulması istenmiştir. Devamında Nef’î’den bir dize verilip o dizedeki edebi sanatların bulunması istenmiştir. Bu bölümde Necâtî Bey’den de bir gazel günümüz Türkçesiyle okunuşuyla birlikte verilmiş ve bir önceki gazelle benzerlik ve farklar noktasında karşılaştırılması istenmiştir

Etkinlik bölümünde; Bakî’den bir beyit verilmiş ve divan edebiyatı dışındaki şâirlerin şiirleriyle anlam açısından ilişki kurulması istenmiştir.

Ölçme değerlendirme bölümünde ise Fuzûlî, Leyla Hanım ve Bâkî’nin birer beyti, Nef’î’nin iki beyti değişik sorularla ilişkilendirilmiştir.

(Şiir okuma) bu bölüm 2012 sonrasında var. Öncesinde yok...

Üçüncü ünite: “Olay Çevresinde Verilen Edebi Metinler” adıyla verilmiştir. Bu ünite de divan edebiyatıyla ilgili Şeyhî’nin Harnâme adlı eseri günümüz Türkçesi ile birlikte verilmiştir. Verilen metinden hareketle 15 soru sorulmuş ve eserin teması, konusu, bakış açısı, sanatları, olay örgüsü, zihniyeti vb. belirtilmesi istenmiştir.

Dördüncü ünite: “Öğretici Metinler” adıyla verilmiş ve verilen bilgiler arasında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgi görülmemiştir.

Sonuç olarak “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında 220 sayfadan oluşan ders kitabına baktığımızda 26 ile 82. Sayfalar arasında 56 sayfalık bir kısmında (%25) divan edebiyatı konularına yer verildiğini görülmektedir.

Divan edebiyatıyla ilgili verilen konuların “Şiir İnceleme Yöntemleri” başlığı altında (Şiirde zihniyet, Ahenk unsurları, yapı vb.) verildiği, her konunun altından meşhur sanatçılardan örnekler verildiği; seçilen örneklerin yine meşhur sanatçılardan olduğu görülmüştür.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu bu kitap⁷⁰ 2007-2008 eğitim öğretim dönemine aittir. Bir yıl önce okutulan kitapla “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı” sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu bu kitap⁷¹ 2008-2009 eğitim öğretim dönemine aittir. İki yıl önce okutulan kitapla “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı” sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

---

⁷⁰ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, Ankara 2007.

⁷¹ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2008.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu bu kitap⁷² 2009-2010 eğitim öğretim dönemine aittir. Üç yıl önce okutulan kitapla “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı” sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu bu kitap⁷³ 2010-2011 eğitim öğretim dönemine aittir. Dört yıl önce okutulan kitapla “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı” sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu bu kitap⁷⁴ 2011-2012 eğitim öğretim dönemine aittir. 5 yıl önce okutulan kitapla “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı” sayfa yerlerinin ve kapak şeklinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu bu kitap⁷⁵ 2012-2013 eğitim öğretim dönemine aittir.

Kitabın kapak sayfasında “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 17.10.2010 gün ve 231 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 19.03.2012 gün ve 3398 sayılı ile ikinci defa 218.414 adet basılmıştır.” İfadesi yer almaktadır.

Kitaptaki konular 2006 yılından itibaren okutulan kitaplarla neredeyse birebir aynıdır. Ancak 2006’dan 2011’e kadarki kitaplarda “Manzume ve Şiir Örneklerini

---

⁷² Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2009.

⁷³ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, İstanbul 2010.

⁷⁴ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2011.

⁷⁵ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, İstanbul 2012.

İnceleme” bölümü varken 2012’den itibaren bu bölümün kitaplara alınmayıp bu bölümde anlatılanlar, bir önceki başlık altında “Manzume ve Şiir” anlatılmıştır. Önceki yıllardaki baskılardan bir başka fark da “2012’den itibaren ders kitaplarında “Şiir Okuma” başlığına yer verilmiştir Sonraki 3 yıldaki kitaplar da incelendiğinde baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılık gösterdiği ancak içeriğin bu kitapla birebir aynı olduğu görülmüştür.

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında kitaba bakıldığında 2012 yılından önceki kitaplarda olduğu gibi 4 üniteye ayrıldığı görülmektedir. Kitapta yer verilen divan edebiyatı konularına ünite ünite bakılacaktır. Kitap içeriği 2006’dan itibaren okutulan 9. Sınıf ders kitaplarıyla benzer olup çok az farklar gösterdiği için kısaca değinilecektir.

Birinci ünite: “Güzel Sanatlar ve Edebiyat” adıyla verilmiştir. Bu üniteye divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

İkinci ünite: “Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler, Şiir” adıyla verilmiştir. Konular; “Şiir İnceleme Yöntemi” adı altında “•Zihniyet • Yapı • Tema • Şiir Dili • Ahenk (Ses ve Ritim) • Gerçeklik ve Anlam • şiir ve Gelenek • Yorum • Metin ve Şair” gibi alt başlıklar ve “Şiir Okuma”, “Manzume ve Şiir” gibi başlıklar altında anlatılmıştır.

Şiir İnceleme Yöntemi

“Şiir ve Zihniyet” başlığı altında;

Hazırlık bölümünde konuya hazırlık noktasında 2 hazırlık sorusu sorulmuştur.

Nedîm’in bir gazeli günümüz Türkçesiyle söylenişiyile verilmiştir.

Anlama yorumlama bölümünde Hayâlî’den bir beyit verilerek altı çizili kelimeden yola çıkarak iki farklı yorum istenmiştir.

“Şiirde Yapı” başlığı altında;

Hazırlık bölümünde; öğrencilere 4 hazırlık sorusu verilmiştir.

İnceleme bölümünde Rasih’ten bir gazel verilmiştir.

Etkinlik bölümünde; bir beyit de Ahmet Rasih’ten verilerek şiir birimlerinin nasıl oluştuğu sorulmuş. Etkinliğin devamında Gevheri’den bir koşma ve Kanuni Sultân Süleyman’dan bir gazel, Nef’î’den bir kaside, Şeyh Gâlip’ten bir şarkı

verilmiş; bunların şekil özelliklerinin yazılması istenmiştir. Devamında Enderunlu Vasıf'tan bir Şarkı, Fuzûlî'den bir kaside, Bâkî'den bir gazel örneği verilerek üzerlerinde boş bırakılan yerlere bu türlerin adlarının yazılması istenmiştir.

Anlama yorumlama bölümünde; Fuzûlî'den bir beyit, Yahya Kemal'den bir mısra, A. Haşim'den bir bent, anonim bir dörtlük verilerek karşılığında verilen bilgilerle eşleştirilmesi istenmiştir.

“Şiirde Tema” başlığı altında; divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

“Şiir Dili” başlığı altında; önceki yıllarda olduğu gibi edebi sanatlar anlatılıp Cumhuriyet döneminden birkaç örnek verilmiş ama divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

“Ahenk (Ses ve Ritim)” başlığı altında;

Hazırlık bölümünde; önceki yıllarda anlatılanlar tekrar edilmiş, konunun daha iyi anlaşılması açısından 4 hazırlık sorusu sorulmuştur.

İnceleme bölümünde; divan edebiyatıyla ilgili olarak Şeyhülislam Yahya'dan gazel verilmiştir.

Etkinlik bölümünde; devamında Nef'î'den bir beyit verilerek bu beyitteki seslerin neyi çağrıştırdığının tespiti istenmiştir. İç kafiye tanımlanarak Fuzûlî'nin bir beyti örnek verilmiştir. Etkinliğin devamında aruz ölçüsüyle ilgili bilgi verilmiş ve Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin bir beyti üzerinde uygulama yapılmıştır.

“Gerçeklik ve Anlam” başlığı altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

“Şiir ve Gelenek aşlığı” altında; Anlama yorumlama bölümünde; Necâtî, Bâkî, Naili, Nedîm ve Keçecizâde İzzet Molla'dan birer beyit verilmiş ve bunlardan hareketle şiir geleneğinin özelliklerinin yazılması istenmiştir.

“Yorum” başlığı altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

“Metin ve Şair” başlığı altında da divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

2012'den önceki ders kitaplarında her başlıktan sonra ölçme değerlendirme bölümü verilip bu bölüm altında başlık altındaki konularla ilgili doğru/yanlış, boşluk doldurma, test soruları, karşılaştırma etkinlikleri vb. verilirken 2012 ve sonrasındaki

ders kitaplarında bu uygulamadan vaz geçilmiş; ölçme ve değerlendirme bölümü alt başlıkların hepsi verildikten sonra verilmiştir.

Ölçme değerlendirme bölümüne bakıldığında; doğru/yanlış, boşluk doldurma, test soruları, karşılaştırma etkinlikleri, klasik sorulan sorular vb. şeklinde olduğu görülmektedir. Bu bölüme baktığımızda divan edebiyatıyla alakalı olarak;

Fuzûlî'den “Şâd olmasun bu vâkiada şâd olan gönül / Bir dem belâ vü gussadan âzâd olan gönül” beyti verilmiş ve bu beyitteki ahenk unsurlarının tespiti istenmiştir. Yine Nesîmî'den bir mısra karışık verilip düz mısraa çevrilmesi istenmiştir.

Yine Leylâ Hanım'ın “Pür-âteşim açtırma benim ağzımı zinhâr / Zâlim beni söyletme derûnumda neler var” beytiyle ilgili “Yukarıdaki şiir için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?” şeklinde bir test sorusu sorulmuştur.

Nefî 'den iki beyit yazılmış ve “Yukarıdaki şiir hangi geleneğe aittir?” şeklinde bir test sorusu sorulmuştur.

Bâkî'nin “Hurşîde baksa gözleri halkun dola gelür / Zira görünce hâtıra ol mehlikâ gelür.” Beytindeki söz sanatlarının bulunması istenmiştir.

Son kısımda da gazel ve bazı kavramlar verilmiş ve bunların tanımlarıyla eşleştirilmesi istenmiştir.

Şiir okuma

2012 yılından önceki ders kitaplarında bu bölüm görülmemektedir. Bu bölüme baktığımızda divan edebiyatıyla ilgili;

Necâtî Bey'in bir gazeli günümüz Türkçesiyle verilmiş ve öğrencilerden şiirin okunması ve şiir üzerinde ahenk unsurlarına yönelik çalışmalar yapılması istenmiştir.

Manzume ve Şiir

Bu bölümün 2012 yılından önceki ders kitaplarında da aynı şekilde ele alındığı görülmektedir. Bu bölüme baktığımızda “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmektedir.

İkinci ünitenin “Manzume ve Şiir Örneklerini İnceleme Yöntemi” başlığı altında;

2012 ye kadarki ders kitaplarında Divan Edebiyatından örnekler incelenirken 2012 yılından sonraki içeriğin benzer olduğu ders kitaplarında bu bölüme yer verilmediği görülmüştür.

Ünite konularının anlatımı bittikten sonra genel olarak doğru/yanlış, boşluk doldurma, test, bulmaca ve klasik sorulardan oluşan bir “Ünite Ölçme Değerlendirme” etkinliğine yer verilmiştir. Bu etkinlikte divan edebiyatıyla ilgili bulmaca bölümünde beyit ve aruz ölçüsünün tanımları verilerek bunların bulunması istenmiştir.

Üçüncü ünite: “Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinleri” adıyla verilmiştir.

Ünite başlıklarına şöyledir:

1. Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinleri Tanıma ve Gruplandırma (Masal ve Destandan Hikâye ve Romana; Karagöz ve Seyirlik Oyunlardan Modern Tiyatro Metinlerine)

2. Anlatmaya Bağlı Edebî Metinleri İnceleme Yöntemi • Metin ve Zihniyet • Yapı (Olay Örgüsü, Kişiler, Mekân, Zaman) • Tema • Dil ve Anlatım • Metin ve Gelenek • Anlama ve Yorumlama • Metin ve Yazar

3. Anlatma Esasına Bağlı Metinleri Okuma

4. Göstermeye Bağlı Edebî Metinler (Karagöz ve Seyirlik Oyunlardan Modern Tiyatro Metinlerine) • Göstermeye Bağlı Edebî Metinleri Tanıma (Tiyatro)

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında bu ünite genel olarak divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

Ancak “Anlatma Esasına Bağlı Metinleri Okuma” bölümünde Şeyhî'nin “Harnâme” adlı mesnevîsine günümüz Türkçesiyle birlikte genişçe yer verildiği görülmektedir. Mesnevînin verilen bölümlerinden hareketle ve araştırmaya yönelik olarak 15 farklı sorunun sorulduğu görülmektedir. Sorularda Harnâme'nin yapı unsurları, tema, konu, çatışma, dil özellikleri, sanatlar vb. bilgilerin cevaplanması istenmektedir.

Dördüncü ünite: “Öğretici Metinle” adıyla verilmiştir.

İncelediğimiz bu ünite genel olarak divan edebiyatıyla ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında sonuç olarak incelediğimiz ders kitabına baktığımızda kitabın 208 sayfadan oluştuğunu ve bu sayfalar arasında yaklaşık 30 sayfalık kısmında (% 14) divan edebiyatı konularına değinildiği görülmektedir.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁷⁶ 2013-2014 eğitim öğretim dönemine aittir. Bir yıl önce okutulan kitapla “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı” sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁷⁷ 2014-2015 eğitim öğretim dönemine aittir. İki yıl önce okutulan kitapla “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı” sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁷⁸ 2015-2016 eğitim öğretim dönemine aittir. İki yıl önce okutulan kitapla “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı” sayfa yerlerinin değişikliğinden başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

---

⁷⁶ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2013.

⁷⁷ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2014.

⁷⁸ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, Ankara 2015.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf

Bu bu kitap⁷⁹ 2015-2016 eğitim öğretim döneminde okutulan başka bir ders kitabıdır. Kitabın kapak sayfasında “Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 20.12.2010 tarih ve 308 sayılı kurul kararı 2011-2012 öğretim yılından itibaren 5 (5) yıl süre ile Ders Kitabı olarak kabul edilmiştir.” ifadesi yer almaktadır.

Kitaptaki konular 2015 yılında okutulan ve incelemesi yukarıda yapılan kitapla benzer olduğu ancak; bazı farkları içerdiği görülmüştür. Bu kitap da 4 üniteden oluşmaktadır.

Birinci ünite: “Güzel Sanatlar ve Edebiyat” adıyla verilmiştir. Bu üniteye divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

İkinci ünite: “Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler, Şiir” adıyla verilmiştir. Konular; “Şiir İnceleme Yöntemi”, “Şiir Okuma” ve “Manzume ve Şiir” gibi başlıklar altında anlatılmıştır.

“Şiir İnceleme Yöntemi” başlığı altında ünitenin genelini kapsayacak şekilde 16 adet hazırlık sorusu verilmiştir.

Konu, metinler ve onlardan yararlanarak cevaplanabilecek sorular vasıtasıyla ve çeşitli etkinliklerle anlatılmaya çalışılmıştır. Divan edebiyatıyla ilgili olarak;

Dört farklı şiir türüyle birlikte Nâbî'nin “usandık” redifli gazelinden iki beyit verilmiş ve diğer metinlerle kıyaslamalar yapılarak cevaplanmak üzere farklı sorular sorulmuştur.

İkinci kısımda Fuzûlî'nin “ya Rab” redifli gazeli günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Bununla birlikte dört farklı türde metin verilmiş ve bunların nazım türleri, nazım şekilleri, nazım birimleri, ölçüleri, temaları tablo üzerine yazılacak şekilde sorulmuştur.

Üçüncü kısımda divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

Dördüncü kısımda Hayâlî ve Fuzûlî'ye ait birer beyit verilmiştir. Bu beyitlerin verilen diğer metinlerle dil, imge ve kullanılan kelime bakımından benzerlikleri veya farklılıkları sorulmuştur.

---

⁷⁹ Metin Oktay(Editör), *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf*, 1. Baskı, Ankara 2015.

Beşinci kısımda Hayâlî'den bir beyit verilmiştir. Aynı bölümde Bâkî'nin "beni" redifli gazeli günümüz Türkçesiyle verilmiş ve bunların diğer türde şiiirlerle olan ses ve ritim farklılıkları ve temaları sorulmuştur.

Altıncı kısımda Nedîm'in "İstanbul" kasidesinin 4 beyti verilmiştir.

Yedinci kısımda Nesîmî ve Necâtî'den iki, Nef'î ve Nedîmden birer beyit verilmiştir.

"Şiir Okuma" başlığı altında divan edebiyatıyla ilgili olarak Bâkî'nin bir gazeli günümüz Türkçesiyle verilmiş ve çeşitli ahenk unsurlarının ve zihniyetin açıklanması istenmiştir. Yine Fuzûlî ve Nedîm'den birer beyit günümüz Türkçesiyle verilmiş ve bu beyitlerdeki kelimelerin hangi amaçla kullanıldığı; şiiirin yapı unsurları sorulmuştur.

"Şiir Okuma" başlığı altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

Üçüncü ünite: "Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinleri" adıyla verilmiştir.

Bu üniteye bakıldığında sadece "Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler" başlığı altında Fuzûlî'nin "Leyla vü Mecnun Mesnevîsi"nin 25 beytinin günümüz Türkçesiyle söylenişiyile verildiği; ayrıca verilen bölümden hareketle 12 farklı sorunun sorulduğu görülmektedir.

Dördüncü ünite: "Öğretici Metinler" adıyla verilmiştir.

Bu üniteye bakıldığında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Sonuç olarak "2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü" isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelemesini yaptığımız 215 sayfadan oluşan bu kitapta divan edebiyatıyla ilgili konulara yaklaşık 15 sayfada (%7) yer verildiği görülmüştür.

Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı

Bu kitap⁸⁰ 2016-2017 eğitim öğretim dönemine aittir.

---

⁸⁰Yakup Çelik vd. *Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı*, 1. Baskı, Ankara 2016.

Kitabın kapak sayfasında “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 25.07.2016 gün ve 7873844 sayılı yazısı ile eğitim aracı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 03.08.2016 gün ve 8264599 sayılı yazısı ile birinci defa 1.462.214 adet basılmıştır.” İfadesi yer almaktadır.

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında kitabın içeriğine baktığımızda 10 üniteden oluştuğu görülmektedir.

Kitabın içeriği ünite ünite incelendiğinde 2016 yılında 9. Sınıflarda divan edebiyatı konularına yer verilmediği görülmüştür. Ancak 8. Ünitede “Fabl” konusu anlatılırken 4 sayfalık bir yerde Şeyhî’nin Harnâme’sine ve bundan hareketle cevaplanacak sorulara yer verildiği görülmüştür.

2016 yılından itibaren ders kitaplarında divan edebiyatı konularına yer verilmemesinin nedeni; bu yıldan itibaren “Dil ve Anlatım” dersiyle “Türk Edebiyatı” derslerinin “Türk Dili ve Edebiyatı” ders adı altında birleştirilmesi ve öğretim programında yapılan değişiklikler olduğu söylenebilir.

Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı

Bu kitap⁸¹ 2017-2018 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın içeriğine baktığımızda 9 üniteden oluştuğu görülmektedir.

Üçüncü ünite: “ Şiir” adıyla verilmiştir. Ünite geneline divan edebiyatıyla ilgili;

Nazım birimi başlığı altında dize, beyit, bent gibi kavramların tanımı yapılmış ancak verilen örnekler Divan Edebiyatından seçilmemiştir.

Nazım içimi başlığı altında “Türk Şiirinde Kullanılan Nazım Biçimleri” belirtilirken Divan Şiirinde kullanılan nazım biçimlerinin (Beyit ve Bentlerle Kurulanlar) adları belirtilmiş ama bunlarla ilgili bir açıklama yapılmamıştır.

Nazım türü başlığı altında “Türk Şiirinde Kullanılan Nazım Türleri” belirtilirken Divan Şiirinde görülen nazım türlerinin adları belirtilmiş ama bunlarla ilgili bir açıklama yapılmamıştır.

---

⁸¹İfakat Yücel vd. *Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı*, 1. Baskı, Ankara 2017.

Sayfa 84’te tablo halinde yapılan bir etkinlikte divan edebiyatı nazım biçimlerinin işaretlenmesi istenmiştir.

Mahlas başlığı altında kısa bir açıklama yapılmış ve Fuzûlî’nin “usanmaz mı” redifli gazelinin mahlas beyti örnek gösterilmiştir.

Ahenk unsurları başlığı altında aruz ölçüsü ve diğer unsurlar hakkında bilgi verilmiştir. Seçilen örnekler ise divan edebiyatı şâirlerine ait değildir.

Edebi sanatlar başlığı altında ise şiirde kullanılan edebi sanatlar açıklanmış fakat bu esnada divan edebiyatına hiç değinilmemiştir.

Ünite Ölçme ve Değerlendirme bölümünde, hece ölçüsüyle yazılmış bir şiirin bulunmasına yönelik test sorusunda Nedîm’in,

“Tıfl-ı nâzım cümle gördüm diyü aldatma beni
Görmedin bir hoşça sen dahi ol dil-cû gülşeni
Serv-i nâzım gel Nedîm-i zâr gezdirsin seni
Seyr-i Sa’d-âbâd-ı sen bir kerre ıyd olsun da gör”

şeklinde iki beytine yer verilmiştir.

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında ünite geneline bakıldığında bu başlıklar altında belirtilenlerden başka divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Dördüncü ünite: “Masal/Fabl” adıyla verilmiştir. Ünite geneline bakıldığında “Okuma Çalışmaları” adı altında Şeyhî’nin “Harnâme” adlı mesnevîsinden 15 beyte, yapılan açıklamalardan sonra da 4 beyte yer verildiği görülmektedir. Devamında verilen metnin teması, konusu, dili, görülen çatışmalar hakkında birkaç soru sorulmuştur. Yazarın biyografisi başlığı altında da Şeyhî hakkında kısa bir açıklama yapılmıştır. Bununla birlikte “Harnâme” ile verilen diğer fabl örneklerinin tema, konu, dil özellikleri vb. açıdan kıyaslanmasına yönelik birkaç soru sorulmuştur.

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında nite geneline

bakıldığında bu başlıklar altında belirtilenlerden başka divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Yedinci ünite: “Biyografi/Otobiyografi “ adıyla verilmiştir. Ünite geneline bakıldığında “tezkire” altında açıklama yapılmış ve 16. yy yazarlarından Ahdî’nin tezkiresinden kısa bir örnek verilmiştir. Metni anlama ve çözümleme bölümünde metne yönelik sorulan 5 sorudan sonra yazarın biyografisi bölümünde Ahdî hakkında bilgi verilmiştir. Ünite genelinde divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Sekizüncü ünite: “Mektup/ E-Posta“ adıyla verilmiştir. Bu ünite de mektup türlerinden edebi mektuba Fuzûlî’nin “Şikâyetnâme”si örnek verilmiştir. Metin sonunda bilinmeyen kelimeler verilmiştir. “Metin ve Türle İlgili Açıklamalar” bölümünde Fuzûlî’nin bu mektubu niçin yazdığı açıklanmıştır. Devamında mektuptan hareketle metnin tür özellikleri, şiirsel özellikleri, dil ve anlatımı ile konusuyla ilgili cevaplanacak dört soru sorulmuştur. Devamında Fuzûlî’nin biyografisi kısaca verilmiştir.

Ünite geneline bakıldığında bu başlıklar altında divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Sonuç olarak “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında 296 sayfalık “Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı” ders kitabında divan edebiyatıyla ilgili ortalama 15 sayfada (%5) yer verildiği görülmektedir.

Bu yılki ders kitabında divan edebiyatına çok az yer verilmesinin sebebi; 2016 yılından itibaren ders kitaplarının, “Dil ve Anlatım” dersiyle “Türk Edebiyatı” derslerinin, “Türk Dili ve Edebiyatı” ders adı altında birleştirilmesi ve öğretim programında yapılan değişikliklerdir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9 Ders Kitabı

Bu kitap⁸² 2018-2019 eğitim öğretim dönemine aittir. 1 yıl önce okutulan kitapla “Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı” sayfa yerlerinin değişikliğinden

---

⁸²Yücel vd. *Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı*, 1. Baskı, Ankara 2018.

başka fark olmayıp sadece baskı sayısı, basım evi, basım yeri ve yılı değiştiği için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

İncelediğimiz kitaplarda ilk yıllarda divan edebiyatı konularına ciddi manada yer verildiği görülmüştür. İncelediğimiz kitaplarda 2005-2006 eğitim öğretim yılına kadarki kitaplarda divan edebiyatında kullanılan nazım şekillerinin bazılarının başlıklar halinde verildiği ve bu başlıklar altında nazım şekillerinin açıklandığı, dönemin meşhur sanatçılarından örnekler verildiği görülmüştür. 2006-2007 eğitim öğretim yılından itibaren 2015-2016 eğitim öğretim yılına kadar önceki kitaplardan farklı olarak divan edebiyatı konularının yüzyıllara göre verildiği, her yüzyılın genel özelliklerinin ve meşhur sanatçılarının hayatları ve sanat anlayışları ile sanatçıların meşhur örneklerinin verildiği görülmüştür.

2016-20017 eğitim öğretim yılından itibaren lise 1. Sınıflarda divan edebiyatı konularına yer verilmediği tespit edilmiştir. Bunun da sebebinin “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Programı” olduğu söylenebilir.

2.1.2. Lise 2 Ders Kitaplarında 2000-2018 Yılları Arasında Divan Edebiyatının Görünümü

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitap⁸³ 2000-2001 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu’nun 02.08.1999 gün ve 1817 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Yayınlar Dairesi Başkanlığının 20.03.2000 gün ve 1826 sayılı Onayı ile ikinci defa 75.000 adet basılmıştır.” İfadesi yer almaktadır. İncelediğimiz bu kitap 2000 yılından sonraki yıllarda okutulan diğer ders kitaplarıyla (İncelenenler: 2001, 2002, 2004, 2005, 2007) baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılıklar hariç, benzerlik göstermektedir. Bunun için bu bölümde yapılacak olan inceleme, bahsi geçen yıllardaki kitapların incelenmesi esnasında göz önünde bulundurulup tekrar yazılmayacaktır.

---

⁸³ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 2. Baskı, İstanbul 2000.

İkinci bölüm: “Türk Edebiyatında Devirler” adıyla verilmiştir. Bu bölüm de kendi içinde üç ana bölüme ayrılmıştır.

İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı

Sözlü Edebiyat

Yazılı Edebiyat

Yapılan incelemede “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında bu başlıklar altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

İslami Devir Türk Edebiyatı:

Bu bölüm kendi içinde Geçiş Döneminden başlayıp 18. yy.a kadar yüzyıl yüzyıl olarak sınıflandırılmış, 11 bölüme ayrılmış ve ona göre konu anlatımı yapılmıştır. Aşağıda bu bölümler sırayla yazılıp her bölümün altına divan edebiyatıyla ilgili bilgiler yazılacaktır.

Geçiş Dönemi: Yapılan incelemede bu bölüm altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

11 ve 12. Yüzyıl Türk Edebiyatı: Yapılan incelemede bu bölüm altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

13 ve 14. Yüzyıl Türk Edebiyatı: Bu bölümde Dînî Tasavvufî Türk Edebiyatının genel özellikleri anlatılmıştır. Tasavvufla ilgili kavramlar açıklanırken Fuzûlî'nin “ya Rab” redifli gazelinin mahlas beyti örnek olarak verilmiştir. Yine bu bölüm altında Klasik Edebiyatın başlangıcıyla ilgili bilgi verilmiş, dönemin önemli divan şâirleri zikredilmiştir. Dönemler “Manzum ve Mensur Eserler” diye bölümlere ayrılmıştır.

“Manzum Eserler” bölümü altında Farklı yazarlara; bu yazarların sanat anlayışlarına, eserlerine biyografilerine yer verilmiştir. Divan edebiyatı içinde değerlendirilebilecek yazarlara burada yer verilmiştir. Bu yazarlar şöyle sıralanmıştır:

Mevlânâ Celâleddin-i Rumî

Bu başlık altında Mevlânâ'nın Mesnevîsinin ilk 18 beyti verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Açıklamalar kısmında Mevlânâ'nın düşüncelerinde

bahsedilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 7 soru sorulmuştur. Tür ve şekil kısmında “Mesnevî” hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Devamında Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin genişçe bir biyografisi verilmiştir.

Gülşehri

Bu başlık altında hazırlık bölümünde “Mantıku't-Tayr”dan bahsedilmiştir. Devamında bu eserin muhtelif yerlerinde 14 beyit günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Bilinmeyen kelimeler verildikten sonra açıklamalar bölümünde “Mantıku't-Tayr” hakkında bilgi verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 5 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde Gülşehri'nin biyografisine kısaca yer verilmiştir.

Ahmedî

Bu başlık altında Ahmedî'nin “gece” redifli bir gazeli günümüz Türkçesiyle birlikte verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 4 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde ise Ahmedî'nin biyografisine kısaca yer verilmiştir.

Kadı Burhaneddin

Bu başlık altında Kadı Burhaneddin'in tuyuğlarından biri günümüz Türkçesiyle birlikte verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 4 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde ise Kadı Burhaneddin'in biyografisine kısaca yer verilmiştir.

“Mensur Eserler” bölümü altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

13. Yüzyıl Dünya Edebiyatı: Bu bölümde divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

15. Yüzyıl Türk Edebiyatı: Klasik Edebiyatın genel özelliklerinin verildiği bu bölüm de “Manzum Eserler ve Mensur Eserler” diye bölümlere ayrılmıştır

“Manzum Eserler” bölümü altında Farklı yazarlara; bu yazarların sanat anlayışlarına, eserlerine biyografilerine yer verilmiştir. Divan edebiyatı içinde değerlendirilebilecek yazarlara burada yer verilmiştir. Bu yazarlar şöyle sıralanmıştır:

Ali Şiir Nevâî:

Bu başlık altında Ali Şiir Nevâî'nin “könglüm” redifli bir gazeli günümüz Türkçesiyle birlikte verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 4 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde ise Ali Şiir Nevâî'nin biyografisine kısaca yer verilmiştir.

Süleyman Çelebi:

Bu başlık altında Süleyman Çelebi'nin “Mevlîd”inden bir kısmı verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 6 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde ise Süleyman Çelebi'nin biyografisine kısaca yer verilmiştir.

Şeyhî:

Bu başlık altında Şeyhî'nin “Harnâme”sinin bir kısmı verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 7 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde ise Şeyhî'nin biyografisine kısaca yer verilmiştir.

Mensur Eserler

Mensur Eserler bölümü altında ilgi verilen divan edebiyatı sanatçıları şunlardır:

Ali Şiir Nevâî

Bu başlık altında Ali Şiir Nevâî'nin “Muhakemetü'l-Lügateyn” adlı eserinden bir bölümü verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında

verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 5 soru sorulmuştur. Açıklamalar kısmında “Muhakemetü'l-Lügateyn” hakkında bilgi verilmiştir.

Sinan Paşa:

Bu başlık altında Sinan Paşa'nın “Tazarrunâme” adlı eserinden bir bölümü verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 5 soru sorulmuştur. Devamında ise Sinan Paşa'nın biyografisine kısaca yer verilmiştir.

16. Yüzyıl Türk Edebiyatı: Klasik Edebiyatın genel özelliklerinin verildiği bu bölümde Bâkî ve Tatlavlı Mahremî'den birer beyit verilmiştir. Bu bölüm de “Manzum Eserler ve Mensur Eserler” diye bölümlere ayrılmıştır

“Manzum Eserler” bölümü altında Farklı yazarlara; bu yazarların sanat anlayışlarına, eserlerine biyografilerine yer verilmiştir. Divan edebiyatı içinde değerlendirilebilecek yazarlara burada yer verilmiştir. Bu yazarlar şöyle sıralanmıştır:

Fuzûlî:

Bu başlık altında ilk olarak Fuzulî'nin “dermanındadır” redifli gazelinden bir beyit verilmiştir. Hazırlık çalışmaları kısmında şâirle ilgili kısa bilgilendirme yapılmış ve “Su Kasidesi” adlı kasidesinin 11 beyti verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 4 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde ise kaside ve özelliklerine kısaca yer verilmiştir.

Yine Fuzulî'nin “Leylâ ve Mecnun” mesnevîsinin bir kısmı verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 5 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde “Leylâ ve Mecnun” hakkında kısaca bilgi verilmiştir.

Devamında Fuzulî'nin “ya Rab” redifli gazeli verilmiştir.

Bakî:

Bu başlık altında ilk olarak Bâkî'nin “şiiirlerinden bir beyit verilmiştir. Hazırlık çalışmaları kısmında şâirle ilgili kısa bilgilendirme yapılmış ve bir gazeli verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 5 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde şâirin biyografisine kısaca yer verilmiştir.

Serbest okuma kısmında ise Kanuni Mersiyesi'nden bir bölüm ve “idelim” redifli gazeli verilmiştir.

Güvahî:

Bu başlık altında şâirin “Pendnâme” adlı şiirinin bir bölümü günümüz Türkçesiyle birlikte verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 4 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde şâirin biyografisine kısaca yer verilmiştir.

Mensur Eserler

Mensur Eserler bölümü altında ilgi verilen divan edebiyatı sanatçıları şunlardır:

Fuzûlî:

Bu bölümde şâirin “Şikâyetnâme” adlı eserinden bir bölüm verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 5 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde “Divan Nesri” ile ilgili kısa bilgi verilmiştir.

Lâtîfî:

Bu bölümde yazarın tezkiresinden “Ahmedî”yi anlattığı bölüm sadeleştirilerek verilip devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Açıklamalar bölümünde “tezkire” hakkında bilgi verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 3 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde ise yazarın biyografisine kısaca yer verilmiştir.

Seydi Ali Reis:

Bu bölümde yazarın “Mir’atü’l-Memalik” adlı seyahatnâmesinden “Hint Okyanusunda Meydana Gelen Olaylar” diye bir bölüm sadeleştirilerek verilip devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Açıklamalar bölümünde “Mir’atü’l-Memalik” hakkında bilgi verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 5 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde ise yazarın biyografisine kısaca yer verilmiştir.

16. Yüzyıl Dünya Edebiyatı:

Bu bölümde divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

17. Yüzyıl Türk Edebiyatı:

Klasik Edebiyatın genel özelliklerinin verildiği bu bölümde Nef’î bir beyit verilmiştir. Bu bölüm de “Manzum Eserler ve Mensur Eserler” diye bölümlere ayrılmıştır

“Manzum Eserler” bölümü altında Farklı yazarlara; bu yazarların sanat anlayışlarına, eserlerine biyografilerine yer verilmiştir. Divan edebiyatı içinde değerlendirilebilecek yazarlara burada yer verilmiştir. Bu yazarlar şöyle sıralanmıştır:

Nâbî:

Bu başlık altında ilk olarak kısa bir bilgi verilmiştir. Şairin “usandık” redifli bir gazeli verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 6 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde şâirin biyografisine yer verilmiştir.

Serbest okuma kısmında ise şâirin “görmüşüz” redifli gazeline yer verilmiştir.

Nef’î:

Bu başlık altında ilk olarak şâir hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. Şairin “İstanbul” kasidesinin değişik bölümlerinden 7 beyit günümüz Türkçesiyle birlikte

verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 7 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde şâirin biyografisine yer verilmiştir.

Evliya Çelebi:

Bu başlık altında yazarın “Seyahatnâme”sinden bir bölümü verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 6 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde yazarın biyografisine yer verilmiştir.

Nâimâ:

Bu başlık altında ilk olarak yazar hakkında kısa bir bilgi verilmiştir. Yazarın “Tiryaki Hasan Paşanın Zafer Günü” adlı eserinden bir bölüm verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 4 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde yazarın biyografisine yer verilmiştir.

Peçevî:

Bu başlık altında yazarın “Kazan ve Ejderhan Seferi” adlı eserinden bir bölüm verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 4 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde yazarın biyografisine yer verilmiştir.

17. Yüzyıl Dünya Edebiyatı:

Bu bölümde “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

18. Yüzyıl Türk Edebiyatı:

Klasik Edebiyatın genel özellikleri verilmiştir. Bu bölüm de “Manzum Eserler ve Mensur Eserler” diye bölümlere ayrılmıştır

“Manzum Eserler” bölümü altında Farklı yazarlara; bu yazarların sanat anlayışlarına, eserlerine biyografilerine yer verilmiştir. Divan edebiyatı içinde değerlendirilebilecek yazarlara burada yer verilmiştir. Bu yazarlar şöyle sıralanmıştır:

Nedîm

Bu başlık altında ilk olarak Nedîm’in “şiiirlerinden bir beyit verilmiştir. Hazırlık çalışmaları kısmında şâirle ilgili kısa bilgilendirme yapılmış ve bir şarkısı verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sonrasında günümüz Türkçesi kısmında şarkının manası verilmiştir. Sorular kısmında metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 7 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde şarkı hakkında bilgilendirme yapılmış ve devamında şâirin biyografisine kısaca yer verilmiştir. Devamında şâirin “sana” ve “içinde” redifli iki gazeline yer verilmiştir.

Şeyh Gâlip:

Bu başlık altında ilk olarak şâirin “Hüsn ü Aşk” adlı eseriyle ilgili kısa bilgilendirme yapılmıştır. “Hüsn ü aşk” adlı mesnevîsinin bir bölümüne yer verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Açıklamalar kısmında “Hüsn ü Aşk” hakkında bilgi verilmiştir. Sorular kısmında metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 6 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde şarkı hakkında bilgilendirme yapılmış ve devamında şâirin biyografisine kısaca yer verilmiştir. Devamında şâirin “sana” ve “içinde” redifli iki gazeline yer verilmiştir.

Aynı şâirin bir naati günümüz Türkçesiyle verilmiş ve devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 6 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde şâirin biyografisine kısaca yer verilmiştir. Serbest okuma bölümünde bir şarkısı verilmiştir.

18. Yüzyıl Dünya Edebiyatı:

Bu bölümde “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

19. Yüzyıl Türk Edebiyatı:

Klasik Edebiyatın genel özellikleri verilmiştir. Bu bölüm de “Manzum Eserler ve Mensur Eserler” diye bölümlere ayrılmıştır

“Manzum Eserler” bölümü altında Farklı yazarlara; bu yazarların sanat anlayışlarına, eserlerine biyografilerine yer verilmiştir. Divan edebiyatı içinde değerlendirilebilecek yazarlara burada yer verilmiştir. Bu yazarlar şöyle sıralanmıştır:

Yenişehirli Avnî:

Bu başlık altında şâirin “değilim” redifli bir gazeli verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 4 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde şâirin biyografisine yer verilmiştir.

Enderunlu Vâsıf:

Bu başlık altında şâirin bir şarkısı verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 4 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde şarkı hakkında bilgi verildikten sonra şâirin biyografisine yer verilmiştir.

Keçecizâde İzzet Molla:

Bu başlık altında şâirin “Mihnet-i Keşan” adlı gazeli verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Açıklamalar bölümünde şâir hakkında bilgi verilmiştir. Sorular kısmında verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 4 soru sorulmuştur. Edebiyat bilgileri bölümünde şâirin biyografisine yer verilmiştir.

19. Yüzyıl Dünya Edebiyatı:

Bu bölümde “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

Kitabın geneli 290 sayfadan oluşmaktadır. Bu sayfalar arasında “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili bilgilere yaklaşık 130 sayfalık bölümde (%45) yer verilmiştir.

Kitapta divan edebiyatıyla ilgili konular yüzyıllara göre verilmiştir. Yüzyıllara göre meşhur şairler alt başlıklar halinde verilip yaşamları ve edebi yönleri hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Şairlerin meşhur eserlerinden örnekler verilmiş ve örnekler üzerinden divan edebiyatıyla ilgili konular verilmeye çalışılmıştır. Örnek verilen eserlerin bazıları günümüz Türkçesiyle verilirken bazıları verilmemiştir. Bazı örneklerin sadece bilinmeyen kelimeleri verilmiştir, günümüz Türkçesiyle okunuşu verilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Bu kitap⁸⁴ 2001-2002 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın İçeriğine baktığımızda 2000-2001 Eğitim Öğretim döneminde okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2” adlı ders kitabıyla içeriğinin (baskı sayısı, baskı yeri, baskı yılı ve sayfa numaraları hariç) birebir aynı olduğu görülmüştür. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Bu kitap⁸⁵ 2002-2003 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın İçeriğine baktığımızda 2000-2001 Eğitim Öğretim döneminde okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2” adlı ders kitabıyla içeriğinin (baskı sayısı, baskı yeri, baskı yılı ve sayfa numaraları hariç) birebir aynı olduğu görülmüştür. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

---

⁸⁴ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 3. Baskı, İstanbul 2001.

⁸⁵ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 4. Baskı, İstanbul 2002.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Bu kitap⁸⁶ 2004-2005 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın İçeriğine baktığımızda 2000-2001 Eğitim Öğretim döneminde okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2” adlı ders kitabıyla içeriğinin (baskı sayısı, baskı yeri, baskı yılı ve sayfa numaraları hariç) birebir aynı olduğu görülmüştür. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Lise Edebi Metinler 1

Bu kitap⁸⁷ 2004-2005 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında, “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 22.05.2000 gün ve 279 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Yayınlar Dairesi Başkanlığının 03.03.2004 gün ve 2004 sayılı onayı ile beşinci defa 85.000 adet basılmıştır.” İfadesi yer almaktadır.

2000-2018 yıllarındaki lise ders kitaplarının incelendiği bu çalışmada bu kitap haricinde benzer başka bir kitap temin edilememiştir.

Kitabın içeriğine baktığımızda beş ana bölümden oluştuğu görülmektedir. Bu bölümlerin adları şöyledir:

Birinci Bölüm: “Şiir” adıyla verilmiştir.

Bu bölümde divan edebiyatıyla ilgili şu bilgilere yer verilmiştir:

Biçim Öğeleri başlığı altında Nazım Birimleri açıklanmış “beyit” açıklaması yapıldıktan sonra Bakî’den bir beyit örnek olarak verilmiştir.

Edebi Sanatlar başlığı altında “tariz” sanatı açıklanıp Nefî’den bir dörtlük verilmiştir. Yine tenasüp sanatının açıklaması yapıldıktan sonra Fuzûlî’den bir beyit örnek olarak verilmiştir. “Tevriye” sanatı açıklandıktan sonra Bâkî’den bir beyit örnek olarak verilmiştir.

Şiir Tahlili Metotları başlığı altında yapılan açıklamalar arasında Fuzûlî’den bir beyit, Nedîm’den bir dize örnek olarak verilmiştir.

---

⁸⁶ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 1. Baskı, İstanbul 2004.

⁸⁷ Mustafa Ekinci ve Diğerleri, *Lise Edebi Metinler 1*, 5. Baskı, İstanbul 2004.

“Divan Şiirinden Örnekler” başlığı altında Klasik Türk Edebiyatı ve genel özellikleri açıklanmıştır. Daha sonra divan sanatçıları ve eserlerinden örnekler verilmiştir. Bunlar sırasıyla şöyledir:

Süleyman Çelebi

Bu başlığın hazırlık çalışmaları kısmında “Mevlîd” hakkında kısa bilgi verilmiştir. Daha sonra Süleyman Çelebi’nin “Mevlîd” adlı çalışmasının 10 beyti verilerek devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Açıklamalar kısmında “Mevlîd” hakkında bilgi verilmiştir. Metin Üzerinde Çalışmalar kısmında 5 soru sorularak cevaplandırılması istenmiştir. Son olarak da şâirin biyografisi kısaca verilmiştir.

Ali Şir Nevâî

Bu başlığın hazırlık çalışmaları kısmında Ali Şir Nevâî’nin “Muhakemetü’l Lügateyn” adlı eserinin bir bölümüne yer verilmiştir. Daha sonra Şairin “könlüm” redifli bir gazeli yazılıp devamında bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Açıklamalar kısmında şâirin dili hakkında bilgi verilmiştir. Metin Üzerinde Çalışmalar kısmında 5 soru sorularak cevaplandırılması istenmiştir. Son olarak da şâirin biyografisi kısaca verilmiştir.

Fuzûlî:

Bu başlığın hazırlık çalışmaları kısmında şâirin bir dizesi verilmiştir. Daha sonra “yâ Rab” redifli bir gazeli yazılıp bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Açıklamalar kısmında şâirin aşk ile ilgili görüşleri verilmiştir. Metin Üzerinde Çalışmalar kısmında 8 soru sorularak cevaplandırılması istenmiştir. Yeni Bilgiler kısmında “gazel” hakkında bilgi verilmiştir. Son olarak da şâirin biyografisi kısaca verilmiştir.

Bâkî:

Bu başlığın hazırlık çalışmaları kısmında şâirin dönemiyle ilgisine değinilmiştir. Daha sonra bir gazeli günümüz Türkçesiyle de yazılıp bilinmeyen

kelimeler verilmiştir. Açıklamalar kısmında gazelle ilgili kısa bilgiye yer verilmiştir. Metin Üzerinde Çalışmalar kısmında 5 soru sorularak cevaplandırılması istenmiştir. Son olarak da şâirin biyografisi kısaca verilmiştir.

Nefî:

Bu başlığın hazırlık çalışmaları kısmında şâire kısaca değinilmiştir. Daha sonra “İstanbul” kasidesi günümüz Türkçesiyle de yazılıp bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Açıklamalar kısmında kasideyle ilgili bilgiye yer verilmiştir. Metin Üzerinde Çalışmalar kısmında 6 soru sorularak cevaplandırılması istenmiştir. Yeni Bilgiler kısmında “kaside”nin özellikleri açıklanmıştır. Son olarak da şâirin biyografisi kısaca verilmiştir.

Nâbî:

Bu başlığın hazırlık çalışmaları kısmında şâirin dil ve edebiyat anlayışına değinilmiştir. Daha sonra “usandık” redifli bir gazeli günümüz Türkçesiyle de yazılıp bilinmeyen kelimeler verilmiştir. Açıklamalar kısmında şâirin örnek olarak yazılan gazeliyle ilgili bilgi verilmiştir. Çalışmalar kısmında 5 soru sorularak cevaplandırılması istenmiştir. Son olarak da şâirin biyografisi kısaca verilmiştir.

İncelenen bu kitapta “Divan Şiirinden Örnekler” başlığından sonra “Tanzimat Sonrası Türk Şiirinde Örnekler” başlığı altında “Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatı” içerisinde yer alan sanatçılara ve eserlerine yer verilmiştir. Araştırma konusu divan edebiyatıyla sınırlandırıldığı için bu kısım inceleme dışında tutulmuştur.

İkinci Bölüm: “Hikâye” adıyla verilmiştir. Yapılan incelemede bu başlıklar altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Üçüncü Bölüm: “Roman” adıyla verilmiştir. Yapılan incelemede divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Kitap içeriğine bakıldığında ilk başlarda divan edebiyatıyla ilgili bilgiler verildiği görülmüştür. Daha sonra meşhur sanatçılar başlıklar halinde verilmiş ve verilen sanatçı hangi nazım şeklinde söz sahibi ise o konuda bir örnek verilip örnek üzerinden ilgili nazım şekli hakkında bilgi verildiği görülmüştür. Önceden olduğu

gibi burada da bazı örneklerin günümüz Türkçesiyle söylenişi de verilmişse de hepsinde bu görülmemektedir. Ancak genel olarak verilen örneklerin bilinmeyen kelimeleri de verilmiştir. Bu da divan edebiyatı konularının öğrenciler tarafından anlaşılmasını sağlamaya imkan tanıyacaktır, denilebilir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Bu kitap⁸⁸ 2005-2006 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın İçeriğine baktığımızda 2000-2001 Eğitim Öğretim döneminde okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2” adlı ders kitabıyla içeriğinin (baskı sayısı, baskı yeri, baskı yılı ve sayfa numaraları hariç) birebir aynı olduğu görülmüştür. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Bu kitap⁸⁹ 2007-2008 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın İçeriğine baktığımızda 2000-2001 Eğitim Öğretim döneminde okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2” adlı ders kitabıyla içeriğinin (baskı sayısı, baskı yeri, baskı yılı ve sayfa numaraları hariç) birebir aynı olduğu görülmüştür. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁹⁰ 2006-2007 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında, “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu’nun 28.06.2006 gün ve 283 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Yayınlar Dairesi Başkanlığının 19.07.2006 gün ve 3387 sayılı onayı ile birinci defa 855.000 adet basılmıştır.” İfadesi yer almaktadır. İncelediğimiz bu kitap 2006 yılından sonraki yıllarda okutulan ders kitaplarıyla (İncelenenler: 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013,2014, 2015) baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa

---

⁸⁸ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 2. Baskı, İstanbul 2005.

⁸⁹ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 4. Baskı, Ankara 2007.

⁹⁰ Ali Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006 .

sayılarının farklılıklar hariç, benzerlik göstermektedir. Bunun için bu bölümde yapılacak olan inceleme, bahsi geçen yıllardaki kitapların incelenmesi esnasında göz önünde bulundurulup tekrar yazılmayacaktır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, adlı kitabının içeriğine baktığımızda 3 üniteden oluştuğu görülmektedir.

Birinci ünite:

“Tarih İçinde Türk Edebiyatı” adıyla verilmiştir. Bu ünite kendi içinde 2 ana başlık altında verilmiştir:

Edebiyat Tarihi:

Bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili olarak Taşlıcalı Yahya'nın “Şehzade Mustafa'ya Mersiye” adlı mersiyesinden 4 beyit verilip başka bir bilgiye yer verilmemiştir.

Türk Edebiyatının Dönemlere Ayrılmasındaki Ölçütler:

Bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili olarak Erzurumlu Kadı Darîr'in “Kıssa-i Yûsuf” adlı mersiyesinden 4 beyit verilmiştir. Yine Nâbî'nin “gider” redifli bir gazeli örnek olarak verilmiştir.

Ünite geneline bakıldığında bu başlıklar altında divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

İkinci ünite:

“Destan Dönemi Türk Edebiyatı” adıyla verilmiştir. Bu ünite içinde divan edebiyatıyla ilgili Taşlıcalı Yahya'nın “olsun” redifli bir gazeli verilip başka bir bilgiye yer verilmemiştir.

Üçüncü ünite:

“İslam Uygarlığı Çevresinde Gelişen Türk Edebiyatı” adıyla verilmiştir. Bu ünite kendi içinde 4 ana başlık altında verilmiştir.

11- 12. Yüzyıllarda İslamiyet ve Türk Kültürü

Bu başlıklar altında “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

İslami Dönemde İlk Dil ve Edebiyat Ürünleri (11-12. yy.)

Bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Oğuz Türkçesinin Anadolu’daki İlk Ürünleri (13-14. yy.)

Bu başlık kendi içinde 3 farklı alt başlık altında verilmiştir:

Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir):

Bu başlık altında anlatılan konulara bakıldığında, farklı şekillerde gruplandırılarak anlatıldığı görülmektedir.

Hazırlık kısmında Yunus Emre ve Karacaoğlan’dan birer şiir verilmiştir. Şiirlerin yazıldığı dönemle ilgili öğrencilere iki etkinlik ödevi verilmiştir.

İnceleme kısmında, Yunus Emre’nin bir ilahisi verilmiştir. Devamında verilen metnin içeriğiyle, şekil özellikleriyle, yazıldığı dönemle ve yazarıyla ilgili araştırma ya da yorumlamaya dayalı 9 soru sorulmuştur.

İnceleme kısmında, 3. Metin olarak Hoca Dehhânî’nin “yok mı?” redifli bir gazel örneği verilmiştir. Devamında verilen metnin içeriğiyle, şekil özellikleriyle, yazıldığı dönemle ve yazarıyla ilgili araştırma ya da yorumlamaya dayalı 4 soru sorulmuştur. 5. Soruda ilahi ve gazel türlerinin benzer ve farklı yönlerinin bir şema üzerine yazılması istenmiştir. 6. Soruda teşbih, İstiare, tezat ve istifham söz sanatlarının şiirde nerelerde geçtiğini ve nasıl yapıldığını belirleyerek verilen tabloya yazılması istenmiştir. Şiirde geçen iki beyit verilip imgelerin anlamları ve şiire katkıları sorulmuştur. 7. Soruda şiirden hissedilenlerin yazılması istenmiştir. 8. Soruda incelenen şiirden hareketle Hoca Dehhânî’nin fikrî ve edebî yönü hakkında çıkarımlarda bulunulup çıkarımların verilen tabloya yazılması istenmiştir. Verilen bir etkinlikte “Hoca Dehhânî ile Yunus Emre karşılaşırsa aralarında nasıl bir konuşma geçer? Konuşmaya ilk önce kim başlar? Aralarındaki diyalogları defterinize yazınız. Beğendiğiniz diyalogları sınıfta canlandırınız.” şeklinde bir etkinlik ödevi verilmiştir.

Anlama Yorumlama kısmında bir dördlükten oluşan iki koşuk günümüz Türkçesiyle, Yunus Emre’den bir İlahi ve Süleyman Çelebi’nin “Vesîletü’n-

Necât”tan 10 beyit verilmiştir. Devamında “Bu örneklerden hareketle her iki döneme ait Türk şiirini sonraki sayfada belirtilen ölçütlere göre karşılaştırınız. Sonuçları verilen tabloya yazınız.” şeklinde İslamiyet Öncesi Türk Şiiri ile İslamiyet Sonrası Türk Şiirinin benzer ve farklı yönlerinin yazılmasına yönelik bir ödev verilmiştir.

Ölçme Değerlendirme kısmında tanımları verilen kavramların eşleştirilmesi, çoktan seçmeli sorular, doğru yanlış ve boşluk doldurma soruları ve verilen kavramların tanımlanması şeklinde çeşitli sorular sorulmuştur.

Devam eden etkinliklerde “Battalnâme, Dânişmendnâme ve Deli Dumrul hikâyesinin yazıya geçirildiği; Cemşid ü Hurşid mesnevîsinin yazıldığı dönemi ve bu dönemlerin sosyal özelliklerini araştırınız. Sonuçları defterinize yazınız.” şeklinde bir araştırma ödevi verilmiştir.

Yapılan incelemede divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Olay Çevresinde Oluşan Edebi Metinler:

Bu başlık altında İncelenen 3. Metin olarak Ahmedî'nin “Cemşid ü Hurşid” adlı eserinden bazı bölümler günümüz Türkçesiyle verilmiştir. Devamında “Cemşid ü Hurşid”den hareketle cevaplandırılmak üzere 5 soru daha sorulmuştur. Yine “Cemşid ü Hurşid”den 10 beyit verilmiş, verilen bu metinden hareketle de yazarın fikrî ve edebî yönü hakkında çıkarımlarda bulunulup çıkarılan sonuçların verilen tabloya yazılması istenmiştir.

Anlama ve yorumlama bölümünde Battalnâme, Dede Korkut, Dânişmendnâme ve Cemşid ü Hurşid adlı eserleri verilen ölçütlere göre karşılaştırılıp Sonuçların verilen tabloya yazılması istenmiştir.

Yapılan incelemede divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Öğretici Metinler:

Hazırlık bölümünde sorular sorulup öğrenciler araştırmaya yönlendirilmiştir.

İnceleme bölümünde 2. Metin olarak Gülşehrî'nin “Mantuku't-Tayr” adlı eserinden bir bölümü verilmiştir.

Yapılan incelemede divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

14. Yüzyıldan 19. Yüzyıl Ortalarına Kadar Osmanlı Edebiyatı

Kendi içinde iki ana bölüme ayrılmıştır:

Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir):

Kendi içinde ikiye ayrılmıştır.

Divan Şiiri

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 1. Bölümünde “Öğrenciler küçük gruplar hâlinde oturur. Her grup hangi temayla ilgili şiir yazacağını belirler. Her grup üyesinin elinde bir sayfa kâğıt vardır. Herkes elindeki kâğıda, verilen konu ile ilgili bir dize yazıp kâğıdı yanındakine verir, ikinci turda önlerine gelen kâğıda ikinci dizeyi yazar ve kâğıdı yanındakine verir. Bu işlem tur bitene kadar devam eder. Sonunda grupların elinde gruptaki üye sayısı kadar şiir bulunur. Şiirler sınıfta okunur.” şeklinde bir etkinliğe yer verilmiştir. Daha sonra Nâbî, Muhabbi, Âşık Paşa, Fuzûlî, Ulvî ve Nef’î’den birer beyit verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının “Gazel” konusunun inceleme kısmında Bâkî’nin “görsünler” redifli bir gazeli günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının inceleme kısmında 1. Soruda öğrencilerden “Kültürel yapı, dil ve sanat anlayışı gibi hususlardan hareketle okuduğunuz gazelden, gazelin yazıldığı dönemin zihniyeti ile ilgili çıkarımlarda bulununuz.” şeklinde şiirden hareketle bir çıkarımda bulunmaları istenmiştir.

Divan Şiiri başlığının inceleme kısmında 2. Soruda Şiirin yapı özellikleri, konusu, teması, anlam özellikleri ile ilgili öğrencilerin çıkarımlarda bulunması istenmiştir.

Yine başka bir soruda şiirin nazım şeklinin özelliklerinin yazılması istenmiştir. Daha sonra “Şiirdeki hangi beytin matla, makta, mahlas beyti ve beytü’l-gazel olduğunu yazınız.” şeklinde bir soru sorulmuştur. Yine “Belirlediğiniz nazım şekliyle önceki bölümlerde işlediğiniz Hoca Dehhânî’nin şiiri arasında nasıl bir ilişki vardır?” şeklinde bir soru sorularak iki şâirin şiirlerinin arasındaki ilişkinin açıklanması istenmiştir.

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 2. bölümünde 3. Etkinlik sorusunda, incelenen gazelin her dizesinin son kelimesi verilip bunun şiire kattı anlamın açıklanması istenmiştir.

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 2. bölümünde 4. Etkinlik sorusunda Yahya Kemal Beyatlı'nın "Mohaç Türküsü" adlı şiiri verilmiş ve "Mohaç Türküsü ile incelediğiniz gazeli ses ve söyleyiş bakımından karşılaştırınız. Sonuçları maddeler hâlinde tahtaya yazınız." şeklinde bir soru yöneltilmiştir.

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 2. bölümünde 5. Etkinlik sorusunda, ". Gazelde kullanılan imgeler (mazmunlar) aşağıda verilmiştir. Bu imgelerin şiirde nasıl kullanıldığını belirleyerek tabloya yazınız." şeklinde bir etkinliğe yer verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 2. bölümünde 6. Etkinlik sorusunda, "Gazelde gerçek anlamları dışında (mecaz ve yan anlam) kullanılan sözcükleri bulunuz. Sözcüklerin anlamlarıyla ilgili aşağıdaki çalışmaları yapınız." şeklinde bir etkinliğe yer verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 2. Bölümünde 7. Etkinlik sorusunda, "Okuduğunuz şiirde edebî sanatların yapıldığı sözcükler ve söz grupları aşağıda verilmiştir. Bu edebî sanatların ne olduğunu ve nasıl yapıldığını tahtaya yazınız." şeklinde bir etkinliğe yer verilmiştir. Daha sonra Bâkî'nin iki beyti verilmiş ve bu beyitlerden hareketle yapılmak üzere "Okuduğunuz şiirde edebî sanatların yapıldığı sözcükler ve söz grupları aşağıda verilmiştir. Bu edebî sanatların ne olduğunu ve nasıl yapıldığını tahtaya yazınız." şeklinde bir soru sorulmuştur.

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 2. Bölümünde 8. Etkinlik sorusunda, "İncelediğiniz gazelde Divan şiiri geleneğine ait hangi özellikler görülmektedir? Sözlü olarak ifade edin." şeklinde bir etkinlik verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 2. Bölümünde 9. Etkinlik sorusunda, "Yapısını, anlatımını ve temasını göz önünde bulundurarak şiiri yorumlayınız. Yorumlarınızı içeren kısa bir yazı yazınız. Yazınızı arkadaşlarınızla paylaşınız." şeklinde bir etkinlik verilmiştir.

İnceleme kısmındaki 10. Soruda "Okuduğunuz gazelden ve araştırma sonuçlarından hareketle Bâkî'nin fikrî ve edebî yönü hakkındaki çıkarımlarınızı aşağıdaki şemaya yazınız." şeklinde bir etkinlik verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 3. bölümünde “Hazırlık yapan öğrenci, sınıfta Bâkî karakterine bürünerek arkadaşlarıyla sohbet eder ve onların sorularına cevap verir.” şeklinde bir etkinliğe yer verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 4. Bölümünde, “Hazırlıklar doğrultusunda sınıfta gazel okuma yarışması düzenlenir. Ezbere şiir okuyan öğrenciler, diğer öğrenciler tarafından şu ölçütlere göre puanlanır: a. Telaffuz b. Jest ve mimikler c. Vurgu ve tonlama ç. Ezberleme gücü” şeklinde bir etkinliğe yer verilmiştir.” şeklinde bir etkinlik verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 4. Bölümünde 1. Etkinlikte, “Bir sonraki konu olan Su Kasidesi’nin her beyti için bir öğrenci seçilir. Öğrenciler beyitlerdeki imge ve söz sanatlarını bularak defterlerine yazarlar.” şeklinde bir etkinlik verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının hazırlık kısmında etkinliklerin 4. Bölümünde 2. Etkinlikte, “Fuzûlî’nin hayatı ve edebî kişiliği ile ilgili bir sunum hazırlayınız. Su Kasidesi’yle aynı temaya sahip günümüz şiirinden örnekler bulunuz” şeklinde bir etkinlik verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının “Kaside” konusunun inceleme kısmında Fuzûlî’nin “Su Kasidesi” günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir.

Su Kasidesi’yle ilgili 1. bölümde, “Su Kasidesi’nin yapı özelliklerini aşağıda istenilen hususlara göre belirleyiniz. a. Şiirin birim değerini ve sayısını yazınız. b. Birimlerde anlatılanları ve şiirin temasını yazınız. c. Kasidenin nesib, girizgâh, methiye, fahriye ve dua bölümlerini belirleyiniz. Bu bölümlerin kaçınıcı beyitler arasında olduğunu ilgili bölüme yazınız. ç. Beyitler arasındaki ilişkiyi anlam ve ses yönünden inceleyiniz. Sonuçları sözlü olarak ifade ediniz. d. Şairin kişisel duyarlılığını ve hayal gücünü en iyi ifade eden beyit hangisidir? Neden? e. Su Kasidesi’nin nazım şeklinin (kaside) özelliklerini maddeler hâlinde tahtaya yazınız.” şeklinde soruların cevaplandırılmasına yönelik bir çalışma yapılmıştır.

Su Kasidesi’yle ilgili şiirden hareketle cevaplanacak sorular sorulmuştur.

Divan Şiiri başlığının “Rubai” konusunun inceleme kısmında Azmizâde Hâletî’nin iki, Nefî’nin ve Kadı Burhaneddin’in birer rubaisi günümüz Türkçeleriyle birlikte verilmiştir.

Rubai konusunda verilen örneklerden sonra 1. Bölümde Azmizâde Hâletî'nin ilk rubaisinin verilen şablona göre açıklanması istenmiştir. Aynı şiirinin birim değeri ve sayısının yazılıp temasının belirlenmesi istenmiştir. Daha sonra verilen diğer ruai örneklerinin temalarının bulunması istenmiştir. Daha sonra örnek olarak verilen rubailere konularına uygun başlıklar verilmesi istenmiş ve bunların gerçek hayatla ilişkisinin olup olmadığının sorgulanması istenmiştir. Devamında da incelenen nazım şeklinin özelliklerinin araştırılıp yazılması istenmiştir.

Rubai konusunda verilen örneklerden sonra 2. Bölümde, rubailerin kafiye, redif, ölçü, ses ve söyleyiş bakımından incelenip sonuçların maddeler hâlinde tahtaya yazılması istenmiştir.

Rubai konusunda verilen örneklerden sonra 3. Bölümde,” Rubailerde gerçek anlamları dışında kullanılan sözcükleri bularak tahtaya yazınız. Sözcükleri hem gerçek hem de şiirdeki anlamlarıyla cümle içinde kullanınız.” şeklinde bir çalışma yapılması istenmiştir.

Rubai konusunda verilen örneklerden sonra 4. Bölümde, “Rubailerde kullanılan söz sanatlarının nerelerde ve nasıl kullanıldığını belirleyerek defterinize yazınız.” şeklinde bir çalışma yapılması istenmiştir.

Rubai konusunda verilen örneklerden sonra 5. Bölümde, “İncelediğiniz rubailerde Divan Şiiri geleneğine ait hangi özellikler görülmektedir? Sözlü olarak ifade ediniz.” şeklinde bir çalışma yapılması istenmiştir.

Rubai konusunda verilen örneklerden sonra 6. Bölümde, “Rubaileri tekrar okuyunuz. Hangi rubaiyi kendinize yakın buluyorsunuz? Neden?” şeklinde bir çalışma yapılması istenmiştir.

Rubai konusunda, konuya başlamadan önce yapılması istenen etkinliğin, “Araştırma sonuçlarından ve yukarıdaki rubailerden hareketle Azmizâde Hâletî, Nefî ve Kadı Burhaneddin'in fikrî ve edebî yönü hakkında öğrendiklerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.” şeklinde uygulanması istenmiştir. Rubai konusuyla ilgili çalışmalar bittikten sonra derse hazırlık yapılması noktasında, “Nedîm'in hayatı ve edebî kişiliğiyle ilgili bir sunum hazırlayınız.” şeklinde bir araştırma yapılması istenmiştir.

Divan Şiiri başlığının “Şarkı” konusunun inceleme kısmında Nedîm’in “Sa’d-âbâd’a” şarkısı günümüz Türkçesiyle birlikte örnek olarak verilmiştir.

Şarkı konusunda verilen örnekten hareketle cevaplanacak sorular sorulmuştur.

Şarkı konusuyla ilgili çalışmalar bittikten sonra derse hazırlık yapılması noktasında, “Sınıf üç gruba ayrılır. Her grup murabbanın üç bendînî seçerek bentlerde kendi anlamları dışında kullanılan sözcükleri ve imgeleri belirler. Sonuçlar grup sözcükleri tarafından sınıfta anlatılmak üzere deftere yazılır.” Ve “Ahmet Paşa’nın edebî kişiliği ve hayatıyla ilgili bir sunum hazırlayınız.” şeklinde murabba konusundan önce bir çalışma yapılması istenmiştir.

Divan Şiiri başlığının “Murabba” konusunun inceleme kısmında Ahmet Paşa’nın 9 bendlik bir murabbası günümüz Türkçesiyle birlikte örnek olarak verilmiştir.

Murabba konusunda verilen örnekten hareketle cevaplanmak üzere çeşitli sorular sorulmuştur, farklı etkinliklere genişçe yer verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının “Muhammes” konusunun inceleme kısmında Aşkî’nin 7 bendlik bir muhammesi günümüz Türkçesiyle birlikte örnek olarak verilmiştir.

Muhammes konusunda verilen örnekten hareketle cevaplanmak üzere çeşitli sorular sorulmuştur, farklı etkinliklere genişçe yer verilmiştir.

Divan Şiiri başlığının “Terkibibent” konusunun inceleme kısmında Bağdatlı Rûhî’nin şiirlerinden “8. Bent” ve “13. Bent”leri günümüz Türkçesiyle birlikte örnek olarak verilmiştir.

Terkibibent konusunda verilen örnekten hareketle cevaplanmak üzere çeşitli sorular sorulmuştur, farklı etkinliklere genişçe yer verilmiştir.

Ünitenin anlama yorumlama kısmının 1. bölümünde ünite içinde işlenen nazım şekillerinin mısra örgüsü, kafiye düzeni ve tema bakımından karşılaştırılıp sonuçların verilen tabloya yazılması istenmiştir. Devamında inceleme sonuçlarından hareketle nazım şekillerini benzerliklerine göre gruplandırarak verilen tabloya yazılıp şablonu renkli kartonlara yazarak sınıf panosuna asılması istenmiştir.

Ünitenin anlama yorumlama kısmının 9. Bölümünde, Neşâtî’den bir gazel ve anonim bir koşuk örneği verilip tema, yapı, ahenk gibi kavramlar açısından verilen tablo üzerinde karşılaştırılması istenmiştir.

Ünitenin ölçme değerlendirme bölümünde çoktan seçmeli, boşluk doldurma, doğru/yanlış şeklinde sorular sorulmuştur. Sorulara bakıldığında ise “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili nazım şekilleri, nazım türleri, edebi sanatlar vb. oluştuğu görülmektedir.

Dînî Tasavvufî Türk Şiiri

Dînî Tasavvufî Türk Şiirinin inceleme bölümünde Seyyid Nesîmî'nin 6 kıtalık bir methiyesi verilmiştir. Verilen örnekten hareketle cevaplanmak üzere çeşitli sorular sorulmuştur, farklı etkinliklere genişçe yer verilmiştir.

Anlama ve yorumlama bölümünde Fuzûlî'nin “meni” redifli gazeli ile birlikte nutuk ve türkü örnekleri verilmiş; Seyyid Nesîmî'nin yukarıda incelenen methiyesinin bunlarla karşılaştırılarak benzer ve farklı yanlarının gösterilmesi istenmiştir.

Yapılan incelemeye bakıldığında bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Olay Çevresinde Oluşan Edebi Metinler

Kendi içinde ikiye ayrılır:

Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler

Hazırlık bölümünde “Halk hikâyeleri ve mesnevîlerin yapısı, teması ve edebî değeriyle ilgili hazırladığınız sunumu arkadaşlarınızla paylaşınız.” Şeklinde bir ön hazırlık çalışması verilmiştir.

Konu başlığı altında Fuzûlî'nin “Leyla ile Mecnun” adlı mesnevîsi, günümüz Türkçesi de eklenerek geniş bir şekilde verilmiştir. Metnin sonunda metinden hareketle cevaplandırılmak üzere 15-20 soru sorulmuştur. Bu sorular metnin konusu, teması, zaman, mekân, kişiler, olay örgüsü, dil özellikleri, zihniyet, evrensellik vb. gibi konularla ilgilidir.

Yapılan incelemeye bakıldığında bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Öğretici Metinler

Bu başlık altındaki konular “Tezkire, Seyahatnâme ve İlmi Eserler”den oluşan örneklerden oluşmaktadır.

Öğretici metinlerin inceleme bölümünün 1. Metninde, Latîfi Tezkiresi konusunda, Latîfi'nin tezkiresinin bir bölümü verilmiştir. Verilen örnekten hareketle cevaplanmak üzere çeşitli sorular sorulmuştur, farklı etkinliklere genişçe yer verilmiştir.

Etkinlik bölümünde “Evliya Çelebi'nin Seyahatnâme'sinde yaşadığınız şehri nasıl anlattığını araştırınız. Sonuçları defterinize yazınız.” Şeklinde sonraki konu için bir hazırlık çalışması istenmiştir.

Öğretici metinlerin inceleme bölümünün 2. Metninde, Evliya Çelebi'nin “Seyahatnâme”sinin bir bölümüne yer verilmiştir. Verilen örnekten hareketle cevaplanmak üzere çeşitli sorular sorulmuştur, farklı etkinliklere genişçe yer verilmiştir.

Son olarak “Kâtip Çelebi hakkında bir biyografi çalışması hazırlayınız.” Şeklinde sonraki konu için bir hazırlık çalışması istenmiştir.

Öğretici metinlerin inceleme bölümünün 3. Metninde, Kâtip Çelebi'nin “Tufetü'l-Ahyâr Fil-Hikem Ve'l-Emsâl Ve'l-Eş'Âr” adlı eserinden insanla ilgili bir bölüm verilmiştir. Metnin sonunda, verilen metinden hareketle cevaplanabilecek 9 soru sorulmuştur.

Etkinlik kısmında konuya başlamadan önce verilen hazırlık çalışmasının, Kâtip Çelebi hakkında hazırlanan bir biyografinin sınıf panosuna asılması istenmiştir.

Öğretici metinlerin anlama yorumlama bölümünde farklı etkinlikler verilmiştir. Bu çalışmada kullanılacak metinler; Fuzûlî'nin “Şikâyetnâme”, Nâimâ'nın “Ziyafet-i Sultân Ahmed Han Der-Câmî-i Cedid”, Latîfi'nin “ ? ”, Kâtip Çelebi'nin “Sene Erbaa Aşere ve Elf Serdari-i Mehmed Paşa Be-Cânib-i Estergon”, Koçi Bey'in “Merhum Sultân Süleyman Han Zamanında Olan İhtilali Beyan İder”, Veysi'nin “Dürretü't-Tâc”, Nergisî'nin “Hamse” adlı eserlerinden alınan bölümlerden oluşmaktadır

Ölçme değerlendirme bölümünde konu içinde anlatılanların öğrenilip öğrenilmediğini ölçmeye yönelik çoktan seçmeli, boşluk doldurma, doğru/yanlış şeklinde ve yazar eser eşleştirmesi ile ilgili sorular sorulmuştur.

Sonuç olarak incelenen kitaba fiziksel olarak bakıldığında 220 sayfadan oluştuğu ve bunun da 60 sayfa kadarının (yaklaşık %30'unun) “2000-2018 divan edebiyatıyla ilgili konuları içerdiği görülmektedir.

Bu kitapta divan edebiyatıyla ilgili konular; nazım şekilleri ve nazım türleri alt başlıkları altında meşhur sanatçıların meşhur eserleri örnek verilerek ve örnekler üzerinden inceleme yapılarak anlatılmaya çalışılmıştır. Verilen örneklerin bazılarının günümüz Türkçesi verilirken bazılarınınki verilmemiştir. Yine sanatçıların yaşamı ve edebi yönleri hakkında dabilgilendirme yapılmıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁹¹ 2007-2008 eğitim öğretim dönemine aittir. İncelediğimiz bu kitap 2006/2007 eğitim öğretim dönemlerinde okutulan ders kitaplarıyla baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılıklar hariç, benzerlik göstermektedir. Bunun için aynı bilgiler tekrar yazılmayacaktır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁹² 2008-2009 eğitim öğretim dönemine aittir. İncelediğimiz bu kitap 2006/2007 eğitim öğretim dönemlerinde okutulan ders kitaplarıyla baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılıklar hariç, benzerlik göstermektedir. Bunun için aynı bilgiler tekrar yazılmayacaktır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁹³ 2009-2010 eğitim öğretim dönemine aittir. İncelediğimiz bu kitap 2006/2007 eğitim öğretim dönemlerinde okutulan ders kitaplarıyla baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılıklar hariç, benzerlik göstermektedir. Bunun için aynı bilgiler tekrar yazılmayacaktır.

---

⁹¹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, Ankara 2007.

⁹² Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, İstanbul 2008.

⁹³ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, İstanbul 2009.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁹⁴ 2010-2011 eğitim öğretim dönemine aittir. İncelediğimiz bu kitap 2006/2007 eğitim öğretim dönemlerinde okutulan ders kitaplarıyla baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılıklar hariç, benzerlik göstermektedir. Bunun için aynı bilgiler tekrar yazılmayacaktır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁹⁵ 2011-2012 eğitim öğretim dönemine aittir. İncelediğimiz bu kitap 2006/2007 eğitim öğretim dönemlerinde okutulan ders kitaplarıyla baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılıklar hariç, benzerlik göstermektedir. Bunun için aynı bilgiler tekrar yazılmayacaktır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁹⁶ 2012-2013 eğitim öğretim dönemine aittir. İncelediğimiz bu kitap 2006/2007 eğitim öğretim dönemlerinde okutulan ders kitaplarıyla baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılıklar hariç, benzerlik göstermektedir. Bunun için aynı bilgiler tekrar yazılmayacaktır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁹⁷ 2013-2014 eğitim öğretim dönemine aittir. İncelediğimiz bu kitap 2006/2007 eğitim öğretim dönemlerinde okutulan ders kitaplarıyla baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılıklar hariç, benzerlik göstermektedir. Bunun için aynı bilgiler tekrar yazılmayacaktır.

---

⁹⁴ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, İstanbul 2010.

⁹⁵ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2011.

⁹⁶ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, İstanbul 2012.

⁹⁷ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2013.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁹⁸ 2014-2015 eğitim öğretim dönemine aittir. İncelediğimiz bu kitap 2006/2007 eğitim öğretim dönemlerinde okutulan ders kitaplarıyla baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılıklar hariç, benzerlik göstermektedir. Bunun için aynı bilgiler tekrar yazılmayacaktır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap⁹⁹ 2015-2016 eğitim öğretim dönemine aittir. İncelediğimiz bu kitap 2006/2007 eğitim öğretim dönemlerinde okutulan ders kitaplarıyla baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının farklılıklar hariç, benzerlik göstermektedir. Bunun için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitap¹⁰⁰ 2016-2017 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında, “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 08.12.2011 tarih ve 194 sayılı kararı ile 2012-2013 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile ders kitabı olarak kabul edilmiştir.” ifadesi yer almaktadır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, adlı kitabının içeriğine baktığımızda 3 üniteden oluştuğu görülmektedir. Bu ünite adları şöyledir:

Birinci ünite:

Bu ünite “Tarih İçinde Türk Edebiyatı” adıyla verilmiştir. Bu ünite kendi içinde 2 ana başlık altında verilmiştir:

Edebiyat Tarihi:

Bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili olarak Taşlıcalı Yahya'nın “Şehzade Mustafa'ya Mersiye” adlı mersiyesinden altışar beyitlik iki bent günümüz

---

⁹⁸ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2014.

⁹⁹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, Ankara 2015.

¹⁰⁰ Yaşar Tatlıtürk, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2016

Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Daha sonra Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, eserleri ve edebi kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. Devamında Süleyman Çelebi'nin mesnevî türünde yazdığı “Mevlîd”inden 12 beyit verilmiştir.

Türk Edebiyatının Dönemlere Ayrılmasındaki Ölçütler:

Bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili olarak Bâkî'nin gazelinden 4 beyit günümüz Türkçesiyle birlikte örnek olarak verilmiştir.

Ünite geneline bakıldığında bu başlıklar altında “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

İkinci ünite:

Bu ünite “Destan Dönemi Türk Edebiyatı” adıyla verilmiştir. Bu ünite kendi içinde 2 ana başlık altında verilmiştir:

Destan Dönemi

Destan dönemi de kendi içinde ikiye ayrılmıştır:

Sözlü Edebiyat

Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler/Şiir (Sagu, Koşuk):

Bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili Gevheri'nin 4 kıtalık bir güzelleme ile Nef'î'nin bir kasidesinden 2 beyit ve Âşık Paşa'nın bir gazelinden 3 beyit günümüz Türkçesiyle birlikte verilip başka bir bilgiye yer verilmemiştir.

Olay Çevresinde Oluşan Edebi Metinler (Destan):

Bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Yazılı Edebiyat

Bu başlıklar altında “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

Üçüncü ünite:

Bu ünite “İslam Uygarlığı Çevresinde Gelişen Türk Edebiyatı” adıyla verilmiştir. Bu ünite kendi içinde 4 ana başlık altında verilmiştir.

11- 12. Yüzyıllarda İslamiyet ve Türk Kültürü

Yapılan inceleme sonucu bu başlık altında “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

İslami Dönemde İlk Dil ve Edebiyat Ürünleri (11-12. yy.)

Bu başlık altında Kutadgu Bilig’den, Atabetü’l-Hakâyık’tan, Divan-ı Hikmet’ten, Divân-ı Lügâti’t-Türk’ten, örnekler verilmiştir. Divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Oğuz Türkçesinin Anadolu’daki İlk Ürünleri (13-14. yy.)

Bu başlık kendi içinde 3 farklı alt başlık altında verilmiştir:

Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir):

Bu başlık altında anlatılan konulara bakıldığında, farklı şekillerde gruplandırılarak anlatıldığı görülmektedir.

Hazırlık kısmında Niyazi Mısri’den ve Yunus Emre’den birer beyit örneği verilmiştir.

İnceleme kısmında, 3. Metin olarak Hoca Dehhânî’nin 7 beyitlik bir gazeli günümüz Türkçesiyle verilmiştir. Devamında verilen metnin içeriğiyle, şekil özellikleriyle, yazıldığı dönemle ve yazarıyla ilgili araştırma ya da yorumlamaya dayalı 10 soru sorulmuştur.

Anlama yorumlama kısmında 3. Soruda ilahi ve gazel türlerinin benzer ve farklı yönlerinin bir şema üzerine yazılması istenmiştir. Anlama yorumlama kısmının devamında Hoca Dehhânî’nin “yok mı” redifli gazelinde 4 beyit günümüz Türkçesiyle verilmiştir.

Yapılan incelemede “Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)” başlığı altında “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Olay Çevresinde Oluşan Edebi Metinler:

Bu başlık divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Öğretici Metinler:

İnceleme bölümünde 2. Metin olarak Gülşehrî'nin “Mantıku't-Tayr” adlı eserinden bir bölümü günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir.

Yapılan incelemede divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

15. Yüzyıldan 19. Yüzyıl Ortalarına Kadar Osmanlı Edebiyatı

Kendi içinde iki ana bölüme ayrılmıştır:

Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir):

Kendi içinde ikiye ayrılmıştır.

Divan Şiiri

Bu bölümün hazırlık kısmında okunması için üç şiir verilmiş ve bu şiirlerin ahenk unsurlarının, ölçülerini, ses özelliklerinin, nazım birimlerinin tespit edilip söylenmesi istenmiştir. Burada Necâtî Bey'den iki beyit günümüz Türkçesiyle verilmiş; Cahit Sıtkı ve Atilla İlhan'dan örnek verilen şiirlerle karşılaştırılması istenmiştir.

Bu bölümüm inceleme kısmında birinci metin olarak Necâtî Bey'in “döne döne” redifli gazeli günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Şiirin devamında şiirin ahenk unsurlarının tespiti istenmiştir. Bunlardan başka şirden hareketle cevaplanabilecek şekilsel ve mana yönüyle 30 civarında değişik sorular sorulmuştur. Daha sonra tablo üzerinde cevaplanmak üzere her beytin konusunun belirlenmesine yönelik etkinlik yapılmıştır. Başka bir tablo üzerinde şiirde görülen söz sanatlarının geçtiği yerler sorulmuştur. Son kısımda da Necâtî Bey'in özelliklerinin yazılması istenmiştir.

Bu bölümüm inceleme kısmında ikinci metin olarak Ahmet Paşa'nın 7 bentlik bir murabbası günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Şiirin sonunda şirden hareketle cevaplandırılmak üzere farklı sorular sorulmuştur.

Bu bölümüm inceleme kısmında üçüncü metin olarak Fuzûlî'nin “Su Kasîdesi” günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Devamında şiirin ahenk unsurları, yapı unsurları, söz sanatları, beyitlerin teması, mana özellikleri, dönemin sosyokültürel özellikleri gibi farklı sorular sorulup cevaplar istenmiştir. Fuzûlî'nin edebi ve fikri yönünün araştırılması ve bu yönünün şiire nasıl yansıdığı yazılması istenmiştir.

Bu bölümüm inceleme kısmında dördüncü metin olarak Yenişehirli Avnî'nin bir rubaisi günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Rubai üzerinden cevaplanmak üzere 20 civarında soru sorulmuştur.

Bu bölümüm inceleme kısmında beşinci metin olarak Atâî'nin bir tuyuğu günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Tuyuğ üzerinden cevaplanmak üzere 20 civarında soru sorulmuştur.

Bu bölümüm inceleme kısmında altıncı metin olarak Nedîm'in 5 bendlik bir şarkısı günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Şarkı üzerinden cevaplanmak üzere 20 civarında soru sorulmuştur.

Bu bölümüm inceleme kısmında yedinci metin olarak Bağdatlı Rûhî'nin "Terkibibent"i günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Terkibibent üzerinden cevaplanmak üzere 20 civarında soru sorulmuştur.

Anlama Yorumlama bölümünde Divan Şiiri ile ilgili bir tablo verilip Divan Şiirinin mısra örgüsüne, kafiye düzenine, temasına göre gruplandırılması istenmiştir. Yine bu bölümde Necâtî Bey'in bir beyti günümüz Türkçesiyle birlikte verilip verilen bir koşukla değişik açılardan (konu, tema, nazım birimi, dil gibi) karşılaştırılması istenmiştir.

Değerlendirme bölümünde doğru yanlış, boşlu doldurma, eşleştirme, çoktan seçmeli ve klasik sorulardan oluşmak üzere divan edebiyatıyla ilgili sorular sorularak anlatılanların öğrenilip öğrenilmediğinin kontrolü yapılmaya çalışılmıştır.

Halk Şiiri

Dînî Tasavvufî Türk Şiirinin Hazırlık bölümünde Taşlıcalı Yahyâ Efendi'den iki beyit, Gaybî'den bir beyit, Şeyh Gâlip'ten bir mısra verilmiştir. Bunların verilen diğer şiirlerle farklı yönlerden karşılaştırılması istenmiş ve benzer ya da farklı yönlerinin açıklanması istenmiştir.

Yapılan inceleme sonucu bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Olay Çevresinde Oluşan Edebi Metinler

Kendi içinde ikiye ayrılır:

Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler

Bu bölümde Şeyh Gâlip'in "Hüsn ü Aşk" mesnevîsinde bir bölüm günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Metinle bağlantılı olarak cevaplandırılmak üzere 30 civarında soru sorulmuştur. Divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Göstermeye Bağlı Edebî Metinler (Temaşa)

Yapılan incelemeye bakıldığında bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Öğretici Metinler

Bu başlık altındaki konular "Tezkire, Seyahatnâme ve İlmi Eserler"den oluşan örneklerden oluşmaktadır.

Öğretici metinlerin inceleme bölümünün 1. metninde Zarîfi'nin "Pendnâme"sinden üç bölüm günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Verilen metinlerden hareketle cevaplandırılabilir 10 farklı soru sorulmuştur.

Öğretici metinlerin inceleme bölümünün 2. metninde Latîfi Tazkiresi'nden iki bölüm, Evliya Çelebi Seyahatnâmesinden bir bölüm, Nâimâ'dan bir bölüm ve bu bölüm içinde Şehzade Bayezid ve Kanuni'nin karşılıklı yazdığı şiirin günümüz Türkçesiyle birlikte yazılmış kısmı, Sinan Paşa'nın "Tazarrunâme"sinden bir bölüm verilmiştir.

Yapılan incelemeye bakıldığında bu başlık altında divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Kitap içeriğine genel olarak bakıldığında divan edebiyatı nazım şekilleri ve nazım türlerinin alt başlıklar altında verildiği, meşhur sanatçıların meşhur eserlerinin örnek olarak verildiği ve örnekler üzerinden divan edebiyatı konularının anlatıldığı görülmüştür. Yine verilen örneklerin çoğunluğunun günümüz Türkçesiyle söylenişinin de verildiği görülmüştür.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı

"2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü" isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitap¹⁰¹

---

¹⁰¹ Yılmaz, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı*, Ankara 2017.

2017-2018 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında: “Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 30.11.2016 tarihli ve 86 sayılı kurul kararı ile 2017-2018 öğretim yılından ibaren 5 (beş) yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilmiştir.” İfadesi yer almaktadır.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabına bakıldığında 10 üniteden oluştuğu görülmektedir. Bu üniteleri ve içeriklerini şöyle sıralayabiliriz.

Ünitelerden biri “Hikâye” adıyla verilmiştir. Hikâye başlığı altında 2. metinde Yunus Emre’nin “Sabır” adlı iki sayfalık bir şiiri verilmiştir. Şiirin devamında şiirde geçen bilinmeyen kelimeler ve anlamları verilmiştir. Metin soruları kısmında ise verilen şiirden hareketle cevaplanmak üzere 8 soru sorulmuştur. Daha sonra “Sehl-i Mümteni” kavramı açıklanarak Yunus Emre’nin bir beyti örnek olarak verilmiştir. Ünite geneline bakıldığında “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Bir ünite “Şiir” adıyla verilmiştir. Ünite başlangıcında “Bu üniteye geçiş dönemi eserleri, Türk halk şiiri, Divan Şiirinin tarihî gelişimi örnek metinler üzerinden değerlendirilecektir.” Şeklinde bir ifade kullanılmıştır. Sınıf içi ve sınıf dışı farklı etkinliklerle şiir konusu öğrencilere aktarılmaya çalışılmıştır. Ünite geneline bakıldığında “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili olarak “Divan Şiiri” başlığı altında açıklama yapılmış ve “divan edebiyatı nazım şekilleri” tablo halinde verilmiştir. Tablo halinde verilen nazım şekilleri daha sonra tek tek açıklanmıştır. Müstezat nazım şekline örnek olarak İzzet Molla’dan bir beyit örnek verilmiştir.

“Söz Sanatları” başlığı altında edebi sanatlardan bazıları açıklanmıştır. Tenasüp sanatına Nâilî’den bir beyit örnek verilmiştir. Tevriye sanatına Zati’den bir beyit, tariz sanatında Huzûrî’den bir dördlük örnek verilmiştir.

“Geçiş Dönemi Eserleri” başlığı altında Kutadgu Bilig’den, Divan-ı Lügâti’t-Türk’ten, Atabetü’l Hakayık’tan, Divan-ı Hikmet’ten birer örnek metin verilmiştir. Verilen metnin bilinmeyen kelimeleri verilmiş ve metinden hareketle cevaplanmak üzere sorular sorulmuştur.

Şiir ünitesinin “divan edebiyatı (Gazel)” başlığı altında “divan edebiyatı nazım şekillerinden gazelin özelliklerini (nazım birimi, ölçü, kafiye şeması, konu) aşağıdaki tabloya işleyiniz.” şeklinde bir etkinlik verilmiştir. Devamında Rasih’in (Nedîm Divanı) “üstüne” redifli bir gazeli, Bâkî’nin “beni” redifli bir gazeli örnek olarak verilmiştir. Bilinmeyen kelimeler kısmında verilen şiirlerin bilinmeyen kelimeleri anlamlarıyla verildikten sonra metinlerden hareketle cevaplanmak üzere sorular sorulmuştur.

Şiir ünitesinin “divan edebiyatı (Kaside)” başlığı altında Fuzûlî’nin “Su Kasidesi” örnek olarak verilmiştir. Bilinmeyen kelimeler kısmında verilen şiirlerin bilinmeyen kelimeleri anlamlarıyla verildikten sonra metinlerden hareketle cevaplanmak üzere sorular sorulmuştur.

Konu Bakımından Kasideler açıklanmış ve Su Kasidesinin işlediği konuya göre türü sorulmuştur.

Şiir ünitesinin “divan edebiyatı (Şarkı)” başlığı altında Nedîm’in bir şarkısı verilmiştir. Bilinmeyen kelimeler kısmında verilen şiirin bilinmeyen kelimeleri anlamlarıyla verildikten sonra metinlerden hareketle cevaplanmak üzere sorular sorulmuştur.

Okuma metinleri bölümünde Yunus Emre’den “Taştın Yine Deli Gönül” adlı ilahi verilmiştir.

Ölçme Değerlendirme bölümünde de Yunus Emre’nin bir ilahisinden iki beyit verilmiştir. Çoktan seçmeli sorularda, boşluk doldurmalarında, doğru-yanlış sorularında divan edebiyatıyla ilgili kavramlar sorulmuştur.

“Destan-Efsane”, “Dilekçe-Tutanak”, “Roman”, “Tiyatro”, “Anı”, “Haber”, “Reklam”, “Deneme” adlarıyla verilen diğer ünitelerde divan edebiyatıyla ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

İncelenen bu kitapta divan edebiyatı konuları; divan edebiyatında en çok kullanılan nazım şekilleri ve nazım türleri başlıkları altında anlatılmıştır. Verilen başlıklar altında meşhur sanatçıların meşhur örnekleri verilmiştir ve konu bu örnekler üzerinden anlatılmıştır. Örnek verilen metinlerin bilinmeyen kelimeleri verilmiş ancak günümüz Türkçesiyle söylenişleri verilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitap¹⁰² 2018-2019 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında: “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 03.07.2018 gün ve 12720148 sayılı yazısı ile birinci defa 1.202.102 adet basılmıştır.” ifadesi yer almaktadır.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabına bakıldığında 9 üniteden oluştuğu görülmektedir. Bu üniteleri ve içeriklerini şöyle sıralayabiliriz.

İlk ünite “Giriş” adıyla verilmiştir. Ünite içerisinde “Edebiyatın Tarih ve Din İle İlişkisi”, “Türk Edebiyatının Tarihi Dönemleri”, “Türkçenin Tarihi Gelişimi” gibi başlıklar verilmiş ve bu başlıklar altında başlığa uygun örnek metinler verilerek içeriğe uygun etkinlikler yapılmıştır. Ünite geneline bakıldığında “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili olarak “Türk Edebiyatının Tarihi Dönemleri” başlığı altında Nedîm’e ait bir gazelden iki beyit verilmiştir. Yine aynı başlık altında, etkinlik kısmında Bâkî’nin “dönsün” redifli gazelisten bir beyit verilmiştir. Bu ünite genelinde divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Bir ünite “Hikâye” adıyla verilmiştir. Hikâye başlığı altında Türk Edebiyatının farklı dönemlerinden ve dünya edebiyatından örnekler verilmiştir. Verilen hikâye örneklerinde geçen bilinmeyen kelimelerin manaları ve yazarlarının biyografileri verilmiştir. Ünite geneline bakıldığında “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili olarak Fuzûlî’nin “Leyla vü Mecnun” adlı mesnevîsinden bir bölüm verilmiştir. Anlatılan hikâye içerisinde 25 beyte yer verilmiştir. Mesnevînin devamında metin içerisinde geçen bilinmeyen kelimelerin

---

¹⁰² Döndü Karaca ve Diğerleri, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2018.

manası verilmiştir. “Metin ve Türle İlgili Açıklamalar” kısmında “Leyla vü Mecnun” adlı mesnevî ve yazılış süreci hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Daha sonra divan edebiyatına ait bir nazım şekli olan mesnevî hakkında bilgi verilmiştir. Metinden hareketle cevaplanmak üzere 8 soru sorulduktan sonra Fuzûlî’nin biyografisine yer verilmiştir. Bu ünite genelinde divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

Bir ünite “Şiir” adıyla verilmiştir. “Gazel” başlığı altında 9. Metin olarak Fuzûlî’nin “usanmaz mı?” redifli gazeli örnek verilmiştir. Metinde geçen bilinmeyen kelimeler anlamlarıyla verildikten sonra “Metin ve Türle İlgili Açıklamalar” kısmında verilen örneğin türüyle ilgili açıklamalar yapılmıştır. “Metni Anlama ve Çözümleme” kısmında verilen örnek metinden hareketle cevaplanacak 8 soru sorulmuştur. Dil bilgisi çalışması yapıldıktan sonra da başka bir metne geçilmiştir.

Ünite içeriğinde “Gazel” başlığı altında 10. Metin olarak Bâkî’nin 5 beyitlik bir gazeli örnek verilmiştir. Metinde geçen bilinmeyen kelimeler anlamlarıyla verildikten sonra “Metin ve Türle İlgili Açıklamalar” kısmında verilen şiirle ilgili açıklamalar yapılmıştır. “Metni Anlama ve Çözümleme” kısmında verilen örnek metinden hareketle cevaplanacak 8 soru sorulmuştur. “Şairin Biyografisi” kısmında Bâkî hakkında bilgi verilmiştir. Dil bilgisi çalışması yapıldıktan sonra Nâbî’nin “görmüşüz” redifli gazelinde dört beyit verilip başka bir metne geçilmiştir.

Ünite içeriğinde “Kasîde” başlığı altında 11. Metin olarak Nef’î’nin “Der-Ta’rîf-i Şehr-i Edrine bâ-Medh-i Sultân Ahmed Hân” adlı kasidesi örnek verilmiştir. Metinde geçen bilinmeyen kelimeler anlamlarıyla verildikten sonra “Metin ve Türle İlgili Açıklamalar” kısmında verilen şiirin türüyle ilgili açıklamalar yapılmıştır. “Metni Anlama ve Çözümleme” kısmında verilen örnek metinden hareketle cevaplanacak 8 soru sorulmuştur. “Şairin Biyografisi” kısmında Nef’î hakkında bilgi verilmiştir. Dil bilgisi çalışması yapıldıktan sonra başka bir metne geçilmiştir

Ünite içeriğinde “Şarkı” başlığı altında 12. Metin olarak Nedîm’in beş kıtalık bir şarkısı örnek verilmiştir. Metinde geçen bilinmeyen kelimeler anlamlarıyla verildikten sonra “Metin ve Türle İlgili Açıklamalar” kısmında verilen şiirin türüyle ilgili açıklamalar yapılmıştır. “Metni Anlama ve Çözümleme” kısmında verilen örnek metinden hareketle cevaplanacak dokuz soru sorulmuştur. “Şairin Biyografisi”

kısımında Nedîm hakkında bilgi verilmiştir. Dil bilgisi çalışması yapıldıktan sonra Gevherî'den iki beyit, Fuzûlî'den 3 beyit ve Süleyman Çelebi'den 3 beyit verilip ünite sonu etkinliklere geçilmiştir. Etkinliklerde boşluk doldurmalar, yazar-eser eşleştirmelerine, açık uçlu sorulara ve çoktan seçmeli sorulara yer verilmiştir. Etkinliklerde halk şiiriyle divan şiirinin mukayese edilmesi istenmiş ve bu bağlamda Karacaoğlan'ın dört kıtalık bir şiiriyle Fuzûlî'nin "sensin" redifli yedi beyitlik bir gazeli örnek verilmiştir. Boşluk doldurma sorularında divan edebiyatıyla ilgili kavramlara yer verilmiştir. Yine Hoca Dehhânî'nin "yok mı?" redifli yedi beyitlik bir gazeli verilip bu gazelden hareketle cevaplandırılmak farklı sorular sorulmuştur.

"Destan/ Efsane", "Roman", "Tiyatro", "Anı (Hatıra)", "Haber Metni" adıyla verilen ünitelerde divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

"Gezi Yazısı" adıyla verilen ünite içeriğine bakıldığında Evliyâ Çelebi'nin "Der Beyân-ı Cevâmi-i Erzurum" adlı gezi yazısının bir bölümü verilmiştir. Metnin sonunda sorular sorulmuş, Evliya Çelebi hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra dil bilgisi çalışmalarına yer verilmiştir. Ünite geneline bakıldığında "2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü" isimli yüksek lisans tezi kapsamında divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

İncelediğimiz kitaptaki divan edebiyatı konularını anlatma yönteminin bir önceki yıllarla aynı olduğu görülmüş ve o nedenle aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

2.1.3. Lise 3 Ders Kitaplarında 2000-2018 Yılları Arasında Divan Edebiyatının Görünümü

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

"2000-2018 Yılları Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü" isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitap¹⁰³ 1999-2000 eğitim öğretim dönemine ait olup sonraki yıllarda okutulan diğer ders kitaplarıyla (İncelenenler: 2000, 2001, 2002, 2004, 2005) baskı sayısı, basım evi,

---

¹⁰³ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 1. Baskı, İstanbul, 1999

yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının yerlerindeki farklılıklar hariç, içerik olarak benzerlik göstermektedir.

Kitap içeriğine bakıldığında “Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı” ile başladığı görülmektedir.

“2000-2018 Yılları Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli bu yüksek lisans tezi kapsamında incelenen “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)” adlı ders kitabında divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye yer verilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

Bu kitap¹⁰⁴ 2000-2001 eğitim öğretim dönemine aittir ve 1999-2000 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

Bu kitap¹⁰⁵ 2001-2002 eğitim öğretim dönemine aittir ve 1999-2000 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

Bu kitap¹⁰⁶ 2002-2003 eğitim öğretim dönemine aittir ve 1999-2000 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

---

¹⁰⁴ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 2. Baskı, İstanbul 2000

¹⁰⁵ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 3. Baskı, İstanbul 2001

¹⁰⁶ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 4. Baskı, İstanbul 2002

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

Bu kitap¹⁰⁷ 2004-2005 eğitim öğretim dönemine aittir ve 1999-2000 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

Bu kitap¹⁰⁸ 2005-2006 eğitim öğretim dönemine aittir ve 1999-2000 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

“2000-2018 Yılları Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitap¹⁰⁹ 2007-2008 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında: “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 19.04.2007 gün ve 87 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Yayınlar Dairesi Başkanlığının 04.06.2007 gün ve 26823 sayılı yazısı ile birinci defa 530.000 adet basılmıştır.” ifadesi yer almaktadır. Adı geçen kitap, sonraki yıllarda okutulan diğer ders kitaplarıyla (İncelenenler: 2008, 2009, 2010, 20011, 2012, 2013,2014, 2015) baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının yerlerindeki farklılıklar hariç, içerik olarak benzerlik göstermektedir. Bunun için bu bölümde yapılacak olan inceleme, bahsi geçen yıllardaki kitapların incelenmesi esnasında göz önünde bulundurulup tekrar yazılmayacaktır.

Kitap içeriğine bakıldığında “Batı Tesirindeki Türk Edebiyatına Giriş (Yenileşme Dönemi Türk Edebiyatı)” adıyla verildiği görülmektedir.

Kitap içeriğinde “Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)” başlığı altında Şeyh Gâlip’in de “Müseddes-i Mütekerrir” adlı bir şiirinin iki bendlik kısmı

---

¹⁰⁷ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 1. Baskı, İstanbul 2004

¹⁰⁸ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 2. Baskı, İstanbul 2005

¹⁰⁹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2007

verilmiştir. Daha sonra önceden verilmiş olan “Kürsî-i Istiğrak” adlı şiir ile 18. yy. divan şâirlerinden Şeyh Gâlip’in ilk ve son bendleri verilmiş olan şiiriyle yapı bakımından karşılaştırılması istenmiştir. Yine Kürsî-i Istiğrak adlı şiirin temasını Şeyh Gâlip’e ait “Müseddes-i Mütekerrir” temasıyla kıyaslanması istenmiştir. “Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)” başlığı altında, yukarıda verilenler hariç, divan edebiyatıyla ilgili başka bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür.

“2000-2018 Yılları Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen 2007-2008 eğitim öğretim dönemine ait olan bu kitapta sadece 2. Ünitinin “Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)” başlığı altında divan edebiyatıyla ilgili çok cüzî bir bilgi verilmiştir. Bu bilgi de Nefî’nin Sultân Murad İçin yazdığı “Bahar Kasidesi”nin 6 beyti, 16. yy. divan şâirlerinden Bağdatlı Ruhi’nin Terkibibent’inin 5. Bendi ve 18. yy. divan şâirlerinden Şeyh Gâlip’in ilk ve son bendleri verilmiş olan “Müseddes-i Mütekerrir” adlı bir şiiri ile bu şiirlere bağlı olarak verilen birkaç etkinlikten ibarettir.

Sonuç olarak incelenen 2007-2008 eğitim öğretim dönemine ait bu kitapta divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye, yukarıda belirtilen şâirler sayılmazsa, yer verilmediği söylenebilir. Bunun sebebinin de dönemin “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı” programı olduğu söylenebilir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹¹⁰ 2008-2009 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹¹¹ 2009-2010 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

---

¹¹⁰ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, İstanbul 2008

¹¹¹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2009

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹¹² 2010-2011 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹¹³ 2011-2012 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹¹⁴ 2012-2013 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹¹⁵ 2013-2014 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹¹⁶ 2014-2015 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

---

¹¹² Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, İstanbul 2010

¹¹³ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, Ankara 2011

¹¹⁴ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2012

¹¹⁵ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, Ankara 2013

¹¹⁶ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2014

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹¹⁷ 2015-2016 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitap¹¹⁸ 2017-2018 eğitim öğretim dönemine aittir. Adı geçen ders kitabı 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)” ders kitabıyla ünite başlıkları, konu başlıkları ve konuların alt başlıkları birebir aynıdır. Fakat konu anlatımında örnek verilen bazı metinler ile buna bağlı olarak verilen sorular ve etkinlikler farklılık gösterebilmektedir. . Bu noktada 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)” ders kitabıyla ilgili yapılan inceleme sonucu yazılan bilgiler, bu kitap için de kabul edilmiştir. Bununla birlikte divan edebiyatıyla ilgili farklılıklar yazılıp; diğer benzer bilgiler tekrar edilmeyecektir.

2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)” ders kitabında da incelediğimiz kitapta da Nef’î'nin Sultân Murad İçin yazdığı “Bahar Kasidesi”nin 6 beytinin verildiği görülmüş. Fark ise 2007 yılında okutulan kitapta şiirin günümüz Türkçesiyle söylenişine yer verilmezken 2017’de okutulan kitapta aynı şiir günümüz Türkçesiyle birlikte verilmiştir. Başka bir fark, 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)” ders kitabında Bağdatlı Ruhi'nin 8 beyitlik bir “Terkibibend”inin günümüz Türkçesiyle birlikte verildiği görülmüştür. Bu şiire 2017 yılında okutulan ders kitabında ise yer verilmemiştir. Yine 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan “Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)” başlığı altında Şeyh Gâlip'in de “Müseddes-i Mütেকerrir” adlı bir şiirinin iki bendlik kısmı

---

¹¹⁷ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2015

¹¹⁸ Cafer Yıldırım, *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11 Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2017

verilmiştir; fakat bu şiire de 2017 yılında okutulan kitapta yer verilmemiştir. Ayrıca 2017-2018 eğitim öğretim döneminde Fuzûlî'nin “usanmaz mı?” redifli gazeline günümüz Türkçesiyle birlikte yer verilirken 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)” ders kitabında bu şiire yer verilmemiştir.

Sonuç olarak “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen 2017-2018 eğitim öğretim dönemine ait “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı” adlı bu kitapta divan edebiyatıyla ilgili bir bilgiye, yukarıda belirtilen şâirler sayılmazsa, yer verilmediğini söylenebiliriz. Bunun da sebebinin dönemin “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı” programı olduğu söylenebilir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitap¹¹⁹ 2018-2019 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında: “Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Gene Müdürlüğünün 03.07.2018 gün ve 12720148 sayılı yazısı ile birinci defa 544.147 adet basılmıştır.” İfadesi yer almaktadır.

“2000-2018 Yılları Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen ve 2018-2019 eğitim öğretim dönemine ait olan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı”nda divan edebiyatıyla ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.

---

¹¹⁹ Yücel vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2018

2.1.4. Lise 4 Ders Kitaplarında 2000-2018 Yılları Arasında Divan Edebiyatının Görünümü

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitap¹²⁰ 2008-2009 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında: “ Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 14.02.2008 gün ve 111 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Yayınlar Dairesi Başkanlığının 19.03.2008 gün ve 1092 sayılı yazısı ile birinci defa 483.500 adet basılmıştır.” ifadesi yer almaktadır. Kitap sonraki yıllarda okutulan diğer ders kitaplarıyla (İncelenenler: 2009, 2010, 2011, 2012) baskı sayısı, basım evi, yayın yeri ve tarihi ile bazı sayfa sayılarının yerlerindeki farklılıklar hariç, içerik olarak benzerlik göstermektedir. Bunun için bu bölümde yapılacak olan inceleme, bahsi geçen yıllardaki kitapların incelenmesi esnasında göz önünde bulundurulup tekrar yazılmayacaktır.

2008-2009 Eğitim Öğretim dönemlerinde okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı” adlı kitabın incelenmesi sonucunda adı geçen kitapta divan edebiyatıyla ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹²¹ 2009-2010 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹²² 2010-2011 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

---

¹²⁰ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2008.

¹²¹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, Ankara 2009.

¹²² Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2010.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹²³ 2011-2012 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹²⁴ 2012-2013 eğitim öğretim dönemine aittir ve 2007-2008 eğitim öğretim döneminde okutulan ders kitabıyla benzerlik göstermektedir. Bu sebeple aynı bilgiler tekrar edilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitap¹²⁵ 2017-2018 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında: “ Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 30.11.2015 tarih ve 92 sayılı kurul kararı ile 2016-2017 öğretim yılından itibaren 5 (beş) yıl süre ile Ders Kitabı olarak kabul edilmiştir.” ifadesi yer almaktadır.

2017-2018 Eğitim Öğretim dönemlerinde okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı” adlı kitabın incelenmesi sonucunda adı geçen kitapta divan edebiyatıyla ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹²⁶ 2018-2019 eğitim öğretim dönemine aittir. Kitabın kapak sayfasında: “Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulunun 28.05.2018 gün ve 78 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilmiş, Destek Hizmetleri Genel

---

¹²³ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, İstanbul 2011.

¹²⁴ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, Ankara 2012.

¹²⁵ Murat Ateş ve Diğerleri, *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2017.

¹²⁶ Karaca vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2018.

Müdürlüğünün 03.07.2018 gün ve 12720148 sayılı yazısı ile birinci defa 544.401 adet basılmıştır.” ifadesi yer almaktadır.

2018-2019 Eğitim Öğretim dönemlerinde okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı” adlı kitabın incelenmesi sonucunda adı geçen kitapta divan edebiyatıyla ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmüştür

2.2. Lise Edebiyat Kitaplarında 2000-2018 Yılları Arasında Yer Alan Divan Edebiyatı Sanatçıları

Üç kıtaya yayılmış bir imparatorluk olan Osmanlı Devleti, ele geçirdiği toprakları maddi ve manevi imar ederken sanat alanında da şartları zor olmasına rağmen yüzlerce divan şâiri yetiştirmiştir. “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında cihana hükmeden bir devletin edebiyatı olan divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan, 2000-2018 yılları arasında lise ders kitaplarında hangilerine yer verildiği 4 alt başlık altında ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.2.1. Lise 1. Sınıf Ders Kitaplarında Yüzyıllara Göre Yer Verilen Sanatçılar

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta¹²⁷ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında aruz konusu anlatılırken Süleyman Çelebi, Nâbî, Şeyhî, Şeyhülislam Yahya ve Bâkî’den birer beyit alınmıştır. Gazel başlığı altında Fuzûlî ve Nâbî’den birer gazel verilmiş. Kaside bölümünde Nedîm ve Nef’î’nin birer kasidesi, mesnevî bölümünde Şeyh Gâlip’in Hüsn ü Aşk’ından bir bölüm, murabba bölümünde Taşlıcalı Yahya Bey’in 5 bendlik bir şiiri, şarkı bölümünde Nedîm’in bir şarkısı verilmiştir.

---

¹²⁷ Ercan vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul, 1999.

Özetlenecek olursa Divan Şairlerinden Fuzûlî'nin bir gazeli ve bir beyti, Nâbî'nin bir gazeli, Nedîm'in bir kaside ve bir şarkısı, Nef'î'nin bir kasidesi, Şeyh Gâlip'in mesnevîsinin bir bölümü, Taşlıcalı Yahya Bey'in bir murabbasının yer aldığı görülmektedir.

Bu bilgilerden hareketle incelenen kitapta yüzyıllara göre yer verilen divan edebiyatı sanatçıları şöyle sıralayabiliriz:

13, 14 ve 15. Yy. sanatçılarından herhangi birine adı geçen ders kitabında yer verilmemiştir.

16. yy: Fuzûlî'nin bir gazeli ve bir beyti, Taşlıcalı Yahya Bey'in bir murabbası verilmiştir.

17. yy: Nâbî'nin bir gazeli, Nef'î'nin bir kasidesi verilmiştir.

18. yy: Nedîm'in bir kaside ve bir şarkısı, Şeyh Gâlip'in mesnevîsinin bir bölümü verilmiştir.

19. yy: Bu yy.ın sanatçılarından herhangi birine de adı geçen ders kitabında yer verilmemiştir.

İncelenen kitaba bakıldığında seçilen sanatçıların ve verilen örneklerin yaşandığı yüzyılın en meşhurlarından olduğu görülmüştür. Sanatçıların ve örnek metinlerin seçiminde belirleyici etkenin nazım şekilleri ve nazım türleri olduğu söylenebilir.

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

Bu kitap¹²⁸ 1999-2000 eğitim-öğretim döneminde okutulan “Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)¹²⁹” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Lise Türk Edebiyat Tarihi 1

Bu kitapta¹³⁰ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında “13 ve

¹²⁸ Ercan vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul 2000.

¹²⁹ Ercan vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul, 1999.

14. Yüzyıl Türk Edebiyatı” başlığı altında; Mevlânâ Celâleddin-i Rumî, Gülşehri, Ahmedî, Kadı Burhaneddin gibi divan edebiyatı sanatçılarına yer verilmiştir.

“15. Yüzyıl Türk Edebiyatı” başlığı altında Fuzûlî’nin bir beyti verilmiştir. Devamında Ali Şir Nevâî, Süleyman Çelebi, Sinan Paşa hakkında bilgi verilmiştir.

“16. Yüzyıl Türk Edebiyatı” başlığı altında Âşık Çelebi, Lamiî, Sehi Bey, Seydi Ali Reis gibi başarılı nesir yazarlarından bahsedilmiştir.

“Fuzûlî” başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı anlatılırken 3 farklı beyti verilmiştir. Devamında bir gazeli günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir.

“Bâkî” başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı anlatılırken 4 farklı beyti verilmiştir. Devamında bir gazeli günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir.

“Lâtîfî” başlığı altında Lâtîfî Tezkiresi’nden bir bölüm arada Cem Sultân ve Sultân Beyazıt’ın beyitleriyle (7 Beyit) birlikte verilmiştir.

“Seydi Ali Reis” başlığı altında Mir’atü’l-Memalik’ten bir bölüm “Fırtına” verilmiştir.

“Nâbî” başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı anlatılırken 2 farklı beyti verilmiştir. Devamında bir gazeli günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir.

“Nef’î” başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı anlatılırken 5 farklı beyti verilmiştir. Devamında kasidelerinden birinin 6 beyitlik bir kısmı günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir.

“Niyâzî Mısıri” başlığı altında bir gazeli günümüz Türkçesiyle söylenişi olmadan verilmiştir.

“Evliya Çelebi” başlığı altında onun hayatı anlatılmıştır.

“Nedîm” başlığı altında bir gazeli günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir.

“Şeyh Gâlip” başlığı altında onun hayatı ve sanat anlayışı anlatılırken iki farklı mısra verilmiştir. Devamında beş bendlik bir müseddesi günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir.

“Enderunlu Vâsıf” başlığı altında bir şarkısı verilmiştir.

“Keçecizâde İzzet Molla” başlığı altında bir müstezatı günümüz Türkçesi de eklenerek verilmiştir.

---

¹³⁰ Demircan vd. *Lise Türk Edebiyat Tarihi*, 1. Baskı Ek, İstanbul 2000.

Bu bilgilerden hareketle incelenen kitapta yüzyıllara göre yer verilen divan edebiyatı sanatçıları şöyle sıralayabiliriz:

13. yy: Mevlânâ Celâleddin-i Rumî hakkında bilgi verilmiş ancak bahsi geçen sanatçıların eserlerinden örnek verilmemiştir.

14. yy: Ahmedî, Gülşehri, Kadı Burhaneddin gibi divan edebiyatı sanatçıları hakkında bilgi verilmiştir; ancak eserlerinden örnek verilmemiştir.

15. yy: Ali Şir Nevâî, Süleyman Çelebi gibi divan edebiyatı sanatçıları hakkında bilgi verilmiştir; ancak bahsi geçen sanatçıların eserlerinden örnek verilmemiştir.

16. yy: Fuzûlî'nin 4 beyti ve bir gazeli, Bâkî'nin 4 beyti ve bir gazeli, Seydi Ali Reis'in Mir'atü'l-Memalik'ten bir bölüm "Fırtına", Lâtîfî'nin Lâtîfî Tezkiresi'nden bir bölüm verilmiştir. Bunlardan başka Âşık Çelebi, Lamîî, Sehi Bey gibi divan edebiyatı sanatçıları hakkında bilgi verilmiştir; ancak eserlerinden örnek verilmemiştir.

17. yy Nâbî'nin 2 beyti ve bir gazeli, Nefî'nin 5 beyti ve bir kasidesinden 6 beyti, Niyâzî Mısırî'nin 1 gazeli verilmiştir. Evliya Çelebi hakkında da bilgi verilmiş ancak eserlerinden örnek verilmemiştir.

18. yy: Nedîm'in 1 gazeli, Şeyh Gâlip'in 2 mısraı ve 5 bendlik bir müseddesi verilmiştir.

19. yy: Enderunlu Vâsıf'ın 1 şarkısı, Keçecizâde İzzet Molla'nın 1 müstezâtı verilmiştir.

Lise Türk Edebiyat Tarihi 1

Bu kitap¹³¹, "Türk Edebiyat Tarihi 1"¹³², adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

---

¹³¹ Demircan vd. *Lise Türk Edebiyat Tarihi 1*, 2. Baskı, İstanbul 2001.

¹³² Demircan vd. *Lise Türk Edebiyat Tarihi 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul 2000.

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

Bu kitap¹³³, 1999-2000 Eğitim-Öğretim döneminde okutulan “Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)¹³⁴”adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

Bu kitap¹³⁵, 1999-2000 Eğitim-Öğretim döneminde okutulan “Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)¹³⁶”adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)

Bu kitap temin edilememiştir; ama 2003-2004 eğitim öğretim döneminden önceki veya sonraki birkaç yılda aynı kitabın okutulduğu düşünülürse bu kitap için de içeriğin önceki yılda okutulan kitapla aynı olduğu söylenebilir.

Lise Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 1)

Bu kitap¹³⁷, 1999-2000 Eğitim-Öğretim döneminde okutulan “Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)¹³⁸”adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Lise Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 1)

Bu kitap¹³⁹, 1999-2000 Eğitim-Öğretim döneminde okutulan “Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)¹⁴⁰”adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

---

¹³³ Ercan vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 4. Baskı, İstanbul 2001.

¹³⁴ Ercan vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul, 1999.

¹³⁵ N. Ercan ve Diğerleri, *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 5. Baskı, İstanbul 2002.

¹³⁶ Ercan vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul, 1999.

¹³⁷ Çetin vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 1. Baskı, Ankara 2004.

¹³⁸ Ercan vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul, 1999.

¹³⁹ Çetin vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 2. Baskı Ek, İstanbul 2005.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitapta¹⁴¹ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği, bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında;

“Şiir ve Zihniyet” başlığı altında Nedîm’den bir gazeli verilmiştir. Hayâlî’den bir beyit verilmiştir.

“Şiirde Ahenk” başlığı altında, Şeyhülislam Yahya’dan bir gazel verilmiştir. Anlama yorumlama bölümünde Nef’î’den bir beyit, Fuzûlî’den bir beyti, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî’den bir beyti verilmiştir. Ölçme değerlendirme bölümünde Leyla Hanım’dan bir beyit verilmiştir.

“Şiirde Yapı” başlığı altında; İnceleme bölümünde; Enderunlu Fazıl’dan bir gazel verilmiştir. Etkinliklerde Ahmet Rasih’ten bir beyit, Kanuni Sultân Süleyman’dan bir gazel, Nef’î’den bir kaside, Şeyh Gâlip’ten bir şarkı, Enderunlu Vasıf’tan bir Şarkı, Fuzûlî’den bir kaside, Bâkî’den bir gazel verilmiştir. Anlama yorumlama bölümünde; Fuzûlî’den bir beyit verilmiştir. Ölçme değerlendirme bölümünde Nesimî’den bir dize verilmiştir.

“Şiir ve Gelenek” başlığı altında; Anlama yorumlama bölümünde; Necâtî, Bâkî, Naili, Nedîm ve Keçecizâde İzzet Molla’dan birer beyit verilmiş. Ölçme değerlendirme bölümünde Nef’î’den iki beyit verilmiştir.

“Manzume ve Şiir Örneklerini İnceleme” başlığı altında Nâb’î’den bir gazel, Nef’î’den bir dize verilmiştir. Etkinlik bölümünde; Bakî’den bir beyit verilmiştir. Ölçme değerlendirme bölümünde Fuzûlî, Leyla Hanım ve Bâkî’nin birer beyti, Nef’î’nin iki beyti verilmiştir.

Özetlenecek olursa Divan Şairlerinden Nedîm’in bir beyit ve bir gazeli, Hayâlî’nin bir beyti, Şeyhülislam Yahya’nın bir gazeli, Nef’î’nin bir dizesi ve 3 farklı beyti ile bir kasidesi, Fuzûlî’nin 3 beyit ve bir kasidesi, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî’nin bir beyti, Leyla Hanım’ın 2 beyti, Enderunlu Fazıl’ın bir gazeli, Ahmet Rasih’in bir beyti, Kanuni Sultân Süleyman’ın bir gazeli, Şeyh Gâlip’in bir şarkısı,

---

¹⁴⁰ Ercan vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul, 1999.

¹⁴¹ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

Enderunlu Vasıf'ın bir Şarkı, Bâkî'nin 3 farklı beyit ve bir gazeli, Nesîmî'nin bir dizesi, Necâtî'nin bir beyti, Naili'nin bir beyti, Keçecizâde İzzet Molla'nın bir beyti verilmiştir.

Bu bilgilerden hareketle incelenen kitapta yüzyıllara göre yer verilen divan edebiyatı sanatçıları şöyle sıralayabiliriz:

13. yy: Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin bir beyti

14. yy: Nesîmî'nin bir dizesi

15. yy: Necâtî'nin bir beyti

16. yy: Fuzûlî'nin 3 beyit ve bir kasidesi, Bâkî'nin 3 farklı beyit ve bir gazeli, Hayâlî'nin bir beyti, Kanuni Sultân Süleyman'ın bir gazeli

17. yy: Şeyhülislam Yahya'nın bir gazeli,, Nef'î'nin bir dizesi ve 3 farklı beyti ile bir kasidesi, Naili'nin bir beyti

18. yy: Nedîm'in bir beyit ve bir gazeli, Enderunlu Fazıl'ın bir gazeli, Ahmet Rasih'in bir beyti, Şeyh Gâlip'in bir şarkısı,

19. yy: Leyla Hanım'ın 2 beyti, Enderunlu Vasıf'ın bir Şarkı, Keçecizâde İzzet Molla'nın bir beyti

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁴², 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı¹⁴³” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁴⁴, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı¹⁴⁵” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

---

¹⁴² Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, Ankara 2007.

¹⁴³ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

¹⁴⁴ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2008.

¹⁴⁵ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

Bu kitap¹⁴⁶, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı¹⁴⁷” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁴⁸, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı¹⁴⁹” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁵⁰, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı¹⁵¹” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta¹⁵² divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği, bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında;

“Şiir ve Zihniyet” başlığı altında Nedîm’den bir gazeli verilmiştir. Hayâlî’den bir beyit verilmiştir.

“Şiirde Yapı” başlığı altında; İnceleme bölümünde Ahmet Rasih’ten bir beyit, Kanuni Sultân Süleyman’dan bir gazel, Nef’î’den bir kaside, Şeyh Gâlip’ten bir

---

¹⁴⁶ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2009.

¹⁴⁷ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

¹⁴⁸ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, İstanbul 2010.

¹⁴⁹ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

¹⁵⁰ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2011.

¹⁵¹ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

¹⁵² S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, İstanbul 2012.

şarkı, Enderunlu Vasıf'tan bir Şarkı, Fuzûlî'den bir kaside, Bâkî'den bir gazel verilmiştir. Anlama yorumlama bölümünde; Fuzûlî'den bir beyit, verilmiştir.

“Şiirde Ahenk” başlığı altında, Şeyhülislam Yahya'dan bir gazel, Nef'î'den bir beyit, Fuzûlî'den bir beyti, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'den bir beyti verilmiştir.

“Şiir ve Gelenek” başlığı altında; Anlama yorumlama bölümünde; Necâtî, Bâkî, Naili, Nedîm ve Keçecizâde İzzet Molla'dan birer beyit verilmiş.

Ölçme değerlendirme bölümünde Fuzûlî'den bir beyit, Leyla Hanım'dan iki farklı beyit, Nesîmî'den bir dize, Nef'î 'den iki beyit, Bâkî'den bir beyit verilmiştir.

“Şiir Okuma” başlığı altında Necâtî Bey'in bir gazeli verilmiştir.

“Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinleri” adıyla verilen ünite içerisinde Şeyhî'nin “Harnâme” adlı mesnevîsi

Bu bilgilerden hareketle incelenen kitapta yüzyıllara göre yer verilen divan edebiyatı sanatçıları şöyle sıralayabiliriz:

13. yy: Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin bir beyti

14. yy: Nesîmî'nin bir dizesi

15. yy: Necâtî'nin bir beyti ve bir gazeli, Şeyhî'nin “Harnâme”si

16. yy: Fuzûlî'nin 3 beyit ve bir kasidesi, Bâkî'nin 2 farklı beyit ve bir gazeli, Hayâlî'nin bir beyti, Kanuni Sultân Süleyman'ın bir gazeli

17. yy: Şeyhülislam Yahya'nın bir gazeli,, Nef'î'nin 3 farklı beyti ve bir kasidesi, Naili'nin bir beyti

18. yy: Nedîm'in bir beyit ve bir gazeli, Enderunlu Vasıf'tan bir Şarkı, Ahmet Rasih'in bir beyti, Şeyh Gâlip'in bir şarkısı,

19. yy: Leyla Hanım'ın 2 beyti, Enderunlu Vasıf'ın bir Şarkı, Keçecizâde İzzet Molla'nın bir beyti

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitapta¹⁵³, 2012-2013 eğitim öğretim dönemin okutulan “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı¹⁵⁴” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

¹⁵³ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2013.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitapta¹⁵⁵, 2012-2013 eğitim öğretim dönemin okutulan “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı¹⁵⁶” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitapta¹⁵⁷, 2012-2013 eğitim öğretim dönemin okutulan “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı¹⁵⁸” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta¹⁵⁹ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında;

“Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler, Şiir” adlı ünite;

“Şiir İnceleme Yöntemi” başlığı altında Nâbî'nin “usandık” redifli gazelinden iki beyit verilmiştir.

Kısımlara ayrılan ünite ikinci kısımda Fuzûlî'nin “ya Rab” redifli gazeli, dördüncü kısımda Hayâlî ve Fuzûlî'ye ait birer beyit, beşinci kısımda Hayâlî'den bir beyit ve Bâkî'nin “beni” redifli gazeli, altıncı kısımda Nedîm'in “İstanbul” kasidesinin 4 beyti, yedinci kısımda Nesîmî ve Necâtî'den iki, Nef'î ve Nedîm'den birer beyit verilmiştir.

“Şiir Okuma” başlığı altında Bâkî'nin bir gazeli ve bir beyti, Fuzûlî'nin bir beyti,

---

¹⁵⁴ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, İstanbul 2012.

¹⁵⁵ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2014.

¹⁵⁶ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, İstanbul 2012.

¹⁵⁷ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, Ankara 2015.

¹⁵⁸ S. Öner (edt.), *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, İstanbul 2012.

¹⁵⁹ M. Oktay(edt.), *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf*, 1. Baskı, Ankara 2015.

“Olay Çevresinde Oluşan Edebî Metinleri” adıyla verilen ünite “Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler” başlığı altında Fuzûlî’nin “Leyla vü Mecnun Mesnevîsi”nin 25 beyti verilmiştir.

Bu bilgilerden hareketle incelenen kitapta yüzyıllara göre yer verilen divan edebiyatı sanatçıları şöyle sıralayabiliriz:

13. yy: İncelen kitapta bu yüzyıla ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

14. yy: Nesîmî’nin 2 beyti

15. yy: Necâtî’nin 2 beyti

16. yy: Fuzûlî’nin 2 beyti, bir gazeli, bir mesnevîsi (25 Beyit); Hayâlî’nin 2 beyti, Bâkî’nin 1 beyti ve 2 gazeli,

17. yy: Nâbî’nin 2 beyti

18. yy: Nedîm’in bir beyti ve kasidesinden 4 beyit,

19. yy: İncelen bu kitapta bu yüzyıla ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta¹⁶⁰ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında 2016 yılında 9. Sınıflarda divan edebiyatı konularına yer verilmediği görülmüştür. Ancak 8. Ünite “Fabl” konusu anlatılırken 4 sayfalık bir yerde Şeyhî’nin Harnâme’si verilmiştir.

Bu bilgiden hareketle incelenen kitapta 15. yy. divan edebiyatı şâiri olan Şeyhî’den başka divan edebiyatı sanatçılarına yer verilmediği görülmüştür.

Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu

¹⁶⁰Çelik vd. *Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı*, 1. Baskı, Ankara 2016.

kitapta¹⁶¹ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında “Mahlas” başlığı altında Fuzûlî’nin “usanmaz mı” redifli gazelinin mahlas beyti, Ünite Ölçme ve Değerlendirme bölümünde Nedîm’in iki beyti verilmiştir. “Masal/Fabl” adıyla verilen ünite “Okuma Çalışmaları” adı altında Şeyhî’nin “Harnâme” adlı mesnevîsinden 15 beyte, yapılan açıklamalardan sonra da 4 beyte yer verilmiştir.

“Biyografi/Otobiyografi “ adıyla verilen ünite “tezkire” başlığı altında Ahdî’nin tezkiresinden kısa bir örnek verilmiştir

“Mektup/ E-Posta“ adıyla verilen ünite Fuzûlî’nin “Şikâyetnâme”si verilmiş.

Bu bilgilerden hareketle incelenen kitapta yüzyıllara göre yer verilen divan edebiyatı sanatçıları şöyle sıralayabiliriz:

13 ve 14. yy: İncelen kitapta bu yüzyıllara ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

15. yy: Şeyhî’nin 4 beyti ve “Harnâme” adlı mesnevîsinden 15 beyit

16. yy: Fuzûlî’nin bir beyti ve “Şikâyetnâme”si, Ahdî’nin tezkiresinden kısa bir örnek

17. yy: İncelen kitapta bu yüzyıla ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

18. yy: Nedîm’in 2 beyti

19. yy: İncelen kitapta bu yüzyıla ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9 Ders Kitabı

Bu kitap¹⁶², 2017-2018 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı¹⁶³,” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

¹⁶¹Yücel vd. *Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı*, 1. Baskı, Ankara 2017.

¹⁶²Yücel vd. *Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı*, 1. Baskı, Ankara 2018

¹⁶³Yücel vd. *Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı*, 1. Baskı, Ankara 2017

2.2.2. Lise 2. Sınıf Ders Kitaplarında Yüzyıllara Göre Yer Verilen Sanatçılar

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta¹⁶⁴ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında “İslami Devir Türk Edebiyatı” konusunda “13 ve 14 ve 15. Yüzyıl Türk Edebiyatı” başlıkları altında Fuzûlî'nin “ya Rab” redifli gazelinin mahlas beyti verilmiştir. “Manzum ve Mensur Eserler” bölümü altında Mevlânâ Celâleddin-i Rumî'nin mesnevîsinin ilk 18 beyti, Gülşehri'nin “Mantuku't-Tayr” adlı eserinden 14 beyit, Ahmedî'nin “gece” redifli bir gazeli, Kadı Burhaneddin'in tuyuğlarından biri, Ali Şiir Nevâî'nin “könglüm” redifli bir gazeli, Süleyman Çelebi'nin “Mevlîd”inden bir kısmı, Şeyhî'nin “Harnâme”sinin bir kısmı, Ali Şiir Nevâî'nin “Muhakemetü'l-Lügateyn” adlı eserinden bir bölümü, Sinan Paşa'nın “Tazarrunâme” adlı eserinden bir bölümü verilmiştir.

“16. Yüzyıl Türk Edebiyatı” bölümünde Bâkî ve Tatavlı Mahremî'den birer beyit verilmiştir.

“Manzum Eserler” başlığı altında;

Fuzûlî'nin “dermanındadır” redifli gazelinin bir beyit, “Su Kasidesi” adlı kasidesinin 11 beyti, “Leylâ ve Mecnun” mesnevîsinin bir kısmı, “ya Rab” redifli gazeli verilmiştir. Bâkî'nin “şiiirlerinden bir beyit, bir gazeli, Kanuni Mersiyesi'nden bir bölüm ve “idelim” redifli gazeli verilmiştir. Güvahi'nin “Pendnâme” adlı şiirinin bir bölümü verilmiştir.

“Mensur Eserler” başlığı altında;

Fuzûlî'nin “Şikâyetnâme” adlı eserinden bir bölüm verilmiştir. Lâtifi'nin tezkiresinden “Ahmedî”yi anlattığı bölüm verilmiştir. Seydi Ali Reis'in “Mir'atü'l-Memalik” adlı seyahatnâmesinden “Hint Okyanusunda Meydana Gelen Olaylar” diye bir bölüm verilmiştir.

---

¹⁶⁴ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 2. Baskı, İstanbul 2000

“17. Yüzyıl Türk Edebiyatı” bölümünde Klasik Edebiyatın genel özelliklerinin verildiği bu bölümde Nef’î bir beyit verilmiştir.

“Manzum Eserler” başlığı altında Nâbî’nin “usandık” redifli bir gazeli ile “görmüşüz” redifli gazeline yer verilmiştir. Nef’î’nin “İstanbul” kasidesinin değişik bölümlerinden 7 beyit, Evliya Çelebi’nin “Seyahatnâme”sinden bir bölümü, Nâimâ’nın “Tiryaki Hasan Paşanın Zafer Günü” adlı eserinden bir bölüm, Peçevî’nin “Kazan ve Ejderhan Seferi” adlı eserinden bir bölüm verilmiştir.

“18. Yüzyıl Türk Edebiyatı” bölümünde “Manzum Eserler” başlığı altında Nedîm’in “şiiirlerinden bir beyit, bir şarkı ile “sana” ve “içinde” redifli iki gazeline yer verilmiştir. Şeyh Gâlip’in “Hüsni ü aşk” adlı mesnevîsinin bir bölümü ile “sana” ve “içinde” redifli iki gazeli, bir naati ve bir şarkısına yer verilmiştir.

“19. Yüzyıl Türk Edebiyatı” bölümünde “Manzum Eserler” başlığı altında Yenişehirli Avnî’nin “değilim” redifli bir gazeli, Enderunlu Vâsıf’ın bir şarkısı, Keçecizâde İzzet Molla’nın “Mihnet-i Keşan” adlı gazeli verilmiştir.

Bu bilgilerden hareketle incelenen kitapta yüzyıllara göre yer verilen divan edebiyatı sanatçıları şöyle sıralayabiliriz:

13. yy: Mevlânâ Celâleddin-i Rumî’nin mesnevîsinin ilk 18 beyti verilmiştir.

14. yy: Gülşehri’nin “Mantıku’t-Tayr” adlı eserinden 14 beyti ve bir gazeli, Kadı Burhaneddin’in bir tuyuğu verilmiştir.

15. yy: Ali Şiir Nevâî’nin bir gazeli ve “Muhakemetü’l-Lügateyn” adlı eserinden bir bölümü, Süleyman Çelebi’nin “Mevlîd”inden bir kısmı, Şeyhî’nin “Harnâme”sinin bir kısmı, Sinan Paşa’nın “Tazarrunâme” adlı eserinden bir bölüm verilmiştir.

16. yy: Fuzûlî’nin farklı 2 beyti, “Su Kasidesi”den 11 beyit, “Leylâ ve Mecnun” mesnevîsinin bir kısmı, 1 gazeli ve “Şikâyetnâme” adlı eserinden bir bölüm verilmiştir. Bâkî’nin bir beyti, 2 gazeli ve Kanuni Mersiyesi’nden bir bölüm verilmiştir. Tatavlı Mahremî’nin bir beyti, Güvahî’nin “Pendnâme” adlı şiiirinin bir bölümü, Lâtîfî’nin tezkiresinden “Ahmedî”yi anlattığı bölüm, Seydi Ali Reis’in seyahatnâmesinden bir bölüm verilmiştir.

17. yy: Nef’î’nin bir beyti, “İstanbul” kasidesinden 7 beyit; Nâbî’nin 2 gazeli, Evliya Çelebi’nin “Seyahatnâme”sinden bir bölüm, Nâimâ’nın “Tiryaki Hasan

Paşanın Zafer Günü” adlı eserinden bir bölüm, Peçevî’nin “Kazan ve Ejderhan Seferi” adlı eserinden bir bölüm verilmiştir.

18. yy: Nedîm’in bir beyit, bir şarkı ve iki gazeli verilmiştir. Şeyh Gâlip’in “Hüsn ü aşk” adlı mesnevîsinin bir bölümü ve iki gazeli, bir naati ve bir şarkısına yer verilmiştir.

19. yy: Yenişehirli Avnî’nin 1 gazeli, Enderunlu Vâsıf’ın 1 şarkısı, Keçecizâde İzzet Molla’nın 1 gazeli verilmiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Bu kitap¹⁶⁵, 2000-2001 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)¹⁶⁶ adlı kitapla aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Bu kitapta¹⁶⁷, 2000-2001 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)¹⁶⁸ adlı kitapla aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Bu kitap¹⁶⁹, 2000-2001 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)¹⁷⁰ adlı kitapla aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

---

¹⁶⁵ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 3. Baskı, İstanbul 2001

¹⁶⁶ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 2. Baskı, İstanbul 2000

¹⁶⁷ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 4. Baskı, İstanbul 2002

¹⁶⁸ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 2. Baskı, İstanbul 2000

¹⁶⁹ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 1. Baskı, İstanbul 2004

¹⁷⁰ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 2. Baskı, İstanbul 2000

Lise Edebi Metinler 1

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta¹⁷¹ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında beş ana bölümden oluştuğu görülmektedir.

“Şiir” adıyla verilen 1. Bölümde “Biçim Öğeleri” başlığı altında Bakî’nin bir beyti verilmiştir. Edebi Sanatlar başlığı altında Nefî’nin bir dördlüğü, Fuzûlî’nin bir beyti, Nedîm’in bir dizesi verilmiştir.

“Divan Şiirinden Örnekler” başlığı altında Süleyman Çelebi’nin “Mevlîd” adlı çalışmasının 10 beyti, Ali Şir Nevâî’nin “Muhakemetü’l Lügateyn” adlı eserinin bir bölümü ve könlüm” redifli bir gazeli verilmiştir. Fuzûlî’nin “yâ Rab” redifli bir gazeli, Bakî’nin bir gazeli, Nefî’nin “İstanbul” kasidesi, Nâbî’nin “usandık” redifli bir gazeli verilmiştir.

Bu bilgilerden hareketle incelenen kitapta yüzyıllara göre yer verilen divan edebiyatı sanatçıları şöyle sıralayabiliriz:

13 ve 14. yy: İncelen kitapta bu yüzyıllara ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

15. yy: Süleyman Çelebi’nin “Mevlîd” adlı çalışmasının 10 beyti, Ali Şir Nevâî’nin “Muhakemetü’l Lügateyn” adlı eserinin bir bölümü ve bir gazeli verilmiştir.

16. yy: Fuzûlî’nin bir beyti ve bir gazeli, Bâkî’nin bir beyti ve bir gazeli

17. yy: Nefî’nin bir dördlüğü ve bir kasidesi, Nâbî’nin bir gazeli

18. yy: Nedîm’in bir dizesi

19. yy: İncelen kitapta bu yüzyıla ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

---

¹⁷¹ Ekinci vd. *Lise Edebi Metinler 1*, 5. Baskı, İstanbul 2004

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Bu kitap¹⁷², 2000-2001 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)”¹⁷³ adlı kitapla aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)

Bu kitap¹⁷⁴, 2000-2001 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)”¹⁷⁵ adlı kitapla aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta¹⁷⁶ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında 3 üniteden oluştuğu görülmektedir.

“Tarih İçinde Türk Edebiyatı” adıyla verilen 1. Ünite “Edebiyat Tarihi” başlığı altında Taşlıcalı Yahya’nın “Şehzade Mustafa’ya Mersiye” adlı mersiyesinden 4 beyit verilmiştir. “Türk Edebiyatının Dönemlere Ayrılmasındaki Ölçütler” başlığı altında Erzurumlu Kadı Darîr’in “Kıssa-i Yûsuf” adlı mersiyesinden 4 beyit verilmiştir. Yine Nâbî’nin “gider” redifli bir gazeli verilmiştir. “Destan Dönemi Türk Edebiyatı” adıyla verilen 2. Ünite “Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler/Şiir (Sagu, Koşuk)” başlığı altında Taşlıcalı Yahya’nın “olsun” redifli bir gazeli verilmiştir.

---

¹⁷² Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 2. Baskı, İstanbul 2005.

¹⁷³ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 2. Baskı, İstanbul 2000.

¹⁷⁴ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 4. Baskı, Ankara 2007.

¹⁷⁵ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 2. Baskı, İstanbul 2000.

¹⁷⁶ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

“İslam Uygarlığı Çevresinde Gelişen Türk Edebiyatı” adıyla verilen 3. Ünitede “Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)” başlığı altında Yunus Emre’nin bir şiiri ve 2 ilahisi, Hoca Dehhânî’nin “yok mı?” redifli bir gazeli, Süleyman Çelebi’nin “Vesîletü’n-Necât”tan 10 beyit verilmiştir.

“Olay Çevresinde Oluşan Edebi Metinler” başlığı altında Ahmedî’nin “Cemşid ü Hurşid” adlı eserinden bazı bölümler,

“Öğretici Metinler” başlığı altında Gülşehrî’nin “Mantıku’t-Tayr” adlı eserinden bir bölümü verilmiştir.

“14. Yüzyıldan 19. Yüzyıl Ortalarına Kadar Osmanlı Edebiyatı” konusunda “Divan Şiiri” başlığı altında hazırlık kısmında Nâbî, Muhabbi, Âşık Paşa, Fuzûlî, Ulvî ve Nef’î’den birer beyit verilmiştir.

“Gazel” konusunda Bâkî’nin “görsünler” redifli bir gazeli ve 2 beyti verilmiştir.

“Kaside” konusunda Fuzûlî’nin “Su Kasidesi”

“Rubai” konusunun inceleme kısmında Azmizâde Hâletî’nin iki, Nef’î’nin ve Kadı Burhaneddin’in birer rubaisi verilmiştir.

“Şarkı” konusunun inceleme kısmında Nedîm’in “Sa’d-âbâd’a” şarkısı verilmiştir.

“Murabba” konusunun inceleme kısmında Ahmet Paşa’nın 9 bendlik bir murabbası verilmiştir.

“Muhammes” konusunun inceleme kısmında Aşkî’nin 7 bendlik bir muhammesi verilmiştir.

“Terkibibent” konusunun inceleme kısmında Bağdatlı Rûhî’nin şiirlerinden “8. Bent” ve “13. Bent”leri verilmiştir.

Ünitenin “Anlama Yorumlama” kısmında Nesîmî, Bakî ve Neşâtî’nin birer gazeli verilmiştir.

“Halk Şiiri” konusunda “Anonim Halk Edebiyatı” başlığı altında Hayâlî Bey’in “kaldı” redifli bir gazeli verilmiştir.

“Dînî Tasavvufî Türk Şiiri” başlığı altında Seyyid Nesîmî’nin 6 kıtalık bir methiyesi verilmiştir.

“Anlama ve Yorumlama” bölümünde Fuzûlî’nin “meni” redifli gazeli verilmiştir.

“Olay Çevresinde Oluşan Edebi Metinler” başlığı altında Fuzûlî’nin “Leyla ile Mecnun” adlı mesnevîsi verilmiştir.

“Öğretici Metinler” başlığı altında, “Latîfi Tezkiresi” konusunda, Latîfi’nin tezkiresinin bir bölümü verilmiştir.

Öğretici metinlerin inceleme bölümünün 2. Metninde, Evliya Çelebi’nin “Seyahatnâme”sinin bir bölümüne yer verilmiştir

Öğretici metinlerin inceleme bölümünün 3. Metninde, Kâtip Çelebi’nin “Tufetü’l-Ahyâr Fil-Hikem Ve’l-Emsâl Ve’l-Eş’Âr” adlı eserinden insanla ilgili bir bölüm verilmiştir.

Öğretici metinlerin anlama yorumlama bölümünde Fuzûlî’nin “Şikâyetnâme”, Nâimâ’nın “Ziyafet-i Sultân Ahmed Han Der-Câmî-i Cedid”, Latîfi’nin “ ? ”, Kâtip Çelebi’nin “Sene Erbaa Aşere ve Elf Serdari-i Mehmed Paşa Be-Cânib-i Estergon”, Koçi Bey’in “Merhum Sultân Süleyman Han Zamanında Olan İhtilali Beyan İder”, Veysî’nin “Dürretü’t-Tâc”, Nergisî’nin “Hamse” adlı eserlerinden bölümlere yer verilmiştir.

Bu bilgilerden hareketle incelenen kitapta yüzyıllara göre yer verilen divan edebiyatı sanatçıları şöyle sıralayabiliriz:

13. yy: Hoca Dehhânî’nin gazeli, Yunus Emre’nin bir şiiri verilmiştir.

14. yy: Erzurumlu Kadı Darîr’in “Kıssa-i Yûsuf” adlı mersiyesinden 4 beyit, Âşık Paşa’nın 1 beyti, Ahmedî’nin “Cemşid ü Hurşid” adlı eserinden bazı bölümler, Kadı Burhaneddin’in 1 rubaisi, Ahmet Paşa’nın 9 bendlik bir murabbası, Seyyid Nesîmî’nin 6 kıtalık bir methiyesi ve bir gazeli verilmiştir.

15. yy: Süleyman Çelebi’nin “Vesîletü’n-Necât”ından 10 beyit verilmiştir.

16. yy: Taşlıcalı Yahya’nın “Şehzade Mustafa’ya Mersiye” adlı mersiyesinden 4 beyit ve 1 gazeli, Muhibbi’nin 1 beyti; Fuzûlî’nin 1 beyti, 1 gazeli, “Su Kasidesi”, “Leyla ile Mecnun” adlı mesnevîsi ve “Şikâyetnâme”den bir bölüm verilmiştir. Bâkî’nin 2 gazeli ve 2 beyti verilmiştir. Ulvî’nin 1 beyti, Aşkî’nin 7 bendlik bir muhammesi, Bağdatlı Rûhî’nin terki-i bendinden “8. Bent” ve “13. Bent”leri, Hayâlî Bey’in 1 gazeli, Latîfi’nin tezkiresinin bir bölümü verilmiştir.

17. yy: Nâbî'nin 1 gazeli ve 1 beyti, Nef'î'nin bir beyti ve 1 rubaisi, Azmizâde Hâletî'nin 2 rubaisi, Neşâtî'nin 1 gazeli, Evliya Çelebi'nin “Seyahatnâme”sinin bir bölümü, Nergisî'nin “Hamse” adlı eserinin bir bölümü verilmiştir.

18. yy: Nedîm'in 1 şarkısı, Kâtip Çelebi'nin “Tufetü'l-Ahyâr Fil-Hikem Ve'l-Emsâl Ve'l-Eş'âr” adlı eserinden 1 bölüm ve “Sene Erbaa Aşere ve Elf Serdari-i Mehmed Paşa Be-Cânib-i Estergon” eserinden bir bölüm verilmiştir.

19. yy: İncelen kitapta bu yüzyıla ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁷⁷, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı¹⁷⁸” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁷⁹, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı¹⁸⁰” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁸¹, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı¹⁸²” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

---

¹⁷⁷ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, Ankara 2007

¹⁷⁸ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006

¹⁷⁹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, İstanbul 2008

¹⁸⁰ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006

¹⁸¹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, İstanbul 2009

¹⁸² Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁸³, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı¹⁸⁴” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır..

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁸⁵, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı¹⁸⁶” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁸⁷, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı¹⁸⁸” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁸⁹, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı¹⁹⁰” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

---

¹⁸³ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, İstanbul 2010.

¹⁸⁴ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

¹⁸⁵ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2011.

¹⁸⁶ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

¹⁸⁷ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, İstanbul 2012.

¹⁸⁸ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

¹⁸⁹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2013.

¹⁹⁰ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁹¹, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı¹⁹²” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap¹⁹³, 2006-2007 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı¹⁹⁴” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı

Bu kitapta¹⁹⁵ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında 3 üniteden oluştuğu görülmektedir.

“Tarih İçinde Türk Edebiyatı” adıyla verilen 1. Ünite “Edebiyat Tarihi” başlığı altında Taşlıcalı Yahya’nın “Şehzade Mustafa’ya Mersiye” adlı mersiyesinden altışar beyitlik iki bent, Süleyman Çelebi’nin mesnevî türünde yazdığı “Mevlîd”inden 12 beyit verilmiştir.

“Türk Edebiyatının Dönemlere Ayrılmasındaki Ölçütler” başlığı altında Bâkî’nin gazelinden 4 beyit verilmiştir.

“Destan Dönemi Türk Edebiyatı” adıyla verilen 2. Ünite, Sözlü Edebiyat konusunda “Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler/Şiir (Sagu, Koşuk)” başlığı altında Nef’î’nin bir kasidesinden 2 beyit ve Âşık Paşa’nın bir gazelinden 3 beyit verilmiştir.

---

¹⁹¹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2014.

¹⁹² Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

¹⁹³ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, Ankara 2015.

¹⁹⁴ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

¹⁹⁵ Tatlıtürk, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2016.

“İslam Uygarlığı Çevresinde Gelişen Türk Edebiyatı” adıyla verilen 3. Ünite, “Oğuz Türkçesinin Anadolu’daki İlk Ürünleri (13-14. yy.)” başlığı altında Hoca Dehhânî’nin 7 beyitlik bir gazeli ve “yok mı” redifli gazelinde 4 beyit verilmiştir.

“Öğretici Metinler” başlığı altında Gülşehrî’nin “Mantıku’t-Tayr” adlı eserinden bir bölümü verilmiştir.

“15. Yüzyıldan 19. Yüzyıl Ortalarına Kadar Osmanlı Edebiyatı” konusunda, “Divan Şiiri” başlığı altında, hazırlık kısmında Necâtî Bey’den iki beyit verilmiştir. İnceleme kısmında Necâtî Bey’in “döne döne” redifli gazeli, Ahmet Paşa’nın 7 bentlik bir murabbası, Fuzûlî’nin “Su Kasîdesi”, Yenişehirli Avnî’nin bir rubaisi, Atâî’nin bir tuyuğu, Nedîm’in 5 bendlik bir şarkısı, Bağdatlı Rûhî’nin “Terkibibent”i verilmiştir. Anlama Yorumlama bölümünde Necâtî Bey’in bir beyti verilmiştir.

“Dînî Tasavvufî Türk Şiiri” başlığı altında Taşlıcalı Yahyâ Efendi’den iki beyit, Şeyh Gâlip’ten bir mısra verilmiştir.

“Anlatmaya Bağlı Edebî Metinler” başlığı altında Şeyh Gâlip’in “Hüsn ü Aşk” mesnevîsinde bir bölüm verilmiştir.

“Öğretici Metinler” başlığı altında Zarîfî’nin “Pendnâme”sinden üç bölüm, Latîfî Tazkiresi’nden iki bölüm, Evliya Çelebi Seyahatnâmesinden bir bölüm, Nâimâ’dan bir bölüm, Sinan Paşa’nın “Tazarrunâme”sinden bir bölüm verilmiştir.

Bu bilgilerden hareketle incelenen kitapta yüzyıllara göre yer verilen divan edebiyatı sanatçıları şöyle sıralayabiliriz:

13. yy: Hoca Dehhânî’nin 1 gazeli ve “yok mı” redifli gazelinde 4 beyit verilmiştir.

14. yy: Âşık Paşa’nın bir gazelinden 3 beyit, Gülşehrî’nin “Mantıku’t-Tayr”ından bir bölüm verilmiştir.

15. yy: Süleyman Çelebi’nin “Mevlîd”inden 12 beyit, Necâtî Bey’in 1 gazeli ve 3 farklı beyti verilmiştir. Ahmet Paşa’nın 7 bentlik bir murabbası, Sinan Paşa’nın “Tazarrunâme”sinden bir bölüm verilmiştir.

16. yy: Taşlıcalı Yahya’nın iki beyti ve mersiyesinden altışar beyitlik iki bent, Bâkî’nin 1 gazelinden 4 beyit, Fuzûlî’nin “Su Kasîdesi”, Bağdatlı Rûhî’nin

“Terkibibent”i, Zarîfi’nin “Pendnâme”sinden üç bölüm, Latîfi Tazkiresi’nden iki bölüm verilmiştir.

17. yy: Nef’î ’nin bir kasidesinden 2 beyit, Atâî’nin 1 tuyuğu, Evliya Çelebi Seyahatnâmesinden bir bölüm verilmiştir.

18. yy: Nedîm’in 5 bendlik bir şarkısı, Şeyh Gâlip’in bir mısraı ve “Hüsn ü Aşk” mesnevîsinde bir bölüm verilmiştir.

19. yy: Yenişehirli Avnî’nin bir rubaisi verilmiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta¹⁹⁶ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir.

13. yy: İncelen kitapta bu yüzyıla ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

14. yy: İncelen kitapta bu yüzyıla ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

15. yy: İncelen kitapta bu yüzyıla ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

16. yy: Zati’den 1 beyit, Bâkî’nin 1 beyti, Fuzûlî’nin “Su Kasidesi” verilmiştir.

17. yy: Nâilî’den 1 beyit verilmiştir.

18. yy: Rasih’in 1 gazeli, Nedîm’in 1 şarkısı verilmiştir.

19. yy: İzzet Molla’dan 1 beyit verilmiştir verilmiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir.

---

¹⁹⁶Yılmaz, Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı,3. Baskı, Ankara 2017.

13. yy: Hoca Dehhânî'nin 1 gazeli verilmiştir.

15. yy: Süleyman Çelebi'den 3 beyit verilmiştir.

16. yy: Bâkî'nin 1 beyti ve 1 gazeli, Fuzûlî'nin 3 beyti ve 2 farklı gazeli ile "Leyla vü Mecnun" adlı mesnevîsinden 1 bölüm verilmiştir.

17. yy: Nâbî'nin bir gazelinde 4 beyit, Nef'î'nin 1 kasidesi, Evliyâ Çelebi'nin gezi yazısından 1 bölüm verilmiştir.

18. yy: Nedîm'in 2 beyti ve 1 şarkısı verilmiştir.

2.2.3. Lise 3. Sınıf Ders Kitaplarında Yüzyıllara Göre Yer Verilen Sanatçılar

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

İncelenen bu kitapta¹⁹⁷ divan edebiyatı sanatçılarına yer verilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

İncelenen bu kitapta¹⁹⁸ divan edebiyatı sanatçılarına yer verilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

İncelenen bu kitapta¹⁹⁹ divan edebiyatı sanatçılarına yer verilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

İncelenen bu kitapta²⁰⁰ divan edebiyatı sanatçılarına yer verilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

İncelenen bu kitapta²⁰¹ divan edebiyatı sanatçılarına yer verilmemiştir.

---

¹⁹⁷ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 1. Baskı, İstanbul, 1999.

¹⁹⁸ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 2. Baskı, İstanbul, 2000.

¹⁹⁹ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 3. Baskı, İstanbul, 2002.

²⁰⁰ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 4. Baskı, İstanbul, 2002.

²⁰¹ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 1. Baskı, İstanbul, 2004.

Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)

İncelenen bu kitapta²⁰² divan edebiyatı sanatçılarında yer verilmemiştir.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta²⁰³ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir.

“Tanzimat Dönemi Edebiyatı (1860-1896)” adıyla verilen 2. Ünite “Coşku ve Heyecanı Dile Getiren Metinler (Şiir)” başlığı altında Nef’î’nin Sultân Murad İçin yazdığı “Bahar Kasidesi”nin 6 beyti, Bağdatlı Ruhi’nin 8 beyitlik bir “Terkibibend”i, Şeyh Gâlip’in de “Müseddes-i Mütekerrir” adlı bir şiirinin iki bendlik kısmı verilmiştir.

Bu bilgilerden hareketle incelenen kitapta yüzyıllara göre yer verilen divan edebiyatı sanatçıları şöyle sıralayabiliriz:

13, 14 ve 15. yy.lar: İncelenen kitapta bu yüzyıllara ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

16. yy: Bağdatlı Ruhi’nin 8 beyitlik bir “Terkibibend”i verilmiştir.

17. yy: Nef’î’nin bir kasidesinden 6 beyit verilmiştir.

18. yy: Şeyh Gâlip’in de “Müseddes-i Mütekerrir” adlı bir şiirinin 2 bend verilmiştir.

19. yy: İncelenen kitapta bu yüzyıla ait bir divan edebiyatı sanatçısı görülmemiştir.

2.2.3.8. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı.

Bu kitap²⁰⁴, 2007-2008 eğitim öğretim döneminin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²⁰⁵” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

²⁰² Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 2. Baskı, İstanbul, 2005.

²⁰³ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara, 2007.

²⁰⁴ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, İstanbul, 2008.

2.2.3.9. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı.

Bu kitap²⁰⁶ 2007-2008 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²⁰⁷” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap²⁰⁸, 2007-2008 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²⁰⁹” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap²¹⁰, 2007-2008 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²¹¹” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap²¹², 2007-2008 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²¹³” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

---

²⁰⁵ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara, 2007.

²⁰⁶ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara, 2009.

²⁰⁷ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara, 2007.

²⁰⁸ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, İstanbul 2010.

²⁰⁹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2007.

²¹⁰ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, Ankara 2011.

²¹¹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2007.

²¹² Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2012.

²¹³ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2007.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap²¹⁴, 2007-2008 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²¹⁵” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap²¹⁶, 2007-2008 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²¹⁷” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap²¹⁸, 2007-2008 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²¹⁹” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitap²²⁰, 2007-2008 eğitim öğretim dönemin okutulan “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²²¹” adlı kitapla içerik olarak aynı olduğu için aynı bilgiler tekrar yazılmamıştır.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu

---

²¹⁴ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, Ankara 2013.

²¹⁵ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2007.

²¹⁶ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2014.

²¹⁷ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2007.

²¹⁸ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2015.

²¹⁹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2007.

²²⁰ Yıldırım, *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11 Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2017.

²²¹ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2007.

kitapta²²² divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği incelenmiştir. İnceleme sonucu bu ders kitabında divan edebiyatını oluşturan sanatçılardan herhangi birine yer verilmediği görülmüştür.

2.2.4. Lise 4. Sınıf Ders Kitaplarında Yüzyıllara Göre Yer Verilen Sanatçılar

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

“2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta²²³ 2008 yılında 12. Sınıflarda divan edebiyatı konularına yer verilmediği görülmüştür. Ancak 3. Ünite de 15. yy. şâirlerinden Fuzûlî ve Bâkî'nin birer beyti verilmiştir. Bu bilgiden başka divan edebiyatı sanatçılarına yer verilmediği görülmüştür.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitapta²²⁴ 15. yy. şâirlerinden Fuzûlî ve Bâkî'nin birer beyti verilmiştir. Başka bir divan edebiyatı sanatçısına yer verilmediği görülmüştür.

2.3.4.3. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitapta²²⁵ 15. yy. şâirlerinden Fuzûlî ve Bâkî'nin birer beyti verilmiştir. Başka bir divan edebiyatı sanatçısına yer verilmediği görülmüştür.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitapta²²⁶ 15. yy. şâirlerinden Fuzûlî ve Bâkî'nin birer beyti verilmiştir. Başka bir divan edebiyatı sanatçısına yer verilmediği görülmüştür.

---

²²² Yücel vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2018.

²²³ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2008.

²²⁴ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 2. Baskı, Ankara 2009.

²²⁵ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2010.

²²⁶ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, İstanbul 2011.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

Bu kitapta²²⁷ 15. yy. şâirlerinden Fuzûlî ve Bâkî'nin birer beyti verilmiştir. Başka bir divan edebiyatı sanatçısına yer verilmediği görülmüştür.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta²²⁸ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında 2017 yılında 12. Sınıflarda divan edebiyatı konularına yer verilmediği görülmüştür.

Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı

2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında incelenen bu kitapta²²⁹ divan edebiyatını inşa eden şâir ve yazarlardan yüzyıllara göre kimlere yer verildiği bu bölümde izah edilmiştir. Kitap içeriğine bakıldığında 2018 yılında 12. Sınıflarda divan edebiyatı konularına yer verilmediği görülmüştür.

İncelenen kitapların geneline bakıldığında seçilen sanatçıların dönemlerine göre en meşhur olan şâir ve yazarların tercih edildiği ve onların da işlenen divan edebiyatı konusuna göre en meşhur eserlerinin tercih edildiği görülmüştür.

---

²²⁷ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 5. Baskı, Ankara 2012.

²²⁸ Murat Ateş vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2017.

²²⁹ Karaca vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2018.

2.3. Lise Edebiyat Kitaplarında 2000-2018 Yılları Arasında Yer Alan Divan Edebiyatı Metinleri

Bu kısımda “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında 2000-2018 yılları arasında ortaöğretimlerde okutulan Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında yer alan divan edebiyatıyla ilgili metinler iki bölümde gösterilmiştir.

2.3.1. Manzum Metinler

2.3.1.1. Lise Birinci Sınıflar

Tez kapsamında burada lise 1. Sınıflarda okutulan Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında yer alan divan edebiyatıyla ilgili manzum metinlerden tespit edilen metinler konulmuştur. İnceleme sonucu 2000-2001 ve 2001-2002 öğretim yıllarında okutulan “Lise Türk Edebiyat Tarihi 1²³⁰” ders kitabında tespit edilen manzum metinler şunlardır:

Sayfa 86’da Fuzûlî’nin şu gazeline yer verilmiştir:

Âşyân-i murg-i dil zülf-i perişanındadır
Handa olsam ey perî gönlüm senin yanındadır

Âşk derdiyle hoşum el çek ilâcımdan tabîb
Kılma derman kim helâkim zehri dermanındadır

Çekme dâmen nâz edip üftâdelerden vehm kıl
Göklere açılmasın eller ki dâmânındadır

Gözlerim yaşın şûr etme nefret kim bu hem
Ol nemektendir ki lâ’l-i şekker-efşânındandır

Mest-i hâb-i nâz ol cem’ et dil-i sad-pâremi
Kim anun her pâresi bir nevk-i müjgânındadır

---

²³⁰ Demircan, *Lise Türk Edebiyat Tarihi 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul 2000.

Bes ki hicrânındadır hâsiyet-i kat'-i hayât
Ol hayât ehline hayrânım ki hicranındadır

Ey Fuzûlî şem' veş mutlak açılmaz yanmadan
Tâblar kim sünbülünden rişte-i cânındadır

Sayfa 89'da Bâkî'nin şu gazeline yer verilmiştir:

Söylemez küsmüş bana cânâne söylen söylesün
Neyledüm ol yâr-ı âlî-şâne söylen söylesün

Nâz ile güftâre gelmezse helâk eyler beni
Ol cefâ vü cevri bî-pâyâne söylen söylesün

Derd-i aşkı gayrdan sorman ne bilsün çekmeyen
Ânı yine âşık-ı nâlâne söylen söylesün

Hâr-ı zahmında neler çekdüğümü gül-zârda
Bağ-bân-ı bülbül-i giryâne söylen söylesün

Baki'yâ dil durmasun güftâra tâkat kalmadı
Vaktıdır ol husrev-i devrâne söylen söylesün

Sayfa 103'te Nâbî'nin şu gazeline yer verilmiştir:

Eğerçi bîşek olur zevk-i vasl-i yâr leziz
Ve lîk bana gelür andan intizar leziz.

Dem-i visal girizan olursa yâr ne gam
Ne hoş meseldir olur tu'me-i şikâr leziz

Ulüvv-i rütbe bize itibarsızlıktır
Gelürse payeperstane itibar leziz

Şeb-i firakda. Feryad telhdir yoksa
Olur mecalis-i vuslette ah ü zar leziz

Remidedillerin el gölgesiyle kani'dir
Müsafirane gelür saye-i çenar leziz

Benim mizacıma ma'cun-i sabr nâfi'dir
Gelürse gayre eğer cam-i hoşgüvar leziz

Nihadı pâk olan erbab-i tab'ın ey Nâbî
Gelür mezakına eş'ar-i abdar leziz

Sayfa 105'te Nef'î'nin bir kasidesinden 6 beyit verilmiştir.

Sayfa 110'da Niyazi Mısrî'nin şu gazeline yer verilmiştir:

Dermân arardım derdime derdim bana dermân imiş,
Bürhân sorardım aslıma aslım bana bürhân imiş.

Sağ u solum gözler idim dost yüzünü görsem deyü,
Ben taşrada arar idim ol cân içinde cân imiş.

Öyle sanırdım ayriyem dost gayrıdır ben gayriyem,
Benden görüp işiteni bildim ki ol cânân imiş.

Savm u sâlât u hac ile sanma biter zâhid işin,
İnsân-ı Kâmil olmaya lâzım olan irfân imiş

Kande gelir yolun senin ya kande varır menzilin,
Nerden gelip gittiğini anlamayan hayvân imiş.

Mürşid gerektir bildire Hakk'ı sana Hakk'al-yakîn,
Mürşidi olmayanların bildikleri gümân imiş.

Her mürşide dil verme kim yolun sarpa uğratar,
Mürşidi Kâmil olanın gâyet yolu âsân imiş

Anla hemen bir söz durur yokuş değildir düz durur,
Âlem kamû bir yüz dürür gören anı hayrân imiş.

İşit Niyâzî'nin sözün bir nesne örtmez Hakk yüzün,
Hakk'dan ayân bir nesne yok gözsüzlere pinhân imiş

Sayfa 125'te Nedîm'in Şu gazeline yer verilmiştir:

Haddeden geçmiş nezâket yâl ü bâl olmuş sana
Mey süzölmüş Őiředen rûhsâr-ı âl olmuş sana
Bûy-i gül takdir olunmuş nâzın işlenmiş ucu
Bîri olmuş hoy birisi dest-mâl olmuş sana

Şöyle gird olmuş Frengistan birikmiş bir yere
Sonra gelmiş gûşe-î ebruda hâl olmuş sana

O, büt-î tersâ sana mey nûş eder misin demiş
El-amân ey dil ne muşkilter suâl olmuş sana

Sen ne camın mestisin iyi kimin hayranısın
Kendin aldıldın gönöl noldun ne hâl olmuş sana

Yok bu Şehir içre senin vafettiğın dilber
Nedîm Bir perî-sûret görünmüş bir hayâl olmuş sana

Sayfa 127'de Şeyh Gâlip'in Şu müseddesine yer verilmiştir:

1
Tedbîrini terk eyle takdîr Hudâ'nındır
Sen yoksun o benlikler hep vehm ü gümânındır
Birden bire bul aşkı bu tuhfe bulanındır
Devrân olalı devrân erbâb-ı safânındır
Âşıkda keder neyler gam halk-ı cihânındır
Koyma kadehi elden söz pîr-i mugânındır

....

5
Bir bâde çek efzûn kap meclisde zeber-dest ol
Atma ayağın taşra meyhânede pâ-best ol
Alağā akar sular pây-i huma düş mest ol
Pür-cûş olayım dersen Gâlip gibi sermest ol

Âşıkda keder neyler gam halk-ı cihânındır
Koyma kadehi elden söz pîr-i mugânındır

Sayfa 134'te Enderunlu Vâsıf'ın şu "Bir sözüm var sana ey nahl-i gül-i handanım" ile başlayan bir şarkısına yer verilmiştir:

Sayfa 155'te Keçecizâde İzzet Molla'nın şu müstezadına yer verilmiştir:
Bülbül yetişir bağrımı hûn etti figânın
Zabt eyle dehânın
Hançer gibi deldi ciğerim tîğ-ı zebanın
Te'sîr-i lisânın
Âh etse nola bülbül-i dil meşhedim üzre
Tâ mahşer olunca
Çok çekti gam-ı hârını gül-zâr-ı cihânın
Bu bâğ-ı fenânın
İzzet ne şeker çiğnedi tûtî gibi bilmem
Açmış yeni bir söz
Reşk ile sulandı yine ağzı şu'arânın
Sıf-ı husemânın

1999-2000 öğretim yılıyla 2005-2006 öğretim yılları ve arasındaki yıllarda aynı kitap "Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 1)²³¹" okutulmuştur. Bu dönemler içerisinde tespit edilen manzum metinler şunlardır:

Sayfa 79'da Fuzûlî'in "usanmaz mı?" redifli gazeline yer verilmiştir:

Kamu bîmârına cânân devâ-yi derd ider ihsân
Niçin kılmaz mana dermân meni bîmâr sanmaz mı
....
Fuzûlî rind-i şeydâdır hemîşe halka rüsvadır
Sorun kim bu ne sevdâdır bu sevdâdan usanmaz mı

Sayfa 81'de Nâbî'in "görmüşüz" redifli gazeline yer verilmiştir:

Bâğ-ı dehrin hem hazânın hem bahârın görmüşüz
Biz neşâtın da gâmın da rûzgârın görmüşüz

---

²³¹ Ercan vd. *Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul, 1999.

....

Kâse-i deryûzeve tebdîl olur câm-ı murâd
Biz bu bezmin Nâbîyâ çok bâde-hârın görmüşüz

Sayfa 83'te Nedîm'in "İstanbul" kasidesine yer verilmiştir:

Bu şehri Sıtanbûl ki bî-misl ü bahâdır
Bir sengine yek-pâre Acem mülkü fedadır

....

Ez-cümle Nedîmâ kulun ey âsaf-ı devrân
Müstağrak-ı lûtf u kerem ü cûd u atadır

Sayfa 85'te Nef'î'nin "olur" redifli kasidesinden şu beyitler verilmiştir.

1. Gamzen ne dem ki tîğ çekip hûn feşan olur
Uşşak-ı dil-figâra ecel mihrîbân olur.

2. Çeşmin o kahramân-i gazabnâkdir senin
Kim hışımı zâil olsa dahî bîamân olur

3. Gamzen suâle başlasa uşşâka her müjen
Gûyâ lisân-ı hâl ile bir tercemân olur

4. Gamzen görür itâb ile öldürdüğün bizi
Durmaz girişme dahi ana hem-zebân olur

5. Bu nâz ü bu nigâh-i tegâfûl ki sen de var
Hızır olsa âşıkın sebep-i terk-i cân olur

....

6. Saflar düzüp hücum edicek hayl-i düşmene
Dehşetle âsmân fi zemin pür-figân olur

7. Sarsıldığınca zelzele-i hamleden zemin
Âşûb-ı rûste-hiz U kıyamet iyân olur

8. Gerd-i siyehde şu'le –i şemşir-i tâbdâ
Gûyâ sehâb-i tîred berk-i cehân-olur

9. Oklar sihâm-ı kavs-i kazadan nişân verir
Peykân-ı tir ise ecel-i nâgehân olur
.....

10. Gâhî miyân-ı safla durur kendi tîğ-veş
Gâhî miyân-şikâf-ı sâf-ı düşmenân olur

Sayfa 87'de Şeyh Gâlip'in "Hüsn ü Aşk" eserinden 10 beyit verilmiştir.
Sayfa 89'da Taşlıcalı Yahyanın şu murabbası verilmiştir:

Geçti cânânın firâkı cânıma
Tîr-i cevri gibi girdi kanıma
Nâleden bir kimse gelmez yanıma
Söyle ey bâd-ı sabâ cânânıma
....
Âşık olal'dan ana leyl ü nehâr
Aşkım artar eksilir sabr u karâr
Olmasın Yahyâ gibi akdir u zâr
Söyle ey bâd-ı sabâ cânânıma

Sayfa 91'de Nedîm'in şu şarkısı verilmiştir:

Yine bezm-i çemene lâle fûrûzan geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-i çirâğan geldi
Bülbül âşüftelenip bezme gazel-hân geldi
Müjdeler gülşene kim vakt-i çirâğan geldi

Can fezâ turre-i hûban gibi zülf-i sümbül
Dil-güşâ nazm-ı Nedîmâ gibi ruhsâre- i gül
Dün gülstanda işittim ki der idi bülbül
Müjdeler gülşene kim vakt-i çirâğan geldi

2006-2007 öğretim yılıyla 2015-2016 öğretim yılları ve arasındaki yıllarda aynı kitap “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı²³²” okutulmuştur. Bu dönemler içerisinde tespit edilen manzum metinler şunlardır:

Sayfa 27’de Nedîm’in şu gazeli verilmiştir:

Bir nim neş’e say bu cihânın bahârını
Bir sâgar-i keşideye tut lâlezârını

....

Düşmen ne denlû saht ise de şâdol ey Nedîm
Seng üzre gösterir zer-i kâmil ayârını

Sayfa 31’de Şeyhülislam Yahya’nın şu gazeli verilmiştir:

Sun sâgarı sâkî bana mestâne disünler
Uslanmadı gitdi gör o dîvâne disünler

....

Yahyâ’nun olup sözleri hep sırr-ı mahabbet
Yârân işidüp söyleme yâbâne disünler

Sayfa 41’de Rasîh’in “üstüne” redifli gazeline yer verilmiştir:

Süzme çeşmin gelmesin müjgân müjgân üstüne
Urma zahm-ı sîneme peykân peykân üstüne

....

Hem mey içmez hem güzel sevmez demişler hakkına
Eylemişler Râsîh’e bühtân bühtân üstüne

Sayfa 42’de Muhibbî’in şu gazeli verilmiştir:

Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi
Olmaya devlet cihânda bir nefes sıhhat gibi

....

Ger huzûr itmek dilesen ey muhibbî fârig ol
Olmaya vahdet cihânda kûşe-i uzlet gibi

---

²³² Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

Sayfa 43'te Nef'î'nin "İstanbul" kasidesi verilmiştir.

Sayfa 44'te Gâlip'in şu şarkısı verilmiştir:

Ey nihâl-i işve bir nev-res fidânımsın benim
Gördüğüm günden beri hâtır-nişânımsın benim
Ben ne hâcet kim diyem rûh-ı revânımsın benim
Gizlesem de âşikâr etsem de cânımsın benim

Beste kıldım saz-ı efkârı o zülf-i sünbüle
Oldu Gâlip perde-i âhım mûhâyyer sünbüle
Her çi bâd-a-bâd bağlandım hevâ-yı kâküle
Gizlesem de âşikâr etsem de cânımsın benim

Sayfa 45'te Enderunlu Vâsıf'ın şu şarkısı verilmiştir:

Çözülme zülfüne ey dil-rübâ dil bağlayanlardan
Kaçınma âteş-i aşkınla bağrın dağlayanlardan
Düşer mi ictinâb etmek seninçün ağlayanlardan
Sirişk-i çeşmimin bak farkı var mı çağlayanlardan

....

Hevâ-yi perçeminle başka bir hâlet olur serde
Yeni baştan misâl-i Vâsıf uğrattın beni derde
Gaminla gerçi çoktan ağlarım ammâ bugünlerde
Sirişk-i çeşmimin bak farkı var mı çağlayanlardan

Sayfa 46'da Fuzûlî'nin Kanuni için yazdığı "gül" redifli kasidesinin bir kısmı verilmiştir:

1. Çıhdı yaşıl perdeden 'arz eyledi ruhsâr gül
Sildi mir'ât-ı zamir-i pakden jengar gül
2. Câm dut Sakî ki gül-bünler gül izhâr itdiler
Sen dahi bir gül-bün-i ra'nasın it izhâr gül

3. Geldi ol dem kim ola izhâr-ı hikmet kılmağa
Înşirâh-ı şadr ile şadr-i şaf-i ezhâr gül
4. Yetdi ol mevsim ki açmağa gönüller mülkini;
Ola gül-şende reyâhin hayline ser-dâr gül
8. Habsden Yusuf çihup Sultân-ı Mısr olmuş kimi
Oldı açup göncesin ârâyiş-i gül-zâr gül
9. San Züleyhâ halvetidür gonca-i der-beste kim
Çıhdı andan dâmen-i çâkiyle Yüsuf-vâr gül
10. Çak olub bulmuş şafa bâd-ı seherden sanasın
Baddur Cibril ü kalb-i Ahmed-i Muhtâr gül .
11. Şeb-nem-i gül-zar-ı ruhsar-ı Rasulü'llah'dur
Neşr-i 'itriyle kılur her dem anı iş'âr gül
38. Ol gül-i bâğ-ı hilâfet kim bahâr-ı devleti
'Alem-efruz olalı görmez cefâ-yı hâr gül
40. Berg-i gül gezdürmez oldı mahmil-i bâd-ı şabâ
Haddi yoh kim çekdüre bâd-ı sabâya bâr gül
59. Kıl Fuzulî medhin ol şâhun ki bâğ-ı medhinûn
Bülbüli olurdı bulsa kuvvet-i güftâr gül
60. Gerçi yohdur i'tibârün medhin it izhâr kim
'Adet-i devr-i zamândur hâre olmak yâr gül

61. Var ümîdüm nice kim resm-i medar-ı dehrdür

Yılda bir kez ‘âleme ‘arz eylemek dîdâr gül

Sayfa 46’da Bâkî’nin “gelür” redifli gazeline yer verilmiştir:

Yârdan cevri ü cefâ lûtf u kerem gibi gelür
Gayrıdan mihr ü vefa derd ü elem gibi gelür

Bâkî’yâ kangı gönül şehrine gelse şeh-i ışk
Bile endûh u belâ hayl ü haşem gibi gelür

Sayfa 72’de Nâbî’nin şu gazeli verilmiştir:

Cem’in tamâma erip devri cam kalmışdır
O camdan da bu meclisde nâm kalmışdır
....
Ümîd kâtib-i takdirden müsâadedir
Cerîde-i emelim nâ-tamâm kalmışdır

Sayfa 73’te Necâtî Bey’nin şu gazeli verilmiştir:

Tutalum zenbil ile gökden iner meh-pâreler
A begüm yerden mi çıkdı âşık-ı bî-çâreler

İhtiyat itmez misin andan ki ashâb-ı niyâz
Baş açub zârî kılub yerden göge yalvaralar

Câm-ı lâ’lünle şarâb-ı nâb hem-reng olmasa
Güvleyüb düşmezdi sâgar üstine âvâreler

Âfitâbum yüzün ağ alnun açıkdur gerçi kim
Sâye-vâr arduncadur bir nice yüzi karalar

Ey Necâtî çıkma yoldan aldanub güzellere
Şem' gibi sanma kim dâim önünce varalar

Sayfa 123'te Şeyhî'nin "Harnâme'si verilmiştir:

HAR-NÂME

Bir eşer var idi zâif ü nizâr
Yük elinde katı şikeste vü zâr

Gâh odunda vü gâh suda idi
Dün ü gün kahr ile kısuda idi
....

Ger inâyetden istesen tevfir
Kılma devlet duâsını taksîr

Nice kim bu zamâne-i nâ-sâz
Câhile nâz vire ehle niyâz

Ne kadar kim cihân-ı bî-ihlâs
Ârifi hâric ide âmiyi hâs

Ol şehün işi izz ü nâz olsun
Düşmeninün gam ü niyaz olsun

2016-2017 öğretim yılında "Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı²³³" ders kitabı okutulmuştur. Bu dönem içerisinde tespit edilen divan edebiyatıyla ilgili manzum metin sadece 8. Ünite'de "Fabl" konusu anlatılırken 4 sayfa kadar yer verilen Şeyhî'nin Harnâme'sidir.

---

²³³ Çelik, *Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı*.

2017-2018 ve 2018-2019 öğretim yıllarında “Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı²³⁴” ders kitabı okutulmuştur. Bu dönem içerisinde tespit edilen divan edebiyatıyla ilgili manzum metin sadece 4. Ünite de “Fabl” konusu anlatılırken Şeyhî’nin Harnâme’sinden 15 beyit verilmiştir.

2.3.1.2. Lise İkinci Sınıflar

Bu bölümde bazı metinlerin sadece ismi yazılmış; bazı metinlerin de “Lise Birinci Sınıflar” başlığı altında verilen metinlerden ortak olanlar varsa onların sadece isimleri verilip aynı metinler tekrar yazılmamıştır.

2000-2001 ile 2007-2008 öğretim yılları ve arasındaki dönemlerde “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)²³⁵” okutulmuştur. Bu dönemler içerisinde tespit edilen manzum metinler şunlardır:

Sayfa 58’de Ahmedî’nin “gece” redifli gazeline yer verilmiştir:

Sabâ Mesih-dem olub bahârdan bu gece
Hitâ’ya benzedi gülşen nigârdan bu gece

Sabuh içmedi gündüz çemende gül-ruhsar
Bu nerkisün gözü nedür humârdan bu gece

Müzeyyen oldu reyâhin bezendi bâğ-ı çemen
Meğer ki bâğa haber geldi yârdan bu gece

Ne dil-nevâz göründü vü hem de cân-efruz
Murâda erdi gönül rüzgârdan bu gece

Sayfa 69’da Nevâî’nin şu gazeli verilmiştir:

Bahar boldu ve gül meyli kılmadı gönlüm
Açıldı gönçe ve lîkin açılmadı gönlüm

---

²³⁴Yücel vd. *Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı*.

²³⁵Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*.

Yüzün Hayâlî bile vâlih erdi andak kim
Bahar kelken ü kitkenni bilmedi gönlüm

Yüzün nezâresi de mahv u mest idi yani
Ki gül çağıda zamanı ayılmadı gönlüm

Nevâi gönce tilâp gönlüm ağzın etti –heves
Eğerçi tapmadı lîkin yanılmadı gönlüm

Sayfa 71’de Süleyman Çelebi’nin Mevlîd’inden bir bölüm verilmiştir:

Allah adın zikr idelüm evvela
Vâcib oldu cümle işde her kula

Allah adın her kim ol evvel ana
Her işi âsan eder Allah anâ

Çevre yanıma gelip oturdular
Mustafayı birbirine muştular

Bu senin oğlun gibi kadri cemil
Bir anâya vermemiştir ol Celil

Ulu devlet buldun ey dildare sen
Doğuserdir senden ol hulki hasen

Bu gelen ilm-i ledün Sultânıdır
Bu gelen tehvid-i irfan kânıdır

Sayfa 73’te Şeyhî’nin Harnâme’sinden bir bölüm verilmiştir. Sayfa 89’da
Fuzûlî’in “Su Kasidesi”nden 11 beyit verilmiştir. Sayfa 93’te Fuzûlî’in “yâ
Rab” redifli gazeline yer verilmiştir:

Benim tek hîç kim zâr ü perîşân olmasın yârab
Esîr-i derd-i aşk u dâğ-ı hicrân olmasın yârab

Demâdem cevrlendir çekdügüm bî-rahm bütlerden
Bu kâfirler esîri bir müselmân olmasın yârab

Görüp endîşe-i katlümde ol mâhı budur derdüm
Ki bu endîşeden ol meh peşîmân olmasın yârab

....

Cefâ vü cevri ile mu'tâdem anlarsuz nolur hâlüm
Cefâsına had ü cevriine pâyân olmasın yârab

Fuzûlî buldu genc-i âfiyet meyhâne küncinde
Mubârek mülkdür ol mülk vîrân olmasın yârab

Sayfa 94'te Bâkî'nin şu gazeli verilmiştir:

Nâm ü nişâne kalmadı fasl-ı bahardan
Düşdü çemende berg-i dıraht i'tibardan

....

Sahn-ı çemende durma salınsun sabayıla
Azadedür nihâl bugün berg ü bardan
Bâkî çemende hayli perişan imiş varak
Benzer ki bir şikâyeti var rüzgârdan

Sayfa 95'te Bâkî'nin "idelim" redifli gazeline yer verilmiştir:

Nev-bahâr oldu gelin azm-i gülistan idelim
Açalım gonca-i kalbi gül-i handan idelim

Komayup lâle gibi elden eyâğı bir dem
Mest olup gönçe sıfat çâk-i giribân idelim

İçelim lâ'l-i müzâbı saçalım curaları
Hâk-i gülzârı bugün kân-ı Bedahşân idelim

Meclis-i ayş ü tarâb hürrem ü âbâd olsun
Yakalım zerk u riya deyrini vîran idelim

Okusun vasr-ı ruh-ı yâr ile Bakî şîrin
Bülbül-i gülşeni mecliste gazelhan idelim

Sayfa 95'te Bâkî'nin "Kanuni Mersiyesi"nden bir bölüm verilmiştir:

Olsun gamunda bencileyin zâr ü bîkarar
Âfâkı gezsün ağılayarak ebr-i nevbahâr

Tutsun cihânı nâle-i mürgân subh-dem
Güller yolınsun âh u figân eylesün hezâr

....

Âheng-i âh u nâleleri idelüm bülend
Eshâb-ı derdi cûşa getürsün bu heft bend

Sayfa 96'da Güvâhî'nin "Pendnâme"sinden bir bölüm verilmiştir.

Sayfa 119'da Nâbî'nin "usandık" redifli gazeline yer verilmiştir:

Bir devlet için çerha temennâdan usandık
Bir vasl için ağyâra müdârâdan usandık

....

Dil gamla dahi dest ü girîbândan usanmaz
Bir yâr için ağyâr ile gavgâdan usandık

Nâbî ile ol âfetin ahvâlini nakl et
Efsâne-i Mecnûn ile Leylâ'dan usandık

Sayfa 120'de Nâbî'nin "görmüşüz" redifli gazeline yer verilmiştir.

Sayfa 121'de Nef'î'nin "Bahar" kasidesinin bir bölümü verilmiştir.

Sayfa 131'de Niyâzî Mısrî'nin "imiş" redifli şiiri verilmiştir.

Sayfa 153'te Nedîm'in şu şarkısı verilmiştir:

Sevdiğim cânım yolunda hâk ile yeksân olduğum

İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum
Ey benim aşkında bülbül gibi nâlân olduğum
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

....

Sen açıl gül gibi zâr ile hezâr olsun Nedîm
Bend bend olsun hâm-ı zülfün şikâr olsun Nedîm
Sen salın cânâ yolunda hâksâr olsun Nedîm
İyddir çık nâz ile seyrâna kurbân olduğum

Sayfa 155'te Nedîm'in "Sana" redifli gazeli verilmiştir. Sayfa 155'te Nedîm'in
"içinde" redifli gazeline yer verilmiştir:

Bir söz dedi cânan ki kerâmet var içinde
Dün giceye dair bir işaret var içinde

Meyhâne mukassî görünür taşradan ammâ
Bir başka ferah başka letâfet var içinde

Eyvâh o üç çifte kayık aldı kararım
Şarkı okuyup geçti bir âfet var içinde

Olmakta derûnunda hevâ âteş- i Sûzan
Nâyın diyebilmem ki ne hâlet var içinde

Ey şûh Nedîmâ ile bir seyrin işittik
Tenhaca varıp Göksu'ya işret var içinde

Sayfa 156'da Şeyh Gâlip'in "Hüsn ü Aşk" mesnevîsinden bir bölüm
verilmiştir. Sayfa 158'de Şeyh Gâlip'in "Naat"inden bir bölüm verilmiştir.

Sultân-ı rûsül şâh-ı mümeccedsin efendim,
Bî-çârelere devlet-i sermedsin efendim,
Divân-i ilâhîde ser-âmedsin efendim,
Menşur-ı 'le-amrük'le müeyyedsin efendim.

Sen Ahmed ü Mahmud u Muhammedsin efendim,
Hak'dan bize sultân-ı müeyyedsin efendim.

....

Hutben okunur minber-i iklim-i bekâda,
Hükmün tutulur mahkeme-i rûz-ı cezâda,
Gülbank-i kudümün çekilir arş-ı Hudâ'da,
Esmâ-i şerifin anılır arz ü semâda.

Sen Ahmed ü Mahmud u Muhammed'sin efendim,
Hak'dan bize sultân-ı müeyyedsin efendim.

....

Bîçâredir ümmetlerin isyânına bakma,
Dest-i red urup hasret ile dûzaha yakma,

Rahm eyle aman âteş-i hicrânına yakma,
Ez-cümle kulun Gâlip-i pür-cürmü bırakma.

Sen Ahmed ü Mahmud u Muhammed'sin efendim,
Hak'dan bize Sultân-ı müeyyedsin efendim.

Sayfa 159'da Şeyh Gâlip'in "Ey nihâl-i işve, bir nevres fidanımsın benim" ile başlayan bir şarkısı verilmiştir.

2006-2007 ile 2015-2016 öğretim yılları ve arasındaki dönemlerde "Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı"²³⁶ okutulmuştur. Bu dönemler içerisinde tespit edilen manzum metinler şunlardır:

Sayfa 10'da Taşlıcalı Yahyâ'nın "Şehzâde Mustafa'ya Mersiye"sinden bir bölüm verilmiştir.

ŞEHZÂDE MUSTAFÂ'YA MERSIYE
Meded meded bu cihânın yıkıldı bir yanı
Ecel celâlileri aldı Mustafâ Han'ı

---

²³⁶ Kurt ve Diğerleri, *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*.

Dolundu mihr-i cemâli bozuldu erkânı
Vebâle koydular al ile Âl-i Osmân'ı

....

Sayfa 14'te Nâbî'nin "gider" redifli gazeline yer verilmiştir:

Bezm-i safâya sâgar-ı sahbâ gelür gider
Gûyâ ki cezr ü medd ile deryâ gelür gider

....

Bir gün dimez o şûh ki âyâ murâdı ne
Çokdan bu kûya Nâbî-i şeydâ gelür gider

Sayfa 25'te Şeyh Gâlip'in şu mersiyesi verilmiştir:

Kan aglasın bu dîde-i dür-bârım aglasın
Ansin benim o yâr-ı vefâ-dârım aglasın

....

Eyvâh elden o gül-i handânım aldı mevt
ESRÂR'ım aldı cümle dil ü cânım aldı mevt

...

Sayfa 25'te Taşlıcalı Yahyâ'nın "olsun" redifli gazeline yer verilmiştir:

Tek sevdüğümün rızâsı olsun
Bin cân ile ten fedâsı olsun

....

Yahyâ'ya dinüz ki hâlet ile
Her bir sözünün fenâsı olsun

Sayfa 77'de Hoca Dehhânî'nin "yok mı" redifli gazeline yer verilmiştir:

Acep bu derdümün dermânı yok mı
Ya bu sabr itmegün oranı yok mı

....

Begüm Dehhânî'ye ölmezdin öndin
Tapuna irmegün imkânı yok mı

Sayfa 80'de Süleyman Çelebi'nin Mevlîdinden bir bölüm verilmiştir.

Sayfa 105'te Ahmedî'nin "Cemşid ü Hurşid" adlı mesnevîsinden şu bölüm verilmiştir:

Düşinde çünkü gördi ol yüzi şah
Be-sad dil aşık olup eyledi âh

....

Didi kim derdümün yokdur kerânı
Nice takrîr ideyim ben anı

Sayfa 116'da Gülşehrî 'nin "Mantıkut-Tayr"ından şu bölüm verilmiştir:

Yola ne menzil belürdi ne nişan
Çıkdı her kuş yüreginden yüz figan
Yidi yıl uçdılar bülbül gibi

Bir nefeslik gitmediler gül gibi
Biri gördi bir sarây-ı zernigâr

....

Kimi sayru oldu vü kaldı girü
Kimisi varmadı hiç ilerü

...

Sayfa 122'de Bâkî'nin "görsünler" redifli gazeline yer verilmiştir:

Açıl bâğun gül ü nesrîni ol ruhsârı görsünler
Salın serv ü sanavber şîve-i reftârı görsünler

Kapunda hâsıl itdi bu devâsuz derdi hep gönlüm
Ne derde mübtelâ oldu dil-i bîmârı görsünler

Açıldı dâğlar sînemde çâk itdüm girîbânım
Muhabbet gülşeninde açılan gülnârı görsünler

Ten-i zârümde pehlûm üstühânı sayılır bir bir
Beni seyr itmeyen ahabbât mûsîkârı görsünler

Güzeller mihrîbân olmaz dimek yanlıştır ey Bâkî
Olur vallâhi billâhi hemân yalvarı görsünler

Sayfa 127'de Fuzûlî'nin su kasidesi verilmiştir. Sayfa 132'de Azmizâde Hâletînin iki rubaisi verilmiştir:

RUBAI 1

Esrârını dil zaman zaman söyler imiş
Hengâme-i gamda dâstan söyler imiş
Aşk ehli olup da mihnet-i hicrâne
Ben sabr iderin diyen yalan söyler imiş

RUBAI 2

Ol dem ki tecelliyat-ı aşk itdi zuhûr
Kıldı dil-i bî-kararı fevvâre-i nûr
Şol âteş-i aşka düşmüşümdür ben kim
Bir lem'asına tahammül itmez bin Tûr

Sayfa 132'de Kadı Burhaneddin bir rubaisi verilmiştir:

Ol göz ki yüzün görmeye göz dime ana
Şol yüz ki tozun silmeye yüz dime ana
Şol söz ki içinde sanemâ vasfun yoh
Sen bâd-ı hevâ dut anı söz dime ana

Sayfa 132'de Nef'î'nin 1 rubaisi verilmiştir:

Ya Rab dilimi sehv ü hatâdan sakla
Endîşemi tezvîr ü riyâdan sakla
Basdım reh-i vâdî-i rubâîye kadem
Ta'n-ı har-ı nâdân-ı dü-pâdan sakla

Sayfa 134'te Nedîm'in şu şarkısı verilmiştir:

Bir safâ bahşedelim gel şu dil-i nâ-şâda
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a
İşte üç çifte kayık iskelede âmâde
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

....

Bir sen ü bir ben ü bir mutrib-i pâkîze-edâ
İznin olursa eğer bir de Nedîm-i şeydâ
Gayrı yârânı bu günlük edip ey şûh fedâ
Gidelim serv-i revânım yürü Sa'd-âbâd'a

Sayfa 137'de Ahmed Paşa'nın şu murabbası verilmiştir:

MURABBA

Gül yüzünde görelî zülf-i semen-sây gönül
Kuru sevdâda yiler bî-ser ü bî-pây gönül
Dimedüm mi sana dolaşma ana hay gönül
Vây gönül vâý bu gönül vâý gönül ey vâý gönül

....

Ahmed'em kim okınur nâmum ile nâme-i aşk
Germdür sözlerimün sûzı ile hengâme-i aşk
Dil elinden biçilüpdür boyuma câme-i aşk
Vây gönül vâý bu gönül vâý gönül ey vâý gönül!

Sayfa 140'ta Aşkî'nin şu muhammesi verilmiştir:

MUHAMMES

Gâh mir'ât-ı felek rûy-ı sa'âdet gösterür
Gah döner jeng-i nuhûsetle felâket gösterür
Bir nefesde âşika bin türlü hâlet gösterür
İvme ey dil sabr kıl ivmek melâmet gösterür
Görelüm âyîne-i devrân ne sûret gösterür

....

Bî-nişân olur salan bahr-ı fenâya zâtını
Ser virendür da'va-ı ışkun kılan isbâtını
Mest-i aşk ol unudup cân u cihân lezzâtını
Aşkîyâ pâk ü mücella kıl gönül mir'âtını
Görelüm âyîne-i devrân ne sûret gösterür.

Sayfa 143'te Bağdatlı ruhinin terkibi bendinden 2 bent verilmiştir:

8. BENT

Giryen kopar ey hâce meger kim cigerinden
Kim çıkdı ciger-pârelerin çeşm-i teründen
Bin girye idersen seni âhir ayırurlar
Ferzend ü zen ü tantana-i sîm ü zerinden
Bu mülk-i fenâya ki ademden sefer itdün
Sûdun nedür ancak anı bilsen seferünden

Yok çıkmaga gönlün der-i dünyâ-yı deniden

....

13. BENT

Dünyâ talebiyle kimisi halkun emekde
Kimi oturup zevk ile dünyâyı yimekte
Yok derdüne bir çâre ider mîr ü gedâdan
Sen çekdüğün âlâmı gerek sakla gerek de
A'yân-ı cihândan kerem umma anı sanma
Âsâr-ı atâ ola ya pâşâda ya begde
Matbahlarına aç varan âdem degenek yir
Derbâhları var göz kapuda el degenekde

Sayfa 148'de Nesîmî'nin "ider" redifli gazeline yer verilmiştir:

Kametüne elif diyen gör ne hayâl ider
Her ki diler visâlünü arzû-yı muhâl ider

....

Şerh-i gamın Nesimî'nün şol göz ü kaş u saça sor
Gör nice her biri sana şerh ü beyân-ı hâl ider

Sayfa 148'de Bâkî'nin "dönsün" redifli gazeline yer verilmiştir:

Müheyyâ oldı meclis sâkiyâ peymâneler dönsün
Bu bezm-i rûhbahşun şevkına mestâneler dönsün

Dilâ câm-ı şarâb-ı aşk-ı yârı şöyle nûş it kim
Felekler güm güm etsin başına humhâneler dönsün

Sen ağyâr ile devr itdün şehâ peymâneyi dâim
Ser-i kûyun dolanıp âşık-ı biçâreler dönsün

Bu bezm-i dilküşâyâ mahrem olmaz Bâkiyâ herkes
Di gelsün ehl-i diller gelmesün bigâneler dönsün

Sayfa 149’da Neşâtî’nin “bile” redifli gazeline yer verilmiştir:

Gitdün ammâ ki kodun hasret ile cânı bile
İstemem sensiz olan sohbet-i yârânı bile

Devr-i meclis bana girdâb-ı belâdur sensiz
Mey-i rahşânı degül sâgar-ı gerdânı bile

Bâğa sensüz varamam çeşmüme âteş görünür
Gül-i handânı degül serv-i hırâmânı bile

Sîneden derd ile bir âh ideyin kim dönsün
Aksine çarh-ı felek mihr-i dırahşânı bile

Hâr-ı firkatla Neşâtî-i hazînin vâ hayf
Dâmen-i ülfeti çâk oldu girîbânı bile

Sayfa 156’da Hayâlî Beg’in “kaldı” redifli gazeline yer verilmiştir:

Nigârâ bezm-i hüsnünde dil-i mestânemüz kaldı
Perin yakmış cemâlün şem’ine pervânemüz kaldı

....

Hayâlî devlet-i bi-i’tibâra bakmadun gitdün
Bize besdür bu kim dillerde bir efsânemüz kaldı

Sayfa 170’te Fuzûlî’nin “meni” redifli gazeline yer verilmiştir:

Yâ Râb belâ-yı aşk ile kıl âşinâ meni
Bir dem belâ-yı aşkdan kılma cüdâ meni

Az eyleme inâyetüni ehl-i derdden
Ya’ni ki çoh belâlara kıl mübtelâ meni

Oldukça men götürme belâdan irâdetüm
Men isterem belânı çü ister belâ meni

Temkînümi belâ-yı mahabbedde kılma süst
Tâ dust ta'n idüp dimeye bî-vefâ meni

Gitdükçe hüsnin eyle ziyâde nigârumun
Geldükçe derdine beter it mübtelâ meni

....

Nahvet kılup nasîb Fuzulî kimi mana
Yâ Rab mukayyed eyleme mutlak mana meni

Sayfa 179'da Fuzûlî'nin "Leyla İle Mecnun" mesnevîsine uzunca bir yer vermişlerdir.

2017-2018 öğretim yılında "Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı"²³⁷ ders kitabı okutulmuştur. Bu dönem içerisinde tespit edilen manzum metinler şunlardır:

Sayfa 29'da Yunus Emre'nin şu şiiri verilmiştir:

SABIR

Dinle, söyleyeyim sabır hâlini,
Cümle âlem sabra verdi malını.

Tüm bozguncuları mat eder sabır,
O sebepten mutluluk ihsanıdır.

....

Sabır gözetsin devlet dileyenler,
"Bil ki Hak, sabredenlerle beraber"
Sabırla hâlin güzel olur gayet,
Gelir sabredene Hak'tan inayet

Yol çok emindir diye gafil olma,
Harami çoktur düşersin pusuya

Yunus Emre
Risaletün Nushiyye Şerhi
haz.: Ziya Avşar

---

²³⁷ Yılmaz, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı*, 3. Baskı, Ankara 2017

Sayfa 98’de Rasîh’in “üstüne” redifli gazeline yer verilmiştir.

Sayfa 98’de Bâkî’in “beni” redifli gazeline yer verilmiştir:

Hattum hisâbın bil didün gavgâlara saldun beni
Zülfüm Hayâlîn kıl didün sevdâlara saldun beni

Geh âb-veş giryân idüp geh bâd-veş püyân idüp
Mecnûn-ı ser-gerdân idüp sahrâlara saldun beni

Vaslum dilersin çün didün lutf idüben olsun didün
Yarın didün bir gün didün ferdâlara saldun beni

Yûsuf gibi ‘ izzetde sen Ya’ kûb-veş mihnetde ben
Dil sâkin-i Beytü’l-hazen tenhâlara saldun beni

Bâkî-sıfat virdün elem itdün gözüm yaşını yem
Kıldun garîk-i bahr-i gam deryâlara saldun beni
Mefûlü/Fâ îâtü/Mefâîlü/ Fâîlün

Bâkî Divanı

Haz.: Sabahattin Küçük

Sayfa 101’de Fuzûlî’nin “Su Kasidesi” verilmiştir.

Sayfa 104’te Nedîm’in “Yine bezm-i çemene lâle fûrûzan geldi” ile başlayan şarkısı verilmiş.

2018-2019 öğretim yılında “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı²³⁸” ders kitabı okutulmuştur. Bu dönem içerisinde tespit edilen manzum metinler şunlardır:

Sayfa 56’da Fuzûlî’nin “Leyla vü Mecnun” adlı mesnevîsinden bir bölüm verilmiştir

Sayfa 110’da Fuzûlî’nin “usanmaz mı?” redifli gazeli örnek verilmiştir

Sayfa 113’te Bâkî’nin “Nâm u nişâne kalmadı fasl-ı bahardan” ile başlayan gazeli örnek verilmiştir.

---

²³⁸ D. Karaca vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2018.

Nâbî'nin "görmüşüz" redifli gazelinde dört beyit verilmiştir.

Sayfa 116'da Nef'î'nin "Der-Ta'rîf-i Şehr-i Edrine bâ-Medh-i Sultân Ahmed Hân" adlı kasidesi örnek verilmiştir:

Edrine şehri mi bu yâ gülşen-i Me'vâ mıdır?
Anda kasr-ı pâdişâhî cennet-i a'lâ mıdır?

Beýt-i Ma'mûr-ı felek mi ol fezâda ol sarây
Yâ zemîni cennet olmuş Kâ'be-yi ulyâ mıdır?

Cûylar mı devr iden taraf-ı çemen-zârın yahûd
Herkesin mikdârını ednâ mıdır a'lâ mıdır?

Ol kadar kadri bülend olsun ki gerdûn bilmeye
Arş-ı a'lâ mı yeri yâ kurb-ı "Ev ednâ" mıdır?
Vezin: Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

Nef'î

(Büyük Türk Klasikleri)

Sayfa 122'de Nedîm'nin "Sevdiğim cânım yolunda hâke yeksân olduğum" ile başlayan şarkısı verilmiştir.

Sayfa 129'da Fuzûlî'nin "senin" redifli gazeli verilmiştir:

Kıldı zülfün tek perîşan hâlimi hâlin senin
Bir gün ey bî-derd sormazsın nedir hâlin senin

Gitti başından gönül ol serv kaddin sâyesi
Ağla kim idbâra tebdil oldu ikbâlin senin

Zînet için cism dîvârında etmezdim yerin
Çekmeseydi aşk levh-i câna timsâlin senin

Tîz çekmezsin cefâ tîğın beni öldürmeğe
Öldürür âhir beni bir gün bu ihmâlin senin

Gark-ı hûn-âb-ı ciğer kılmış gözüm merdümlerin
Ârzû-yı hâl-i müşğîn ü ruh-ı âlin senin

Dâm-gâh-ı aşktan tut bir kenâr ey mürğ-ı dil
Sınmadan seng-i melâmetten per ü bâlin senin

Sâye-veş çoktan Fuzûlî hâk-i kuyun yasadır
Ol ümîd ile ki bir gün ola pâ-mâlin senin
Fuzûlî

Sayfa 131’de Hoca Dehhânî’nin “”yok mı?” bir gazeli verilmiştir.

2.3.1.3. Lise Üçüncü Sınıflar

Lise 3. Sınıflarda 1999-2000 Ve 2006-2007 öğretim dönemleri ve arasındaki dönemlerde okutulan ders kitaplarında çok az farklılıklar olsa da genel olarak içeriği “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)239” adlı ders kitabı ile aynıdır. Bu dönemlerde lise 3. Sınıflarda okutulan ders kitaplarında divan edebiyatı manzum metinleri görülmemiştir.

Lise 3. Sınıflarda 2007-2008 Ve 2015-2016 öğretim dönemleri ve arasındaki dönemlerde okutulan ders kitaplarında çok az farklılıklar olsa da genel olarak içeriği “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı240” adlı ders kitabı ile aynıdır. Bu dönemlerde lise 3. Sınıflarda okutulan ders kitaplarında görülen divan edebiyatı manzum metinleri şunlardır:

Nef’î’nin Sultân Murad İçin yazdığı “Bahar Kasidesi”nin 6 beyti verilmiştir

Bağdatlı Ruhi’nin 8 beyitlik bir “Terkibibend”i verilmiştir.

Verdük dil ü cân ile rızâ hükm-i kazâya
Gam çekmezüz uğrarsak eğer derd ü belâya

Koyduk vatani gurbete bu fikr ile çıkduk
Kim renc-i sefer bâis ola izz ü âlâya

²³⁹ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 1. Baskı, İstanbul, 1999.

²⁴⁰ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2007.

Devr eylemedük yer komaduk bir nice yıldur
Uyduk dil-i dîvâneye dil uydı hevâya

Olduk ne yere varduk ise ışka giriftâr
Alındı gönül bir sanem-i mâh-likâya

Bağdâd'a yolun düşse ger ey bâd-ı seher-hîz
Âdâb ile var hizmet-i yârân-ı safâya

Rûhî'yi eğer bir sorar ister bulunursa
Derlerse buluştun mı o bî-berg ü nevâya
Bu makta-ı garrâyı oku ebsem ol anda
Malûm olur ahvâlîmiz erbâb-ı vefaya

Hâlâ ki biz üftâde-i hûbân-ı Dımışk'uz
Ser-halka-i rindân-ı melâmet-keş-i ışkuz

Şeyh Gâlip'in de "Tedbîrini terk eyle takdîr Hudâ'nındır" ile başlayan şiiri verilmiştir.

İncelenen dönemlerde lise 3. Sınıflarda okutulan ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili başka bir manzum metin görülmemiştir.

Lise 3. Sınıflarda 2017-2018 öğretim döneminde "Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı"²⁴¹ adlı ders kitabı okutulmuştur. Bu dönemde lise 3. Sınıflarda okutulan ders kitabında görülen divan edebiyatı manzum metinleri şunlardır:

Nef'î'nin Sultân Murad İçin yazdığı "Bahar Kasidesi"nin 6 beyti ve
Fuzûlî'nin "usanmaz mı?" redifli gazeli verilmiştir.

Bu dönemde lise 3. Sınıflarda okutulan ders kitabında divan edebiyatıyla ilgili başka bir manzum metin örneği görülmemiştir.

---

²⁴¹Yıldırım, *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11 Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2017.

Lise 3. Sınıflarda 2018-2019 öğretim döneminde “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²⁴²” adlı ders kitabı okutulmuştur. Bu dönemde lise 3. Sınıflarda okutulan ders kitabında divan edebiyatıyla ilgili manzum örnek görülmemiştir.

2.3.1.4. Lise Dördüncü Sınıflar

Lise dördüncü sınıflarda 2008-2009 Öğretim döneminden itibaren incelenen ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili manzum metin örneği tespit edilememiştir.

Kitaplarda örnek verilen manzum metinlere bakıldığında meşhur şairlerin meşhur şiirlerinin tercih edildiği görülmektedir. Şiirler tercih edilirken anlatılacak nazım şekli veya nazım türüne göre söz sahibi olan şairlerin şiirlerinin tercih edildiği görülmüştür.

2.3.2. Mensur Metinler

2.3.2.1. Lise Birinci Sınıflar

Tez kapsamında burada lise 1. sınıflarda okutulan Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında yer alan divan edebiyatıyla ilgili mensur metinlerden tespit edilen metinler konulmuştur. İnceleme sonucu 2000-2001 ve 2001-2002 öğretim yıllarında okutulan “Lise Türk Edebiyat Tarihi 1²⁴³” ders kitabında tespit edilen mensur metinler şunlardır:

Sayfa 94’te Lâtîfi Tezkiresi’nden 2 sayfa verilmiştir.

Sayfa 96’da Seydi Ali Reis’in Mir’atü’l-Memalik’ten “Fırtına” başlığı altında iki sayfa verilmiştir.

2006-2007 öğretim yılıyla 2015-2016 öğretim yılları ve arasındaki yıllarda aynı kitap “Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı²⁴⁴” okutulmuştur. Bu dönemler içerisinde okutulan ders kitaplarında tespit edilen mensur metin örneği yoktur.

---

²⁴² Yücel vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2018.

²⁴³ Demircan vd. *Lise Türk Edebiyat Tarihi 1*, 1. Baskı Ek, İstanbul 2000.

²⁴⁴ Kurt vd. *Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

2016-2017 öğretim yılında “Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı²⁴⁵” ders kitabı okutulmuştur. Bu dönem içerisinde tespit edilen mensur metin görülmemiştir.

2017-2018 ve 2018-2019 öğretim yıllarında “Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı²⁴⁶” ders kitabı okutulmuştur. Bu dönem içerisinde tespit edilen divan edebiyatıyla ilgili mensur metin olarak “Biyografi/Otobiyografi “ adıyla verilen 7. Ünite, 231. sayfada Ahdî'nin tezkiresinden kısa bir örnek verilmiştir:

ENVERÎ

İstanbul'dur. Evsâfin işitdügümüz şu'arâdandır. Bârgâh-ı mu'allânun kunbaracı bölüğünden imiş. Hadd-ı zâtında ag u kara okumamış 'âmîdür amma âteş-bâzlık san'atında hemân bir çakım kav ve bir pâre yanar od imiş. Her bir zamânda bir dürlü reng ile fitil otları peydâ itmede mâhir ve imdâd-ı himmet ile cârî mürekkebe düzmege kâdir ve şûh-tab'-ı nedîm ü zarîf ve yâr-ı latîf olduğu ecilden kendü hasb-i hâlîn bir matla'da derc itmiş budur yazıldı. Matla' Zülfünle hatun 'ilm-i vefâ bahsin ider hep

Biri kara câhil birisi cehl-i mürekkebe

(...)

“Mektup/ E-Posta“ adıyla 8. Ünite, 48. Sayfada Fuzûlî'nin “Şikâyetnâme”si örnek verilmiştir.

ŞİKÂYETNÂME

Selâm verdüm rüşvet degüldür deyu almadılar, hüküm gösterdüm fâ'idesüzdür deyu mültefit olmadılar. Egerçi zâhirde sûret-i itâ'at gösterdiler ammâ zebân-ı hâl ile cemî'-i su'âlüme cevâb verdiler. Dedüm “yâ eyyühe'l-eshâb” bu ne fi'l-i hatâ ve çîn-i ebrûdur dediler muttasıl 'âdetümüz budur. Dedüm benüm ve re'âyetüm vâcib görmüşler ve bana berât-ı tekâ'ud vermişler ki evkâfdan hemîşe behre-mend olam ve Pâdişâha ferâgatle du'â kılam. Dediler ey miskîn senün mezâlimüne girmişler ve sana sermâye-i tereddüd vermişler ki müdâm bî-fâ'ide cidâl edesin ve nâmübârek

²⁴⁵Çelik vd. *Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı*, 1. Baskı, Ankara 2016.

²⁴⁶Yücel vd. *Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı*, 1. Baskı, Ankara 2017.

yüzler görüb nâ-mülâyim sözler işidesin. Dedüm berâtumun mazmûnu niçün sûret bulmaz. Dediler zevâyiddür husûli mümkün olmaz. Dedüm böyle evkâf zevâyidsüz olur mı? Dediler zarûriyyât-ı Âstâneden ziyâde kalursa bizden kalur mı? Dedüm vakf mâlin ziyâde tasarruf etmek vebâldür. Dediler akçemüzle satun almışuz bize halâldür. Dedüm hisâb alsalar bu sülûkünüzün fesâdı bulunur. Dediler bu hisâb kıyametde alınur. Dedüm dünyâda dahi hisâb olur zîrâ haberin işitmişüz. Dediler andan dahi bâkümüz yokdur kâtibleri râzî etmişüz. Gördüm ki su'âlüme cevâbdan gayri nesne vermezler ve bu berât ile hâcetüm revâ görmezler nâçâr terk-i mücâdele kıldum ve me'yûs-u-mahrûm gûşe-i uzletüme çekildüm.

2.3.2.2. Lise İkinci Sınıflar

Bu bölümde bazı metinlerin sadece ismi yazılmış; bazı metinlerin de “Lise Birinci Sınıflar” başlığı altında verilen metinlerden ortak olanlar varsa onların sadece isimleri verilip aynı metinler tekrar yazılmamıştır.

2000-2001 ile 2007-2008 öğretim yılları ve arasındaki dönemlerde “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat Lise 2)²⁴⁷” okutulmuştur. Bu dönemler içerisinde tespit edilen mensur metinler şunlardır:

Sayfa 56’da Gülşehrî’nin “Mantıku’t-Tayr” adlı eserinden bir bölüm verilmiştir.

Sayfa 84’te Sinan Paşa’nın Tazarrunâme’sinden bir bölüm verilmiştir:

Alîmsin, ilmine gayet yok. Kadîrsin, kudretine nihayet yok. Kadîmsin, ukuul-i mütekaddimîn ve müteahhirîn dâire-i kudemine kadem basamaz. Hakîmsin, hükema-yı evvelîn ve âhirîn hikmetin ma'rifetinden dem uramaz. Bir mâşûksun ki aşkun havâsında felekler çerhe girüp oynar. Bir mahbûbsun ki şevkin derdinden bütün gün âsiyâ-yı çerh inler.

...

Sayfa 104’te Fuzûlî’nin “Şikâyetnâme”sinden bir bölüm örnek verilmiştir.

Sayfa 107’de Lâtîfî’nin tezkiresinden “Ahmedî” adlı bölüm verilmiştir.

Sayfa 109’da Seydi Ali Reis’in seyahatnâmesinden bir bölüm verilmiştir.

---

²⁴⁷ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2*, 2. Baskı, İstanbul 2000.

Sayfa 156'da Şeyh Gâlip'in "Hüsn ü Aşk" mesnevîsinden bir bölüm verilmiştir.

2006-2007 ile 2015-2016 öğretim yılları ve arasındaki dönemlerde "Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı"²⁴⁸ okutulmuştur. Bu dönemler içerisinde tespit edilen mensur metinler şunlardır:

Sayfa 118'de Erzurumlu Kadı Darîr'den bir parça verilmiştir:

TERCÜME-I SÎRETÜ'N-NEBÎ

.. Ayun on iki gicesinden on bişine degin üç gün gice ve gündüz aydınlık olur, ol üç günün gicelerinde Abdülmuttalib Kâbe'den evine varmazdı. Irteyedeğin Kâbe'yi tavâf eyleridi. Çün ol isneyn gicesi kim Resûl'ün mevlûdı gicesiyidi. Şeybe, Âmine Hâtun katına geldi. Eksügin gereğin gördi. Dahı kapusını üsdine kilitledi. Kilit dilini bile aldı. Zirâ korharıdı, eydüridi: "Olmasun kim düşmanlar, kullar, kırnaklar yoldan çıhalar, eve yol bulalar. Âmine Hâtun'a kasd ideler." didi ihtiyâtdan. Ziyân irişe diyü ihtiyât ideridi. Ol gice Şeybe oğlanları birle yine tavâfa meşgul oldılar. Âmine Hâtun hücrelerinde yalnız oturup durur. Ol gice Resûl'ün mevlûdı gicesiyidi... Âmine Hâtun eydür: "Ol âvazı işidicek ben yuharu bahdum. Nûr içinde sanasın gark oldum. Uyandum gördüm kim yir ile gök arasında bir döşek döşediler, yeşil harîrden. Andan bir ulu ferîşte geldi azîm heybetlü. Ol melegün elinde üç alem, bilesince çok ferîşteler, yeşil kanatlı. Cem'isi yalın yüzlü, hûb sûretlü. Yayak degüller. Illâ küllîsi atlu, atları dahi kendüler bigi kanatları var. Gökyüzünde uçarlar. ...

Sayfa 179'da Fuzûlî'nin "Leyla İle Mecnun" mesnevîsine uzunca bir yer vermişlerdir.

Sayfa 204'te Lâtîfî Tezkiresi'nde şu bölümlere yer verilmiştir:

Şairler Tezkiresine Giriş

Osmanlı ülkesinde yetişen bilgili, güzel söz söyleyen -Allah hepsine rahmet etsin- veya başka bir ülkede doğup Türk şâirleri yoluna giden şâirler, bu tezkireye alınmışlardır. Bunların her biri, şiirin çeşitli tür ve şekillerinin birinde başarılı, bir

²⁴⁸ Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, İstanbul 2006.

kısının kabiliyeti ise bunların hepsine âmildir. Gazel, mesnevî, kaside, rubai, kıta, lugaz, muamma ve nesir alanındaki çalışmalarında kimisi bir sahanın ustası, kimisi de bütününün uzmanıdır. Şairlerin bir kısmı bu şekillerin bazısında söz sahibidir.

....

Sayfa 207, 208 ve 209. Sayfalarda Evliya Çelebi'nin "Seyahatnâme"sinden şu bölümlere yer verilmiştir:

1050 (M 1640) TARİHİNDE İSTANBUL'DAN BURSA'YA SEYAHATİMİZ, GÖRDÜKLERİMİZ VE ÇEKTİKLERİMİZ

Rüyamda peygamberi görüp "şefaât" yerine yanlışlıkla "seyahat" dediğimin ertesi günü, sabahleyin Gedikpaşa semtindeki eski dostum olan Okçuoğlu Ahmet Çelebi'nin evine gittim. Gördüm ki büyük bir hazırlıkla Bursa şehrine gitmeye karar vermiş. Bana: "Kardeşim Evliya! Gel seninle yoldaş olup beş on gün için eski payitaht olan Bursa şehrini görüp gezelim. Belki mahzun gönlümüz şâd olur. Orada eski Osmanlı padişahlarının mezarlarını ziyaret edelim. Hele Emir Sultân Hazretleri'nin türbesine yüz sürüp gönlümüzü aydınlatalım." deyince içime bir ateş düştü. Hemen kabul ettim. Orada bulunanlar "Uğurlu olsun. Sağlıcakla dönmek kısmet olsun." diye dua edip Fatiha okudular. Ben de hemen, babamın ve annemin haberi olmadığı hâlde yirmi arkadaşla Eminönü'ne gelip bir Mudanya kayığına bindim. Önce Galata Burnu'ndaki Kurşunlu Mahzen önünden Haliç'i geçtik. Fındıklı kasabası önünde durarak birkaç tane tam usta gemici ile yolcuları gemimize aldık. 1050 Muharremi'nin ilk Cuması (27 Nisan 1640) idi. Kuşluk vaktinde uygun gündür diye gemiciler bir yere gelerek seren çekip demir aldılar. Levendler "Hüdâ âsân ede." diye Fatiha okudular. Pupa yelken Saray Burnu akıntısını ve girdabını geçip yelkeni Bursa'ya doğru açtık.

Ipek Diyarı ve Taht Şehri Bursa

İstanbul'a Dönüş

6 Safer 1050'de (28 Mayıs 1640) velinimetlerimizle vedalaştık. Nicesi de dostluk göstererek atlara binip arkadaşımız Okçuoğlu Ahmed Ağa ile birlikte benimle Nilüfer Köprüsü'ne geldi. Orada, gelenlere veda ederek dört saatte yine

Mudanya kasabasına vardık. Orada hayvanlarımızı Bursa ileri gelenlerinin hademelerine teslim ederek bir hafif yüklü gemiye bindik.

...

Nihayet 15 Safer 1050'de (6 Haziran 1640) İstanbul'a girdik.

Ben o gün evimize varıp babamın ve anamın ellerini öperek huzurlarında durunca babam: “Safa geldin Bursa seyyahı, safa geldin.” dedi. Hâlbuki nereye gittiğimden kimsenin haberi yoktu. “Sultânım! Bursa'da olduğumu nereden bildinîz.” dedim. Dedi ki: “Sen 1050 muharreminin aşurasında (2 Mayıs 1640) kaybolduğun gece ben nice dualar okudum. Gece rüyamda seni gördüm. Bursa'da Emir Sultân zaviyesinde ruhaniyetinden yardım dileyerek seyahat rica edip ağlıyordun. O gece bana nice hâl ehli canlar rica edip senin seyahate gitmekliğin için izin istediler. Ben de o gece hepsinin rızası ile sana izin verdim. Fatiha okuduk. Gel imdi oğul! Bundan sonra sana seyahat göründü. Tanrı mübarek eyleye. Ama sana öğüdüm var.” diye elime yapışıp karşısında ayaküstü durdurdu. Sağ eliyle sol kulağımı burarak uzun bir öğüt verdi. Sonunda da enseme bir pehlivan sillesi vurup kulağımı burdu. “Yürü, sonun hayır olsun!” dedi.

Evliya Çelebi - Seyahatnâme

Hzl.: Hüseyin Nihal ATSIZ

Sayfa 214'te Fuzûlî'nin “Şikâyetnâme”sinden bir bölüm verilmiştir.

Sayfa 214'te “Lâtîfî Tezkiresi”nden bir bölüm verilmiştir.

Sayfa 214'te Katip Çelebi'den şu bölüm verilmiştir:

SENE ERBAA AŞERE VE ELF SERDÂRÎ-I MEHMED PAŞA BE-CÂNIB-I
ESTERGON

Çün serhad-i Engürüs ahvâli tashih olunmak ehemmi-i mühimmat idi. Vezîr-i a'zam Mehmed Paşa 'asâkir-i mansûraya girü serdâr ta'yin ve Estergon fethi maksûd-ı pâdişâhî idüğü tebyîn olunduktan sonra Yeniçeri ağası Tırnakçı biraderi Hasan Ağa ile me'mûr olup, sene-i sâbika Zi'l-hiccesinin yigirmi yedinci günü yevmü'l-isneynde azîm alay ile Dârü's-saltanatdan çıkup Dâvud Paşa menziline nüzul eyledi. Abdülbâki Efendi sefer defterdarı olup Etmekçi-zâde Rum iline tahsile

gönderildi. Sûfi Sinan Paşa devletde kâ'im-i makam ta'yîn olup Dâvud Paşa Kastamonu muhafazasına me'mûr oldu. Nasûh Paşa dahi Anadolu'da serdâr ve muhâfız-ı memâlik-i mahrûse vü diyar kılındı. Vezîr-i a'zam bir hafta Dâvud Paşa'da eğlenüp Muharremü'l-harâmın üçüncü günü yevmü's-sebtde nehzat ve serhad canibine azîmet eyledi ve Safer evâhirinde Belgrad'a vâsıl olup, esbâb-ı seferi tekmilden sonra Rebi'ü'l-evvelin dördüncü günü Zamun sahrasından Budin canibine teveccüh itdi.

Kâtip Çelebi

2017-2018 öğretim yılında “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı²⁴⁹” ders kitabı okutulmuştur. Bu dönem içerisinde divan edebiyatıyla ilgili mensur metin örneği tespit edilmemiştir.

2018-2019 öğretim yılında “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı²⁵⁰” ders kitabı okutulmuştur. Bu dönem içerisinde divan edebiyatıyla ilgili mensur metinler şunlardır:

Sayfa 290- 292. Sayfalar arasında Evliya Çelebi'nin “Seyahatnâme”sinden bir bölüme yer verilmiştir:

DER-BEYÂN-I CEVÂMÎ-İ ERZURUM

Cümlesi yetmiş yedi mihrâbdır. Hepsinin kâdîmi (Ulu Câmî') dir. Tebriz Kapusunun iç yüzünde tarz-ı kadîm, toprak örtülü, bir minâreli bir câmî'dir. Ak Koyunlu padişahlarının binasıdır. Tûlen ve arzan iki yüz adımdır. Minber ve mihrâbı tarz-ı kadîmdir. İçinde ale't-terfîb dizilmiş iki yüz added çam direkler üzere yine çam kirişlerdir. Kârgîr kubbe değildir. Câmîin bir tarafında Revan zahîresiçün mahfûz beksimetler var. (Eski Medrese Câmîi): Evvelki câmîin cânib-i şarkisine muttasıl divar divaradır. Çifte minarelidir. Bâzılar Ak Koyunlu padişahlarının binasıdır, dirler.

...

²⁴⁹Yılmaz, *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı*,3. Baskı, Ankara 2017.

²⁵⁰D. Karaca vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2018.

Evsâf-ı Eğerli Dağı- Erzurum'un kible cânibinde yarım sât bu'dunda bir kûh-ı bülend olup ismine (Eğerli Taç) dirler. Çünkü zirve-i a'lâsı iki çataldır ki Hınıs ve Malazgird kalesine, Bingöl yaylasına andan gidilür. Bu tağda hükemâ edviyesi ile tutya çiçeği râyihâsından adamın dimâğı mu'attar olur. Yarbaşı, ışfın, südlüce, kıjı, tere, râvend, cedvar, yebrû'u'ssanem, şâh-tere ve nice bin dürlü sâ'ir edviye bu tağda mevcûddur. Nice kehhâller burada tutya cem' idüp kırk senelik alîllerin gözüne mil ile çeker, mahvolmuş çeşmleri rûşen iderler. Yüz elli hâneli sünbül ve müşk-i rûmîsi olur. Lâlesi, zerrînî, şekâyık ve tırfilî, sakarî, na'nesi meşhûr olup bûy-ı hoşu adama hayat verir.

Evliya ÇELEBİ, Seyahatnâme
Büyük Türk Klasikleri

2.3.2.3. Lise Üçüncü Sınıflar

Lise 3. Sınıflarda 1999-2000 Ve 2006-2007 öğretim dönemleri ve arasındaki dönemlerde okutulan ders kitaplarında çok az farklılıklar olsa da genel olarak içeriği “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı (Edebiyat 3)²⁵¹” adlı ders kitabı ile aynıdır. Bu dönemlerde lise 3. Sınıflarda okutulan ders kitaplarında divan edebiyatı mensur metin örneği görülmemiştir.

Lise 3. Sınıflarda 2007-2008 Ve 2015-2016 öğretim dönemleri ve arasındaki dönemlerde okutulan ders kitaplarında çok az farklılıklar olsa da genel olarak içeriği “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²⁵²” adlı ders kitabı ile aynıdır. Bu dönemlerde lise 3. Sınıflarda okutulan ders kitaplarında divan edebiyatı mensur metin örneği görülmemiştir.

Lise 3. Sınıflarda 2017-2018 öğretim döneminde “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²⁵³” adlı ders kitabı okutulmuştur. Bu dönemde lise 3. Sınıflarda okutulan ders kitabında divan edebiyatıyla ilgili mensur metin örneği görülmemiştir.

---

²⁵¹ Ercan vd. *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3*, 1. Baskı, İstanbul, 1999.

²⁵² Kurt vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2007.

²⁵³ Yıldırım, *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11 Ders Kitabı*, 1. Baskı, Ankara 2017.

Lise 3. Sınıflarda 2018-2019 öğretim döneminde “Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı²⁵⁴” adlı ders kitabı okutulmuştur. Bu dönemde lise 3. Sınıflarda okutulan ders kitabında divan edebiyatıyla ilgili mensur metin örneği görülmemiştir.

2.3.2.4. Lise Dördüncü Sınıflar

Lise dördüncü sınıflarda 2008-2009 Öğretim döneminden itibaren incelenen ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili mensur metin örneği tespit edilememiştir.

Kitaplarda örnek verilen mensur metinlere bakıldığında meşhur yazarlardan anlatılan divan edebiyatı konusuna uygun örnekler tercih edildiği görülmektedir.

2.4. Lise Edebiyat Kitaplarında 2000-2018 Yılları Arasında Yer Alan Divan Edebiyatı Konularını Öğretme Usulleri

Bu kısımda “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında 2000-2018 yılları arasında ortaöğretimlerde okutulan Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında divan edebiyatı konularını öğretme usulleri izah edilecektir.

Ders kitaplarına baktığımızda 1999-2000 öğretim yılıyla 2006-2007 öğretim yılları arasında okutulan kitaplarda aynı öğretim usulünün takip edildiği görülmüştür. 2007-2008 öğretim yılıyla 2015-2016 öğretim yılları arasında ise farklı bir öğretim usulü takip edilmiştir. 2016-2017 öğretim yılından sonra da daha farklı bir öğretim usulü takip edilmiştir. Bu sebeple inceleme üç farklı öğretim dönemleri göz önünde bulundurularak yapılacaktır.

İncelenen kitaplara bakıldığında 1999-2000 öğretim yılıyla 2006-2007 öğretim yılları arasında okutulan kitaplarda şöyle bir öğretim usulünün takip edildiği görülmüştür:

Lise birinci sınıflarda konu başlığı verilip, o konuyla ilgili hazırlık soruları sorulduktan sonra konuyla ilgili örnek günümüz Türkçesiyle birlikte verilmektedir. Verilen örnek metnin bilinmeyen kelimeleri açıklanmaktadır. Açıklamalar kısmında yazar hakkında bilgi verilmektedir. Daha sonra verilen metinden hareketle

---

²⁵⁴ Yücel vd. *Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı*, 4. Baskı, Ankara 2018.

cevaplanmak üzere farklı sayılarda sorular sorulmaktadır. Tür ve şekil bölümünde verilen türle ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Lise ikinci sınıflarda ise yazarlar başlık olarak verilmektedir. Yazar veya eseriyle ya da dönem veya türle ilgili hazırlık soruları sorulduktan sonra yazara ait meşhur bir eser örnek olarak verilmektedir. Verilen metinlerin bazı baskılarda günümüz Türkçesiyle söylenişi de eklenmektedir. Metin verildikten sonra metinde geçen bilinmeyen kelimeler açıklanmaktadır. Açıklamalar kısmında verilen örnek metnin türüyle ve özellikleriyle ilgili bilgi verilmektedir. Daha sonra verilen metinden hareketle cevaplandırılmak üzere sorular sorulmaktadır. Edebiyat bilgileri başlığı altında verilen metnin türüyle ilgili açıklama yapılmaktadır. En sonunda da verilen metnin yazarı hakkında bilgi verilip diğer başlığa geçilmektedir. Yüzyıllara göre ara ara dönemin genel özellikleri verilmekte ve devamında aynı usul sürdürülmektedir.

İncelenen kitaplara bakıldığında 2006-2007 öğretim yılıyla 2015-2016 öğretim yılları arasında okutulan kitaplarda şöyle bir öğretim usulünün takip edildiği görülmüştür:

Lise 1 ve lise 2. sınıflarda divan edebiyatı konusu, genel başlığa bağlı alt başlıklar halinde verilmiştir. Verilen her alt başlık altında hazırlık bölümünde konuyla ilgili farklı sayıda sorular sorulmuş, konu içeriğine göre ders içi ve ders dışı değişik etkinliklere yer verilmiştir. Konuya göre uygun bir veya daha fazla metin örneği verilmiştir. Verilen metin veya metinlerden sonra metinlerden hareketle cevaplanmak üzere farklı sorular sorulmuştur. Bu sorulara “verilen metinlerden mana cihetiyle çıkarımlarda bulunun.” şeklinde olabileceği gibi “verilen metinlerden hareketle dönem, tür ya da şâirle ilgili çıkarımlarda bulunun” şeklinde de olabilmektedir. Konu sonunda da ölçme değerlendirme bölümünde eşleştirme, boşluk doldurma, doğru-yanlış, çoktan seçmeli sorular ve klasik sorular sorulup bulmaca etkinliği verilerek konunun öğrenilip öğrenilmediği ortaya konmaya çalışılmıştır.

İncelenen kitaplara bakıldığında 2016-2017 öğretim yılıyla 2018-2019 öğretim yılları arasında okutulan kitaplarda şöyle bir öğretim usulünün takip edildiği görülmüştür:

Lise 1 ve lise 2. Sınıflarda divan edebiyatı konusuyla ilgili olarak verilen metin öncesi 2-3 hazırlık sorusu sorulmuştur. Daha sonra divan edebiyatıyla alakalı anlatılmak istenen konuya uygun, anlatılacak konunun dil ve anlatım özelliklerine uygun bir metin verilmiştir. Verilen metinlerin günümüz Türkçesiyle söylenişi bazen verilmiş bezen de verilmemiştir. Verilen metin içinde geçen kelime ve kelime gruplarından bilinmeyenlerin anlamları verilmiştir. Metni anlama ve çözümleme bölümlerinde metinlerden hareketle kazanımlar; sorular ve etkinlikler yoluyla verilmiştir. Bu bölümde yer alan soruların bir kısmı kitap üzerine bir kısmı da deftere cevaplanacak şekilde verilmiştir. Yazarın biyografisi kısmında konuyla ilgili verilen metnin yazarının hayatı, edebi kişiliği ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. Ünite sonu ölçme ve değerlendirme bölümlerinde ise ünite içerisinde işlenen kazanımlar; açık uçlu, kısa cevaplı, doğru-yanlış ve çoktan seçmeli sorular aracılığıyla ölçülmeye çalışılmıştır.

1999-2000 ve 2018-2019 Eğitim Öğretim yılları arasında lise 3 ve lise 4. Sınıflarda ders kitapları Tanzimat Edebiyatı ile başlatılmıştır. Bu dönemler içinde divan edebiyatıyla ilgili konulara değinilmemiştir. Bunun sebebinin ise “Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı” programı olduğu söylenebilir.

3. İKİNCİ BÖLÜM

3.1. Divan Edebiyatı Üzerine Öğretmen Ve Öğrencilere Yapılan Anket

3.1.1. Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenlerine Yapılan Anket

Değerli Meslektaşlarım,

Bu araştırmanın amacı ortaöğretim ders kitaplarında ele alınan divan edebiyatı konularının işlenişinin “T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Orta Öğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı”na ve “MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği”ne uygunluğu tespit edilerek “Orta Öğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı”nda divan edebiyatı konularına verilen önemi ortaya koymak ve elde edilen verileri ilgili mercilere (MEB, Talim ve Terbiye Kurulu, İl ve İlçe MEM’ler) rapor halide sunmaktır. Bu nedenle çalışmamıza gerekli hassasiyeti göstereceğiniz kanaatindeyiz.

İsim yazmadan doldurulacak olan anketimiz 3 bölümden oluşmaktadır. Bu çalışma sonunda elde edilen veriler tamamen gizli tutulup bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Gösterdiğiniz ilgi ve işbirliği için teşekkür ederim.

Şehri ŞAHİN
TDE Öğretmeni

Prof. Dr. Turgut KARABEY
Tez Danışmanı

1. BÖLÜM

Kişisel Bilgiler Bölümü

1.Cinsiyetiniz

a. ( ) Kadın b. ( ) Erkek

2.Eğitim Durumunuz

a. ( ) Lisans b. ( ) Yüksek Lisans c. ( ) Doktora

3.Mezun Olduğunuz Fakülte

a.( ) Eğitim Fakültesi b.( ) Fen-Edebiyat Fakültesi

4.Yaşınız

a. (.....)

5.Göreviniz

a. ( ) Öğretmen b.( ) Müdür yardımcısı c.( ) Müdür

6.Meslekteki Kıdem Yılımız

a. ( ) 0-3 b. ( ) 4- 7 c. ( ) 8-12

d. ( ) 13-20 e. ( ) 21 ve üzeri

7.Çalıştığınız Okul Türü

a. ( ) Fen Lisesi b. ( ) Sosyal Bilimler Lisesi c.( ) Anadolu Lisesi

d.( ) İmam Hatip Lisesi e.( ) Meslek Liseler

8.Görev yaptığınız şehir ve İlçe

a.Şehir: ..... b.İlçe.....

2. BÖLÜM

Türk Dili ve Edebiyatı Kitaplarında divan edebiyatı Konularına Verilen Önemi Ortaya Koyma Ölçeği

Lütfen soruları dikkatlice okuyun. “Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde ilgili kutucuklara çarpı (X) işareti koymak suretiyle düşüncelerinizi belirtiniz. Örneğin verilen bilgiye kesinlikle katılıyorsanız “Kesinlikle Katılıyorum”, hiç katılmıyorsanız “Hiç Katılmıyorum”, kararsızsanız “Kararsızım” ifadelerinin altındaki kutucuklara çarpı (x) işareti koyunuz.

Maddeler

1- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğretim programlarında belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi; bilgi ve becerileri öğrencilere kazandıracak etkinlikleri içermesi noktasında yeterlidir.

2- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, divan edebiyatıyla ilgileri bilgilerin öğrenciler tarafından öğrenilmesine imkân verecek şekilde düzenlenmiştir

3- Divan edebiyatıyla ilgili içerik dikkat çekici ve merak uyandıracak şekilde verilmiştir

4- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinler öğrenci seviyesine uygundur.

5- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte, öğrenci seviyesine uygun bir dil kullanılmıştır.

6- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte anlatılanlar divan edebiyatıyla ilgili tüm kazanımları karşılar.

7- Divan edebiyatıyla ilgili içerik diğer derslerle ilişkilendirilerek sunulmaya uygundur.

8- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte tanımlar, açıklamalar, örnekler, uygulama ve etkinlikler net bir şekilde ve konuya uygun olarak verilmektedir.

9- Divan edebiyatıyla ilgili içerik bir öğrencinin yardıma ihtiyaç duymadan anlayabileceği düzeydedir.

10- Divan edebiyatıyla ilgili içerik kuşaklar arası çatışma oluşturmayacak şekilde oluşturulmuştur.

11- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte öğrenciyi maneviyattan uzaklaştıracak öğelere yer verilmiştir.

12- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, ön bilgiler yeni öğrenileceklere temel oluşturup önceki öğrenilenlerle yeni öğrenilecek bilgiler arasında bağlantı kurulacak şekilde verilmiş.

13- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte örnek metinlerin incelenmesi, anlaşılır düzeydedir.

14- Divan Edebiyatından seçilen metinler, dil yönüyle daha sade olan örneklerden tercih edilmiştir.

15- Divan Edebiyatından seçilen metinlerin günümüz Türkçesine çevrilmiş şekli verilmemelidir.

16- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte divan şiirinde görülen edebi sanatlara büyük ölçüde yer verilmiştir.

17- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte metinler, öğrencilerin sınıf düzeylerine ve yaş seviyelerine uygun olup kalıcı öğrenmeyi sağlayacak niteliktedir.

18- Seçilen metinler, öğrencilerin duyu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek; bilgi, beceri, dil ve estetik zevk düzeylerini geliştirecek niteliktedir.

19- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğrencinin hem bağımsız hem de işbirliği ile öğrenmesini desteklemektedir.

20- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğrenmeyi kolaylaştırıcı, konuya uygun, ilgi çekici görsellerle uyumlu bir şekilde verilmiştir.

21- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte kazanımlarla ilgili belgesel, film, simülasyon vb. materyallerden yararlanılmıştır.

22- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırıp eski bilgilerle yeni bilgiler arasında bağlantı kurmasını sağlayacak tablo, şema, grafik, kavram ve zihin haritası gibi öğelerle verilmiştir.

23- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirmeyle ilgili sorular; öğretmenin ulaşip uygulayabileceği niteliktedir.

24- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirmeyle ilgili sorular; öğrencinin ulaşip uygulayabileceği niteliktedir.

25- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurları, açık ve anlaşılır bir şekilde verilmiştir.

26- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurları öğrenci seviyesine uygundur.

27- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte ünite değerlendirme etkinlikleri, divan edebiyatıyla ilgili kazanımlara uygundur.

28- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan uygulama ve etkinlikler çok fazla araç-gereç ve zaman gerektirmektedir.

29- Öğretim Programı, divan edebiyatının öğrenciler tarafından anlaşılabilmesini sağlayacak şekilde planlanmıştır.

30- Öğretim programında ayrılan zaman, divan edebiyatıyla ilgili öğretilmek istenenler için yeterlidir.

3.BÖLÜM

Açık Uçlu Sorular:

Vereceğiniz cevapların “Ders Kitapları”nın ve “Orta Öğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı”nın hazırlanması sürecinde göz önünde bulundurulacağını dikkate alarak objektif cevaplar vermenizi temenni ederiz.

1- Üniversitede divan edebiyatıyla ilgili aldığınız eğitimin yeterli olup olmadığı hakkında neler söylersiniz?

2- Divan edebiyatı konularını öğrencilerinize verimli bir şekilde sunulması noktasında karşılaşılan engeller nelerdir?

3- Divan edebiyatı konularını, eğlendirerek ve kalıcı öğrenme sağlayacak şekilde öğrencilere öğretebilmek noktasında neler yapılabilir?

4- Milli Eğitim Bakanlığı, divan edebiyatının sevdirecek şekilde öğretilmesi noktasında ne gibi çalışmalar yapmalıdır?

3.1.2. Öğrencilere Yapılan Anket

Türk Dili ve Edebiyatı Kitaplarında divan edebiyatı Konularına Verilen Önemi Ortaya Koyma Çalışması

Kıymetli Öğrenciler,

Bu araştırmanın amacı ortaöğretim ders kitaplarında ele alınan divan edebiyatı konularının işlenişinin "T.C. MEB Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Orta Öğretim TDE Dersi Öğretim Programı"na ve "MEB Ders Kitapları ve Eğitim Araçları Yönetmeliği"ne uygunluğu tespit edilerek "Orta Öğretim TDE Dersi Öğretim Programı"nda divan edebiyatı konularına verilen önemi ortaya koymak ve elde edilen verileri ilgili mercilere (MEB, Talim ve Terbiye Kurulu, İl ve İlçe MEM'ler) rapor halinde sunmaktır. Bu nedenle çalışmamıza gerekli hassasiyeti göstereceğinizi ümit ediyorum.

Anketimiz üç bölümden oluşmaktadır. Bu çalışma sonunda elde edilen veriler tamamen gizli tutulup bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Göstermiş olduğunuz ilgi ve hassasiyetten dolayı teşekkür ederiz.

Şehri ŞAHİN
Edebiyat Öğretmeni

Prof. Dr. Turgut KARABEY
Tez Danışmanı

1. BÖLÜM

Kişisel Bilgiler

1.Cinsiyetiniz: a. ( ) Kadın b. ( ) Erkek

2.Sınıfınız: a. ( ) Lise 1 b.( ) Lise 2 c.( ) Lise 3 d.( ) Lise 4

3.Yaşınız: a. (.....)

4.Devam Ettiğiniz Okul Türü

a. ( ) Fen Lisesi b. ( ) Sosyal Bilimler Lisesi c. ( ) Anadolu Lisesi d. ( ) İmam Hatip Lisesi e. ( ) Meslek Liseleri

5.Yaşadığınız Şehir, İlçe

a.Şehir: ..... b.İlçe: .....

2. BÖLÜM

Türk Dili ve Edebiyatı Kitaplarında divan edebiyatı Konularına Verilen Önemi Ortaya Koyma Ölçeği

Lütfen soruları dikkatlice okuyun. "Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde ilgili kutucuklara çarpı (X) işareti koymak suretiyle düşüncelerinizi belirtiniz. Örneğin verilen bilgiye kesinlikle katılıyorsanız "Kesinlikle Katılıyorum", hiç katılmıyorsanız "Hiç Katılmıyorum", kararsızsanız "Kararsızım" ifadelerinin altındaki kutucuklara çarpı (x) işareti koyunuz.

Maddeler

- 1- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinler, konuya uygundur.
- 2- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte tanımlar, açıklamalar, örnekler, uygulama ve etkinlikler anlatılmak istenen konularla ilgilidir.
- 3- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte tanımlar, açıklamalar, örnekler, uygulama ve etkinlikler net bir şekilde verilmektedir.
- 4- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, dikkat çekici ve merak uyandıracak şekilde verilmiştir.
- 5- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırıp eski bilgilerle yeni bilgiler arasında bağlantı kurmasını sağlayacak tablo, şema, grafik, kavram ve zihin haritası gibi öğelerle verilmiştir.
- 6- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan metinler öğrenciler tarafından anlaşılır düzeydedir.
- 7- Divan Edebiyatından seçilen metinler, dil yönüyle daha sade olan örneklerden tercih edilmiştir.

8- Divan edebiyatıyla ilgili içerik günlük hayatla ilişkilendirilebilecek niteliktedir.

9- Divan edebiyatıyla ilgili içerik diğer derslerle ilişkilendirilerek sunulmaya uygundur.

10- Divan Edebiyatından seçilen metinlerin günümüz Türkçesine çevrilmiş şekli verilmelidir.

11- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte anlatım söz sanatlarından uzak, sade ve anlaşılırdır.

12- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğrenmeyi kolaylaştırıcı, konuya uygun, ilgi çekici görsellerle uyumlu bir şekilde verilmiştir.

13- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte kazanımlarla ilgili belgesel, film, simülasyon vb. materyallerden yararlanılmıştır.

14- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirmeye ilgili sorular öğrencinin ulaşip uygulayabileceği niteliktedir.

15-Divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurları açık ve anlaşılır bir şekilde verilmiştir.

16- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurları öğrenci seviyesine uygundur.

17- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte değerlendirme soruları kolaydan zora doğru sıralanmıştır.

18- Divan edebiyatıyla ilgili içeriğin etkili bir şekilde öğrenilebilmesi için ders kitabı yeterlidir.

19- Divan edebiyatıyla ilgili konulara ders hocası, hâkim olmalıdır.

20- Divan edebiyatıyla ilgili konuları hoca, sevdirek anlatmalıdır.

3. BÖLÜM

Açık Uçlu Sorular

Bu çalışmamızda vereceğiniz cevapların "Ders Kitapları"nın ve "Orta Öğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı"nın hazırlanması sürecinde göz önünde bulundurulacağını dikkate alarak objektif cevaplar vermenizi temenni ederiz.

Sorular:

1-Divan edebiyatı konusunda derslerin zevkli öğrenilmesinde öğretmenin davranışları, öğrenciye yaklaşımı etkili midir? Öğretmen öğrencilere ders esnasında nasıl yaklaşmalıdır?

2-Sizce divan edebiyatının sevdirmesi için neler yapılmalıdır? Düşüncelerinizi birkaç cümleyle belirtin.

3.2. Anket Sorularına Verilen Cevaplar Ve Cevapların Yorumlanması

3.2.1. Öğretmen Cevapları ve Cevapların Yorumlanması

Bu bölümde “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında yapılan “Türk Dili ve Edebiyatı Kitaplarında divan edebiyatı Konularına Verilen Önemi Ortaya Koyma Ölçeği” adlı anket çalışmasına, Başakşehir MEM’e bağlı Resmî ve özel okullarda görev yapan TDE öğretmenlerinin verdikleri cevaplar gösterilecektir. Ankete 30 öğretmen katılmıştır. Bunlarda %60’ı kadın, %40’ı erkektir. Ankete katılanların %66’sı lisans mezunuyken %33’ü yüksek lisans mezunudur. Ankete katılan öğretmenlerin %95’i fen-edebiyat fakültesi mezunuyken sadece %5’i eğitim fakültesi mezunudur. Ankete katılan öğretmenlerin yaşları 23 ile 55 arasında değişmektedir. Ankete katılan öğretmenlerin tamamı öğretmenlik görevini sürdürmektedir. Ankete katılan öğretmenlerin meslekteki sürelerine bakıldığında 3 ile 20 yıl arasında değiştiği, 21 yıl ve üzerinde %16 kadar bir kısmın olduğu görülmektedir. Ankete katılan öğretmenlerin çalıştığı okul türlerine bakıldığında %50’sinin imam hatip liselerinde, %40’ının 197unabil liselerinde; %10’luk kısmın ise fen lisesi, meslek liseleri ve diğer lise türlerinden oluştuğu görülmektedir.

Anketteki sorulara “Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde cevap veren öğretmenlerin cevap oranları yüzdeler olarak ayrı ayrı belirtildikten sonra “katılıyorum, kararsızım ve katılmıyorum” şeklinde genel değerlendirme yapılacaktır. Öğretmenlerin her soruya verdikleri cevaplar ve verilen cevapların ayrı ayrı yorumlanması aşağıda gösterilmiştir.

Soru 1- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğretim programlarında belirlenen amaçların gerçekleştirilmesi; bilgi ve becerileri öğrencilere kazandıracak etkinlikleri içermesi noktasında yeterlidir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum: 2 kişi, Katılıyorum: 5 kişi, Kararsızım: 8 kişi, Katılmıyorum: 15 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %23’ü olumlu cevap verirken %50’si olumsuz cevap bildirmiştir. %27’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre divan edebiyatıyla ilgili içeriğin ortaöğretim ders kitaplarında yetersiz olduğu söylenebilir.

Soru 2- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, divan edebiyatıyla ilgileri bilgilerin öğrenciler tarafından öğrenilmesine imkân verecek şekilde düzenlenmiştir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, 6 Katılıyorum: kişi, Kararsızım:5 kişi, Katılmıyorum: 19 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 0 kişi ” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %20’si olumlu cevap verirken %64’ü olumsuz cevap bildirmiştir. %16’lık bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin uygun düzenlenmediği söylenebilir.

Soru 3- Divan edebiyatıyla ilgili içerik dikkat çekici ve merak uyandıracak şekilde verilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum: 0 kişi, Katılıyorum: 4 kişi, Kararsızım: 6 kişi, Katılmıyorum: 17 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 3 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %13’ü olumlu cevap verirken %66’sı olumsuz cevap bildirmiştir. %20’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin dikkat çekici ve merak uyandıracak şekilde verilmediği söylenebilir.

Soru 4- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinler öğrenci seviyesine uygundur.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum: 0 kişi, Katılıyorum: 7 kişi, Kararsızım: 9 kişi, Katılmıyorum: 13 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 1 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %23'ü olumlu cevap verirken %47'si olumsuz cevap bildirmiştir. %30'luk bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinler öğrenci seviyesine uygun olmadığı söylenebilir.

Soru 5- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte, öğrenci seviyesine uygun bir dil kullanılmıştır.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum: 10 kişi, Kararsızım: 8 kişi, Katılmıyorum: 11 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 1 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %33'ü olumlu cevap verirken %40'ı olumsuz cevap bildirmiştir. %27'lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte, öğrenci seviyesine uygun bir dil kullanılmadığı söylenebilir.

Soru 6- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte anlatılanlar divan edebiyatıyla ilgili tüm kazanımları karşılar.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum:5 kişi, Kararsızım: 7 kişi, Katılmıyorum: 15 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 3 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %16'sı olumlu cevap verirken %60'ı olumsuz cevap bildirmiştir. %14'lük bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte anlatılanların divan edebiyatıyla ilgili tüm kazanımları karşılayamadığı söylenebilir.

Soru 7- Divan edebiyatıyla ilgili içerik diğer derslerle ilişkilendirilerek sunulmaya uygundur.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum:5 kişi, Kararsızım: 11 kişi, Katılmıyorum: 11 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 3 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %16'sı olumlu cevap verirken %46'sı olumsuz cevap bildirmiştir. %38'lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin diğer derslerle ilişkilendirilerek sunulmaya uygun olmadığı söylenebilir.

Soru 8- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte tanımlar, açıklamalar, örnekler, uygulama ve etkinlikler net bir şekilde ve konuya uygun olarak verilmektedir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum: 1 kişi, Katılıyorum: 8 kişi, Kararsızım: 10 kişi, Katılmıyorum: 11 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 0 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %30’u olumlu cevap verirken %37’si olumsuz cevap bildirmiştir. %33’lük bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre olumlu ve olumsuz cevap veren öğretmenlerin oranı birbirine yakın olsa da kararsızların da göz önünde bulundurulduğu takdirde ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin net bir şekilde ve konuya uygun olarak verilmediği söylenebilir.

Soru 9- Divan edebiyatıyla ilgili içerik bir öğrencinin yardıma ihtiyaç duymadan anlayabileceği düzeydedir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum: 1 kişi, Katılıyorum:3 kişi, Kararsızım: 8 kişi, Katılmıyorum: 13 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 5 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %13’ü olumlu cevap verirken %60’ı olumsuz cevap bildirmiştir. %27’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin bir öğrencinin yardıma ihtiyaç duymadan anlayabileceği düzeyde olmadığı söylenebilir.

Soru 10- Divan edebiyatıyla ilgili içerik kuşaklar arası çatışma oluşturmayacak şekilde oluşturulmuştur.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum: 0 kişi, Katılıyorum:10 kişi, Kararsızım: 10 kişi, Katılmıyorum: 7 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 3 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %33’ü olumlu cevap verirken %33’ü olumsuz cevap bildirmiştir. %33’lük bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin kuşaklar arası çatışma oluşturup oluşturmayacağı yönünde bir şey söyleyemeyiz.

Soru 11- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte öğrenciyi maneviyattan uzaklaştıracak öğelere yer verilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum:3 kişi, Kararsızım: 3 kişi, Katılmıyorum: 17 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 7 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %10’u olumlu cevap verirken %80’i olumsuz cevap bildirmiştir. %10’luk bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte öğrenciyi maneviyattan uzaklaştıracak öğelere yer verilmediği söylenebilir.

Soru 12- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, ön bilgiler yeni öğrenileceklere temel oluşturup önceki öğrenilenlerle yeni öğrenilecek bilgiler arasında bağlantı kurulacak şekilde verilmiş.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:1 kişi, Katılıyorum:8 kişi, Kararsızım: 10 kişi, Katılmıyorum: 10 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 1 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %30’u olumlu cevap verirken %36’sı olumsuz cevap bildirmiştir. %33’lük bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte ön bilgilerin yeni öğrenileceklere temel oluşturup önceki öğrenilenlerle yeni öğrenilecek bilgiler arasında bağlantı kurulacak şekilde verildiğine dair net bir şey söylenilememektedir.

Soru 13- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte örnek metinlerin incelenmesi, anlaşılır düzeydedir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum:8 kişi, Kararsızım: 14 kişi, Katılmıyorum: 8 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 0 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %27’si olumlu cevap verirken %27’si olumsuz cevap bildirmiştir. %46’lık bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan örnek metinlerin incelenmesinin, anlaşılır düzeyde olup olmadığına dair bir şey söylenilememektedir.

Soru 14- Divan Edebiyatından seçilen metinler, dil yönüyle daha sade olan örneklerden tercih edilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum: 0 kişi, Katılıyorum:10 kişi, Kararsızım: 5 kişi, Katılmıyorum: 15 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 0 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %33’ü olumlu cevap verirken %50’si olumsuz cevap bildirmiştir. %17’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinlerin, dil yönüyle daha sade olan örneklerden tercih edilmediği söylenebilir.

Soru 15- Divan Edebiyatından seçilen metinlerin günümüz Türkçesine çevrilmiş şekli verilmemelidir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:1 kişi, Katılıyorum: 2 kişi, Kararsızım: 5 kişi, Katılmıyorum: 14 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 8 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %10’u olumlu cevap verirken %73’ü olumsuz cevap bildirmiştir. %17’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinlerin günümüz Türkçesine çevrilmiş şeklinin verilmesi gerektiği söylenebilir.

Soru 16- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte divan şiirinde görülen edebi sanatlara büyük ölçüde yer verilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:2 kişi, Katılıyorum: 14 kişi, Kararsızım:8 kişi, Katılmıyorum: 6 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 0 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %53’ü olumlu cevap verirken %20’si olumsuz cevap bildirmiştir. %27’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte Divan Şiirinde görülen edebi sanatlara büyük ölçüde yer verildiği söylenebilir.

Soru 17- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte metinler, öğrencilerin sınıf düzeylerine ve yaş seviyelerine uygun olup kalıcı öğrenmeyi sağlayacak niteliktedir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum:8 kişi, Kararsızım: 6 kişi, Katılmıyorum: 13 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 3 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %27’si olumlu cevap verirken %53’ü olumsuz cevap bildirmiştir. %20’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğrenci seviyelerine ve kalıcı öğrenmeyi sağlayamaya uygun olmadığı söylenebilir.

Soru 18- Seçilen metinler, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek; bilgi, beceri, dil ve estetik zevk düzeylerini geliştirecek niteliktedir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:1 kişi, Katılıyorum:7 kişi, Kararsızım:11 kişi, Katılmıyorum: 7 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 4 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %26’sı olumlu cevap verirken %60’ı olumsuz cevap bildirmiştir. %14’lük bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinler, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek; bilgi, beceri, dil ve estetik zevk düzeylerini geliştirecek nitelikte olmadığı söylenebilir.

Soru 19- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğrencinin hem bağımsız hem de işbirliği ile öğrenmesini desteklemektedir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum:6 kişi, Kararsızım: 13 kişi, Katılmıyorum:10 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 1 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %20’si olumlu cevap verirken %36’sı olumsuz cevap bildirmiştir. %44’lük bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğrencinin hem bağımsız hem de işbirliği ile öğrenmesini destekler nitelikte olmadığı söylenebilir.

Soru 20- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğrenmeyi kolaylaştırıcı, konuya uygun, ilgi çekici görsellerle uyumlu bir şekilde verilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum:3 kişi, Kararsızım: 11 kişi, Katılmıyorum: 16 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 0 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %10’u olumlu cevap verirken %53’ü olumsuz cevap bildirmiştir. %37’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğrenmeyi kolaylaştırıcı, konuya uygun, ilgi çekici görsellerle uyumlu bir şekilde verilmediği söylenebilir.

Soru 21- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte kazanımlarla ilgili belgesel, film, simülasyon vb. materyallerden yararlanılmıştır.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum:1 kişi, Kararsızım: 8 kişi, Katılmıyorum: 17 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 4 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %3’ü olumlu cevap verirken %70’i olumsuz cevap bildirmiştir. %27’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte kazanımlarla ilgili belgesel, film, simülasyon vb. materyallerden yararlanılmadığı söylenebilir.

Soru 22- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırıp eski bilgilerle yeni bilgiler arasında bağlantı kurmasını sağlayacak tablo, şema, grafik, kavram ve zihin haritası gibi öğelerle verilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum:4 kişi, Kararsızım:11 kişi, Katılmıyorum: 11 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 4 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %13’ü olumlu cevap verirken %50’si olumsuz cevap bildirmiştir. %37’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırıp eski bilgilerle yeni bilgiler arasında bağlantı kurmasını sağlayacak tablo, şema, grafik, kavram ve zihin haritası gibi öğelerle verilmediği söylenebilir.

Soru 23- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirmeye ilgili sorular; öğretmenin ulaşıp uygulayabileceği niteliktedir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:2 kişi, Katılıyorum:10 kişi, Kararsızım:9 kişi, Katılmıyorum:7 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 2 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %40’ı olumlu cevap verirken %30’u olumsuz cevap bildirmiştir. %30’luk bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirmeye ilgili soruların; öğretmenin ulaşıp uygulayabileceği nitelikte olduğu söylenebilir.

Soru 24- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirmeye ilgili sorular; öğrencinin ulaşıp uygulayabileceği niteliktedir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum: 0 kişi, Katılıyorum:9 kişi, Kararsızım:7 kişi, Katılmıyorum:12 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 2 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %30’u olumlu cevap verirken %47’si olumsuz cevap bildirmiştir. %23’lük bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirmeye ilgili soruların; öğrencinin ulaşıp uygulayabileceği nitelikte olmadığı söylenebilir.

Soru 25- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurları, açık ve anlaşılır bir şekilde verilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum:12 kişi, Kararsızım: 12 kişi, Katılmıyorum:5 kişi, Kesinlikle katılmıyorum: 1 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %40’ı olumlu cevap verirken %20’si olumsuz cevap bildirmiştir. %40’lık bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurlarının, açık ve anlaşılır bir şekilde verildiği söylenebilir.

Soru 26- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurları öğrenci seviyesine uygundur.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:0 kişi, Katılıyorum:8 kişi, Kararsızım:15 kişi, Katılmıyorum:5 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:2 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %26’sı olumlu cevap verirken %23’ü olumsuz cevap bildirmiştir. %51’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurlarının öğrenci seviyesine uygun olup olmadığı noktasında ankete katılan öğretmenler kararsız kalmışlarsa da uygundur diyenlerin oranı uygun değildir diyenlere nazaran çok az fazladır.

Soru 27- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte ünite değerlendirme etkinlikleri, divan edebiyatıyla ilgili kazanımlara uygundur.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:1 kişi, Katılıyorum:11 kişi, Kararsızım:10 kişi, Katılmıyorum:8 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:0 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %40’ı olumlu cevap verirken %26’sı olumsuz cevap bildirmiştir. %34’lük bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte ünite değerlendirme etkinliklerinin, divan edebiyatıyla ilgili kazanımlara uygun olduğu söylenebilir.

Soru 28- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan uygulama ve etkinlikler çok fazla araç-gereç ve zaman gerektirmektedir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:2 kişi, Katılıyorum:9 kişi, Kararsızım: 8 kişi, Katılmıyorum: 9 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:2 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %36’sı olumlu cevap verirken %36’sı olumsuz cevap bildirmiştir. %28’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan uygulama ve etkinliklerin çok fazla araç-gereç ve zaman gerektirip gerektirmediği noktasında kararsız kalmıştır.

Soru 29- Öğretim Programı, divan edebiyatının öğrenciler tarafından anlaşılabilmesini sağlayacak şekilde planlanmıştır.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum: 0 kişi, Katılıyorum:6 kişi, Kararsızım:10 kişi, Katılmıyorum:11 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:3 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %20’si olumlu cevap verirken %46’sı olumsuz cevap bildirmiştir. %34’lük bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğrenciler tarafından anlaşılabilmesini sağlayacak şekilde planlanmadığı söylenebilir.

Soru 30- Öğretim programında ayrılan zaman, divan edebiyatıyla ilgili öğretilmek istenenler için yeterlidir.

Bu soruya ankete katılan 30 öğretmen: “Kesinlikle katılıyorum:1 kişi, Katılıyorum:3 kişi, Kararsızım:11 kişi, Katılmıyorum: 10 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:5 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğretmenlerin %13’ü olumlu cevap verirken %50’si olumsuz cevap bildirmiştir. %37’lik bir kesim de kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğretilmesi için ayrılan zamanın yeterli olmadığı söylenebilir.

Anketin bu kısmında, ankette yer alan açık uçlu sorulara verilen cevaplardan dikkat çekenler yazılmıştır. Ankette yer alan açık uçlu sorular, sorulara verilen cevaplardan bazıları ve cevaplardan hareketle yapılan çıkarımlar aşağıdadır.

Soru 1- Üniversitede divan edebiyatıyla ilgili aldığınız eğitimin yeterli olup olmadığı hakkında neler söylersiniz?

Bu soruya TDE öğretmenlerinin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

- Alanında söz sahibi öğretmenlerden yeterli bir eğitim aldığımı düşünüyorum.
- Aldığımız eğitim genel hatlarıyla yeterli olsa da divan edebiyatının tam mahiyetiyle öğrenilmesinde yeterli olmadığı kanaatindeyim.
- Kesinlikle yeterli buluyorum
- Orta düzeyde idi.
- Tamamen göstermelik olarak verildi.

-Eğitimim iyi düzeydedir. Özellikle aruz ölçüsü ve kalıpları, söz sanatları konusunda iyi bir eğitim aldım.

-Oldukça bilgili, feraset sahibi hocalarımızdan kaliteli bir eğitim aldığımı düşünüyorum.

Cevaplardan hareketle genel olarak bakıldığında üniversitede divan edebiyatıyla ilgili, aldığı eğitimin yeterli gören 20, yetersiz gören 7 ve orta düzeyde gören 7 öğretmen vardır.

Bu cevaplardan hareketle, divan edebiyatıyla ilgili, öğretmenlerin üniversitede iyi bir eğitim aldığı söylenebilir.

Soru 2- Divan edebiyatı konularını öğrencilerinize verimli bir şekilde sunulması noktasında karşılaşılan engeller nelerdir?

Bu soruya TDE öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir:

-Öğrencinin Arapça ve Farsça kelimelerdeki yetersizliğini aşmak konusunda isteksiz olması ve bu nedenle şiir yorumlayamamak

-Öğrencilerin hazır bulunuşlarının yeterli olmaması, Dil olarak günümüze göre ağır bir dilin kullanılması ve bunun öğrenciler tarafından anlaşılabilmesi. Öğretmenlerin divan edebiyatına, anlaşılmaz olduğu düşüncesiyle, ön yargıyla bakmaları, divan edebiyatı konularına yeteri kadar zaman ayrılmaması gibi çok engel söylenebilir.

-Konunun çok kapsamlı olması, devir, şahsiyetler, edebi sanatlar, nazım şekilleri, mazmunlar derken bir bütün olarak anlaşılabilir konulara uygun zamanın yeterli olmaması, neslin ilgisiz olması, günümüz dünyası ile bağ kuramamaları başlıca engeller.

-Metinler çok ağır ve öğrencilere uygun değil. Öğrenciler anlamadığı için zevkli bir konu olmuyor.

-Dil sorunu ve soyut temaları somutlaştıramamak

-Öğrencilerin hazır bulunuşlukları. Onlara divan edebiyatını sevdirecek doğru metinlerin olmayışı.

-Modernize etmeden ya da modern ile bağlantı kurmadan bu işi yapmaya çalışıyoruz ve başarısız oluyoruz.

-Öğrencilerimizin yeterince okumaması, araştırma yapmamaları, eski kelimeleri öğrenme ve kullanma konusunda meraklı ve istekli olmamaları

-Öğrencilerimizin yeterince okumaması, araştırma yapmamaları, eski kelimeleri öğrenme ve kullanma konusunda meraklı ve istekli olmamaları

-Müfredat çok sıkışık

TDE öğretmenlerinin verdiği cevaplardan hareketle divan edebiyatı konularının öğrencilerinize verimli bir şekilde sunulamamasında; müfredatın çok geniş olması, ayrılan sürenin az olması, metinler çok ağır ve öğrencilere uygun olmaması, öğrencilerin hazırbulunuşluklarının olmaması, öğrencilerin kullanılan dilden uzak olması, öğrencinin ilgisizliği, soyut temaların somutlaştırılmaması, öğrencilere divan edebiyatını sevdirecek doğru metinlerin olmayışı vb. nedenlerin etkili olduğu söylenebilir.

Soru 3- Divan edebiyatı konularını, eğlendirerek ve kalıcı öğrenme sağlayacak şekilde öğrencilere öğretebilmek noktasında neler yapılabilir?

Bu soruya TDE öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir:

-Bunun daha çok bireysel ilgiye bağlı olduğunu düşünüyorum. Seven, ilgilenen öğrenci kalıcı olarak öğrenebilir.

-Video, görsel kaynaklar, belgesel ve filmlerle desteklenebilir

-Tiyatro ve dramadan yararlanılabilir.

-Akıllı tahta uygulaması.

Şiir dinletisi, söz sanatları ile ilgili zihin haritası.

Görsel ve işitsel materyaller kullanılarak öğrenme sağlanabilir.

-Önce öğretmenlerin sevmesi ve anlaması gerekir

-Divan edebiyatı kültürü görsellerle desteklenerek anlatılmalıdır.

-Daha 9.sınıftan basit örneklerle başlanıp sonrasında seneden seneye daha zor örnekler verilebilir.

-Öncelikle divan edebiyatının temel kavram ve terimlerini oyun yoluyla öğretmeliyiz –kelime oyunları olabilir-somutlaştırıp günlük hayatla ilişkilendirerek anlatmalıyız

-Örnek şairlerin yanına şairle ilgili karekod konulabilir.

-Öncelikle Osmanlı Türkçesi öğretiminin yanında kelime bilgisine ağırlık verilerek öğrencilerin eski kelimelere vakıf olmaları sağlanmalı

TDE öğretmenlerinin verdiği cevaplardan hareketle divan edebiyatı konularının, eğlendirerek ve kalıcı öğrenme sağlayacak şekilde öğrencilere öğretebilmesi için öğrencilerin hazırbulunuşluklarının sağlanmasının, görsel ve işitsel materyallerin kullanılmasının, öğrencinin derse ilgisinin çekilmesinin gerekli olduğu söylenebilir. Ders kitaplarında karekod uygulamasıyla, meşhur kişilerce şiir dinletisi yapılarak, tiyatro ve kısa filmler kullanılarak öğrencilerin derse ilgisi artırılabilir. En önemlisi de “Osmanlı Türkçesi”ne ağırlık verilerek öğrencilerin dili öğrenmesi noktasında çalışmalar yapılmalıdır. Divan edebiyatı konuları sadece 10. Sınıfta değil lisenin bütün kademelerinde kolaydan zora doğru kademeli olarak verilip çeşitli materyaller ve etkinliklerle yeterli zaman verilerek anlatılırsa etkili ve kalıcı öğrenme sağlanabilir.

Soru 4- Milli Eğitim Bakanlığı, divan edebiyatının sevdirek öğretilebilmesi noktasında ne gibi çalışmalar yapmalıdır?

Bu soruya TDE öğretmenlerinin verdikleri cevaplardan bazıları şu şekildedir:

-Kitaplar uygulama içerikli hazırlanabilir.

-Divan Edebiyatındaki en meşhur şiirlerin hikâyeleri filme aktarılabilir

-Daha fazla yer verilmeli.12. sınıfta anlatılmalı

-Metin seçimi konusunda öğretmenlerle iş birliği yapılmalıdır.

-Şairler ve şiirleri ile ilgili slaytlar, kısa filmler hazırlayabilir öğretmenlerin istifadesine 210unabilir. Şiirlerin ortaya çıkış ve yazılış hikâyelerinin işlendiği, şâirlerin hayatlarında dikkat çekici yönlerin ele alındığı kısa filmler, tiyatro metinleri, hikâye metni hazırlanabilir.

-Divan edebiyatını konu alan daha fazla yarışmalar düzenlenebilir

-Kitap görsellerini zenginleştirerek birtakım karekod uygulaması da yapabilir.

-Sevilen şiirler ile ilgili ders kitabına bir divan şiiri antolojisi konulabilir

TDE öğretmenlerinin verdiği cevaplardan hareketle divan edebiyatının sevdirek öğretilebilmesi noktasında Milli Eğitim Bakanlığının şunları yapması gerektiği söylenebilir: Metin seçiminde de öğretmenle işbirliği yapılmalıdır. Ders kitaplarını görsellerle renklendirip uygulama ağırlıklı bir içerik oluşturmalıdır.

Kitaplardaki metinlerde karekod uygulamasına yer vermelidir. Divan edebiyatının en meşhurlarının sinemaya aktarılması noktasında çalışmalar yapılmalıdır. Divan edebiyatıyla alakalı çeşitli yarışmalar düzenlemelidir. TDE müfredatını tekrar düzenleyip divan edebiyatı konularına lisenin her kademesinde ve daha fazla ders saati yer vermelidir. Sevilen örneklerden oluşan bir Divan Şiiri antolojisini ders kitaplarına koymalıdır. Yapması gereken en önemli şey ise TDE öğretmenlerini hizmet içi kurslarla divan edebiyatı alanına hâkim hale getirmelidir.

3.2.2. Öğrenci Cevapları ve Cevapların Yorumlanması

Bu bölümde “2000-2018 Yıllar Arasında Ortaöğretim Edebiyat Ders Kitaplarında Divan Edebiyatının Görünümü” isimli yüksek lisans tezi kapsamında yapılan “Türk Dili ve Edebiyatı Kitaplarında divan edebiyatı Konularına Verilen Önemi Ortaya Koyma Ölçeği” adlı anket çalışmasına, Başakşehir MEM’e bağlı Resmî ve özel okullarda eğitim gören öğrencilerin verdikleri cevaplar gösterilecektir. Ankete 154 öğrenci katılmıştır. Bunlarda %49’u kadın, %51’i erkektir. Ankete katılanların %5’i lise 1, %47’si lise 2, %18’i lise 3 ve %30’u lise 4. Sınıfa devam etmektedir. Ankete katılan öğrencilerin öğrenim gördüğü okul türlerine bakıldığında %1’inin sosyal bilimler lisesine, %1’inin fen lisesine, %3’ünün meslek liselerine, %18’inin anadolu liselerine ve %77’sinin imam hatip liselerine devam ettiği görülmektedir. Oranlara bakıldığında her okul türünden öğrenci katılmış olsa da ağırlığın anadolu liseleriyle imam hatip liselerinden olduğu görülmüştür.

Anketteki sorulara "Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum" şeklinde cevap veren öğrencilerin cevapları belirtildikten sonra “katılıyorum, kararsızım ve katılmıyorum” şeklinde genel değerlendirme yapılacaktır. Öğrencilerin her soruya verdikleri cevaplar ve verilen cevapların ayrı ayrı yorumlanması aşağıda gösterilmiştir.

Soru 1- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinler, konuya uygundur.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:31 kişi, Katılıyorum:72 kişi, Kararsızım:41 kişi, Katılmıyorum:7 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:3 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 103'ü olumlu cevap verirken 10'u olumsuz cevap bildirmiştir. 72 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinlerin konuya uygun olduğu söylenebilir.

Soru 2- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte tanımlar, açıklamalar, örnekler, uygulama ve etkinlikler anlatılmak istenen konularla ilgilidir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:33 kişi, Katılıyorum:80 kişi, Kararsızım:29 kişi, Katılmıyorum:9 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:3 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 113'ü olumlu cevap verirken 12'si olumsuz cevap bildirmiştir. 29 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikteki tanımlar, açıklamalar, örnekler, uygulama ve etkinliklerin anlatılmak istenen konularla ilgili olduğu söylenebilir.

Soru 3- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte tanımlar, açıklamalar, örnekler, uygulama ve etkinlikler net bir şekilde verilmektedir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:24 kişi, Katılıyorum:62 kişi, Kararsızım:37 kişi, Katılmıyorum:22 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:9 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 86'sı olumlu cevap verirken 31'i olumsuz cevap bildirmiştir. 37 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan tanımlar, açıklamalar, örnekler, uygulama ve etkinliklerin net bir şekilde verildiği söylenebilir.

Soru 4- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, dikkat çekici ve merak uyandıracak şekilde verilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:31 kişi, Katılıyorum:38 kişi, Kararsızım:36 kişi, Katılmıyorum:30 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:19 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 69'u olumlu cevap verirken 49'u olumsuz cevap bildirmiştir.36 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara

göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin, dikkat çekici ve merak uyandıracak şekilde verildiği söylenebilir.

Soru 5- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırıp eski bilgilerle yeni bilgiler arasında bağlantı kurmasını sağlayacak tablo, şema, grafik, kavram ve zihin haritası gibi öğelerle verilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:31 kişi, Katılıyorum:41 kişi, Kararsızım:31 kişi, Katılmıyorum:35 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:16 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 72’si olumlu cevap verirken 51’i olumsuz cevap bildirmiştir. 31kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırıp eski bilgilerle yeni bilgiler arasında bağlantı kurmasını sağlayacak tablo, şema, grafik, kavram ve zihin haritası gibi öğelerle verildiği söylenebilir.

Soru 6- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan metinler öğrenciler tarafından anlaşılır düzeydedir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:25 kişi, Katılıyorum:55 kişi, Kararsızım:42 kişi, Katılmıyorum:23 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:9 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 80’i olumlu cevap verirken 32’si olumsuz cevap bildirmiştir. 42 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan metinlerin öğrenciler tarafından anlaşılır düzeyde olduğu söylenebilir.

Soru 7- Divan Edebiyatından seçilen metinler, dil yönüyle daha sade olan örneklerden tercih edilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:28 kişi, Katılıyorum:50 kişi, Kararsızım:48 kişi, Katılmıyorum:17 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:11 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 78’i olumlu cevap verirken 28’i olumsuz cevap bildirmiştir. 48 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara

göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinler, dil yönüyle daha sade olan örneklerden tercih edildiği söylenebilir.

Soru 8- Divan edebiyatıyla ilgili içerik günlük hayatla ilişkilendirilebilecek niteliktedir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:27 kişi, Katılıyorum:46 kişi, Kararsızım:42 kişi, Katılmıyorum:29 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:10 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 73’ü olumlu cevap verirken 39’u olumsuz cevap bildirmiştir. 42 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin günlük hayatla ilişkilendirilebilecek nitelikte olduğu söylenebilir.

Soru 9- Divan edebiyatıyla ilgili içerik diğer derslerle ilişkilendirilerek sunulmaya uygundur.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:23 kişi, Katılıyorum:56 kişi, Kararsızım:32 kişi, Katılmıyorum:23 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:20 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 79’u olumlu cevap verirken 43’ü olumsuz cevap bildirmiştir. 32 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin diğer derslerle ilişkilendirilerek sunulmaya uygun olduğu söylenebilir.

Soru 10- Divan Edebiyatından seçilen metinlerin günümüz Türkçesine çevrilmiş şekli verilmelidir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:67 kişi, Katılıyorum:54 kişi, Kararsızım:19 kişi, Katılmıyorum:6 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:8 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 121’i olumlu cevap verirken 14’ü olumsuz cevap bildirmiştir. 19 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinlerin günümüz Türkçesine çevrilmiş şekli verilmelidir.

Soru 11- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte anlatım söz sanatlarından uzak, sade ve anlaşılırdır.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:24 kişi, Katılıyorum:45 kişi, Kararsızım:46 kişi, Katılmıyorum:26 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:13 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 69’u olumlu cevap verirken 39’u olumsuz cevap bildirmiştir. 46 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte anlatım söz sanatlarından uzak, sade ve anlaşılırdır.

Soru 12- Divan edebiyatıyla ilgili içerik, öğrenmeyi kolaylaştırıcı, konuya uygun, ilgi çekici görsellerle uyumlu bir şekilde verilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:33 kişi, Katılıyorum:44 kişi, Kararsızım:36 kişi, Katılmıyorum:22 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:19 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 77’si olumlu cevap verirken 41’i olumsuz cevap bildirmiştir. 36 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte öğrenmeyi kolaylaştırıcı, konuya uygun, ilgi çekici görsellerle uyumlu bir şekilde verilmiştir.

Soru 13- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte kazanımlarla ilgili belgesel, film, simülasyon vb. materyallerden yararlanılmıştır.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:17 kişi, Katılıyorum:31 kişi, Kararsızım:35 kişi, Katılmıyorum:41 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:30 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 48’i olumlu cevap verirken 71’i olumsuz cevap bildirmiştir. 35 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte kazanımlarla ilgili belgesel, film, simülasyon vb. materyallerden yararlanılmamıştır.

Soru 14- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirmeye ilgili sorular öğrencinin ulaşip uygulayabileceği niteliktedir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:36 kişi, Katılıyorum:64 kişi, Kararsızım:28 kişi, Katılmıyorum:21 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:5 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 100'ü olumlu cevap verirken 26'sı olumsuz cevap bildirmiştir. 28 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirmeye ilgili sorular öğrencinin ulaşım uygulayabileceği niteliktedir.

Soru 15-Divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurları açık ve anlaşılır bir şekilde verilmiştir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:37 kişi, Katılıyorum:65 kişi, Kararsızım:35 kişi, Katılmıyorum:11 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:6 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 102'si olumlu cevap verirken 17'si olumsuz cevap bildirmiştir.35 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurları açık ve anlaşılır bir şekilde verilmiştir.

Soru 16- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurları öğrenci seviyesine uygundur.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:29 kişi, Katılıyorum:66 kişi, Kararsızım:32 kişi, Katılmıyorum:21 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:6 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 95'i olumlu cevap verirken 27'si olumsuz cevap bildirmiştir.32 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte ölçme ve değerlendirme unsurları öğrenci seviyesine uygundur.

Soru 17- Divan edebiyatıyla ilgili içerikte değerlendirme soruları kolaydan zora doğru sıralanmıştır.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:26 kişi, Katılıyorum:52 kişi, Kararsızım:46 kişi, Katılmıyorum:22 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:8 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 78'i olumlu cevap verirken 30'u olumsuz cevap bildirmiştir. 46 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara

göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerikte değerlendirme soruları kolaydan zora doğru sıralanmıştır.

Soru 18- Divan edebiyatıyla ilgili konuların etkili bir şekilde öğrenilebilmesi için ders kitabı yeterlidir.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:30 kişi, Katılıyorum:23 kişi, Kararsızım:34 kişi, Katılmıyorum:40 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:27 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 53’ü olumlu cevap verirken 67’si olumsuz cevap bildirmiştir. 27 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili konuların etkili bir şekilde öğrenilebilmesi için ders kitaplarının yeterli olmadığı söylenebilir.

Soru 19- Divan edebiyatıyla ilgili konulara ders hocası, hâkim olmalıdır.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:105 kişi, Katılıyorum:32 kişi, Kararsızım:12 kişi, Katılmıyorum:2 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:3 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 137’si olumlu cevap verirken 5’i olumsuz cevap bildirmiştir. 12 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğe ders hocasının hâkim olması gerekmektedir.

Soru 20- Divan edebiyatıyla ilgili konuları hoca, sevdirek anlatmalıdır.

Bu soruya ankete katılan 154 öğrenci: “Kesinlikle katılıyorum:104 kişi, Katılıyorum:32 kişi, Kararsızım:13 kişi, Katılmıyorum:1 kişi, Kesinlikle katılmıyorum:4 kişi” şeklinde cevap vermiştir.

Genel olarak bakıldığında ankete katılan öğrencilerin 136’sı olumlu cevap verirken 5’i olumsuz cevap bildirmiştir. 13 kişi kararsız kalmıştır. Bu cevaplara göre ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin hoca tarafından dikkat çekici bir şekilde sevdirek anlatılması gerekliliği söylenebilir.

Bu kısımda, ankette yer alan açık uçlu sorulara verilen cevaplardan dikkat çekenler yazılmıştır. Ankette yer alan açık uçlu sorular, sorulara verilen cevaplardan bazıları ve cevaplardan hareketle yapılan çıkarımlar aşağıdadır:

Soru 1) divan edebiyatı konusunda derslerin zevkli öğrenilmesinde öğretmenin davranışları, öğrenciye yaklaşımı etkili midir? Öğretmenin öğrencilere ders esnasında yaklaşımı nasıl olmalıdır?

Bu soruya ankete katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

-Daha esprili ve daha içten

-Biraz daha öğrenciyi anlaması lazımdır.

-Etkilidir öğretmenlerin yaklaşımı sevecen olmalıdır

-Etkili değildir. Divan edebiyatı kullanılan söz sanatları neticesinde yoğun ve anlaşılması zor bir yapıya sahiptir. Bu yüzden kendi adıma sıkıcı bulduğum ve ilgimi bir gram dahi çekmeyen bir konu.

-Etkilidir, öğretmen öğrenciye öncelikle anlaması için süre vermeli sonra kendisi tartışarak anlamını bulmalıdır.

-Nazik! kibar! Dikkat çekici. Hocanın not aldırması lazım.

-Etkilidir, Öğrencilerin anlayabileceği şekilden anlatmalıdır.

-Sıkmadan, anlaşılır bir şekilde ilgi çekici anekdotlarla anlatılabilir.

-Öğrencilerin seviyesine göre dersi anlatmalıdır ve esprilerle kesinlikle kendinî ve dersini sevdirmelidir. Öğrenci o ders geldiğinde "off" tarzı bir şey dememelidir.

-Evet, tabii de etkilidir, ancak öğretmen oturduğu yerden sen oku o okusun sen bu soruyu çöz demekle bir şeye varılamaz. Öğretmenin de bu olayın içinde kendinî belli etmesi ders işleyişini sınıf huzurunu anlamayı arttıracaktır bu yönde öğretmenlere çok iş düşüyor.

-Etkilidir eğer konu zevkli bir konu olsa bile hocanın anlatımı çok farklı yapabilir ya da tam tersi.

-Tabii eğer öğretmenin daha konuya hâkim bir şekilde ders anlatması öğrencinin merak duygusunu tetikler merak eden öğrenci araştırır ve oda konuya hâkim olacaktır.

-Etkilidir. Öğretmen öğrencilerine âdete bir divan şâiri havasıyla yaklaşmalı ve kendi kişiliğini de ortaya koyarak öğrencilere sevdirecek anlatmalıdır.

-Evet, etkilidir bence. Öğrenciye anlattığı konuyu etkili bir konuşma ile anlatmalı ve konu sırasında akıllı tahtadan destekleyici videolar izletmelidir.

-Sempatik olmalı bir hoca öğrencisine konu anlatırken. Sadece kaba bilgiler ile öğrenciye ders anlatmaya kalkarsa öğrenci sıkılır ve ders dinlemez. Bol bol örnek vermeli. Öğrencilerin vaktin nasıl geçtiğini anlamaması lazım.

-Etkilidir. Öğretmen disiplinli olmalıdır.

-Etkilidir. Karşılıklı görüş alışverişi yaparak olmalıdır.

-Tatbiki öğretmenin davranışına göre öğrenciler de ders dinliyor. Öğretmenin ders içinde öğrencilere yaklaşımı bence arkadaşça olmalıdır çünkü biz karşımızda sert dediğim dedik bir hoca istemeyiz derslerimizin güzel geçebilmesi için eğlenceli bir hoca gerekir.

-Bilgi vermeye açık olmalı, istekli bir şekilde anlatmalı. Ses tonunu iyi kullanmalı, böylece öğrencinin dikkati dağılmamalı.

-Soru cevap şeklinde yaklaşılmalı ve sevecen yaklaşılmalı konu gözde büyütülmemeli

-Ders boyunca devamlı bir konu üzerinde durulmamalı farklı metotlar geliştirilmeli ve de eğlenceli ve ilgi çekici bir şekilde anlatılmalı.

-Öğretmen önce konuyu anlatıp sonra o konuyla ilgili bir sonraki ders pekişmesi için sorular sormalı.

-Öğretmen dersi anlatırken mutlu görülmeli ve öğrencilere sevdirmelidir. Öğrencilerin derse olan ilgisini arttırmaya çalışmalıdır.

-Öğretmenin öğrenciyle iyi anlaşılıyor olması gerekir çünkü bu o öğretmenin dersinin dinlenilmesini sağlar böylece öğretmen öğrenciye kendini sevdirep dersini dinletince dersi anlama sorunu ortadan kalkar ve herkes öğretmenin samimiliğine güvenip çekinmeden anlamadığı yerleri bıkmadan sorabilir.

-Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara bakıldığında divan edebiyatı başta olmak üzere eğitim öğretim sürecinde öğretmenin ciddi manada mesuliyet üstlendiği görülmektedir. Verilen cevaplardan hareketle öğretmenlerin eğitim öğretim sürecindeki mesuliyetlerini şöyle sıralayabiliriz:

-Öğretmen öğrencisine karşı kibar, anlayışlı, sevecen ve samimi olmalı ama disiplini de elden bırakmamalıdır.

-Öğretmen ders esnasında pozitif olmalı, her ne sebeple olursa olsun sınıfta içinde negatif bir hava oluşturacak hal ve hareketlerden kaçınmalıdır.

-Öğretmen esprili olmalı, yeri geldiğinde öğrencilerini rahatlatarak espriler yapmalıdır.

-Öğretmen dersine, anlatacağı konuya, hâkim olmalı ve bunu severek ve isteyerek anlatmalıdır.

-Öğretmen öğrencisini sevmeli ve kendisini de öğrencisine sevdirmelidir. Çünkü ders hocasını seven öğrenci derse karşı da ilgili olacaktır.

-Öğretmen konuyu öğrencinin düzeyine göre anlatmalı gerekli yerlerde düzgün notlar tutturmalıdır.

-Öğretmen ders planı yaparken öğrencilerle istişare halinde olmalı, onların fikirlerini de önemseydiğini onlara hissettirmelidir.

-Öğretmen dersini anlatırken birçok öğretim yöntem ve tekniklerinden ve öğretime yardımcı materyallerden yararlanmalı ve öğrencilerin derse katılımını en üst düzeyde gerçekleştirmeye çalışmalıdır.

-Öğretmen ders öncesi öğrencilere ödev vermeli ve onların derse hazır gelmelerini sağlamalıdır. Bu şekilde öğrencilerin derse ilgisi artacaktır.

-Öğretmen dersi soru-cevap şeklinde cevaplandırmalı, soru sorduktan sonra öğrencilerin cevap vermesi için onlara yeterli süre vermelidir.

-Öğretmen yeri geldiğinde öğrenciyi ödüllendirmek noktasında sözlü notu vererek öğrencilerin derse ilgisini çekmeye çalışmalıdır.

-Öğretmen derste zaman doldurmak için değil öğrencilere bir şeyler öğretmek için gayret etmelidir.

Soru 2) Sizce divan edebiyatının sevdirmesi için neler yapılmalıdır? Düşüncelerinizi birkaç cümleyle belirtin.

Bu soruya ankete katılan öğrencilerin verdikleri cevaplar şu şekildedir:

-Çok kolaydan başlanmalı ortadan zora doğru gidilmeli.

-Projeksiyonda anlatılmalıdır.

-O denemle alakalı kısa video izletilmelidir

-Resimlerle oyunlarla anlatılmalı.

-Osmanlıca derslerine olan ihtiyaç aşırı fazladır. Arapça ve Farsça kökenli onlarca kelime varken öğrenci arkadaşlarımızın bırakın divan edebiyatını bir Cemil Meriç'i ya da bir Rasim Özdenören'i idrak etmesi günümüz öğrencileri arasında

oldukça zordur. Ben eski kullanımı sadece kitaplarda olan kelimelerin kitaplarda öğretilmesini isterdim. Bugün bir liseli muhteva kelimesinin anlamını bilmiyorsa sıkıntı bence büyüktür.

-Osmanlıca öğretimine ağırlık verilmeli dilimizdeki Arapça ve Farsça sözcüklerin öğretimi yaygınlaştırılmalı

-Benim naçizane fikrime göre divan edebiyatının sevdirmesi için verilen örneklerin yerinde bizzat görülmesi gerekir kimler oldukları eserler hepsini görsel dokunsal olarak verilirse derse ve konuya bağlılık arttırılır.

-Anlaşılır örneklerle ve somut örneklerle desteklenmelidir. Sanatçıların akılda kalması fotoğraflarla desteklenmelidir. Ve karşılaştırmalı olarak tabloda anlatılmalıdır.

-Eserleriyle ilgili öğrencilere tiyatro tarzı aktivite yaptırarak hem divan edebiyatı sevdirebilir hem de ders eğlenceli hale getirilebilir.

-O dönemin ilginç olayları anlatılarak anlatılması daha iyi olur.

-Daha çok şiirler üzerinden gidilmeli örneklerle.

-Hocaların daha istekli anlatmaları lazım!

-Mizah kullanılarak anlatılması öğrencilerin dikkatini çekecektir. Bir diğer örnek ise materyal kullanımını. Bu da daha detaylı öğrenimi kolaylaştırabilir.

-Şiirlerin, günümüz Türkçesiyle karşılıkları verilmeli ve konunun ağırlığı biraz azaltılmalıdır.

-Onunla alakalı hikâyeler anlatılmalı bence. O konunun ilginç ve eğlenceli olduğu gösterilmeli öğrenciye. Öğretmen anlatırken tüm vücudunu kullanıp, sadece konuşarak öğrenciyi sıkmamalıdır. Ayrıca araya küçük espriler sıkıştırırsa öğrenciyi dinç tutabilir.

-O zamanın ünlü düşünürlerinin öncelikle hayatını slayt şeklinde izletip, ardından konuya geçmek daha verimli olur.

-Konu çeşitli materyallerle, günlük hayattan örneklerle ilgi çekici hale getirilebilir

-Konuyu sevdirecek videolar veya materyaller kullanılmalıdır

-Günümüze yakın anlaşılabilir şekilde anlatılmalıdır. Daha çok etkinlik yapılmalı okulda. Ders süresi çok az öğrencilerle başka zamanlarda ilgilenilmeli bence.

-Önce öğreticinin kendisi sevmelidir.

-MEB tarafından (uygun) çeşitli filmler, şiirler vs. izletilmelidir. Okullarda akıllı tahta kullanımı çok uygun olacaktır.(mesela dersime giren edebiyat öğretmenim kendi telefonundan bazı şeyleri dinletmeye çalışıyor. Ancak akıllı tahta ile birlikte interaktif eğitimle çok daha iyi olacağına inanıyorum)

-Herkes divan şiiri ödevi verilmeli öğrenciler sorumluluk altında tutulmalıdır yoksa bu konu kâğıt üzerinde işlenecek kadar hafif değildir.

-Divan edebiyatı hakkında ilgi çekici efsane, söylenti tarzı şeyler derste anlatılabilir. Öğrencinin ilgi alanına giren hayal ürünlerinden de yararlanılabilir.

-Divan edebiyatının sevdirmesi için kütüphaneye gidip o tür kitaplar incelenip güzel vakit geçirilebilir

-Öğretmenlerin yaratıcı olup çocuklara bunu bir oyun gibi anlatıp ya da öyle empoze etmesi akılda kalacak fikirler üretmesi gerekir bir öğretmen o dersi öğrencilerin öğrenmesi için vardır onu öylesine geçirmek için değil.

-Hocaların tatlı dilli olması lazım.

-Sözlü notu ile teşvik yapılmalı.

...

Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplara bakıldığında divan edebiyatının sevdirebilmesi noktasında öğretmene ve MEB'e çok fazla mesuliyet yüklendiği görülmektedir. Verilen cevaplardan hareketle öğretmenlerin ve MEB'in eğitim öğretim sürecindeki mesuliyetlerini şöyle sıralayabiliriz:

Öğretmen güler yüzlü, sevecen, yumuşak dilli, samimi, istekli, konusuna hâkim olması ve kendisini öğrencilerine sevdirmesi gerekir.

Öğretmen konusunu anlatırken değişik materyallerden yararlanarak dikkat çekici bir şekilde öğrencilerine sevdirecek anlatmalıdır.

Öğretmen dersinde sıra dışı yöntemler kullanarak öğrencinin dikkatini derse çekebilmelidir.

MEB, kullanabilmesi için teknolojik imkânları öğretmene tanınması gerekmektedir.

Öğretmen gerektiğinde kısa filmlerle, videolarla, şâirlerin hayatlarını anlatan sunumlarla öğrenciyi derse çekmelidir.

Öğretmen konu anlatırken daha çok metin üzerinden gitmeli; öğrencileri, onlara soru sorarak derse dâhil etmelidir.

Öğretmen sözlü notunu olumlu yönde kullanarak öğrencileri derse teşvik etmelidir.

MEB'in öğretmene, sözlü notu vermesi noktasında daha çok imkân tanınmalıdır.

Öğretmen kendinî yetiştirmeli ve ara ara Divan Sanatçılarıyla ilgili dikkat çekici anekdotları sınıfta anlatarak öğrencinin dikkatini çekmelidir.

Öğretmen eğitim öğretim sürecinde öğrenciye sorumluluk vermelidir.

MEB ders kitaplarını hazırlarken divan edebiyatıyla ilgili metinleri seçerken öğrenci seviyesini gözetmelidir.

Öğretmenler yazma eserlerin bulunduğu kütüphanelere geziler düzenlemeli ve öğrencilerin orijinal eserlerle karşılaşmasına imkân tanınmalıdır. Bu şekilde öğrencilerde bir merak duygusu oluşturmaya çalışmalıdır.

Ankete verilen cevaplar göz önünde bulundurulduğunda varılan sonuç, Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerik yetersizdir. Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içerik dikkat çekici ve merak uyandıracak şekilde verilmemiştir. İçerikte seçilen metinler öğrenci seviyesine uygun değildir. Seçilen içerikte, öğrenci seviyesine uygun bir dil kullanılmamıştır. Divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinlerin, dil yönüyle daha sade olan örneklerden seçilmemiştir. İçerikte anlatılanların divan edebiyatıyla ilgili tüm kazanımları karşılayamamaktadır. Divan edebiyatıyla ilgili içerik diğer derslerle ilişkilendirilerek sunulmaya uygun değildir. Divan edebiyatıyla ilgili içerik bir öğrencinin yardıma ihtiyaç duymadan anlayabileceği düzeyde değildir. Divan edebiyatıyla ilgili içerikte ön bilgilerin yeni öğrenileceklerle temel oluşturup önceki öğrenilenlerle yeni öğrenilecek bilgiler arasında bağlantı kurulacak şekilde verildiğine dair net bir şey söylenilememektedir. Divan edebiyatıyla ilgili içerikte

seçilen metinlerin günümüz Türkçesine çevrilmiş şeklinin verilmesi gerekmektedir. Divan edebiyatıyla ilgili içerik öğrenci seviyelerine ve kalıcı öğrenmeyi sağlayamaya uygun değildir. Divan edebiyatıyla ilgili içerikte seçilen metinler, öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını zenginleştirecek; bilgi, beceri, dil ve estetik zevk düzeylerini geliştirecek nitelikte değildir. Divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğrencinin hem bağımsız hem de işbirliği ile öğrenmesini desteklememektedir. Divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğrenmeyi kolaylaştırıcı, konuya uygun, ilgi çekici görsellerle uyumlu bir şekilde verilmediği görülmüştür. Divan edebiyatıyla ilgili içerikte kazanımlarla ilgili belgesel, film, simülasyon vb. materyallerden yararlanılmamaktadır. Divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğrencinin öğrenmesini kolaylaştırıp eski bilgilerle yeni bilgiler arasında bağlantı kurmasını sağlayacak tablo, şema, grafik, kavram ve zihin haritası gibi öğelerle verilmediği görülmüştür. Divan edebiyatıyla ilgili içerikte yer alan alıştırma, uygulama ve değerlendirmeyle ilgili soruların; öğrencinin ulaşip uygulayabileceği nitelikte olmadığı görülmüştür. Divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğrenciler tarafından anlaşılabilmesini sağlayacak şekilde planlanmamıştır. Divan edebiyatıyla ilgili içeriğin öğretilmesi için ayrılan zamanın yeterli değildir.

SONUÇ

Divan edebiyatı, altı yüz yıllık bir birikimin neticesinde oluşup Osmanlı Devletinin sınırlarının genişlemesine bağlı olarak geniş bölgelere yayılmıştır. Zor şartlara bağlı olarak yetişen yüzlerce şâir ve yazar etrafında gelişen divan edebiyatı içerisinde maddi ve manevi birçok konu yer almaktadır. İçerisinde Türk İslam kültürünün zenginliklerini gösteren böylesine zengin bir edebiyata, bu çalışma sonucunda, Türk Dili ve Edebiyatı Müfredatıyla ve ortaöğretim ders kitaplarında verilen önemin gittikçe azaldığı tespit edilmiştir. Bu tespit ise 2000-2018 yılları arasında liselerde okutulan 67 edebiyat ders kitabının incelenmesine ve tez kapsamında yapılan ankete verilen cevaplara dayanmaktadır.

Lise 1ders kitaplarına bakıldığında, 1999-2000 ile 2005-2006 eğitim öğretim dönemlerinde aynı ders kitapları okutulmuştur. Bu kitaplarda %13'lük bir alanda divan edebiyatıyla ilgili konulara yer verilmiştir. Yine bu dönemlerde okutulan "Lise Türk Edebiyatı Tarihi 1" adlı ders kitabının %70'lik bir kısmında divan edebiyatıyla ilgili bilgilere yer verilmiştir. 2006-2007 eğitim öğretim döneminden itibaren ders kitaplarında divan edebiyatına verilen yer %9'a, 2016-2017 eğitim öğretim döneminde %5'e ve 2017-2018 eğitim öğretim döneminden itibaren de %1'e düştüğü görülmüştür. Ayrıca liselerde okutulan "Lise Türk Edebiyatı Tarihi 1" ve "Edebi Metinler" adlı ders kitapları 2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren müfredattan kaldırılmıştır. Dolayısıyla Bu kitaplarda yer verilen divan edebiyatı konuları ve verilen örnek metinler de daha geniş kapsamlı verilmemiştir.

Lise 2 kitaplarına bakıldığında 1999-2000 ile 2005-2006 eğitim öğretim dönemlerinde aynı ders kitapları okutulmuştur. Bu dönemlerde ders kitaplarında divan edebiyatı konularına ayrıla yer %45 civarındayken bu oran 2006-2007'den itibaren %30'a, 2016-20017 eğitim döneminde %13'e ve 2017-2018'den sonra %5'e kadar düşmüştür.

Lise 3 ve Lise 4. Sınıflarda 2016-2017 eğitim öğretim yılına kadar ders kitaplarında divan edebiyatı konularına %2-%3 kadar bir yer verilmişse de daha sonraki yıllarda bu oran %1'e kadar düşmüştür. Lise 3 ve 4. Sınıf ders kitaplarında yer verilen %1'lik kısım da müfredat gereği anlatılan konulardan örnekler verilirken kıyas yapılması için verilen örneklerden oluşmaktadır.

Genel olarak bakıldığında 1999-2000 ve 2005-2006 eğitim öğretim yıllarında, ders kitaplarında divan edebiyatına ayrılan yer ortalama %15 iken bu oran 2006-2007'den itibaren %10'a, 2016-2017 eğitim döneminde %5'e ve son iki yılda da %2'lere kadar düşmüştür.

Ortaöğretim ders kitaplarında divan edebiyatının işlenişinin incelendiği bu çalışmada divan Edebiyatına verilen önemin ciddi oranda azaldığı tespit edilmiştir. Bunun en büyük sebebi ise “T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Orta Öğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı”dır. Program çerçevesinde 2018-2019 eğitim öğretim yılında 10. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı dersinin ünitelendirilmiş yıllık planına bakıldığında divan edebiyatıyla ilgili bölümler için 4 hafta ayrıldığı görülmektedir. Bu 4 haftanın iki haftalık bir kısmı dil bilgisi ve okuma yazma çalışmaları için, 1 haftası da divan edebiyatı dışındaki konulara ayrılmaktadır. Dolayısıyla divan edebiyatı konularına 1 hafta, yani 5 ders saati kadar bir zaman ancak ayrılmaktadır. 9, 11 ve 12. Sınıflarda ise divan edebiyatı konularına yer verilmemiştir, denilebilir. 600 yıllık bir birikimin meyvesi olan, Türk kültür ve medeniyetini içinde bulunduran, insana değer veren ve onu yücelten; insanı sevmeye, iyilik yapmaya, yaşamaya, düşünmeye sevk eden konulardan oluşan divan edebiyatının bir yıllık bir süre zarfında 5 ders saati içerisinde sıkıştırılması divan edebiyatına verilen önemin azaldığını göstermektedir.

Ortaöğretim ders kitaplarında yer alan divan edebiyatı konularının; müfredattaki yerinin, İşlenişinin, öğretmen ve öğrencilerin divan edebiyatına yaklaşımının belirlenmesi; divan edebiyatı konularına verilen önemin azalma sebeplerinin tespit edilmesi için yapılan bu çalışmanın ikinci kısmında anket yapılmıştır. Bu anket sonucunda da “T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Genel Müdürlüğü Orta Öğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı”nda ve Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında divan edebiyatı konularına yeteri kadar önem verilmediği görülmüştür.

Başakşehir genelindeki Türk Dili ve Edebiyatı öğretmenlerine yapılan ankete verilen cevaplardan çıkarımlarda bulunulmuştur. Divan edebiyatı konularının öğrencilerinize verimli bir şekilde sunulmamasında; müfredatın çok geniş olması, ayrılan sürenin az olması, metinler çok ağır ve öğrencilere uygun olmaması,

öğrencilerin hazırbulunuşluklarının olmaması, öğrencilerin kullanılan dilden uzak olması, öğrencinin ilgisizliği, soyut temaların somutlaştırılmaması, öğrencilere divan edebiyatını sevdirecek doğru metinlerin olmayışı vb. nedenlerin etkili olduğu söylenebilir.

Yapılan çalışma sonucunda Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Müfredatında ve lise ders kitaplarında divan edebiyatına verilen önemin çok az olduğu görülmüştür. Divan edebiyatına verilen önemin artırılması ve divan edebiyatının sevdirecek öğretilmesi noktasında hem MEB'e hem de TDE öğretmenlerine ciddi vazifeler düşmektedir. Yapılan çalışma sonucu bu vazifeler özet halinde şöyle sırlanabilir:

MEB'e düşen vazifeler;

-TDE müfredatını tekrar düzenleyip divan edebiyatı konularına lisenin her kademesinde ve daha fazla ders saati yer vermelidir.

- "Osmanlı Türkçesi"ne ağırlık verilerek öğrencilerin dili öğrenmesi noktasında çalışmalar yapmalıdır.

-MEB ders kitaplarını hazırlarken divan edebiyatıyla ilgili metinleri seçerken öğrenci seviyesini gözetmelidir.

-Türk Dili ve Edebiyatı ders kitaplarında divan edebiyatıyla ilgili içeriğin dikkat çekici ve merak uyandıracak şekilde vermelidir.

-Divan edebiyatıyla ilgili içeriğe dair kazanımlarla ilgili belgesel, film, simülasyon vb. materyaller geliştirmelidir.

-Divan edebiyatıyla ilgili içeriği öğrenci seviyelerine ve kalıcı öğrenmeyi sağlayamaya uygun şekilde ve diğer derslerle ilişkilendirilerek sunulmaya uygun hale getirmelidir.

-Divan edebiyatıyla ilgili içeriği öğrenmeyi kolaylaştırıcı, konuya uygun, ilgi çekici görsellerle uyumlu bir şekilde vermelidir.

-Ders kitaplarında karekod uygulaması geliştirmek. Bu şekilde meşhur kişilerce şiir dinletisi yapılarak, tiyatro ve kısa filmler kullanılarak öğrencilerin derse ilgisi artırılabilir.

-Divan edebiyatıyla alakalı çeşitli yarışmalar düzenlemelidir.

-Sevilen örneklerden oluşan bir divan şiiri antolojisini ders kitaplarına koymalıdır.

-MEB, kullanabilmesi için teknolojik imkânları öğretmene tanınması gerekmektedir.

-Yapması gereken en önemli şey ise TDE öğretmenlerini hizmet içi kurslarla divan edebiyatı alanına hâkim hale getirmelidir.

TDE öğretmenlerine düşen vazifeler:

-Öğretmen anlatacağı konuya hâkim olmalıdır. Divan edebiyatıyla ilgili konuyu dikkat çekici bir şekilde, severek, sevdirek ve isteyerek anlatılmalıdır.

-Öğretmen ders planı yaparken öğrencilerle istişare halinde olmalı, onların fikirlerini de önemseyip onlara hissettirmelidir.

- Öğretmen öğrencisine karşı kibar, anlayışlı, sevecen ve samimi olmalı ama disiplini de elden bırakmamalıdır.

- Öğretmen ders esnasında pozitif olmalı, her ne sebeple olursa olsun sınıfta negatif bir hava oluşturacak hal ve hareketlerden kaçınmalıdır.

- Öğretmen öğrencisini sevmeli ve kendisini de öğrencisine sevdirmelidir. Çünkü ders hocasını seven öğrenci derse karşı da ilgili olacaktır.

-Öğretmen dersini anlatırken birçok öğretim yöntem ve tekniklerinden ve öğretime yardımcı materyallerden yararlanmalı ve öğrencilerin derse katılımını en üst düzeyde gerçekleştirmeye çalışmalıdır.

-Öğretmen derste zaman doldurmak için değil öğrencilere bir şeyler öğretmek için gayret etmelidir

-Öğretmen esprili olmalı, yeri geldiğinde öğrencilerini rahatlatıcı espriler yapmalıdır.

-Öğretmen konuyu öğrencinin düzeyine göre anlatmalı gerekli yerlerde düzgün notlar tutturmalıdır.

-Öğretmen ders öncesi öğrencilere ödev vermeli ve onların derse hazır gelmelerini sağlamalıdır. Bu şekilde öğrencilerin derse ilgisi artacaktır.

-Öğretmen dersi soru-cevap şeklinde cevaplandırmalı, soru sorduktan sonra öğrencilerin cevap vermesi için onlara yeterli süre vermelidir.

-Öğretmen yeri geldiğinde öğrenciyi ödüllendirmek noktasında sözlü notu vererek öğrencilerin derse ilgisini çekmeye çalışmalıdır.

-Öğretmen gerektiğinde kısa filmlerle, videolarla, şâirlerin hayatlarını anlatan sunumlarla öğrenciyi derse çekmelidir.

-Öğretmen kendîni yetiştirmeli ve ara ara Divan Sanatçılarıyla ilgili dikkat çekici anekdotları sınıfta anlatarak öğrencinin dikkatini çekmelidir.

-Öğretmen eğitim öğretim sürecinde öğrenciye sorumluluk vermelidir.

KAYNAKÇA

- AKGÜN, Ömer; TDV İslam Ansiklopedisi, C.9, İstanbul 1994.
- ATEŞ, Murat vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı, 1. Baskı, Ankara 2017.
- AYVERDİ, İlhan, Ahmet TOPALOĞLU, Kubbealtı Lügati, Türkçe Sözlük, 1. Baskı, İstanbul 2007.
- ÇAĞBAYIR, Yaşar; Osmanlı Türkçesi Sözlüğü, İstanbul 2017.
- ÇELİK vd. Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı, 1. Baskı, Ankara 2016.
- ÇELİK Yakup ve Diğerleri, Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı, 1. Baskı, Ankara 2016.
- ÇETİN, Aysel vd. Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1, 2. Baskı Ek, İstanbul 2005.
- ÇETİN, Aysel ve Diğerleri, Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1, 1. Baskı, Ankara 2004.
- DEMİRCAN, M. Necâî ve Diğerleri, Lise Türk Edebiyat Tarihi1, 1. Baskı Ek, İstanbul 2000.
- DEMİRCAN, M. Necâî vd. Lise Türk Edebiyat Tarihi1, 2. Baskı, İstanbul 2001.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik LÜgat, 33. Baskı, 2017.
- EKİNCİ, Mustafa ve Diğerleri, Lise Edebi Metinler 1, 5. Baskı, İstanbul 2004.
- ERCAN, N ve Diğerleri, Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1, 5. Baskı, İstanbul 2002.
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2, 1. Baskı, İstanbul 2004.
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2, 2. Baskı, İstanbul 2000
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2, 3. Baskı, İstanbul 2001.
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2, 4. Baskı, İstanbul 2002.
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3, 1. Baskı, İstanbul 2004.
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3, 1. Baskı, İstanbul, 1999.
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3, 2. Baskı, İstanbul 2000.
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3, 2. Baskı, İstanbul 2005.
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3, 3. Baskı, İstanbul 2001.
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat 3, 3. Baskı, İstanbul 2002.

- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2, 2. Baskı, İstanbul 2000.
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2, 2. Baskı, İstanbul 2005.
- ERCAN, Nermin vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 2, 4. Baskı, Ankara 2007.
- ERCAN, Nermin vd. Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1, 1. Baskı Ek, İstanbul 1999.
- ERCAN, Nermin vd. Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1, 1. Baskı Ek, İstanbul 2000.
- ERCAN, Nermin vd. Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1, 2. Baskı, İstanbul 2000
- ERCAN, Nermin vd. Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1, 4. Baskı, İstanbul 2001.
- ERCAN, Nermin ve Diğerleri, Türk Dili ve Edebiyatı, Edebiyat Lise 1, 1. Baskı Ek, İstanbul, 1999
- İPEKTEN, Haluk; Eski Türk Edebiyatı, 6. Baskı, İstanbul 2004.
- İSEN, Mustafa; Türler, M. İsen vd. Eski Türk Edebiyatı El Kitabı, 12. Baskı, Ankara 2018.
- KABAKLI, Ahmet; Türk Edebiyatı 2, 14. Baskı, İstanbul 2008.
- KAPLAN, Mehmet; "Boynu ve Ayağı Bağlı Leyla", Ankara 1977 S. 157, s. 8-9.
- KAPLAN, Mehmet; Kültür ve Dil, İstanbul 1996,
- KAPLAN, Mehmet; Nesillerin Ruhu, 8. Baskı, İstanbul 2001.
- KAPLAN, Mehmet; Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar 1, 4. Baskı, İstanbul 1977
- KARACA, Döndü vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı, 1. Baskı, Ankara 2018.
- KARACA, Döndü vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı, 1. Baskı, Ankara 2018.
- KILIÇ, Filiz; Klasik Türk Edebiyatının Peşinden, 3. Baskı, Ankara
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı, 2. Baskı, Ankara 2009.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara 2010.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı, 4. Baskı, İstanbul 2011.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 12. Sınıf Ders Kitabı, 5. Baskı, Ankara 2012.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, 1. Baskı, Ankara 2011.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, 1. Baskı, İstanbul 2006.

- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, 2. Baskı, Ankara 2007.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, 2. Baskı, İstanbul 2012.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara 2013.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, 3. Baskı, İstanbul 2008.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, 4. Baskı, Ankara 2014.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, 4. Baskı, İstanbul 2009.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, 5. Baskı, Ankara 2015.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 10. Sınıf Ders Kitabı, 5. Baskı, İstanbul 2010.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı, 1. Baskı, Ankara 2007.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı, 1. Baskı, Ankara 2012.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı, 2. Baskı, Ankara 2013.
- KURT, A vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı, 2. Baskı, İstanbul 2008.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara 2009.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara 2014.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı, 4. Baskı, Ankara 2015.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı, 5. Baskı, Ankara 2011.
- KURT, Ali vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı, 5. Baskı, İstanbul 2010.
- KURT, Ali vd. Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, 1. Baskı, İstanbul 2006.
- KURT, Ali vd. Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, 2. Baskı, Ankara 2007.
- KURT, Ali vd. Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara 2008.
- KURT, Ali vd. Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, 4. Baskı, Ankara 2009.
- KURT, Ali vd. Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, 5. Baskı, İstanbul 2010.
- MACİT, Muhsin; Edebiyat Bilgi ve Teorileri, 8. Baskı, Ankara 2016.
- MENGİ, Mine; Eski Türk Edebiyatı Tarihi, 25. Baskı, Ankara 2018.

- MERMER, Ahmet; Eski Türk Edebiyatına Giriş, Üniversiteler İçin Eski Türk Edebiyatına Giriş, 14. Baskı, Ankara 2017.
- OKAY, M. Orhan; TDV İslâm Ansiklopedisi, C. 10, İstanbul 1994.
- OKTAY, Metin (edt.); Ortaöğretim Türk Edebiyatı 9. Sınıf, 1. Baskı, Ankara 2015.
- ÖNER, S. (edt.), Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, 1. Baskı, Ankara 2011.
- ÖNER, S. (edt.), Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, 2. Baskı, İstanbul 2012.
- ÖNER, S. (edt.), Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara 2013.
- ÖNER, S. (edt.), Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, 4. Baskı, Ankara 2014.
- ÖNER, S. (edt.), Türk Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, 5. Baskı, Ankara 2015.
- ÖZCAN, Mustafa Sıddık; Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, Ankara 2018.
- ÖZKIRIMLI, Atilla; Eski Türk Edebiyatı Tarihi, Cilt 2, Ankara, 2004.
- SOYSAL, M. Orhan; Eski Türk Edebiyatı Metinleri, İstanbul 2002.
- TATLITÜRK, Yaşar; Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10 Ders Kitabı, 3. Baskı, Ankara 2016.
- YILDIRIM, Cafer; Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11 Ders Kitabı, 1. Baskı, Ankara 2017.
- YILMAZ, Aylın Hidayet Başaran; Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 10. Ders Kitabı, Ankara 2017.
- YÜCEL, İfakat vd. Ortaöğretim 9. Sınıf Türk Dili ve Edebiyatı, 1. Baskı, Ankara 2018.
- YÜCEL, İfakat vd. Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı 9. Sınıf Ders Kitabı, 1. Baskı, 2017.
- YÜCEL, İfakat vd. Ortaöğretim Türk Edebiyatı 11. Sınıf Ders Kitabı, 4. Baskı, Ankara 2018.

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.derskonum.com/2015/02/divan-edebiyati-sanatcilari-yuzyil.html>, (01.04. 2019).

<http://www.edebiyatbilgileri.com/11/divan-edebiyati-nazim-turleri/>, (25.04. 2019).

<https://www.edebiyatogretmeni.org/divan-edebiyati-nazim-turleri/>, (25.04. 2019)

<https://www.edebiyatogretmeni.org/divan-siiri-sanatcilari/> (01.04. 2019).

https://www.turkedebiyati.org/aruz_vezni.html, (21.04. 2019).

<https://www.turkedebiyati.org/turk-siirinde-aruz.html>, (21.04. 2019).

<http://www.dilededebiyat.net/turk-edebiyati-tarihi/islamiyetin-etkisindeki-turk-edebiyati/divan-edebiyati/divan-siirinin-genel-ozellikleri/divan-siirinin-kaynaklari>, (28.04. 2019).

<https://edebiyatvesanatakademisi.com/divan-siiri-ve-sairler/divan-edebiyatinin-kaynaklari/14141>, (28.04. 2019).